

T.C
KIRIKKALE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SOSYOLOJİ ABD

SUÇLU ÇOCUK ALGISI: İNGİLTERE VE TÜRKİYE ÜZERİNE
KARŞILAŞTIRMALI KÜLTÜREL BİR ÇALIŞMA

DOKTORA TEZİ

Hazırlayan
Ahmet ÖZALP

Danışman
Yrd. Doç. Dr. Hakan ARIKAN

Mayıs-2016
KIRIKKALE

T.C
KIRIKKALE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Ahmet Özalp tarafından hazırlanan “Suçlu Çocuk Algısı: Karşılaştırmalı Kültürel Bir Çalışma İngiltere ve Türkiye Örneği” adlı tez çalışması jürimiz tarafından Sosyoloji Anabilim Dalı’nda DOKTORA TEZİ olarak oybirliği ile kabul edilmiştir.

31/05/2016

Danışman
Yrd. Doç.Dr. Hakan Arıkan

Üye
Doç. Dr. Sema Önal

Üye
Prof. Dr. Dolunay Şenol

Üye
Doç. Dr. İhsan Çapcıoğlu

Üye
Doç. Dr. Ahmet Zeki Ünal

Yukarıdaki imzaların adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

.../.../2016
Prof. Dr. İsmail Aydoğan
Enstitü Müdürü

Kişisel Kabul Sayfası

Doktora olarak sunduğum “Suçlu Çocuk Algısı: İngiltere ve Türkiye Üzerine Karşılaştırmalı Kültürel Bir Çalışma” adlı çalışmanın, tarafımdan bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurmaksızın yazıldığını ve faydalandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak faydalanılmış olduğunu beyan ederim.

31/05/2016

Ahmet Özalp

İmza

ÖNSÖZ

Günümüzde çocuk suçluluğu konusu birçok çalışmada yer bulmasına rağmen, bu alanda yapılan çalışmalar, literatür ya da bazı nicel çalışmalar ile sınırlı kalmaktadır. Ülkemiz literatürünün zenginleşmesi, çocuk suçluluğunun nedenlerinin biraz daha gün ışığına çıkmasının sağlanması açısından çalışmamız önem arz etmektedir. Çocuk suçluluğu kendi içerisinde çok geniş bir alana nüfus eden disiplinler arası bir mevzu olmuştur. Bu alanda yapılacak çalışmalar da birçok alandan katkılar ile genişletilmeli, alanlar arası çalışmalar ile zenginleştirilmelidir. Çocuk suçluluğu konusuna yapılacak olan her katkı ülkemiz geleceği açısından da ciddi önem arz etmektedir. Bilmeliyiz ki, bugünün çocukları yarının yetişkinleri olacaktır. Eric Fromm'un da belirttiği gibi, sağlıklı bir topluma erişmek için yapılması gereken şey, hastalıklı olan bölgenin teşhis edilip hemen tedavi edilmesidir. Sosyal bilimlerde yapılan ya da yapılacak çalışmalar bu sorunun teşhisini bulmakta azami önem arz eder. Toplamların sosyo-patolojisi ancak bu tür çalışmalar ile gün yüzüne çıkar ve bu çalışmalar bazı tedbirlerin alınmasına olanak sağlayabilir.

Suçun çocuklar üzerindeki etkisinin anlaşılabilmesi için bu çocukları suçla iten faktörlerin ve bunların sosyo-kültürel nedenlerinin derinlemesine incelenmesi gerekmektedir. Bütün bunlar yapılırken çocukların suç ile olan ilişkisinin toplumsal algıdaki yerinin incelenmesi, yine çocukları suçla yönlendiren faktörlerin daha iyi anlaşılmasını sağlayacaktır. Ancak, toplumsal algıda yapılacak tek yönlü ve kültürel bir çalışma genel sosyal realiteyi görmede birtakım eksikliklere neden olmaktadır. Bu nedenle bu durum bizi, ekonomik olarak gelişmiş, suç incelemeleri ve yargı alanında uzun yol katetmiş olan İngiltere ve yeni çocuk mahkemelerinin kurulmakta olduğu Türkiye'yi karşılaştırmalı kültürel bir çalışma ile incelemeye itmiştir. Çalışma içerisinde İngiltere, Galler ile birlikte yazılarak verilmemiştir. Ancak istatistiklere Galler dâhildir. Bu durumun temel nedeni İngiltere'deki istatistikî ve diğer bilimsel verilere Galler'de dahil edilmesi ve Galler'in İngiltere'ye hukuki ve coğrafi yakınlığıdır.

Çalışmamız şüphesiz birçok yardımla hazırlanmıştır. Bu noktada bana katkıları olan değerli danışman hocam Yrd. Doç. Dr. Hakan Arıkan'a, çok değerli

hocam Prof. Dr. Dolunay Şenol'a, çalışma esnasında fikirlerinden yararlandığım yardımları ile beni araştırmaya teşvik eden değerli dostum ve hocam Yrd. Doç. Dr. Fatih Kahraman'a, kendisine çok şey borçlu olduğum Doç. Dr. Ahmet Zeki Ünal hocama, Doç. Dr. Sema Önal'a ve beni bu aşamada maddi ve manevi olarak destekleyen aileme ve yolunu hep izleyip izlemeye de sürekli devam edeceğim Doç. Dr. İhsah Çapcıoğlu'na minnettarlıklarımı sunarım.

ÖZET

Suçun çocuklar üzerindeki etkisinin yanı sıra, çocukları suça iten faktörlerin neler olduğunu, bunların sosyo-kültürel nedenlerini derinlemesine araştıran bu çalışmanın temel amacı; Türkiye ve İngiltere’de suça karışmış olan çocuğa yönelik sosyo-kültürel, hukuksal, tarihsel, psikolojik, medya-internet bağlamında, cinsiyet açısından ve ötekileştirme, damgalama konularında toplumsal tutum ve algılamlarda benzerlikleri, farklılıkları ve değişimleri incelemektir. Tezimiz, toplumun çocuk üzerindeki tutumunun ve algısının her iki ülkede nasıl değişimlere uğradığının, benzerliklerin ve farklılıkların neler olduğunun analiz edilmesi; toplumda suçlu çocuk algısının ve çocuğun toplum tarafından nasıl damgalandığının ortaya çıkarılması açısından önemlidir. Bu bağlamda her iki toplumun sosyo-kültürel özellikleri ve bu özelliklerin suç işlemiş çocuğun onlar tarafından algınması üzerindeki etkisi nitel, nicel gözlemler ve karşılaştırmalı kültürel bir çalışma yoluyla araştırılma imkânı bulmuştur. Çalışmamız ulaşılabilen verilerin tarihsel olarak dar kapsamlı olmasından dolayı 1800-2014 yılları arasında sınırlanmıştır. Çalışmamızda toplumda suçlu çocuk algısı; etiketleme, sosyal öğrenme, sosyal algı ve kategorizasyon kuramları vasıtasıyla yorumlanmaya çalışılmıştır. Çalışmamızın sonuçlarına göre her iki ülkede de suçlu çocuk algısı, medya-internete, toplumsal etkileşime, tarihsel ve hukuki süreçlere, ötekileştirmeye, damgalamaya, cinsiyete ve psikolojik nedenlere bağlı olarak değişime uğramaktadır. Çocuğun suçlu olduğu algısı medya ve internet yoluyla yayılmakta ve çocukların suç unsuru içermeyen basit sapma davranışları dahi önemli bir kriminal hareket olarak algılanmaktadır. Bu algı sonrası çocuk; cinsiyetine, ırkına ve yaşadığı bölgeye göre damgalanmaya maruz kalmakta ve ötekileştirilmektedir. Bu, suça itilmiş ve mağdur olan çocuğun aynı anda toplumdan dışlanmasına ve çeşitli toplumsal yaptırımlara maruz kalmasına neden olmaktadır. Her iki toplumda da toplumsal algıda suçlu çocuk kavramı, bunun oluşturduğu etiket ve bu etikete dayanan olumsuz tepkilerde benzerliklere rastlanmıştır. Ayrıca araştırmamızın sonuçları, bu ülkelerdeki çocukları suça iten nedenler arasında aile yapısı, ekonomik sıkıntılar ve çevresel faktörler olduğuna ilişkin genel varsayımları da desteklemektedir.

Anahtar Kelimeler: Algı, Çocuk Suçluluğu, Etiketleme, Türkiye, İngiltere

SUMMARY

This study examines the impact of crime on children, the factors that push children to commit crime and the underlying socio-cultural causes in depth, and mainly aims to investigate the similarities, differences and changes in perception of people in Turkey and England towards children who were involved in criminal actions, in terms of socio-cultural, legal, historical, psychological, media-internet, gender, marginalization and social attitudes. This thesis is important in analyzing how the society's attitude and perception of these children change in these countries and what are their similarities and differences, as well as to reveal the society's perception of juvenile delinquency, and how these children are stigmatized by the community. Both of these societies' socio-cultural features and how these features affect their perception of a criminal child is investigated by means of qualitative and quantitative observations, and a comparative cultural study. The data used in this work is limited to 1800-2014 as that was all we can access. This work attempts to interpret the criminal child perception of the society by labelling, social learning, social perception and categorization theories. According to our results, in both countries, the society's perception of a criminal child changes depending on media-internet, social interactions, historical and legal processes, marginalization, stigmatization, gender and psychological reasons. The perception of juvenile delinquency is spread through media and the internet, and therefore, even the simple non-criminal deviant behaviors of children are reflected as criminal offenses. Following the creation of this perception, the child is subjected to stigmatization and marginalization in accordance with his gender, race and the neighborhood. This causes the child who is a victim of being pushed into crime, to be also excluded from the community and suffer from social sanctions. Both societies display similarities in terms of the social perception of juvenile delinquency, the labelling and the negative reactions that these labels evoke. In addition, the results of our research support that the reasons pushing these children to commit a crime include economic difficulties and environmental factors.

Keywords: Perception, Juvenile Delinquency, Labeling, Turkey, England

Kısaltmalar Listesi

APA. American Psychiatry Association (Amerika Psikiyatri Birliği)

ASA. American Sociology Association (Amerikan Sosyoloji Birliği)

akt. Aktaran

bknz. Bakınız

AÖ. Araştırma Ölçeği

DSM. Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders (Mental Bozuklukların Tanısal ve İstatistiksel El Kitabı)

SAÖ. Suç Algısı Ölçeği

t.y. Tarih Yok

vs. Vesaire

Tablolar Listesi

Tablo-1. Türkiye’de Yıllara Göre Alkol Tüketimi ile Hükümlü Oranlarının Karşılaştırılması (1957-1959).....	80
Tablo-2. Türkiye’de Hükümlüler Arasında Çeşitli Maddelerin Yaşam Boyu, Son Bir Yıl ve Son Bir Ay İçinde En Az Bir Kez Kullanım Oranları (2000).....	81
Tablo-3. Ceza Ehliyeti Yaşı ve Ülkeler.....	94
Tablo-4. Uluslararası Çocuk Hukuku Düzenlemeleri.....	174
Tablo-5. Türkiye’de Yıllara Göre Çocuk Suç Rakamları (1935-1942).....	190
Tablo-6. Türkiye’de 21 Yaş Altı Bireylerin Yıllara Göre Mahkumiyet Durumu (1935-1942).....	191
Tablo-7. İngiltere’de Psikolojik Duruma Göre Çocuklarda Suç (2006).....	192
Tablo-8. İngiltere’de Anti-Sosyal Davranışa Karşı Kurulan Yerel Agenteler.....	197
Tablo-9. İngiltere’de Online Cinsel İstismara Uğramış Çocuklar (2013).....	205
Tablo-10. İngiltere’de Cinsel İstismara Uğramış Çocukların Genel İstatistikleri (2013)	208
Tablo-11. İngiltere’de Cinsel Suç İşlemiş Çocukların Oranları (2011-2013).....	211
Tablo-12. Türkiye’de Yaşa Göre Çocukların İşlemiş Olduğu Cinsel Suç Sayısı (2013)	214
Tablo-13. Bazı Ülkelerde Çocuğa Yönelik Cinsel İstismara Verilen Cezalar.....	216
Tablo-14. İngiltere’de Suçlu Çocuk Hakkında Çıkan Gazete Makaleleri (2004)....	221
Tablo-15. İngiltere’de Yıllara Göre Çocuk Çetesi Haberleri (1870-2010).....	222
Tablo-16. İngiltere’de Yaşlara Göre Çocuklar Hakkında Geliştirilen Olumsuz Sosyal Algı (2011)	223
Tablo-17. Türkiye’de Çocuk Cinayeti Haberlerinin Konulara Göre Dağılımları (2015).....	227
Tablo-18. Türkiye’de Hırsızlık Suçuna Dayalı Olarak Güvenlik Güçlerine Getirilen Çocukların Sayısı (2009-2013)	236
Tablo-19. Türkiye’de Gıda Harcamaları ve Yoksulluk Sınırları (2013-2014).....	236

Tablo-20. Türkiye’de 15 Yaşından Küçük Çocukların Yoksulluk Oranları (2002-2008).....	237
Tablo-21. İngiltere’de Suçlu Çocuklar için Harcanan Para ve Kurumlar (2010)....	243
Tablo-22. İngiltere’de Suçlara Göre Mahkemelere Gönderilen Çocuklar (2012)...	244
Tablo-23. Türkiye’de Çalışan Çocuk Sayısı (2006-2012).....	248
Tablo-24. Türkiye’de Ceza İnfaz Kurumlarındaki Çocuk Sayısı (2014).....	249
Tablo-25. Türkiye’de Güvenlik Birimine Getirilen Çocuklar ve İşledikleri Suç Türleri (2014).....	250

Şekiller Listesi

Şekil-1. Kùltùrlerrarası Çalışmanın Temel Yapısı.....	16
Şekil-2. Çalışmanın Makro Seviyeden Mikroya Değişim Açısı.....	17
Şekil-3. Çalışmada Değişimleri Karşılıklı Etkileşim Değişiklikleri.....	17
Şekil-4. Çocuğun Ötekileştirilmesi İle İlgili Nedenler.....	233
Şekil-5. İngiltere’de 16-24 Yaş Arası Çocukların İşsizlik Durumu (2007).....	234

GRAFİK LİSTESİ

Grafik-1. İngiltere’de Yıllara Göre Anti-Sosyal Davranışlar ve Suç (2002-2012).	194
Grafik-2. İngiltere’de Yıllara Göre Gençlerin Davranışlarının Anti-Sosyal Olarak Algılanma Düzeyi (2001-2012)	196
Grafik-3. İngiltere’de Anti-Sosyal Davranış Gerçekleştirdiğini Kabul Eden Çocukların Oranları (2003).....	198
Grafik-4. İngiltere’de 16 Yaş ve Üstü Kızlara Yönelik Cinsel Saldırı ve Partner İlişkisi (2013).....	206
Grafik-5. İngiltere’de Şiddete Maruz Kalmış Bireylerin Profili.....	207
Grafik-6. İngiltere’de 2011 Yılı Mahkum Oranlarına Göre Cinsel Suç İşlemiş Çocuklar (18 Yaş Altı).....	210
Grafik-7. Türkiye’de İllere Göre Çocuklara Yönelik Cinsel Suçlar Adına Açılan Davalar (2011).....	213
Grafik-8. İngiltere’de İnsanların Daha Fazla Suç Olmasının Nedenleri Hakkındaki Düşünceleri (2007).....	219
Grafik-9. İngiliz Toplum Algısında İngiltere’nin En Önemli Sorunu (2007).....	220
Grafik-10. Çocuğun Etiketlenmesi ve Kavramsal Model.....	241
Grafik-11. Yıllara Göre Tekrarlanan Suçlar ve Çocuk (2010-2011).....	245

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ.....	I
ÖZET.....	III
ABSTRACT.....	IV
KISALTMA LİSTESİ.....	V
TABLO LİSTESİ.....	VI
ŞEKİL LİSTESİ.....	VIII
GRAFİK LİSTESİ.....	IX
İÇİNDEKİLER.....	X
GİRİŞ.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM SOSYOLOJİK AÇIDAN SUÇ OLGUSU

1.1. Suçun Tanımı.....	20
1.2. Sosyolojik Açıdan Suç.....	22
1.3. Hukuk Terminolojisinde Suçun Analizi.....	24
1.4. Suçun Fonksiyonları.....	27
1.5. Suçun Unsurları.....	29
1.5.1. Maddi Unsurlar.....	29
1.5.2. Manevi Unsurlar.....	30
1.5.3. Hukuka Aykırılık Unsuru.....	30
1.6. Suçun Bilimsel İncelenmesi: Kriminoloji ve Sosyoloji.....	31
1.7. Değerler ve Normlar.....	34
1.8. Sapma Davranışı.....	40
1.9. Toplumsal Düzen Problemi.....	46
1.10. Toplumsal Kontrol Mekanizması.....	49

İKİNCİ BÖLÜM

SUÇ TEORİLERİ

2.1. Sosyolojik Suç Teorileri.....	54
2.1.1. Sosyal Yapı Teorileri.....	55
2.1.1.1. Yapısal Fonksiyonalist Teori.....	55
2.1.1.2. Anomi Teorisi.....	55
2.1.1.3. Alt Kültürel Teoriler.....	58
2.1.1.4. Sosyal Ekoloji Teoriler.....	59
2.1.4. Sosyal Süreç Teorisi.....	61
2.1.4.1. Ayırıcı Birleşimler Teorisi.....	61
2.1.4.2. Ayırıcı Güçlendirme Teorisi.....	62
2.1.4.3. Nötralizasyon Teorisi.....	63
2.1.4.4. Kontrol Teorileri.....	64
2.1.4.5. Bütünleşmiş Teoriler.....	66
2.1.5 Çatışma Teorileri.....	67
2.1.5.1. Çatışma Teorisi.....	69
2.1.5.2. Marksist Teori.....	71
2.2. Psikolojik Suç Teorileri.....	74
2.2.1. Psikanalitik Görüşler.....	75
2.2.2. Psikopatolojik Görüş.....	77
2.2.3. Nevrozlar.....	78
2.2.4. Alkol ve Uyuşturucu Bağımlılığı.....	79
2.3. Bireysel Teoriler.....	82
2.3.1. Coğrafi Ekol.....	83
2.3.2. Pozitif Ekol.....	84
2.3.3. Klasik Ekol.....	85
2.3.4. Biyolojik Ekol.....	87

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM
ÇOCUK SUÇLULUĞU KAVRAMI VE ÇOCUK SUÇLULUĞUNUN
TOPLUMSAL NEDENLERİ

3.1. Çocuk Kavramının İncelenmesi.....	89
3.2. Çocuk Suçluluğu Kavramı.....	90
3.3. Çocuk Suçluluğu Kavramının Sosyolojik Tanımlarının İncelenmesi.....	95
3.4. Çocuk Suçluluğunun Sosyolojik Suç Teorileri Açısından İncelenmesi.....	98
3.5. Çocuk Suçluluğun Toplumsal Nedenleri.....	105
3.5.1 Kişisel Nedenler.....	107
3.5.2.Yapısal Nedenler.....	107
3.5.3. Ruhsal Nedenler.....	109
3.5.4. Biyolojik Nedenler.....	115
3.6. Ailesel Nedenler.....	118
3.6.1. Anne-Baba Çocuk İlişkisi.....	120
3.6.2. Boşanmış Aileler.....	123
3.6.3. Aile içi Şiddet Gerilimi.....	126
3.6.4. Ailede Suçlu Bireylerin Bulunması.....	127
3.6.5. Ailenin Sosyal ve Ekonomik Refah Durumu.....	131
3.7. Akran Çevresi ve Okul Durumu.....	133
3.7.1. Akran Çevresindeki Kötü Davranışların Taklidi.....	135
3.7.2. Çocukların Çete Suçlarına Katılması.....	138
3.7.3. Okul İçi Akran Durumu.....	141
3.7.4. Yoksulluk, Sokakta Çalışan Çocuklar ve Suça Etkileri.....	142
3.7.5. İş Çevresi.....	144
3.7.6. Madde Bağımlılığı.....	145
3.8.Türkiye’de Çocuk Suçluluğunun Durumu ve Üzerinde Yapılan Çalışmalar.....	146
3.9. Dünya’da Çocuk Suçluluğunun Durumu ve Üzerinde Yapılan Çalışmalar.....	149

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM
SUÇLU ÇOCUK ALGISI VE ÇOCUK SUÇLULUĞUNA YÖNELİK
TUTUMLARDA MEYDANA GELEN DEĞİŞİMLER: KÜLTÜRLERARASI
KARŞILAŞTIRMALI ÇALIŞMA

4.1. Algı, Tutum ve Suç İlişkisi.....	152
4.1.1. Algı ve Tutum Kavramının İncelenmesi.....	152
4.1.2. Suçluyu Algılamada ve Suçluya Yönelik Tutumda Değişimler...	155
4.1.3. Suçlu Çocuk Algısı ve Çocuğa Karşı Genel Tutumlar	157
4.2. Suçlu Çocuk Algısı Kapsamında Kuramsal Analizler.....	159
4.2.1. Etiketleme Teorileri.....	159
4.2.2. Sembolik Etkileşimci Teori.....	161
4.2.3. Sosyal Öğrenme Teorisi.....	164
4.2.4. Sosyal Algı ve Kategorizasyon Teorileri.....	167
4.3. Suçlu Çocuğa Yönelik Tutum ve Algılarda Benzerlikler, Farklılıklar ve Değişmeler.....	170
4.3.1. Çocuğa Yönelik Kavram Yanılgıları.....	170
4.3.2. Hukuksal Anlamda Suçlu Çocuk Algısı.....	173
4.3.3. Tarihsel Geçmiş ve Geleneksel Algılar.....	181
4.3.4. Psikolojik Durum Nedeni İle Değişen Tutum ve Algılar.....	191
4.3.5. Cinsiyet Üzerine Suçlu Çocuk Algısı.....	202
4.3.6. Medya ve İnternetin Suçlu Çocuk Algısı Sunumu.....	218
4.3.7. Çocuğun Ötekileştirilmesi.....	229
4.3.8. Suçlu Çocuk Etiketleri ve Etiketleme.....	238
 VI. TARTIŞMA ve SONUÇ.....	 252
KAYNAKLAR.....	261
EKLER.....	283

GİRİŞ

Tez çalışmalarında en başta gelen sorunlardan biri tez konusunun oluşturulmasıdır. Bu bağlamdan başlayacak olursak tezimizin konusunu, İngiltere ve Türkiye’de suça karışmış olan çocuklara yönelik sosyo-kültürel, hukuksal, tarihsel, cinsel, psikolojik, medya ve internet ile ilgili sorunlar alanlarındaki; tutum ve algılamalardaki benzerlikler, farklılıklar ve değişimler oluşturmaktadır. Toplumun çocuk üzerindeki tutumunun ve algısının her iki ülkede nasıl değişimlere uğradığını benzerliklerinin ve farklılıklarının ne olduğunu analiz etmek, çocuğu suça iten faktörlerin ve suçun çocuk üzerindeki etkilerinin anlaşılmasına katkıda bulunacaktır. Bu konjonktürde, tezimizin konusunu özetleyecek olursak, çocuklarda sapma davranışının ve onları suça ittiği düşünülen faktörlerin oluşumunda etkili olan toplumsal algı ve tutumların rolü oldukça önemlidir. Özellikle, suçlu etiketinin çocuklar üzerindeki etkisinin anlaşılmasında, çocukları suça iten etkenlerin başka bakış açıları, bunların neler olabileceği düşüncesi, bizi çocuğu suça iten faktörlerin sosyo-kültürel yönlerinin derinlemesine incelemesine itmiştir. Suç, bütün toplumlarda bazı algılamalara ve tutumlara neden olan evrensel bir olgudur; ancak kültürel farklılıklar açısından neyin suç olup olmadığı kriminologlar arasında tartışılan bir olgudur. Bununla birlikte tezimiz suç faktörünün algısal ve tutumsal boyutlarını farklı değişkenler gözeterek inceleyecektir.

Tezimizin temel sorusunu, “İngiltere ve Türkiye’deki sosyo-kültürel, hukuksal, tarihsel, psikolojik konularda, medya, internet, ötekileştirme, damgalama ve cinsellik konularında suçla itilmiş çocuğa yönelik tutum ve algılarda benzerlikler, farklılıklar ve değişimler bulunmakta mıdır?” oluşturmaktadır.

Araştırmamızın temel amacı, suça karışmış olan çocuğa yönelik algı ve tutumları, sosyo-kültürel yapısal değişkenler açısından, hukuksal, tarihsel, medya ve internet bağlamında, cinsiyete bağlı olarak değişimlerini, farklılıklarını ve benzerliklerini anlayabilmek için çocukları suça iten faktörleri iyi analiz etmeyi amaçlamaktadır. Ek olarak; bu bağlamda çocuğa yönelik suçlu algısını ve tutumunu, sonrasında onlarda meydana gelen değişimleri, suç imajının çocukları nasıl etkilediği, tezimize örneklem olan İngiltere ve Türkiye’de benzerlik ya da farklılık

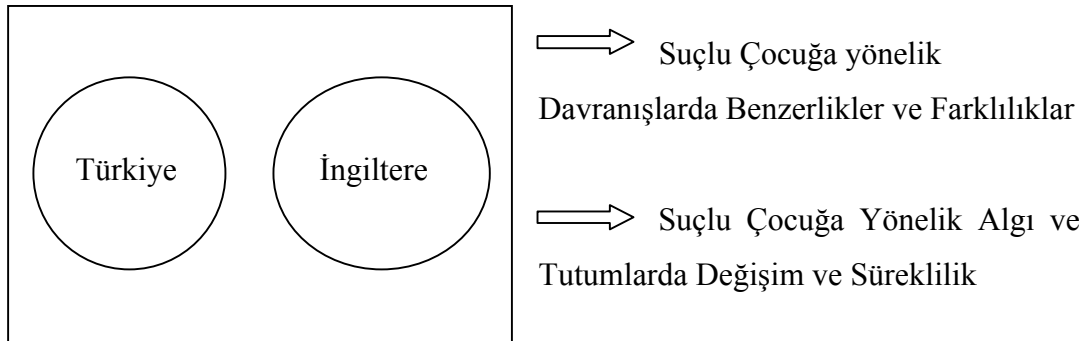
taşıyıp taşımadığı, çocuğun yaşamını hangi yönlerden etkilediği gibi konuları incelemektir.

Tezimizin sosyolojik önemine değinecek olursak; suç çalışmaları birçok makale ve tezde incelenmiş; ancak toplumsal algı ve tutum araştırmalarına kültürler arası bakış getirilmemiştir. Çocuk suçluluğunun artmaya başlaması, ıslahevleri sayısındaki, mahalle aralarında madde bağımlılığı suçlularının artışı gibi durumların incelenmesi literatür ve ülkemiz kriminolojik bakış açısından, suçun önceden incelenip önlenmesi bakımından elbette ki önem taşımaktadır. Ancak, genelde suç konusu, özelde ise çocuk suçluluğu sadece uzmanların üzerinde durduğu bir konu olmayıp kamuoyunun da gündemini zaman zaman işgal eden bir mevzu olmuştur. Çocuğun suça itilmesinde çocuğun suçlu olarak nasıl algılandığı ve ona karşı toplumun nasıl tutumlar geliştirildiğini anlamak yukarıdaki çalışmalara farklı bir bakış açısı getirecektir. Bu tezin en belirgin amacı; bilimin sorun çözme ve bunun için var olduğu iddiasını bir kez daha teyit etmektir. Pozitif bilim anlayışıyla uygunluk içinde literatürde uygulamalı kültürler arası çalışma yapılmış ve veriler bilimsel metotların ışığında değerlendirilmiştir. Bunlar ile birlikte toplumun da dinamik bir olgu olduğu gerçeği göz önünde bulundurulmalıdır; ayrıca toplumlar homojen değildir, her toplumun birbirinden farklı özellikleri bulunmaktadır. Toplumların bu yönlerini incelemek tüm çalışmalar açısından zorlu bir süreçtir. Bu araştırma da bu çerçevede ele alınmalıdır. Bu tez araştırması, Türkiye’de ve İngiltere’de çocuk suçluluğu üzerinde yapılmış, algısal ve tutumsal yönleri dikkate alan ve bu konudaki literatür açısından aydınlatıcı olması ümit edilen bir çalışmadır. Suça yönelik algılar değiştikçe benzer bir biçimde çocuk suçluluğu oranları da sürekli bir artış göstermiştir. Aile, arkadaş çevresi, sosyo-ekonomik düzey, medyanının etkisi, madde bağımlılığı gibi faktörler nedeniyle suçlu çocuklar bilinçsizce her geçen gün sosyo-kültürel yapı içerisinde farklı olarak algılanmış ve bu algıya yönelik tutumlar geliştirilmiştir. Oysaki özellikle “çocuk suçluluğu” sosyolojik birtakım teoriler dikkate alınarak kesinlikle derinlemesine irdelenmesi gereken bir olgudur. Çünkü topluma faydalı olabilecek insanlar yetiştirmek çocuklardan başlar. Her nasıl sağlıklı bir vücut gibi ne kadar çocuklarla ilgilenilip suç sorununun kökenine inilirse sağlıklı bir toplum doğar. Bu toplum asıl olarak patolojik sorunlara da neden olmaz (Fromm, 2006: 23). Çocuklar suça yönelince bu sadece onların ya da çevrelerinin problemi olmaz, problem aslında bütün topluma

mal olur. Bu anda, çocuk suçluluğuyla ilgili ne kadar çok araştırma ve çalışma yürütülürse, bu problem de bir o kadar çözüme yaklaşır (Köseoğlu, 2011: 2).

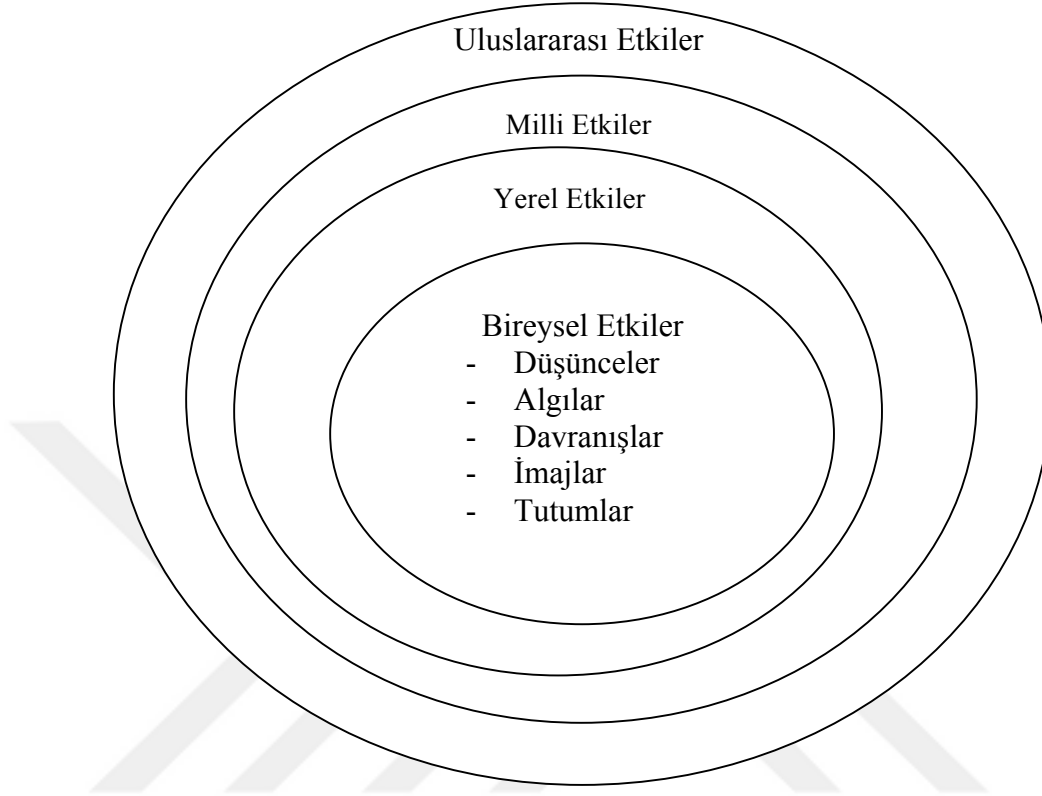
Tezimizin araştırma metodunu karşılaştırmalı kültürlerarası ve ulusal çalışmaların incelenerek verilerin toplanması ve bu verilerin yorumlanması oluşturmaktadır. 8 maddeden oluşan suça karışmış çocuğa yönelik tutum ve algılarda benzerlikler, farklılıklar ve değişimler ile ilgili değerlendirme bölümleri İngiltere ve Türkiye örnekleminde incelenip akademik yazıma dönüştürülmüştür. Çalışmada inceleme esnasında profil çıkarma yöntemi de kullanılmış, suçlu çocuk imajının ve ona yönelik tutumların incelenmesi ile profil oluşturulmuştur. Bu çalışma yapılırken profil incelemesi aşağıdaki şekillerde daha detaylı olarak gösterilmiştir. Evrenselden başlayan bir yön ile öze inilmiş benzerlikler ve farklılıklar açısından görünüm çıkarılmıştır. Bu açıdan tezimizin metodu incelendiğinde, nitel ve nicel çalışmalardan alınan verilerin yorumlanarak oluşan karşılaştırmalı kültürel bir araştırma olarak ortaya çıkmaktadır. Bu yolla kültürler arası çalışmalardaki metinler incelenmiş ve tez yazıma dönüştürülmüştür.

Şekil-1. Kültürlerarası Çalışmanın Temel Yapısı

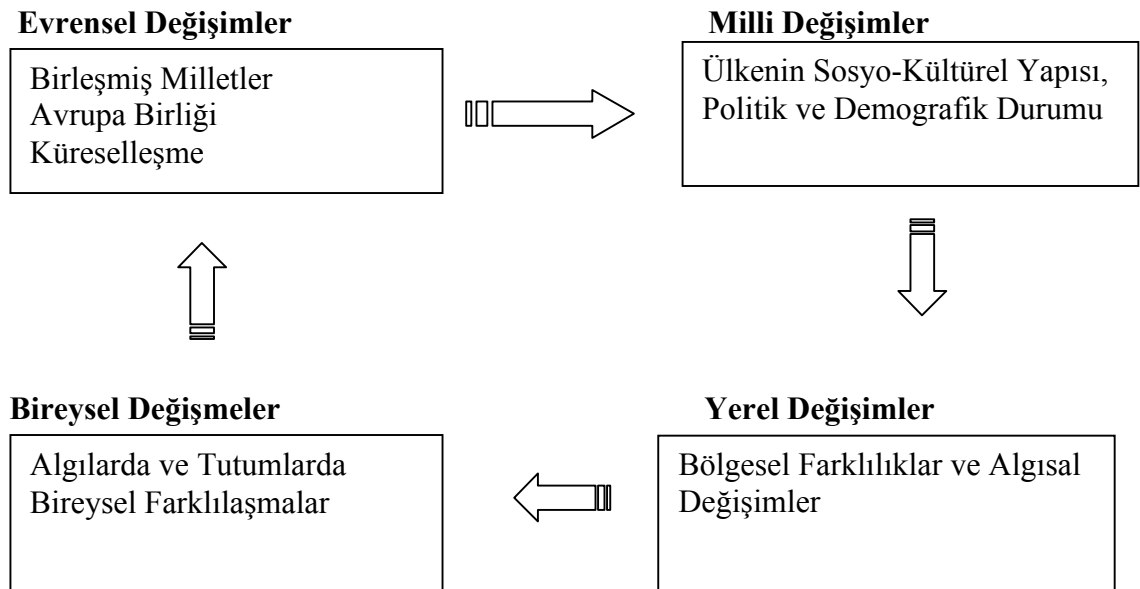

Şekil-2. Çalışmanın Makro Seviyeden Mikroya Değişim Açısı

Evrensel Değerler, Küresel Etkiler ve Algı

Şekil-3. Çalışmada Değişimleri Karşılıklı Etkileşim Değişiklikleri

Bu çalışma, kaynak bakımından, resmi ve gayri-resmi istatistikler, internet ve medya, devlet arşivleri, kamuoyu araştırmaları ve diğer veriler dikkate alınarak incelenmiştir. Devletlerin ve özel kuruluşların istatistik organlarından olan, Crimesolutions, Eurostats, Statisticbrain, TÜİK, UNICEF, Britain Statistic Goverment, TBMM Raporları, Civitas, National Service for Juvenile Justice istatistikleri, Youth Justice Statistics ve Minister of Justice Statistics verileri kullanılmıştır.

İnsanoğlunun varlığının ilk ortaya çıkışından beri toplumlar huzursuzluğa yol açabilecek davranışlara rastlanmıştır. Bu davranışlar karşısında bazı savunma mekanizmaları da göstermişlerdir. İnsanın binlerce yıldır edindiği bu tecrübelerinden kendisine kalan kazanımlar, toplumların davranışlarının bir ritüele geçmesi, bu ritüellerin ise toplumlar tarafından eleştirilmeksizin kabul edilmesi gibi toplumsal süreçler günümüze de değişik şekillerde yansımıştır. Kültürleşmenin bireyin doğumundan ölümüne kadar devam eden bir süreç olması insanın kendisi ile sosyo-kültürel çevresi arasında bir ilişki bağı kurması anlamına gelir. Bu bağlar bazen sağlam bazen ise zayıf bağlar olagelmıştır. Bunun sonucu olarak, bu insanların arasında çıkan suç olgusunun meydana gelmesinin kendiliğinden mi, sosyo-kültürel çevre mi, kalıtsal mı gibi sorular suç sosyolojisi literatüründe tartışılan önemli bir sorunsal olmuştur.

Suçun bireylerde sebep olduğu sosyal ve kültürel bağlamdaki algılar; korku, anksiyete ve kuşku duygusu suç üzerine düşünmeyi ilk zamanlarda olumsuz etkilemiştir. İnsanın bireysel olarak işlediği düşünceden sorumlu olduğu ve suçluya karşı tutumu, bireyin kendi hazzal istekleri için suç işlediği algısı, erken dönemde suç davranışını gerçekleştirmiş kişiler üzerine araştırmaların toplanmasına sebep olmuştur. Bu görüşler suçun sebeplerini bazen biyolojik ya da fizyolojik, sosyo-kültürel ve toplumsal yapısal durumlara bağlayarak algılamışlardır. Suç üzerine ilk algısal varsayımları ortaya atanların 20. yüzyılda Jeremy Bentham ve Beccaria'nın olduğu görülür (Beccaria, 1963). Bu insanlar aynı zamanda Klasik Ekolün öncüleri olmuştur. Bu kuramlardan sonra birçok görüş ve kuram ortaya atılmıştır. Aydınlanma çağından sonra suçun sosyal bir sürecin ürünü olarak da algılanabileceği varsayımı Fransız İhtilali ve Sanayi Devrimi sonrasında toplumsal yaşamın dikkatle incelenmesinden itibaren önemli bir problem olarak incelenmiştir. Thomas More

suçun sosyal sebeplerinin olabileceği tutumunu geliştirip araştırmalarını bu açıdan derinleştirmeye gayret eden ilk yazardır. More, suç ile ekonomik durum arasında ilişki kurmaya çalışmıştır (Akıncı, 2011: 1).

Suç olgusu belirli dönemlerde tutumsal ve oransal farklılıklar göstermektedir. Bu farklılaşmaya benzer olarak çocuk suçluluğunun geçmişi, şimdisi ve geleceği açısından araştırıldığında suçluluk algısında da çok önemli değişiklikler olduğu görülmüştür. Psişik, zihinsel ve biyolojik yönden tam sağlıklı olamamış toplum içindeki rol ve görevlerini tam olarak benimseyememiş çocukluk dönemi olarak isimlendirilen olgunun içinde yer alan bireylerin suç işleyip işlememesi ya da suçlu olup olmaması en az içinde bulunduğu gelişim evresi kadar karmaşık olarak algılanmaya başlanmıştır (Yağbasan, 2010: 1). Hukuksal, medya ve internet bağlamında, tarihsel, sosyo-kültürel anlamda da hem suçlu çocuğa bakışta hem de mağdur çocuğa bakışta değişimler meydana geldi. Değişimin kaçınılmaz olması tabiidir ki, bu süreçleri yaşanmasını mecbur kılar ve sürekli olarak incelenmesini gerektirir. Algısal çalışmalar ve toplumsal değişimin incelenmesi suç çalışmalarında yeteri kadar değer görmemiştir. Bu da toplumu suça itilmiş çocukların algılanmasında oldukça problemleri bir yola sokmuştur.

Sonuç olarak bilinmelidir ki; aile, akran çevresi, okul, sosyal çevre vs gibi faktörler çocuk suçluluğunu etkilemektedir. Ayrıca aile, ekonomi, siyaset, din, eğitim, demografi, sanat ve kültür, boş zamanlar gibi kurumlar çocuk suçluluğu üzerinde derin etkiye sahiptir. Ancak, tez konumuz çerçevesinde bu değişkenlerin incelenmesinin çok geniş bir yelpazeye yayılması nedeni ile çalışmamızı yukarıdaki alanlar bağlamında sınırladık. Sosyal yapıların evrensel olması ve kurumlar arası ilişkilerin değişkenliği uygulama alanımızı daraltan nedenlerin başında gelmektedir.

BİRİNCİ BÖLÜM

SOSYOLOJİK AÇIDAN SUÇ OLGUSU

Sosyolojik açıdan Suç olgusu birçok araştırmada incelenmiştir. Suç, her kültürde kendisini farklı şekillerde gösterip farklı yaptırımlara sahip olmuştur. Bunun yanında farklı kültürlerde Suç olgusu kendi içerisinde de farklılaşmış, suçun ne olduğu, suçun toplumlarda tanınmasının nasıl değiştiğinin sorgulanması da araştırmalara konu olmuştur. Her toplumun kendine ait kültürünün olması ve suçun kültürel olarak değişmesi gibi konular hem suç sosyolojisinin hem de kültürel antropolojinin ciddi araştırma konusu olmuş ve kriminoloji adlı bir bilimin doğmasına da sebep olmuştur.

Bu bölümde çalışmamızın literatür kısmı oluşturularak, konu hakkında genel bilgiler verilmeye çalışılacaktır. Özellikle teoriler ışığında incelemeler yapılacak, çocuk suçluluğu olgusu açıklanacaktır. Suç olgusu hakkında detaylı bir biçimde yerli ve yabancı literatürden incelenen bilgiler verilmek amaçlanmıştır.

1. 1. Suçun Tanımı

İnsanoğlu, dünya üzerindeki ilk varlığından başlayarak mistisizimle, fiziksel yaşamla çatışma ve ona karşı bir mücadele içine girmiş, zamanla bireysellikten topluluğa geçmiştir. Güvenlikleri veya bazı farklı ihtiyaçlarından dolayı kendilerini bir arada yaşamak zorunda hissetmişlerdir. Ortaya çıkan bu insan topluluğu da kendi yaşamlarını bir düzene koymak için uğraşmışlardır. Bu vasıta ile toplumdan topluma hatta aynı toplum içerisinde zamanla değişebilen, değerlerden ve mistik kurallardan farklı olarak, kendilerinin oluşturduğu hukuk kurallarına giden yol doğmuştur. Normlar, insanlar arasında yaşanan olayların nerede, nasıl ve ne kadar düzenlenmesi gerektiğini belirleyen ortak kurallardır. Oluşturulan kurallara toplumdaki tüm bireylerin harfiyen uymaları beklenemez. Farklı nedenlerden dolayı bireyler bu kuralların dışına çıkmışlardır. Toplum da bireyleri kendi içlerinde görünür ya da görünmez şekilde ıslah etme yoluna gitmiştir. Toplum; sapan bireyleri,

kuralları bilerek ya da bilmeyerek ihlal edenleri kendi yöntemlerine göre ve yapılan yasak davranışın büyüklüğüne göre cezalandırmıştır (Üresinler, 2005: 48).

Bir dönemde suç; dini normlara göre düzenlenmiş, insanlara faydalı olmayan davranışların Tanrı tarafından yasaklanmış olduğu ve bu yolla suçun Tanrı'nın emirlerine ya da yasaklarına karşı yapılmış olduğu düşünülmüştü. Zaman ilerledikçe suç davranışının ya da toplumdan sapma olarak yorumlanan eylemin, insanlar arası ilişkilerden doğduğu ve bu ilişkileri de insanların düzenlediği düşüncesine yönelindi. Bu yönelişte suç davranışı laik çerçeveye oturdu. Özellikle 1700'lü yılların başından itibaren suç üzerine fikirler sekülerleşmeye başlamış; suçun işleyen birey ya da işlemiş olabilecek birey arasında bir yerde olduğu düşüncesi ağırlık kazanmaya başlamış, bu düşünce kısa sürede yaygınlaşmıştır. Suç olgusundaki bu evrilme, bazı bilim adamlarınca da rasyonel bir Suç olgusuna yöneliş olarak ifade edilmiştir (Dönmezer, 1994: 52).

Suç, kanunlarda açıkça toplum düzenini bozucu ya da başka bireylere zarar verici bir tutum içerisinde yasalara aykırı davranma süreci olarak geçmektedir. Suç hukuki kuralların suç olarak ifade ettiği, hukuki yaptırımlarla bağladığı kanuna uygun olmayan aykırı davranışlardır. Suç ve cezalar kanunlar yoluyla konulur ya da yürürlükten kaldırılır. Bu sebeptendir ki, bireyin yapmış olduğu eylem, kanunlar ile sınırlandırılmamış ise kanunlara aykırı bir girişim dahi suç olarak kabul edilemez. Bu meseleye “kanunsuz suç ve ceza olmaz” ilkesi denmektedir. Suçlar cürüm ve kabahatler olarak ikiye ayrılır. Cürümler kabahatlere göre daha ağır yaptırımlara bağlanmıştır. Kabahatler ise daha küçük cezalarla ilişkilendirilmiş toplum düzenini bozan eylemlerdir (Burkay, 2008: 12).

Suçlu eylemlerini, yaşamımızın birçok noktasında görmemek mümkün değildir. Doğaya karşı yapılan hareketleri doğa ya da çevre suçları, siyasi aykırı davranışları engellenen bir muhalefet olarak, ideolojik suçları baskılanan suçlar olarak algılanması bireylerde her zaman mevcuttur. Bireye, kendine, doğaya, hayvanlara, çocuğa karşı işlenen suçlar yaşamımızın her anında ve alanında karşılaşılabileceğimiz türden suçlardır. Daha önceden bahsedildiği gibi suç ve suçlu, farklı, öteki, saldırgan davranışları olan her zaman karşılaşılabilecek bireyler ve bunlarından davranışlarından oluşmaktadır (Gürler ve Taş, 2011: 14). Tümüyle

sosyolojik analiz, suç davranışlarını toplumsal idealden sapma ya da ideallere farklı yollardan ulaşma amacı olarak değerlendiren Durkheim, bu durumu anomi ile ifade etmektedir. Durkheim ile benzer şekilde insan yaşamını kabul eden Maslow ve Merton, bunları kısıtlayıp dilek ve beklentilerin toplumsal düzen ve kuralları dışında karşılanması durumunda toplumca arzu edilmeyenin, özetle sapmanın meydana çıktığını söylemektedir. Küreselleşen veya daha öncesinde modernleşen toplumların sakatlığı olarak düşünülen suç (Fromm, 2006: 23) alanı aşıp kamusal alana giren ve toplumsal yaşamı sekteye uğratan toplumsal ahlaki eylemleri yok sayan her çeşit eylem olarak görülmeye başlanmıştır (Gürler ve Taş, 2011: 14).

Yukarıda bahsedildiği gibi modernleşme sürecinde suç önemli bir yer tutar. Modernleşme süreci kendi içerisinde çok önemli bir süreç olmasının yanında toplum yaşamına o kadar farklılıklar getirmiştir. Bunları; siyasal, ekonomik, hümanistik, idari, hukuki ve kültürel olarak da tasnifleyebiliriz. Modern olmayan toplumlardan ya da cemaatlerden cemiyetlere geçiş sürecinde özellikle iş gücü için göçün etkisi ile kültürel ve demografik değişimler toplumda önemli sosyal değişimleri de beraberinde getirmektedir. İş gücüne ihtiyacın artması, aile bağlarının zayıflaması ya da genel olarak aile kurumunun zayıflaması, kültürel farklılığın ve çatışmanın artması, ilkel normların yok olmaya başlaması Weber'in deyişi ile "dünyanın büyüünün bozulması" ve bilimsel gelişmeler gibi modernleşme süreci ile ilintili olarak ortaya çıkan olaylar doğrudan ya da bazıları dolaylı olarak suçu etkileyen gelişmeler olmuştur (Kızmaz, 2012: 54).

1. 2. Sosyolojik Açıdan Suç

Sosyolojik bir bakış açısı ile suçun analizinin yapılması istenildiğinde, öncelikle incelenmesi gereken alan "sosyalleşme" olacaktır. Sosyalleşme; bireyin, toplumun kurum ve normlarına katılma sürecidir. Bu nedenle sosyalleşmeye bireyin toplumla özdeşleşme süreci olarak bakmak gereklidir. Sosyalleşme, yerine getirdiği işlevler bakımından incelendiğinde; kişinin eğilimini ve yönelimini düzene sokmak, toplumun isteklerini, arzularını bireye aktarmak, özellikle kişinin toplum içerisinde üstlenmesi gereken rolleri ona öğretmektir (Tarla, 2011: 24).

Bireyin toplumsal hayata katılabilmesi için toplumsallaşmasının zorunlu olduğu bilinmektedir. Bununla birlikte birey sosyalleştikçe toplumun normlarını ve ona nasıl uyması gerektiğini zorunlu olarak öğrenir. Yani birey içinde bulunduğu toplum ile sürekli bir ilişki içerisinde. Bu sosyalleşme ve sürekli ilişki sürecinde birey, toplumun normlarına uymayı ya da uymamayı tercih edebilir. Bu süreçte iki önemli mekanizma karşımıza çıkar; bunlar ceza ve ödüllendirmedir (Sönmezer, 1994: 64).

Sosyalleşme sürecinde birey topluma tam adapte olamaz ya da bu sosyalleşmede eksik kalırsa ötekileşmeye başlar. Ötekileşen birey de suç işleme eğilimine girer. Bilimsel çalışmalar göstermiştir ki, çocuğun suç işlemede “ailevi problemler, sosyo-ekonomik düzey, eğitim yetersizliği, göç, kent sorunları, kültürel farklılaşmalar, psikolojik sıkıntılar, kontrol yetersizliği, ailevi şiddet, anne-baba çatışması, anne ya da babada alkol veya uyuşturucu madde bağımlılığı” gibi etkenler oldukça etkidir (Demirbaş, 2005: 177).

Ayrıca suçun ve suçluluğun en önemli toplumsal olgulardan biri olması, onun sosyolojik açıdan tetkik edilmesini gerektiren en önemli nedenlerden başka bir tanesidir. Sosyolojinin dikkate aldığı diğer olgulara bakılınca; eşitsizlik, gelir sorunları, işsizlik, göç, terör, kentleşme, gettolaşma, saldırganlık v.b bu disiplinin özellikle “toplumsal sorunlar” alanında da bir yoğunlaşma gösterdiği gözlenmektedir. Sosyoloji biliminin toplumsal olgulara bu denli yönelimi ve onun içindeki sorunları detaylı bir şekilde incelemesi nedeniyle Becker sosyolojiyi “sosyal problemlerin bilimi” (Kızmaz, 2005: 149) olarak tanımlamıştır. Bu nedenle sosyolojinin, önemli bir toplumsal sorun olarak ortaya çıkan suç ve suçluluk üzerine yoğunluklu olarak odaklanmasının anlaşılır gerekçeleri olduğu bir gerçektir.

Suç sosyolojisi hakkında ilk yazılar, Ferri ve Garofalo tarafından yayımlanmıştır. Bu yazarlar toplumsal yapının suç üzerindeki etkilerinin önemine değinmişlerdir. Ferri ve Garofalo’ya göre; suç yaşıntısı hayatın içinde tarzı değişse de yapısı hiç değişmeyen, süreklilik arzeden bir durumdur. Toplumsal yaşamdaki belirli olaylar suçu da beraberinde getirmektedir. Bu yüzden ki, toplumsal yaşamda suç yaşıntısı sosyalleşme süreci ile birlikte ortaya çıkmaktadır. Bu durumda yapılması gereken durum toplumu suçtan koruyacak önlemler almaktır. Bu önlemler

ceza yaptırımını olmayıp suçlunun karakteristik yapısı ve toplumsal defansın gerektirdiği güvenlik önlemleridir. Örneğin; banka soygunları gece geç saatlerde yapılıyorsa burada gece daha fazla nöbetçi bulundurmak gereklidir (Evcim, 2011: 16).

Suçluluk probleminin bireyden topluma yansıyan yönü suç sosyolojisinin ortaya çıkmasına zemin hazırlamıştır. Lombroso'nun teorisi, suçun topluma bağlanabilecek nedenleri ve toplum üzerindeki etkisi üzerinde durmaktadır. Suç olgusunu tümüyle sosyolojik yönde ele alan Durkheim, Ferri'den ilham almakla beraber bu olayda deneysel olarak değil, analizlere dayalı bir yöntemle araştırmıştır. Durkheim'ın "Sosyoloji Metodunun Kuralları" ve "İntihar" adlı eserlerinde ifade ettiği şekli ile suç, patolojik olmaktan çok, normal bir meseledir. Çünkü toplum içerisinde meydana gelen her suç -olayın yoğun olmamak şartıyla- toplumun normal işleyişini göstermektedir. Böyle olunca suçluluk bütün toplumların sosyo-kültürel yönlerinden birini oluşturmaktadır. Durkheim "İşbölümü" adlı yapıtında, toplumun dışarıdan incelenerek toplumsal yapıda suç kökeninin, işbölümüne dayalı olarak incelenebileceğini söyler. Tarde ise, bir sosyal olgu olarak suçu toplum yaşantısında bir taklit mekanizması olarak görür ve etkilerinden bahseder (Sözen, 2011: 269).

Sosyoloji, toplumsal yaşamın bir kısmını yapısal ve işlevsel açıdan araştıran ve bilimsel faaliyetler ortaya koymakta olan bir bilimdir. Suç sosyolojisi, sosyal bilimler içerisinde sosyolojinin bir alt dalıdır. İşte bu sebeple suç ilişkisini incelerken daha çok bireyden ziyade toplumu ve onun yapısını dikkate almaktadır. Suç sosyolojisi daha çok alan çalışmalarına ve deneysel çalışmalara çok açık olduğundan o kadar gelişme gösterememiştir. (Demirbaş, 2005: 45).

1. 3. Hukuk Terminolojisinde Suçun Analizi

Toplumlar kendi güvenliğini sağlamak adına birçok düzenleme yaparlar. Bunların temelini yazılı ve yazısız kurallar oluşturur. Bu kuralların toplamına ise pozitif hukuk adı verilir. Toplumlar yaşamlarını düzene sokmak adına yaptıkları işleri, mantık çerçevesinde modern dönemde rasyonel olarak düzenlemişlerdir. Suç olgusunu toplumda meydana gelen bir sapma ya da toplum kurallarına uymama

olarak değerlendirirsek; bu olgunun sistemleştirilmesi ve düzenlenmesi için toplum, kendi içinde bazı yaptırımlar uygular. Bunları da resmi olarak yazılı bir şekle indirger. Yazılı hukuk kuralları hukuk terminolojisinde, hukukun tanımını anlamak ve yorumlamak için gerekli mekanizmaları oluşturmaktadır.

Büyük gruplar olarak toplumun yazılı kuralları, toplumun ve insanların benzer istek ve ihtiyaçlarını düzenlemek için bazı yetkili makamlar tarafından düzenlenmiş ve devlet yaptırımları ile eksiklikleri tamamlanmış sosyal kurallar bütünü olarak tanımlanır. Bu hukukun amacını ve isteklerini açıklamak adına yapılmış bir tanımdır. Hukuk kuralları, yaptırımları devletin iradesine dayanan ve onun yaptırımları ile sonlanan bir düzenlemedir. Çünkü hukuk kuralları temelinde g, kuvvet barındırır. Bu güç kullanımı, devletin kendi yetkili mercileri tarafından olup bir ıslah süreci ya da toplum vicdanını rahatlamak içindir (Bilge, 2005: 13). Suç ile ilgili olarak anayasamız analiz edildiğinde, 38. madde: “Kimse, işlendiği zaman yürürlükte bulunan kanunun suç saymadığı bir eylemden dolayı cezalandırılmaz; kimseye suçu islediği zaman kanunda o suç için konulmuş olan cezadan daha ağır bir ceza verilemez. Suçluluğu hükmen sabit oluncaya kadar, kimse suçlu sayılamaz”¹ olarak suç yer almıştır. Buradan anlaşılacağı gibi bir insan, eğer yaptığı davranış ile ilgili kanunlar içinde bir düzenleme yoksa -davranış topluma aykırı olsa bile- suçlu sayılamaz. Özgür yaşamından alıkonulamaz. Bu maddeye göre; hukuki açıdan suç dikkate değer biçimde kavranmış olacaktır.

Türk Ceza Kanununun 21. Maddesinde de suçun oluşması kasıtlı eylemin varlığına bağlanmıştır. İfadeden edilmeye çalışılan şey, yapılacak davranışta “bilmek” esas alınmıştır. Yani bireyin bilmeyerek ya da zorla (istemeyerek) işlendiği cürüm farklı açılardan değerlendirilir. Aynı kanunun 22. maddesi de taksiri, işlenen suçun ya da davranışın bilmeden ya ilerisini ngremeden yapması sonucunda ceza hafifletilebilmektedir, diye bahsetmektedir.² Buraya bir örneklendirme yaparak konuyu açık hale getirmek istersek; yoldan geçen bir yayayı bilerek ve isteyerek ezmek kasti bir davranış iken, aynı şekilde yayanın aniden çıkması ve bu davranışın istenmeden yapılması taksire girer.

¹ 1982 Anayasası, Madde:38, Kanun No:2709, Kabul Tarihi:18.10.1982

² Türk Ceza Kanunu, Madde:21 ve 22, Kanun No:5237, Kabul Tarihi:26.09.2004

Tüm bu bilgileri verdikten sonra konu açısından dikkate almamız gereken en önemli unsur, çocuk suçluluğu olgusu ve onun hukuk sistemi içerisindeki yeridir. Bunu hukuk terminolojisi içerisinde incelemek Türk hukuk sisteminin çocuğa ve onun suçluluğuna bakış açımızı derinleştirecek ve konunun analogisini kurmakta yarar sağlayacaktır. Öncelikle, hukuki açıdan “çocuk” sözcüğüyle henüz reşit olmamış ergenler, 11–18 yaş grubu kastedilmektedir. Özellikle 14 yaş gerek İngiltere, gerekse bazı Avrupa ülkeleri ve ülkemizde en çok suç işlenen yaş olarak belirlenmiştir (Yavuzer, 2001: 15). Devamında ise Çocuk Hakları Sözleşmesi’ne göre 18 yaşını doldurmamış bireyler çocuk olarak ifade edildiğinden, bir akıl yürütme yaparak 18 yaşını doldurmamış bireylerin işlediği suçların da çocuk suçluluğu açısından incelenmesi gerektiğinin sonucunu çıkarabiliriz. Burt da, çocuk suçluluğu kavramını “18 yaşını tamamlamamış bireylerin yaptıkları yasadışı davranışların kanun tarafından engellenmesi” diye ifade eder (Akt: Polat, 2002: 1). Buradan anlaşılabileceği gibi çocuğun işlemiş olduğu yasadışı hareketler, hukuk kuralları temelinde engellenebilir ve cezaya hükmedilebilir.

Buradan anlaşılabileceği gibi çocuk suçluluğu içerisinde bilim insanlarının, kriminolojinin ve hukukun bakış açısından; suç davranışı sergileyen çocuğun, suça itilmiş çocuk olarak kabul edilmesidir. Bu konudaki çalışmalar incelendiğinde çocuk suçluluğu aslında sosyolojik bir olgu olup yani bireyin toplum tarafından bir yönlendirilmesi sonucu olarak ortaya çıkmaktadır. Toplumların gelecek düzenlerinin varlıklarının bir alt yapısı olarak görülen çocuklar, bu bakımdan çoğu hukuk terminolojisinin de temel problemlerindendir. Toplumdaki çocuklar uluslararası yasalar çerçevesinde değerlendirilmeden, itilerek, dışlanarak, kötü muamele görerek ve uygun olmayan davranış yapmaya zorlanması toplumun veya toplumların büyük yanılsaması olacaktır. Bu kadar temel bir problemde çocuk haklarının ve o çocuğun yetiştirilmesi problemine bakıldığında da durumun ne kadar vahim olduğu görülecektir (Teker, 2010: 21). Bu konunun en önemli eksiklikleri, bedensel, zihinsel, duygusal, sosyal ve ahlaki olarak çocuğun gelişimi ile ilgili gereken önlemlerin alınmamasının yanında, hukuki olarak toplum içinde yerini düzenleyen kurallara da ihtiyacı vardır. Bu kuralların insan onuru, saygınlığı ve özgürlüklerine uygun olmasında çocuğun yararının yansırı toplumun da ihtiyacı vardır. Bu nedenle geçmişten günümüze çocuk, hukukun da ilgilendiği bir varlık haline gelmiştir.

Türkiye Çocuk Haklarına dair sözleşmeyi 14 Şubat 1990 Dünya Çocuk Zirvesinde imzalamış ve 9 Aralık 1994 tarihinde ise Türkiye Büyük Millet Meclisi tarafından onaylanmıştır. Çocuk Hakları Sözleşmesi 27 Ocak 1995 tarihinde Resmi Gazete’de yayınlanarak 4058 sayılı yasa ile iç hukuk kuralına dönüşmüş ve Türkiye’de de uygulanmaya başlanmıştır. “Çocuk“ tanımı, 765 sayılı Türk Ceza Kanununda (TCK) yapılmamış, “evlat”, “çocuk” ve “sabi” terimleri kullanılmıştır. Ancak ceza ehliyeti konusunda TCK ve Çocuk Mahkemeleri Kanunu (ÇMK) değişik gruplamalara tabi tutulmuştur. TCK 0-11, 11-15 ve 15-18 olmak üzere üç yaş grubu öngörmüşken, ÇMK 0-11 ve 11-15 olmak üzere sadece iki gruptan söz etmiştir (Teker, 2010: 24). İlk olanı 11 yaşına gelmemiş çocukların işledikleri suçlara karşı ceza verilemez durumu söz konusudur. Bir diğeri ise 15 yaşını doldurmamış olan çocuklar ile ilgili ifadelerdir. Bu durumda suçu işleyen çocuk TCK Madde 54’ün belirttiği ikinci dönem çocuklar, eğer işledikleri suçun farik ve mümeyyizi iseler, haklarında verilen cezalar indirimine tabi tutulacak ve cezaları çocuklara özgü bir yerde çektirilecektir. Bu ifadeler dikkate alındığında; çocuğun şu anda bir çocuk eğitimevine verilmesi ve cezasını orada çekmesi anlaşılır bir durum olmuştur. 15 yaşına gelmemiş bir bireyin eğitim görmesi ve sosyalleştirilmeye çalışması suçun önlenmesinde etkili olarak görülmüştür.

1. 4. Suçun Fonksiyonları

Suç, fonksiyonları açısından analiz edildiğinde, suçun fonksiyonlarını iki farklı açıdan inceleyebiliriz. Bu fonksiyonlar toplumu hem doğrudan hem de dolaylı olarak etkiler. Toplumu etkilemesi bakımından olumlu ve olumsuz etkileri vardır. Çoğu araştırmacı suçu incelerken olumlu yönlerinden bahsederler. Burada en önemli temsilci Emile Durkheim’dir. Durkheim toplumda suç olgusunun varlığının toplumu devam ettirdiğini, toplumda suçun olmazsa olmazlarından olarak görmüştür. Suç bir toplumun en önemli unsurlarındandır, Durkheim’e göre; suç toplumun dönüşümü açısından önemlidir. Normal olan derecede suç toplumların dönüşümünü sağlarken bu değişimsel süreçte önemli rol oynar. Zaten Durkheim’e göre; suçun oluşmadığı toplum imkânsız, var olmamıştır ve de olmayacaktır (Durkheim, 1994: 112). Durkheim’in temelde bahsetmeye çalıştığı şey her kültürün kendine has bir

sosyalleşmeyi beraberinde getirdiği ve bunun sonucu olarak da toplumdan farklılaşan bireylerin kaçınılmaz olarak toplumda sapmalara neden olacağıdır.

Durkheim'den sonra suçun fonksiyonlarını inceleyen bir diğer sosyal antropolog ise Malinowski'dir. II. Dünya savaşı sırasında Trobriand Takımadaları'nda yaşayan Malanezya yerlileri üzerinde araştırma yapmıştır. Yerlilerin içerisinde katılımcı bir gözlem yapan Malinowski, o grupta suçun da fonksiyonlarını incelemiştir. Malinowski, Trobriand toplumunda suçun analizlerini yaparken tam olarak ayırma gidememiş ancak bazı toplumsal aşırılıklara ya da toplumun ahlaki değerlerine uymama gibi bir takım sonuçlara ulaşmıştır. Suç olarak kabul edilen olaylar; birinin namusuna göz dikme, kabile reisine karşı çıkmak, saldırganlık, mala karşı işlenen suçlar gibi örneklerle ulaşmıştır. Ancak yerlilerin yaşamlarında tüm bu kuralların çiğnenmesinin yanında kuralların kendi içerisinde esneme payı olduğu, ne kadar katı kurallar olursa olsun, bazen cezalandırmada daha hafifleşme ve esneme gözlemlenmiştir. (Malinowski, 2003: 111–112). Suçun bu şekilde analiz edilmesinin yanında fonksiyonları olarak temel bir olumsuzluğun ortaya çıkması yerine var olan faktörlerin gizil sorunların ortaya çıkması kapsamında olumlu olarak değerlendirilebilir.

Suç, toplumlar açısından gizil problemlere neden olması yanında toplumsal rahatsızlıklar ortaya çıkması, toplumsal şiddeti körüklemesi gibi birçok sebebe bağlı olarak da fonksiyonlar gösterebilir. Bunlarından bazıları örnek olarak verilirse; suçun meydana getirdiği toplumsal rahatsızlıklar iyi bir örnek teşkil edebilir. Burada toplum içinde meydana gelen ayrımlar için toplumsal cinsiyet örneğini dikkate almamız gerekir. Özellikle eşcinsellere, engelli bireylere karşı ya da bunları anormal olarak etiketleyen bireylere karşı işlemiş oldukları suçlar dikkate değerdir. Bireylerin yaşamış oldukları sıkıntıları bir dışavurum olarak, ki bunu sadece bireysele indirgemek ziyadesi ile, yanlış bir çıkarımda bulunmak olacaktır. Toplumun ya da bir toplumsal grubun öfkesi bazı eksiklerin görülüp düzeltilmesine neden olabilir.

Ancak suçun olumlu işlevlerinin yanında olumsuz işlevlerini göz ardı etmemek gereklidir. Burada örneğin; güven sıkıntısının ortaya çıkması, milli gelirin harcanmasında suça ayrılan miktar, özellikle toplumsal değerlerin ve ahlakın

yıpranması örnek olarak verilebilir. Buradaki özellikleri tek tek açıklamak faydalı olacaktır.

İlk olarak ifade etmek gerekir ki, toplumda güven duygusunun yok olmaya başlaması toplumsal sağlık açısından risklidir. Özellikle göç olgusunun günümüzde çok daha hızlı artar hale gelmesi ile metropolde ya da bundan daha küçük şehirlerde meydana gelen vakalarda insanlar tedirgin olmaktadır. Gece dışarı çıkmadaki endişe bunun en rahat örneğidir. Diğer bir taraftan toplumsal değerlerin yıpranmaya başlaması ise var olan değerlerin farklılaşmasıyla birlikte toplumlarda kültürel bir şok meydana getirir ve bununla anomi meydana gelir. Milli gelirin harcanması faktörüne gelince, bunun en çarpıcı örneğini Türkiye yaşamaktadır. Burada nitelenmeye çalışılan terör bir suç kapsamı olarak incelendiğinde, ülkenin gelir kaynaklarının büyük bir çoğunluğunun da bu sorunun çözümü için harcanması anlamına gelmektedir. Ayrıca suçu farklı boyutlarını da dikkate alarak incelediğimizde örneğin; hırsızlık, yağma, ateşe verme gibi faktörler gelirin suça harcanması anlamına gelmektedir.

1. 5. Suçun Unsurları

Burada herhangi bir eylemin neden suç olarak nitelendirildiği, suç olarak sayılabilmesi için gerekli şartların neler olduğu incelenecektir. Suçun unsurları açısından kriminoloji literatürüne baktığımızda maddi, manevi, hukuka aykırılık unsurları olarak suç incelenir.

1. 5. 1. Maddi Unsurlar

Suçun maddi unsurlarını da kendi içerisinde ayırabiliriz, burada pozitif unsurlar dediğimiz eylem, nedensellik, netice gibi ayrımları söz konusudur. Burada eylem; suçun maddesi, açıkçası maddî unsur olan “eylemsiz suç olmaz” mutlak kuralı ortaya çıkmaktadır. Demokratik bir ceza hukuku düzeninde kuralın bir farklılığı yoktur. Kural, bir ceza hukuku düzeninin niteliğini belirlemede en önemli unsurdur. Nedensellik unsurunu incelediğimizde ise; nedensellik, doktrinde tartışmalı

bir konudur. Bundan ötürü; nedensellik, sadece ceza hukukunun değil, hukukun tümünün, açıkçası hukukun genel teorisinin bir meselesidir. Bir kimsenin işlediği bir eylemle bağıntılı olarak sorumlu veya tehlikeli olduğunu söyleyebilmek ancak o kimsenin suç teşkil eden bir eylemi işlemiş olması halinde mümkündür (Eliş ve Köksal, 2011: 4). Böyle olunca nedensellik bağı, ceza hukukunun incelemek zorunda olduğu bir konu olmaktadır. Suçun işlenme nedenlerinin bu şekilde suçlu ya da zanlı olarak tehlikeli ifadesi nedensellik konusu ile açıklanmaktadır. Son olarak suçta netice incelendiğinde ise; netice, her zaman suçun zorunlu bir unsuru değildir. Hukuk düzenlerinde, bu anlamda olmak üzere, neticeli suçlar yanında neticesiz suçlara da rastlanmaktadır. Belli bir neticenin gerçekleşmesi aranmadan yalnızca belli bir hareketin yapılmasıyla tamamlanan suçlara “neticesiz suçlar” veya “salt hareket suçları” yahut “şekli suçlar” ama buna karşılık belli bir hareketin belli bir neticeyi doğurmasıyla tamamlanan suçlara “neticeli suçlar” veya “maddi suçlar” denmektedir.

1. 5. 2. Manevi Unsurlar

Manevi unsurun temelinde psikolojik bilinçlilik ve farkında olarak hareket etmek vardır. Bu yüzden manevi unsur iki biçimde belirir: Kast ve taksir. Kast, kusurlu hareketin keskin bir biçimde belirli, hatta bir anlamda gerçek biçimini ifade eder. Herhangi bir bireyin bir hareketi veya ihmalden ortaya çıkan çoğu suçun sonucu yoktur. Ancak bununla birlikte ortaya çıkabilecek tehlikeli durumlarda bu ihmâl yasalar ile engellenmeye gidilmiştir. Sonucu tehlikeli olacak durumlarda fiilin bilerek ya da bilmeyerek işlenmiş olması sonucu çok değiştirmez (Eliş ve Köksal, 2011: 15). Örneğin; dikkatsizlikten adam öldürme gibi. Ceza yasaları taksiri “dikkat ve özen yükümlülüğüne aykırılık dolayısıyla, bir davranışın suçun kanuni tanımında belirtilen sonucu ilerisi düşünülmeden gerçekleştirilmesi” olarak tanımlamaktadır. Taksir, kusurluluğun ikinci türü olup istisnai bir durum teşkil eder. Bu sebeple bir eylemin taksirli şeklinin cezalandırılması için bunun kanunda açıkça öngörülmüş olması gerekir.

1. 5. 3. Hukuka Aykırılık İlkesi

Hukuka aykırılık, maddî ve manevî unsurların tanımlamalarında ve kanundaki tanıma uygun olan eylem ile hukuk düzeni arasındaki farklılaşmada, eylemin sadece ceza hukukuyla değil, tamamen hukuksal sistem ile farklılaşması anlamına gelmektedir. Suçun kaynağını eylem ile kanun arasındaki böyle bir farklılıkta bulunduğunu ifade eden bazı bilim adamlarına göre; suç (Alacakaptan, 1975: 8), hukukta bulunan bir yasaya aykırı davranma anlamına gelirken, hukuka aykırılık, suçun bir unsuru olmayıp, onun özü, sonucudur. İfade ettiğimiz bilim insanlarını bu düşünceye yönlendiren fark, hukuka aykırılık kavramını farklı anlamda anlamalarıdır. Asıl olarak, hukuka aykırılık, ceza hukukuna aykırılık olarak düşünülürse, suçun maddî, manevî yasal unsurlarının birinin içine karışabilir. Ancak, bundan önce de söylemiş olduğumuz gibi, hukuka aykırılık, yalnız ceza hukukuna değil, bütün hukuk düzenine aykırılık demektir.

1. 6. Suçun Bilimsel İncelenmesi: Kriminoloji ve Sosyoloji

Suç toplumun içinde yaşayan canlı bir organizma olması nedeni ile birçok bilim dalını ilgilendirmiş, bunun sonucunda tamamen suç ile ilgilen bilim dalı olan kriminoloji ortaya çıkmıştır (Wolfrang, Savitz ve Johnston, 1979: 11). Kriminoloji, kelime anlamı incelendiğinde, suçluluk bilimi anlamını taşır. Diğer bir bakış açısı ile kriminoloji, görünüş ve yansıyan şekli ile suçu inceleyen suç ve suçlu bilimidir (Demirbaş, 2005: 30). Kriminoloji deneysel bir bilim olması ile disiplinler arası bir branştır. Bunun yanında suçun ortaya çıktığı toplumsal yaşam ve insan ile de ilgilenir, tam da burada sosyoloji ile bir birliktelik sağlar. Sosyolojiden farklı olarak kriminoloji, tek tek insanların suçluluğunun bilimi olarak da tanımlanır. Sosyoloji toplumsal yapı ve değişimin de bir bilimidir. Bunun yanında sosyoloji, suçun toplumsal boyutları açısından inceleme alanına kriminoloji ile birlikte girer (Çapçioğlu ve Beşirli, 2013: 114). Toplumsal olaylar bireylerden farklı olarak toplumun genelinde meydana geldiği için, bunlar içerisinde toplumun kurallarına uygun olmayan davranışlar dolayısıyla toplumu ilgilendirecek ve bu davranışların nedenleri sosyolojinin metodolojisi ile araştırılacaktır. Kriminoloji ise önce tek tek insanların hayatlarından yansıyan suçluluğu sonrasında ise bunun halka ya da devlete

yansıyan kısmı ile ilgilenir. Daha çok suçlunun kişiliği, resmi olan ya da olmayan suç gibi konular ile ilgilenir (Demirbaş, 2005: 31).

Alan ayrımları temelinde incelenirse, İçli'ye göre; kriminolojinin bazı alt dalları vardır. Bunları; suç verileri, hukuk sosyolojisi, suç etiyojisi, suçlu davranış sistemleri, penoloji ve viktimoloji olarak ifade eder (İçli, 2004: 22). Bu alanlar kendi içlerinde de kısa bir şekilde incelenecek olursa suç verileri ya da suç analizi; burada temel amaç, veriler ve ölçümlerdir. Suçun ya da suçlunun analiz edilip verilere dökülmesiyle elde edilen bir yöntem kullanır. Suç etiyojisi açısından incelediğimizde, suçlunun ya da suçun yapısı, bunun etiyojik yöntem ile incelenmesidir. Daha çok suçun nedenleri incelenir. Hukuk sosyolojisinde sosyolojinin hukuka etki ettiği noktalar ve hukuksal bir tarih söz konusudur. Toplumda ceza ve suç hukukunun gelişmesi denilebilir. Suçlu davranış sistemleri, daha çok suçlunun ve suçun karşılıklı olarak incelenmesinden geçer. Nedensel ilişkiler çok daha ön plandadır. Penoloji ise daha çok suçun düzeltilmesi ile ilgilenir. Yani bir tedavi yöntemi gibidir. Burada esas amaç suçun nedenlerinin incelenip düzeltilmesi için yollar aramaktır. Son olarak viktimoloji: (İçli, 2004: 24) Kurbanın suçtan nasıl etkilendiği konusunu inceleyen daldır. Burada suç ya da suçlu işin içinde değildir. Suçun kurban üzerindeki etkileri ve sonuçları önemlidir. Kriminoloji ve sosyoloji birleşimi bir alana nüfus eder.

Asıl olarak incelenmesi gereken ve konuyu ilgilendiren nokta ise; suç sosyolojisidir ki bu kriminoloji ile doğrudan bağlantı kurar. Sosyoloji ile kriminoloji arasında bir köprü görevi görür. Suç sosyolojisi suçu daha çok toplumsal konular üzerinden inceler ve değerlendirir. Burada önemli konuların başında; aile, suç ve sapma teorileri, kamu düzeni ve güvenlik, suç mağduriyeti, organize suçlar ve terörizm gibi inceleme alanları gelir (Geleri, 2013: 1). Suç sosyolojisi temel olarak suçun topluma etkisini inceler. Yukarıda verilen alanları biraz açıklamak ve örneklendirmek gerekirse;

1. Aile içi Şiddet: Bilindiği gibi aile, cinsellik alt kurumunun ya da evlilik alt kurumunun bir üst kurumunu oluşturur. Kan bağına dayalı ya da evlat edinme gibi süreçlerle oluşan bir kurumdur. Aile toplumsal yaşamın çekirdeğini oluşturur. Aile içi şiddet öncelikle çocuk suçluluğu konusunda çok büyük

önem arz eder. Yapılan araştırmalara göre aile içi şiddete uğramış çocuklar suça daha yatkın olmaktadır. Burada önemli konuların başında kadın da gelmektedir. Kadına uygulanan şiddet ve bunun sonucunda ortaya çıkan suç; kadının eve mahkûm olması, uysallaştırma girişimi (Akyüz, 1994: 237) gibi faktörler çocuğu ve aile yaşantısını derinden etkilemektedir.

2. Suç ve Sapma: Durkheim'e göre; toplumda suç, yaşayan bir organizma ve olması gereken bir olgu idi. Suç, toplumlar var olduğundan itibaren ortaya çıkmaya başlamıştır. Ancak, bu konuda kavramsal bir ayrıma gidilmesi gerekir. Suç ve sapma ayrı kavramlardır. Sapma, daha çok toplumsal normlardan farklılaşma sonucu kesin suç olarak ifade edilemez. Suç ise yasalara aykırı bir davranış sonucunda yaptırım gerektiren bir davranıştır (Geleri, 2013: 4).
3. Kamu Düzeni ve Güvenlik: Kamu düzeni ve güvenlik konusu toplumun düzen içerisinde yaşaması için gerekli bir takım kurallara sahip olma ve bunların uygulanması gereği güvenlik ihtiyacını doğurmuştur. Bunun yanında güvenlik insanın can ve mal konusunda kendisini güvenceye alma yöntemi ve adli olarak yaptırım uygulanmasıdır (Aydın, 2002: 124). Güvenlik sonucu olarak kamusal bir düzeni de beraberinde getirir. Toplumların bir arada yaşama arzusu ise kamu düzeni ortaya çıkmış ve gelişim göstermiştir.
4. Suç Mağduriyeti: Mağduriyet adı üzerinde suç sonrası kurbanın incelenmesidir. Yapılan çalışmalarda suç sonrası dikkatler suçlu üzerine yönelmiş ve mağdur göz ardı edilmiştir. Ancak bu süreç 1970'lerden sonra değişiklik göstermiş (Geleri, 2013: 140) mağdurun sosyal hakları, hukuki süreçler incelenmeye başlanmıştır. Mağdurun uğradığı zarar dikkate alındığında fizyolojik, özellikle psikolojik, ekonomik etkiler göz önüne gelmektedir. Sosyolojik olarak mağduriyetin yönü ise "sosyal mağduriyet" kavramıdır. Bireyin rolleri ve statüsü bakımından mağdur olmasıdır. Burada birey psikolojik ya da biyolojik olarak etkilenmemiş olabilir ancak toplumda etiketlenmiştir. Sosyolojik problemler ortaya çıkmıştır.

5. Organize Suçlar ve Terörizm: Bu kavram, kapsamı bakımından çok geniş bir alana nüfuz eder. Mafyalar, grup olarak işlenen suçlar ya da en geniş anlamda sürekli suç işlemek üzere bir araya gelmiş bireylerin oluşturdukları grupların organize olması anlamındadır. Organize suçlardaki temel amaçlar; kazanç elde etmektir. Bu grupların üyeleri sınırlı sayıda olup hiyerarşik bir yapı gösterirler. Terör konusuna gelindiğinde ise bu kavram kullanıldığında birçok kavram ile birlikte farklı anlamlara gelmeye başlar. Gerilla, anarşi, siyasi şiddet ve direkt terörizm gibi (Geleri, 2013: 197). Anlam olarak terörizm şiddet alt türlerinden sadece biridir. Burada anarşi örneği kullanılacak olunursa, terörün bir uygulama alanına girmesi ve yayılması anlamına gelir.

Suçu birçok bilimsel bakış açısı ile araştırıp değerlendirmek mümkündür. Suç çalışmaları dikkate alındığında suçun psikolojik, sosyolojik, hukuki, kriminolojik ve diğer sosyal bilimler bakış açısıyla incelenmesi, günümüzde disiplinler arası alanın suç üzerinde çalışmasına olanak sağlamıştır. Suç sosyolojisi de disiplinler arası bir bakış açısı ile suçu analiz edip bilimsel yazına dönüştürür. Toplumsal değişme ile toplumun normlarında ve değerlerinde de değişimler meydana gelmeye başlar. Bunun sonucunda da suça yönelik bilişsel şemalarda da farklılaşmalar olur. Suça toplumun bakış açısı, onun yaptırımları da değişme gösterir.

1. 7. Değerler ve Normlar

Toplum içerisinde birçok değer ve norm bulunmaktadır. Kültürel farklılaşma, coğrafi farklılaşma ve bunun gibi birçok nedenden dolayı değerler ve normlar da kendi içinde farklılaşmaya gider. Değer ve norm kavramlarını öncelikle felsefi literatür açısından incelemekte fayda vardır. Değer kavramı, ahlak filozofları tarafından milattan önceki süreçler içerisinde sorgulanmış, ahlaki olan ve olmayan, iyi olan ve olmayan gibi kavramlar arası bir tartışma söz konusu olmuştur. Değerler normların temelinde bulunurlar (Aslantürk ve Amman, 2012: 256) ve normlar değer yargılarının birer ifade biçiminde meydana gelirler. Bu ayırt etmeler yolu ile tutumların bir bakıma incelenmesi gerekir. Tutum, bireyin herhangi bir nesneye karşı takındığı ya da rol olarak oynadığı bir psikolojik olgudur. Sosyolojiyi ilgilendiren kısmı, bir tutumun ya da değerlerin bir toplumsal grup tarafından ortak olarak nesnelere

takınılan bir durumun oluşması ile tanımlanabilir. Her tutumda değer yargısı olduğuna göre, toplumsal değerler tutumlara göre şekillenirler (Erdoğan, 1978: 116).

Toplumlar içindeki bireyler tek tek bir ormandaki ağaçlar şeklinde bir arada bulunmazlar. Onlar aralarında belirli davranış şekilleri ve bağlantıları meydana getirirler. Toplumun oluşması için insanın gerekliliği ne kadar önemli ise, birey için de toplum o denli gereklidir. Bu toplumlar arasında ya da bireyler arasında birer davranış kalıpları oluşması gerekir (Aslantürk ve Amman, 2012: 254). Burada ifade edilen davranış kalıbı her şekilde ortaya çıkan davranışlar değildir. Örneğin; futbol maçında ortaya çıkan olaylar davranış olması karşısında birer norm içermezler. Bir olayın davranış olarak kabul edilebilmesi için ya da norm olabilmesi için, insanlar arasında ortaklaşa uyum halinde gerçekleşmesi, bu olaya ya da eyleme bir anlam yüklenmesi yani değer verilmesi ve son olarak, bu davranışın kötü sonuçlarına birer yaptırım uygulanması gerekir. Bu açıdan bakıldığında normlar, bir grupta ya da toplum içerisinde devamlılık haline gelmiş yönetici davranış kalıplarıdır.

Sosyoloji sözlüğünde ise norm;

“... kültürel açıdan arzu edilir ve uygun olarak değerlendirilen davranışları akla getiren ortak bir davranış beklentisidir. Normlar, buyurgan olma özellikleriyle kurallara ve düzenlemelere benzerler, fakat normda kuralların resmi statüsü yoktur. Doğru davranış bazen normatif diye değerlendirilen davranıştan farklı olabilir ve bu davranış eğer var olan normlara göre; yargılanırsa sapkın sayılabilir.” (Marshall, 2005: 533) diye açıklanmıştır.

Normlar, insanların yaşamlarını toplum içinde nasıl sürdüceklerinin, rollerine toplum tarafından nasıl değer atfedileceğinin bir yol göstericisidir. Sonuç olarak ifade edilmelidir ki norm kelimesi toplum içerisinde yaşayan ve onun yaptırımlarına uyan insanların bazı olaylar önünde belirli tarzda duruş sergilemelerine zorlayan kurallardır (Dönmezer, 1994: 248). Bu kurallar yine toplum tarafından oluşturulan ve o toplumun ya da topluluğun devamlılığını sağlaması amaç edinilen kurallar olarak da yorumlanabilir. Normlar, kurallar olarak düşünüldüğünde zaten bir düzenleme semantiğini ortaya atmış oluruz.

Normların tek amacı kuralları uygulamak değildir. Caplow (1971: 4)'a göre; normlar fertlerin davranışlarının tasvip edilip edilmeyeceğini ortaya koymaktır. Ayrıca normlar yaptırım güçlerine göre de farklılıklar gösterirler.

Zamanımız toplumlarında, özellikle sanayileşme ile birlikte, örf ve adetlerin pratikte güçlü yaptırımlar ile desteklenmemesi ve toplumsal düzeni sağlamada yetersizliği hukuk kurallarına verilen önemi arttırmıştır. Bununla birlikte toplumsal gruplar, sınıflar veya azınlıkların farklı kültürel özelliklere sahip olmaları nedeniyle ulusal düzeyde toplumun tamamının bağlantılı olduğu kurumların homojen ve akılcı kurallara objektif bir biçimde yönlendirilmesini zorunlu kılmaktadır. Yoksa normlardan sapma kabul kazanacak sosyal ve kültürel birleşme zorlanmış ve engellenmiş olacaktır (Korkmaz ve Kocadaş, 2006: 24). Örneğin; Yeniçağa kadar kurumların geleneklere, göreneklere ve adetlere dayandırıldığına ve bunlar gibi kısa sürede değişmez bir çizgi taşıdığına kesin bir şekilde inanılıyordu. Aslında insanların kurumlar ve kurullar karşısındaki durumu, ne kesin bir kabiliyet ne de tam bir mutlak özgürlüktü. Toplum yaşantısı, değişik grup ya da kişiler arasındaki sistematik ilişkilerin bulunması ve devam ettirilmesini gerektirmektedir. Toplumsal yapı içerisinde devam ettirilen faaliyetlerin tanımı, toplumsal ilişki formlarının tanımlaması, sosyal yapı analizinde önem taşımaktadır (Blau, 1976: 220). Toplumun ya da onun içerisindeki grupların kurallarına ya da yaşantılarına çok fazla müdahalede bulunulduğu zaman çok farklı tepkilere veya yanıtlara sebebiyet verilebilir. Bu sürece rağmen insanlar yenilikçi bir yol tutabilmekte, bazen ise bu isteklerine ya da yeniliklerine ulaşabilmektedirler. Normların bu özelliği, onun yine işlevselliği özelinde önem taşır.

Örf ve adetler insan topluluğunu düzenleyici sebepler sisteminin de bir parçasını teşkil eder. Bu düzenleyici sebeplerin oluşturduğu kurallar silsilesi normları da oluşturur. Bu sayede tüm insanların yaşam tarzları da bu normlara uygun bir biçimde gelişmeye başlar. Bayramlarda el öpmeler, misafir karşısında saygılı olmak, anne ve babaya dürüst davranmak ve yine anne ve babaya “of” dememek... Bunun gibi toplumsal normlar, sosyal yaşantı içerisinde insan hayatını etkili bir şekilde düzenler ve şekillendirir. Her kültür kendi içerisinde bu tür uygulamalarla yaşantısını sürdürür. Bu şekilde her kültürde normlar birer rehber olarak vazife görür (Korkmaz ve Kocadaş, 2006: 24). Toplumsal konularda en önemli ve başta gelen, toplumda

belirginliği ortaya çıkmış olan normlar ise; din ve ahlak kurallarıdır. Din normları toplum içerisinde metafiziksel yollar ile toplumsal hayatı düzenlemekte ve kuralların uyulmaması sonucunda akılcı olmayan cezalandırmalar sunmaktadır. Dini normlar toplumun hem bu dünyada huzur bulması hem de öbür dünyada rahata ermesi için bazı değişmez normlara sahiptir. Birer ritüel olan dini davranışlar yine birer ritüel olan cezalandırma, yani yaptırım sistemine dnştir. Burada esas amaç; toplumsal düzenin korunmasıdır. Örneğin; İşlam dininde hırsızlığa verilen el kesme cezası toplumda hırsızlığın uzaklaştırılmasını amaç edinir. Ahlak normları toplumlar içerisinde geçmişten gelen geleneklerin ya da sonradan oluşan modern toplumlarla gelişen bazı evrensel prensiplerin insan yaşamını düzenlemesi ile konuya dâhil olur. Ahlak normlarının yaptırımları toplumsal kurallarla belirlenir, toplumsal birer yaptırım uygulanır. Ahlak kuralları tabiidir ki, dinsel kuralların benzerliklerini taşırlar. Din ve kültür birbirinden ayrılması çok güç olan iki unsurdur. Hatta ahlak normları dinin kurallarının da çoğu zaman altında kalmaktadır. Bununla birlikte dini ve ahlaki kuralların atışması da mümkündür. Evrensellesme ile birlikte toplumlar evrensel ahlak ilkelerine ve bunun oluşturduğu hümanist hukuk kurallarını temele alıp yargılama ve düzenleme yapmaktadırlar. Burada atışmanın meydana gelmesi kaçınılmazdır. Örneğin; hırsızlık konusunda din el kesme cezası uygularken hukuk kuralları ise hapis cezası vermektedir. Bunların uygulamadaki çatışmaları ise kaçınılmazdır (Korkmaz ve Kocadaş, 2006: 24).

Gerrard'a (1980: 79) göre; Amerika Birleşik Devletleri'nde gözlenen en önemli davranış çatışmalarından biri, cinsel davranış alanlarıdır. Amerikan toplumunun normları evlilikten önce cinsel ilişkiye izin vermemiş, evli insanların ise yalnızca eşleri ile cinsel ilişki kurabileceklerini belirtir. Ancak Kinsey'in Amerika'da vatandaşlar üzerinde yaptığı deneyde, beklenen davranış ve gözlenen davranış açıkça farklılık arz etmektedir. Kinsey Yaptığı deneyde Amerikalıların yarısının evlilikten önce cinsel ilişkiye girdiğini, yarısının ise oral-genital ilişkiye adapte olduğunu yazmaktadır. Hemem hemen her toplumda böyle olmakla birlikte biraz daha ayrı farklılaşmalar gözükür (Korkmaz ve Kocadaş, 2006: 24). Yukarıda bahsettiğimiz toplumsal kurallar ve bunların diğer ahlaki ve dini kurallar ile çelişkiye düşüp çatışma yaşanması her toplum yapısı içerisinde görülür.

Değer; şey ya da olayların bir varlık, bir sınıf, bir grup veya toplum için taşıdığı önemsellığı anlatır. Toplumsal değerler; toplumda ortaklaşa inançlar sonucu meydana gelmiş, toplumsal grupların ya da toplumun üyeleri tarafından paylaşılan, toplumun iyiliği ve ihtiyaçlarının karşılanması açısından önemli, duygu ve hisler ile yakından ilişkili olan maddi ve manevi nesnelerin olumlu ya da olumsuz nitelendirmelerle isimlendirilmesidir. Örneğin; dürüstlük, doğruluk, iyilik, demokratiklik, vatanseverlik, özgürlük ya da Müslüman bir toplumda caminin kutsal bir yapı olarak önemli görülmesi... Ayrıca değerler istenenleri belirtirler ve bazı temel özelliklerle birlikte sınıflandırılırlar (Dönmezer, 1999: 253).

Değerlerin Temel Özellikleri:

1- Her toplumsal değer, kendisiyle ilgili pek çok normun ortaya çıkmasına sebep olur. Örneğin; yalan söylemek, hem ahlak hem de hukuk kurallarınca yasaklanmıştır.

2- Toplumsal normlar, toplumsal değerlere göre daha emredici, daha sınırlayıcı ve belirlidir.

3- Bir toplumda bireylerin çok farklı değerleri benimsemeleri, değer çatışmalarına yol açar. Çok belirgin hale gelen çatışmalar ise toplumsal anomiye neden olur.

4- Bazı değerler toplumda “kapsayan değer” durumundadır. Bu, toplumsal değerlerin uzun bir zamandan beri var ola gelmesi, toplumu oluşturan grup ve kurumlarca benimsenmiş olmasını gerektirir. Toplumsal birliği güçlendirici rolü vardır.

5- Toplumsal değerlerle çatışan hukuk normlarının toplum içerisinde varlığını sürdürmesi imkânsız değilse de zordur.

6- Toplumsal değerlerin içerikleri; toplumdan topluma, aynı toplumda kategoriler arasında ya da aynı toplumda zamanla farklılıklar gösterip küçük alanlarda değişebilir.

7- Toplumsal değerlerin oluşmasında; toplumun tarihi değerleri, değerli unsurlar, ekonomik ilişkiler, kültürel yapı ve coğrafi yapı etkili olur.

8- Toplumsal kontrol mekanizmasıdır.

9- Bireyin sosyalizasyonunda, toplumdaki grup yapılarında, kurumlaşmada, toplumsal statü ve rollerin belirlenmesinde işlevleri vardır (Dönmezer, 1999: 253).

Değer konusu sosyologlar tarafından çok tartışılmış ve uzun zaman pozitivistin de etkisi ile dini ve toplumsal-ahlaki değerlere olumsuz yargılar geliştirilmiştir. Aksi olarak aslında değerler sosyo-kültürel varlığın önemli bir çalışma mekanizmasıdır. Aslında değer bireye ya da topluma yararlı, arzu edilir ve beğenilir olan bir kıymete sahip şeydir. Bu ise maddi kültürün alt yapısını oluşturur. İncelenmelidir ki değerler, değer bir sosyal olgu olduğu kadar bunların bir ölçeğidir (Aydın, 2010: 185). Genel olarak değerlerin en açık özelliği paylaşılabılır, ciddiye alınabilir, sevinçlerle birlikte bulunur ve eşyadan soyutlanabilir olmasıdır. Bir ölçek olarak değerler neyin iyi ya da neyin kötü olduğunun ölçülmesi ile o şey hakkında değer yargısı verirler.

Değerlerin iki temel kaynağı bulunur. Bunlar: bireye içsel, toplumsal aşkınlıktır. Ancak tüm toplumlardaki değerlerde birer yabancıdan ekleme ya da somut-soyut katkıda bulunma vardır. Mesela Hristiyan toplumlarında kilise aslında taştan oluşan bir bina olmasının yanında ona verilen anlam ile birlikte diğer binalardan ayrıcalıklı olmuştur. Burada ifade edilmesi gereken şey, sembollerin yorumunun değerler aracılığıyla yapılabildiğidir. Bir eşya ya da mala bireyin ya da toplumun belirli bir değer vermesi ile birlikte mala bakış değişir ve onun algısı toplum içerisinde farklılaşır. Ayrıca değerler çok farklı bakımdan sınıflandırılmışlardır. Burada değerlerin pratik bir amaca hizmet etmesi bakımından iki şekilde farklılaşma bulunur. Yüksek bir değer ve araç değer olarak sınıflanır. Getirisi kısa vadede olmayan değerler yüksek değer iken birebir karşılık hemen bulan değerler ise araç değerlerdir. Örneğin; eğitim bir yüksek değer olarak literatüre girer. Eğitimde karşılık bulma uzun vadenin bir ürünüdür. Ayrıca töreler, görenekler ve diğer değerler zorlayıcılık bakımından da sosyologlar tarafından ayrıma tabii tutulmuştur (Aydın, 2010: 186). Burada dinin etkisini de dışlamak doğru olmaz. Değerler bakımından dinler, birçok değerden oluşmuş, hatta kendi sistemini de değerler üzerine kurmuştur. Dinler inançlar bakımından semboller ve ritüeller açısından değerlendirilirse ki dikkatle burada kullanılan isim “değerlendirmek” de ona bir değer atfetmektir, her dine bu ritüel ve sembollere bakış bir değer yüküdür.

Değerlerin birer ötekileştirme süreçleri de vardır. Toplamlar değer yargılarını belirlerken onları toplumun sosyalleşme mekanizmasına dâhil ederler. Bu değer yargılarına uymayan bireyler toplum tarafından ötekileştirilir. Burada incelenmesi gereken değer yargılarının bireyin dışlanması için kullanılması anlamına gelen ötekileştirme dir. Suç çalışmalarındaki bireyler hapishanelere alınarak ötekileştirilir. Zamanımızda ben ya da biz; öteki ya da diğerleri kutupları bağlamında konumlandırılan “öteki”, en temel noktada bir farklılaştırma hareketi sonucudur. Bu sebeple, yine insan hareketlerine bakılmasının, daha nesnel sonuçlara ulaşılmasını sağlayacağı düşüncesinden hareketle, farklılaştırma açısından ötekileştirmeye ve bunun toplumsal boyutuna odaklanması gerekmektedir. Sonuç olarak, ötekileştirme; bir ya da birkaç kişiyi, grubu, etniği ya da ulusu dışarıda bırakmak; bir mesafeyi korumak için uzaklaştırmak ve farklılaştırmak amacıyla, birçok halk, grup veya toplum, kendilerinden olmayanlar şeklinde tanımladıkları hakkında, çeşitli klişeler ve değerler üretmektedirler (Nahya, 2011: 27).

Bunlarla birlikte toplumsal yaşamda değerlere ilişkin bazı değişimler tarihsel bağlamda değişime uğramıştır. Değerlerin ilk olarak dine dayanmaya başlaması, sonraları bilime dayanma süreci meydana gelmiştir. Bilim ve değer arasındaki ilişki kendi içerisinde de sürekli devam etmiştir. Bilim değer yargılarından kendini hiç koparmamıştır; batıda süregelen bilimsel bilgi ve değer yargıları buna verilecek en güzel örnektir (Fereyarabend, 1991: 162). Bilimsel bilginin ve değer in tek temsilcisinin bir dönem pozitivizm oluşu bunun bir yöntem olduğu kadar bir değer de taşıdığını gösteriyor. Örneğin; bilimsel bilgilerin deney ve gözlemler ile kanıtlanması gerektiği ve diğer tüm bilgilerin değersiz olduğu veya bir değer yargısı ifade etmediği düşüncesi pozitivizmde hâkimdir.

1. 8. Sapma Davranışı

Suçun anlaşılması açısından sapma konusunun açık analizinin yapılması önem taşımaktadır. Toplum içinde yaşayan insanlar günlük ihtiyaçlarını ya da yaşantılarını düzenlemek adına birtakım faaliyetlerde bulunmak zorundadırlar. Bu yolla da ihtiyaçlarını karşılamaları bakımından bazı davranış kalıplarına sahiptirler. Ne yapmaları gerektiğine, karşısına çıkan başka bir birey ile ilişki içerisinde

olmaları, ilişki içerisinde olduğu insan ile konuşması gerektiğinde, kelimeleri seçerken bile sosyal bir gelişim alanını dikkate almak zorundadır. Kendi yaşamlarına gelince toplum içerisinde ya evlerinde nasıl yaşayacaklarına, nasıl giyineceklerine, ne tür yiyecek tüketmeleri gerektiğine göre davranış kalıplarına sahiptirler. Bu davranış kalıpları toplum tarafından oluşturulmuş, birtakım uyulması gereken kurallar gibidirler (Çoban, 2013: 245). Bu davranış kalıpları, norm olarak ifade edildiğinde yukarı bölümlerde detaylı bir şekilde incelenmişti. Toplumsal normlar; nelerin kabul edilip edilmeyeceği, yazılı ya da sözlü, resmi ya da resmi olmayan kurallar bütünüdür.

Sapma, bireylerin yukarıda bahsedilen kurallara uymama sürecinde ortaya çıkan bir olgudur. Birey toplum tarafından reddedilebilir ya da davranış toplum tarafından hoş da karşılanabilir. Ancak burada belirtilmelidir ki, bu davranış kuralları toplumdan topluma hatta bölgeden bölgeye değişiklikler göstermektedir. Ayrıca bu kurallar zaman içerisinde de değişime uğrar. Örneğin; kitle iletişim araçları bunun en barizidir. Kitle iletişim araçları bireylerin yaşamlarına öylesine müdahale eder ki bu bireyin davranışlarında dönüşümlere neden olur. Bireyin davranışlarında meydana gelecek bir dönüşüm önce aile sonra da topluma yansır (Durkheim, 1994: 17).

Eşcinselliği incelemek bunun güzel örneklerinden biri olacaktır. Örneğin; cinsel birlikteliklerde homoseksüel evlilikler toplumda sapma olarak görülürken, bu sorun sapma olmaktan çıkıp kurumsallaşmış aileye doğru gitmiştir. Bazı Avrupa ve Amerika ülkelerinde eşcinsel evliliklere izin verilmiş, hatta Kuzey Avrupa ülkelerinde bu evlilikle birlikte eşcinsel ailelerin evlat edinebilmesi gündeme gelmiştir. Eşcinsellik bu yolla sapma olmaktan çıkıp normal bir olgu halini almıştır. Bilimsel literatürde Amerikan Psikiyatri Birliği, 1973 yılında eşcinselliği psikolojik bir hastalık olmaktan çıkarıp ruhsal bir sıkıntı olmadığını dile getirmiştir. APA'ya göre; birçok eşcinsel birey duygusal veya cinsel olarak hemcinsi ile ilişki içerisinde (APA, 2011: 1). İlişkideki tarafların kendi psikolojik algılayışları açısından bu tür ilişkiler ile heteroseksüel ilişkiler bağlamı düşünüldüğünde hiçbir fark yoktur. Tarihsel sosyolojik süreçte eşcinsel ilişkiler ve eylemler aldıkları şekle ve bulundukları kültürlere bağlı olarak zaman zaman takdir edilmiş zaman zaman da yargılanmışlardır. 19. yüzyılın sonlarından beri, eşcinsellerin görünürlülük ve tanınırlıklarının artırılmasının yanı sıra; evlilikler, medeni birliktelikler, evlat edinme

ve ebeveynlik; işe ve askere alınma ile sağlık hizmetlerine eşit erişim gibi yasal hakların kazanılması için büyük bir mücadele verilmektedir.

Çok eskilere dayanan ve tıpta geniş tartışmalara neden olan, akıl almayacak yöntemlerle tedavi sürecine tutulan veya şuanda da tutulmakta olan, dinler tarafından çok ağır şekilde cezalandırılan eşcinsellik modern zamanlarda artık bilim adamları tarafından bir hastalık olarak görülmemektedir. Son 35 yıldır psikologlar, psikiyatrlar ve diğer ruh sağlığı uzmanları eşcinselliğin hastalık, ruhsal bozukluk veya duygusal bir sorun olmadığını onayladılar. İlk olarak 1973'te Amerikan Psikiyatri Derneği yönetim kurulu, eşcinselliğin hastalıklar kategorisinden çıkartılmasına karar vermişti. Karar, Amerikan Psikiyatri Derneği'nin bir yıl sonra (1974) yapılan yıllık genel kurulunda üyelerin çoğunluğu tarafından onaylandı. Amerikan Psikiyatri Derneği, 2006'da yapmış olduğu genel kurulunda söz konusu kararı tekrar yeniledi. Benzer şekilde 17 Mayıs 1990 tarihinde Dünya Sağlık Örgütü (WHO), eşcinselliği hastalıklar listesinden çıkardı. 1992'de bu karar, ICD-10 (Hastalıkların Uluslararası Sınıflandırılması) listesine resmen kaydedildi. 1994 tarihinden itibaren WHO üyesi tüm ülkeler yeni yöntemlendirmeler kullanmaya başladı (ILGA, 2013: 2). Eşcinselliğin bir hastalık, bozukluk ya da eksiklik olmadığını; 3 farklı cinsel yönelimden biri olduğunu ve doğuştan ya da 3 ile 4 yaşlarına kadar belirlenen, kişinin kendi seçmediği bir durum olduğu tıp bilim tarafından tespit edilmiş; bu durum kabul görmüş ve eşcinseller çoğu gelişmiş ülkelerde eşcinseller arası resmi evlilik dâhil olmak üzere heteroseksüellerin sahip olduğu pek çok hakka kavuşmuştur.

Amerikan Psikiyatri Birliği (APA), 1973 yılında eşcinselliği, "Akıl Hastalıkları Teşhis ve İstatistikleri Kılavuzu"ndan çıkarmıştı. Günümüzde APA'nın pozisyonu, objektif ve iyi planlanmış bilimsel çalışmalar ve klinik psikoloji ya da psikiyatri doğrultusunda eşcinselliğin insanların cinselliğinin "pozitif ve normal" çeşitlerinden biri olduğudur. APA'ya göre; eşcinselliğin geçmişte bir akıl hastalığı olarak görülmesinin nedeni, akıl sağlığı alanında çalışan profesyonellerin ve toplumun bu konuda taraflı şekilde bilgilendirilmiş olmasıdır. 1 Ocak 1993 tarihinde Dünya Sağlık Örgütü (WHO) eşcinselliği "Uluslararası Hastalıklar Sınıflandırması"ndan çıkarmıştır. ICD-10 maddesi "cinsel yönelim, tek başına, bir rahatsızlık/hastalık olarak kabul edilemez" şeklindedir.

Sosyal yapılar çeşitli sosyal grupları, kurumları ve sosyal değerleri kapsamaktadırlar. Değerler ise, kendi aralarında sınıflandırılabilen ve sosyal gruplara, kurumlara şekil verebilmektedirler. Bu açıdan bakıldığında, değerler toplumsal yapıda değişken bir yapıya sahip bulunmaktadır. İnsanlar da kendi şahsî bütünlükleri ile sahip bulundukları değer hükümlerine göre çeşitli grupların, kurumların sosyal değerlerini yaşamakta ve aynı zamanda birbirlerine aktarmaktadırlar. Kişiliğe sahip olan her birey içinde bulunduğu kurumun ve kendi kişisel değer yargılarına tabii olarak aynı sosyal grubun diğer fertlerinden bu değer hükümlerine uymalarını istemektedir. Bu arzu, her defasında belirli soyut istekleri somut hale getirir. Fakat sosyal grubun her bireyi her zaman bu beklentilere yeterince uyamaz ve yanıt veremez (Nirun, 1970: 405). Kişisel ihtiyaçlarını cevaplandırma olumlu, olumsuz ya da tamamen anlamsız bir şekil ile belirilmiş olur ki bu olay iki birey arasındaki sosyal münasebetin yönünü ve varlığını belirler. Acaba, niçin bazı şahıslar kurumların değerlerinden ve diğer şahısların değer hükümlerinden uzak kalabilmekte ve böylece toplumun değer yargılarına ters düşebilmektedirler? Başka ifade ile niçin bazı bireyler kurumların ve bireylerin değerlerine ve değer hükümlerine dayalı bulunan beklentilerinden sapmaktadırlar? Değer hükümleri kendi aralarında “iyi” ve “kötü”; “faydalı” ve “faydasız”; “güzel” ve “çirkin” gibi ayırmalara ve ters durumlara tabii tutulmaktadırlar (Nirun, 1979: 406). Bunlar yapılar içinde, çeşitli, birbirlerine göre olayların niteliğine bağlı olarak beliren değer hükümleridir.

Sapma davranışı, bireyin toplumsal kurallara aykırı davranışlarda bulunmasıdır. Bu davranışlardan bazıları suç sayılmaktadır. Bazıları ise toplum tarafından hafif bir yaptırımda bulunmakta, bazıları ise hoş karşılanmaktadır. Davranışlara verilecek cezalar da davranışların ya da suçun ağırlığına göre değişmektedir. Bireylere toplum tarafından ağır yaptırımlar uygulanabilmekte olduğu gibi tam tersi de mümkün görünmektedir (Çoban, 2013: 246). Örneğin; Türk toplumunda kız arkadaşını eve getirme davranışı yaşa göre değişmekle birlikte ergenlikte Anadolu insanı tarafından hoş karşılanmamaktadır. Ancak Batı toplumunda bu olaya verilen hassasiyet çok daha düşüktür.

Sosyal kurumlar ve yapılar, sosyal ve kültürel sistemler ile birlikte düşünülmekçe tam olarak anlaşılamazlar. Öncelikle bir sosyal kurum ve yapı

birlikte düşünölmelidir. Sosyal grubun kendilerinin sahip olduğu bir ya da birden fazla sosyal sistemleri olması gerekir. Bu, ya büyük bir sistemdir ki, bu sistem kendi içinde ikinci dereceden daha küçük sistemlere bölünür; sonuç olarak bir sistem gibi ele alınır ya da benzer anlam derecesinden birden fazla sistemler yan yana belki de arka arkaya kendi aralarındaki işlevlerini tamamlayarak sonuca varırlar (Nirun, 1970: 406). Bu sosyal organizasyonun üyeleri birbirleriyle etkileşim ve iletişim içinde bulunurlar ve diğör grupların üyeleri ile aynı zamanda ve aynı grup içinde etkileşimleri söz konusu olamaz. Sosyal grup kendi içerisinde iletişim içerisinde olduğundan başka grup tarafından kabul edilmez, kendi grubunun daha da içine girmesini sağlar. Bir sosyal gruba katılmak, grubun sosyal organizasyonu içinde bir sosyal sisteme katılmak anlamını taşıyor ki grup üyeleri burada sistemin bir kısmı olma durumundadırlar. Böylece sosyal gruplar sistemleri sayesinde ve sistemlerinin ulaşabildikleri sonuç noktaları ile birbirlerine karşı sınırlandırılmış olurlar.

Bu sosyal gruplardan birine uymayan ya da katılamayan bireylerin durumu asıl olarak önem arz etmektedir. Bireyin, -örneklerini yukarıda verdiğimiz- temel bir ötekileştirilmesi meydana gelir. Ötekileştirilen birey ya Durkheim'in ifade ettiğı gibi intihara sürüklenecek ya da suç davranışını gerçekleştirecektir. Suç davranışını gerçekleştirecek olan bireylere; sokak çocukları, köyden kente göç etmiş olan bireylerin uyum sağlayamaması gibi örnekler verilebilir. Bu bireyler toplumsal normlardan ayrıldıkları için herhangi bir sosyal gruba dâhil olamamış ve toplum tarafından davranışları bir yaptırım ile karşılaşmıştır. Toplumun verdiği cezalar sadece hapse atmak olmadığı gibi ötekileştirme de çok önemli bir yaptırım var olagelmıştır. Toplum bu tür bireyleri ya kendi içerisinde istemez ya da onları bazı yerlere göç etmeye zorlarlar. Örneğın; Hitler'in Yahudilere Almanya'da bir getto oluşturmalarının psikik altyapısında, Yahudilerin Alman toplumsal gruplarına dâhil olamadıklarını ve ötekileştirildiklerini görmekteyiz. Hitler bu bireyleri cezalandırarak soykırıma uğratmış ya da onları kent dışında getto oluşturarak bu bireyleri yalıtmıştır.

Sosyal sistemlerde sapmaların “sosyal problemler” ile de yakın alakası görölmektedir. Bazı sosyal problemler sapma olayların sonucunda ortaya çıkabileceğı gibi, bazıları da sapma hareketlerinden ibarettirler. Sosyal ve kültürel hareketler ile değerlerden sapma işleminin kendisi bir sosyal problem olarak

belirmektedir. Fakat bir gerçeklik de vardır ki, bütün sapmalar bir sosyal problem olmadığı gibi; birçok sosyal problem de sosyal sapmaları açıklamayabilir. Bir olayın sosyal problem olması için toplumun bir bölümüne ya da tamamına etki etmesi gerekmektedir.

Bireyler gruplar halinde toplumun temel kurallarını ihlal ve ihmal ederler ve böylece grupsal esaslarda toplum için yıkıcı hareketler ortaya çıkar. Burada Durkheim'in "anomi" kavramı ile tanımladığı, bir toplumsal düzensizlik ortaya çıkacaktır. Dolayısıyla toplumun temel kurallarına uymama, toplumun sistemlerinin emredici sonuçlarından uzaklaşma ve ayrılma, kişisel ya da grup halinde ortaya çıkar. Her iki çıkış şeklinin sonucunda da istenmeyen sosyal problemler meydana gelir. Toplum, çeşitli sapmalara karşı farklı geri bildirimlerde bulunur. Bu geri bildirimler ise, sapan şahısları daha etkili bir şekilde bir araya getirir ve daha sıkı bağlı sapma grupları ortaya çıkmış olur (Nirun, 1970: 411). Örneğin; küçük gangster gruplarında olduğu gibi. Sapma grupları; suçlu çocukların çeteleri, cinayet işleyen ya da cinsel suç işleyen gruplar, sözleşmeye bağlanmış gibi görünen büyük sosyal grup tarafından izole edilir ve büyük grup tarafından bunlara karşı mücadele başlatılır.

Yabancılaşma süreci incelenecek olunursa; sapan birey önceki sosyal gelişim alanına yabancılaşır ve yalnız olarak yaşamını idame ettirmeye devam eder ya da başka bir grup arkadaş aramaya koyulur. Bu çelişkili durum arz eden uçta artık bu birey sapma derecesine varmış hareketleriyle önceki normal arkadaş grubundan kopmuş olur. Ancak, onun anormal içkili halleri önceki arkadaşlık grubundan kazandığı ya da öğrendiği davranış tarzları değildir. Bu haller, sadece bu şahsın ferdi tamlaşmasının noksanlığından ileri gelen, şahsiyet bütünlüğünü kazanamamış olmasından doğan davranış şekilleridir ki bir taraftan şahsi benliğindeki çatışmalara diğer taraftan geçmişteki sosyal ilişkilerinin etkilerine dayanırlar. İşte sapmanın bitmesi ile yukarıda örneklenen içkili birey yeni katılacağı toplumsal gruba bazen eski toplumsal grubun değerlerini getirebileceği gibi bazen de getirmemektedir. Ancak kendisinin kazanmış olduğu değerler ile birlikte yeni değerler getireceği ve grubu etkileyeceği, ardından ise grup tarafından etkileneceği açıktır.

1. 9. Toplumsal Düzen Problemi

Toplumlar başlangıcından itibaren düzen içerisinde yaşamaya eğilimlidirler. Bu yaşamı sağlamak için toplumsal kurallar oluşturup bireylerin de o kurallara itaat etmelerini beklerler. İnsanların sınırsız istek ve arzuları vardır. Ancak bu arzular sadece bir insanda değil de tüm toplumun bireylerinde toplanmış olması nedeni ile bu arzuların sınırlandırılması ve bir düzene oturtulması isteği toplumların yüzyıllar boyunca uğraşları olmuştur. Devletler oluşturmuşlar, anayasalar yapmışlar, kanunlar düzenlemişler ve bürokrasi gibi bir yapı getirmişlerdir. Toplumsal düzen konusunda iki önemli açıklamayı dikkate almak zorundayız. Birincisi Durkheim'in; ikincisi ise Marx'ın açıklamasıdır. Durkheim'in ifadesiyle, toplumda düzenin sağlanmasında toplumun kendi isteği ile ortaklaşa paylaşılan değerler, kurallar ve bunun gibi yapılar vardır. Modernleşme öncesi toplumların toplumsal yapılanmaları genellikle din ve gelenek üzerine kurulu idi. Modernleşmenin etkisinin artması ile birlikte Durkheim, iki dayanışma biçimi ortaya atmış ve bunları modern öncesine ait mekanik ve modern sonrasına ait organik gruplar olarak tanımlamıştır. Dayanışma sürecinde modern dönemde toplumsal düzeni sağlayacak olan şey organik dayanışma biçimi olacaktır. Marx ise toplumsal düzenin mevcut yapı içerisinde zorlukla korunabildiği düşüncesindedir (Marshall, 2005: 742-743). Toplumsal çatışma Marx'ta her zaman güçlünün güçsüzü yenmesi biçiminde olur. Bu çatışma sürekliliği toplumsal düzenin sağlanması açısından oldukça büyük öneme sahiptir.

Durkheim'in temel toplumsal düzen probleminde ana konuyu din oluşturmaktadır. Din araştırmalarını sosyal teorisinin temeline oturtmuş olan Durkheim, toplumsal düzen konusunda da dinin yerini yadsımaz. İfade edilmesi gereken din kuralları toplumsal düzen açısından önemli bir yerdedir. Din kurallarını inceleyecek olursak, öncelikle din kuralları tanrı tarafından bir ya da birkaç birey aracılığı ile toplumlara uyması için ulaştırılmış olan emir ve yasaklardan oluşur. Toplumsal ilişkileri düzenleyen din kuralları tüm dini düşüncelerde bir takım benzerlikler gösterir. Bu benzerliklerin sebebi toplumsal düzen açısından toplumların bazı benzer özelliklere de sahip olmasıdır. Örneğin; bütün dinlerde insan öldürmek yasaklanmıştır. Bütün dinler insanların huzuru için gönderilmiştir

Ancak din kuralları toplumların modern bir döneme geçmesi ile etkisini yitirmeye başlamıştır. Bu kuralların yerini pozitif hukuksal kurallar almış toplumsal düzenleme mekanizması farklı boyutlarda işlerlik kazanmıştır. Yaptırımları maddileşmiş, hapis cezalarına ağırlık verilmiş, bireysel özgürlükler ön plana çıkmıştır. Bununla birlikte pozitif kuralların tam aksine din kurallarının koyduğu emir ve yasaklara aykırı davranışta bulunan kişiler manevi yaptırımlarla karşılaşır. Bu açıdan bakıldığında eğer din özelliği gereği bu dünyada yaptırımı desteklemiyor ve öbür dünyada Tanrı tarafından verilecek bir ceza sistemini öngörüyorsa yaptırımları manevidir denilebilir. Ancak din kuralları İslamiyet'te olduğu gibi bu dünyadaki işlerliği düzenlerse bazı maddi yaptırımlara da neden olabilir. Örneğin; manevi yaptırımlar hâkim olan dinlerde yoksullara yardım etmek, din kurallarının emirlerinden biridir (Megep, 2007: 5). Ancak, yoksullara yardım etmeyen bir zengin için bu dini kuralı yerine getirmediğinden dolayı maddi bir yaptırım uygulanamaz. Ancak yaptırımları ile bu dünyadaki toplumsal yaşama ve düzene yaptırım uygulayan dinlerde bu durum tersidir. Örneğin; hırsızlık karşısında bir el kesme cezası bu kapsamdadır.

Dinin toplum hayatına etkisi ve toplumsal düzen içerisindeki durumunu incelerken üzerinde durulması gereken önemli bir nokta da dinin ayrılıkçı işlev de gösterebildiğidir. Tarihsel sosyoloji açısından bakıldığında toplumların kendilerini diğerine üstün kılmak ya da kabul ettirmek için yaptığı dini savaşlar örnek gösterilebilir (Ülgener, 1981: 28-29). Bu savaşların en önemlilerinden biri Avrupa'da yaşanan mezhep savaşlarıdır. Örneğin; Protestanlığın yayılmasını dikkate alacak olursak, dini çatışmalar sonucunda bir noktaya gelmiş biraz da özgürlükçü bir düzleme ulaşılmıştır.

Kadim toplumlardan ileri modern toplumlara doğru toplumsal yapı ve düzen mekanizması farklılaşmaya uğramıştır. Kadim toplumlarda toplumsal yönetimde ve yaşamda klanların varlığı ve bu klanın da bir başkanı olduğu gerçektir. Hem dini hem dünyevi bakımdan toplumun lideridir. Kutsallıklar ve bunların korunması da klan liderine düşmektedir. Konumu onu diğer kişilerden daha ayrıcalıklı bir üst noktaya da çıkarmaktadır. Ayrıca bu kişiler klanın düzeninde ve bu düzenin sağlanmasının uygulamasında aktif rol aldıkları da görülür. Aynı zamanda, ister irsiyet yoluyla veya ferdi kabiliyetleriyle kazanılmış olsun, sosyal statünün dini

hayat ve faaliyetlere katılımlarla daha da değer kazandığı görülmektedir (Nalçacıoğlu, 2011: 280-281). Bu kişiler klan içerisinde hem yargılama yapabilirken hem de iktisadi olarak kendilerini geliştirmişlerdir. Kadim toplumlarda servet, akrabalık ve geçmiş avantajlar, dini faaliyet, dini fonksiyonların belli kişilere tahsisi arasında karşılıklı ilişkiler sergilendiği bilinen gerçeklerdendir. Kadınlar erkeklerden daha çok dini hayata eğilim göstermekte, buna karşılık erkeler ibadetlerin yönetiminde kadınlara öncülük kazanmakta; özellikle Afrika yerlilerinde kadınlar, özel ibadet şekillerine sahip olmakta; Melanezya'da ise cemaat kültüründen tamamen tecrit edilmektedir. Görüldüğü gibi yaş ve cinsiyet farklılıkları ile din arasında bu belirtilen özelliklere uygun veya dini yönlendirmenin isteklerine bağlı etkileşim süreçlerinin birbirini izlediği gözlemlenmektedir (Günay, 1982: 74-76).

Sonuç olarak; din, toplumsal yaşantı içerisinde çeşitli düzenleme mekanizması içeren, bazı çatışmalara da yol açabilen maddi ve manevi kurallar bütünüdür. Din, toplumsal yapıda bir düzenleme mekanizması olması açısından bakıldığında olumlu birçok yönünün olmasının yanında, içindeki farklılaşmalardan dolayı da farklı çatışmalara yol açabilmektedir. Din de çeşitli farklılaşmalar yolu ile toplumsal hayat içerisine derin nüfuz etmiş ve toplumda bir iş bölümünün bile oluşmasını sağlamıştır. Adeta türlü mesleki ve sosyo-ekonomik faaliyetlerin oluşturduğu kompartımanlara sosyal tabakalara bölünen toplum üyelerinin temel inanç etrafında kaynaşması ile sosyal bütünleşmeyi etkin bir biçimde sağlamıştır (Günay, 1982: 78-85).

Genel bir değerlendirme olarak; ister basit ister karmaşık bir toplum olsun sosyal yapı olgusunun üzerinde, diğer sosyo-ekonomik ve kültürel fonksiyonların yanında dini toplumsal düzen, insanlara kazandırdığı akıl ile evrenin algılanmasında, uygun hayat tarzlarının akıllarda meşrulaşmasına ve pratik hayatta değer kazanmasına, bu beliren şeklin peşinde insanların koşmalarına sosyal bütünleşme içerisinde yer veren bir fonksiyona sahip olduğu açık bir biçimde belirmektedir (Nalçacıoğlu, 2011: 280-281).

Özetle din, toplumsal düzen mekanizmasında bireylerin düşüncelerinde etkin bir yer tutarak onların yaşamını inançlar ve değerler üzerinden kontrol eder. Bu mekanizma sayesinde toplumlar bazı konularda ister istemez dini kurallara uygun

davranmak zorunda kalırlar. Dini kurallar yaptırımları bakımından modern toplumlarda etkisini yitirse de toplumsal yaşamda bu yaptırımların izleri devam etmektedir. Din, ilkel topluluklardan tutun da karmaşık toplumlara kadar toplumsal yapının biçimlenmesini etkiler. İlkel toplumlarda klanın liderinin hem bireysel isteklerinin hem de dini isteklerinin birer düzenleyici olduğu yukarıda belirtilmişti. İster genetik ister kabiliyetler yoluyla kazanılmış olan statünün, dini faaliyetlere katılımlarla daha da değer kazandığı görülür. İnsani düzen sisteminde hayata geçen bu sistem; bireyin kişiliği, organik davranışlar ve sosyal sistem rol oynarken birbirleriyle de karşılıklı ilişkileri içerir (Nalçacıoğlu, 2011: 280-281). Dinî ve kültürel düzenleme sistemini, bireysel hareket sisteminden çıkarmak, insanın birçok davranışlarını açıklamayı ve onu anlamayı imkânsız kılar. Çok tanrılı dinlerde Tanrı imajı ile toplumlarının ait olduğu ekoloji veya sosyo-ekonomik ve kültürel özellikler; demografik ve coğrafi şartlar arasında sıkı bir ilişki vardır. Din, çağları aşan ve topluma damga vuran bir özellik taşır. Orta Çağın Avrupa feodal ve sınıf yapısını, Katolik mezhebinin takdim ettiği yaşam biçimini bilmeden anlamak mümkün değildir. Weber'in açıkladığı gibi Protestan ahlakının sunduğu dünya anlayışını bilmeden de Avrupa kapitalizmini anlamak mümkün olmayacaktır. Feodal bir yapıdan kapitalizmin ve serbest ekonominin açığa çıkışında din, en önemli unsurlardan biridir (Weber, 1985: 31). Toplumsal yapı içerisinde din, onun yenilenmesinde, gelişmesinde ve değişmesinde komuta görevi üstlenir.

Toplumsal düzeni sağlamak amacına yönelik sürekli yeni anayasa ve kanunlar yapılırken toplumsal yapı yelpazesinin içerisinde yer alan dinin ihmalî; toplumun tabii akışı içerisinde gelişimine, yenilenmesine ve sağlıklı bir şekilde sosyal yapının devamına zarar verir ve bireyin kırılmasına, toplumsal düzen sisteminin zarar görmesine neden olur. Bununla birlikte, toplum düzenini sağlama amacıyla dinin rolünün etkisinin yok sayılması, toplumsal düzen kuramlarının açıklanması yeterli olmayacaktır.

1. 10. Toplumsal Kontrol Mekanizması

Toplumlar, insanları kurallara uymaya, bazı davranış kalıpları dışına çıkmamaya, aykırı davranışlardan uzak durmaya iten bazı savunma mekanizmalarına

sahiptirler. Bu savunma mekanizmaları sayesinde toplumlar bireyler üzerinde denetim kurarlar. Bu denetime “toplumsal kontrol” adı verilir. Bu tamamen bireyin doğumundan başlayıp ölümüne kadar olan bir süreçtir. Yani toplumsal kontrolde kültürlenme süreci ön plandadır. İnsanlar doğdukları andan itibaren belirli bir kültür içine doğarlar, o kültürün normlarını, davranış şemalarını ve bazı toplumsal yapılarını öğrenmek zorunda kalırlar. Bu sayede bireyler bazı davranış kalıplarına da sahip olurlar. Bunun yanında bireyler yanlış olduğunu düşündükleri yargılar veya kalıplar oluştururlar. Bu sayede toplumda uyum sağlama kolaylaşır. Dolayısıyla aile, okul çevresi, arkadaşlıklar, komşuluklar içerisinde süregelen toplumsallaşma süreci, informel toplumsal kontrol adını alır (Çoban, 2013: 262). Bireylerin yaşamları boyunca uygulanan toplumsal kontrol mekanizması bu süreç içerisinde dinamik bir hal alır.

Geleneksel toplumlarda, kontrol mekanizmaları daha çok informel karakterde olup gelişmiş toplumlara doğru farklılar oluşturur. Modern toplumlarda toplumsal kontrol daha çok gelişen ve büyüyen toplum açısından daha da zorlaşır. İkincil ilişkiler hâkim olmaya başlar. Bu tür toplumlarda ilişkileri düzenleyen kanunlar ve kuralları vardır. Geleneksel toplumlarda bu mekanizmalar soyut kuralları ile özdeşleştirilir. Yaptırımları manevi bir şekilde gelişir. Örneğin; birey davranış kalıplarına uymadığı zamanlarda ötekileştirilir. Ötekileştirilme süreci bireyde bir dışlanmayla devam eder. İletişimin kesilmesi, damgalanma süreci ile sonlanır. Kısaca bir toplumsal sapma örneği göstermiş olurlar. (İçli 2004: 131). Bunu gündelik hayatta mahalle baskısı olarak da ifade edebiliriz. Geleneksel toplumlarda; mahalle baskısı, damgalamalar ve benzeri manevi yaptırımlar toplumsal kontrolün temelini oluşturur.

Geleneksel toplumları şekillendiren farklılaştırıcı güç; çoğu kez cinsiyet, etnik yapı, din, davranış örüntüleri gibi unsurların oluşturduğu grup içi baskın olan kültüre dayalı sosyal ilişkiler ağıdır. Buna göre; sosyal ve kültürel çevre, insana nasıl ve ne şekilde davranacağına ilişkin kalıplaşmış toplumsal statü ve roller sunmaktadır. Bu anlayış içinde, bireyler tarafından toplumca kabul edilen normların ihlali söz konusu olduğunda az ya da çok sosyal ve kültürel baskı topluluk denetiminin önemli bir unsuru olarak ortaya çıkmaktadır (Nar, 2013: 274).

Toplumsal kontrol mekanizmalarının bazı özellikleri vardır. Bunlardan başlıcaları, bireylere kendi üzerlerinde bir otoritenin var olduğunu kabul ettirir. Toplumsal denetimin kaynağı toplumsal yaşamdır ve her toplumda görülür. Toplumsal denetimin amacı; toplumun düzenliliğini ve devamlılığını sağlamaktır. Toplumdan topluma ve aynı toplum içerisinde zamanla değişir. Toplumsal norm ve toplumsal değerleri birer araç olarak kullanır. Toplum içerisindeki disiplinsiz davranışları önler. Kişilerin hak ve özgürlüklerini korur.

Toplumsal kontrol, toplumda içselleşmiş kurallara uymayı ve kişilerin toplumsal normlardan sapmalarını engelleyerek sosyal düzeni sağlar. Sosyal kontrol savunma mekanizmalarının dinamikliği otoriteye dayanır. Cezalar ve ödüllerin yani tüm yaptırımların yanı sıra ün kazanma arzusu ya da ününü kaybetme korkusu, dedikodu, ekonomik ve toplumsal baskılar kişilerin hareketlerini yönetmekte ve kontrol etmektedir (Dönmezer, 1994: 262–263, İçli, 2004: 131–132). Böylece güvenlik, yargı ve diğer disiplin kuruluşları ile birlikte sosyal sistemin içerdiği bu çeşit kontrol araçlarına sosyal kontrol araçları olarak ifade edilir. Bu önemli etmenler toplumların yaşantılarının içlerine kadar girmiş ve onların hayatlarını düzenleyen önemli etmen olmuştur. Toplumsal kontrolü sağlayan mekanizmalar; iletişim ve iktidar yapısında, kentleşme sorunlarının ortaya çıkması, göçün artması, kitle iletişim araçlarının gelişmesi gibi faktörlere bağlı olarak gelişmektedir. Geleneksel toplumlarda karşılıklı iletişim biçimleri kontrolü sağlarken gelişmiş toplumlarda bir odağın geniş toplulukla uyguladığı gözetim ve denetim sayesinde sağlanmaktadır. Burada ayrıca birden çok denetim mekanizmasını da zorunlu kılan bir durum mevcuttur. Örneğin; hukuk sistemi içerisinde ceza sistemi, sosyal sorunları kontrole alması açısından incelenebilir.

En önemli toplumsal denetim mekanizması bürokrasidir. Özellikle modern toplumların ideal yönetim şekli demokrasi olarak kabul edilmektedir. Demokrasinin temel vurgusu kısaca; halkın kendi iradesi ile kendi tarafından tarafsız bir şekilde seçtiği kişilerce yönetilmesi ve vatandaşlar için eşitlik, eşit haklar olarak tanımlanabilir. Demokrasinin işleyiş gösterebilmesi ise belirli kurallarla örgütlenmiş kurumların varlığı ile mümkün olabilmektedir. Bu kurumu karşılayan bürokrasi, demokrasinin sorunsuz bir biçimde hareket edilebilmesinin temel aracıdır (Aksan ve Çelik, 2011: 2). Ayrıca devletin her mevkisinde, normlar ve yasalarca belirlenmiş bir

örgütlenme biçimini ifade eden bürokrasi, halkı yönetme erkini meşru olarak elinde bulunduran siyasi örgütlenmenin de ihtiyaç duyduğu yapıları bünyesinde barındırır. Ayrıca ifade edilecek olursak Weber'e göre; bürokrasi, tamamen modern toplumda bulunan kendine özgü örgütlenme biçimiydi ve yine onun görüşüne göre genişlemesi geriye döndürülemezdi. Bu sadece bürokrasinin başka yönetim biçimlerine olan kendi üstünlüğünün değil, büyük ekonomik, siyasi ve kültürel gelişmenin de bir sonucuydu. Ayrıca bürokrasileşmenin artması, gelenek, imtiyaz ve görev gibi fikirleri zayıflatan ve bunların yerine açık rekabet ve seçkinler yönetimini getiren demokratikleşme baskılarıyla daha da fazla kamçılanmıştı (Çınar ve Bayram, 2007: 12). Weber'e göre; geri dönülemez ve sürekli genişleyen bu yapı demir bir kafes şeklini almış toplum üzerindeki yaptırım ile bir kontrol mekanizması olmuştur. Bunun dışında bir yaptırım mekanizması da ceza ya da adalet sistemidir. Bu modern toplumlarda suçu kontrol etmek için kurulmuş ve geliştirilmiş başlıca sistemdir. Sistem kendi bünyesi içerisinde toplumsal kontrolü sağlayacak bir takım yapılar ve kişiler bulundurur. Savcılar, polisler ve mahkemeler gibi bir takım yapılar ve kişiler bu mekanizmada bulunanlara örnektirler. Temel amaç; toplumdaki bozuklukları caydırıcı mekanizmalar kullanarak önlemektir. Bu toplumdaki suçun, bazı yaptırımlarla engellenmesi ve sayısal ifadeler ile kesiştirilebilir olması da önemlidir. Yani bu anlamda toplumsal kontrol; cezalandırma, ıslah etme, tedavi veya sağaltıma yönelik uzmanlık dalları tarafından kişi üstünde gerçekleştirilen iktidar pratiklerinin yanında bazı modern toplumlarda medya aracılığı ile de uygulanmaktadır (Çınar ve Bayram, 2007: 12).

Medya önemli bir toplumsallaştırma aracı olmasının yanında, toplumsal kontrol mekanizmasıdır. Bireylere kodlardan oluşan mesajlar iletmekte onları yaşamlarında yapmaları gereken ya da yapmamaları gerek davranışlarla ilgili yönlendirmektedir (Çoban, 2013: 267). Bunlar yeni birer toplumsal yapı oluşturabilecek kadar güçlü mekanizmalardır. Kullandıkları kitle iletişim araçları sayesinde toplum üzerinde büyük etkiye sahiptirler.

Görülüyor ki, hem modern toplumlarda hem de geleneksel toplumlarda bazı davranış normları ve bunların yanında bu normlara uyulması ya da uyulmaması durumunda uygulanacak normlar vardır. Toplumlara ait davranış kalıpları bireyi hem bu dünyada sosyalleştirip topluma adapte sürecine yardım ederken hem de onu

cezalandırıp ötekileştirmektedir. Bireylere toplum tarafından yaptırım uygulanmakta bazı geleneksel adalet sistemleri ile ya da gelişmiş modern yazılı hukuk sistemleri ile bu bireyleri düzene sokmaktadır. Bu sistem tüm toplumlarda görünmekle birlikte her toplumda farklılaşmakta ve toplumda farklı savunma mekanizmalara sahne olmaktadır. Örneğin; kız kaçırma davranışı ülkemizde farklı bir yaptırıma sahipken, Batı Avrupa ülkelerinde bu mekanizma ya da yaptırım farklı hallere bürünmektedir. Ayrıca toplumsal kontrol mekanizması statik olmayıp dinamik yapıdadır. Zaman içerisinde değişiklik göstermektedir. Kanunların değişmesi, kültürel yapıdaki değişiklikler hem modern toplumlarda hem de geleneksel toplumlarda değişmelere uğramakta ve zaman içerisinde eski yapılar yok olurken yenileri oluşmaktadır.

İKİNCİ BÖLÜM

SUÇ TEORİLERİ

Birçok bilimsel disiplin içerisinde suç çalışmaları yapılmış ve multidisipliner bakış açısı ile çok sayıda teori geliştirilmiştir. Bu bilim dallarının yanı sıra, bağımsız bir bilim olan kriminoloji ortaya çıkmıştır. Sosyoloji de suçu toplumsal teorik bir bakış ile incelemiş ve bu inceleme sürecinde iddialar teorilere dönüştürülmüştür. Bu teoriler içerisinde çocuğa ve suça yönelik derinlemesine araştırmalar sosyolojik teorilerin genişletilmesi ile olmuştur. Yapının, çevrenin, ailenin ve ortamın incelenmesi ile bu teoriler suçun nedenlerini ve çocuğun suça itilmesinin sonuçlarını ortaya koymaktadır. Ayrıca bu teorilerin tümünde temel amaç suçun nedenlerini en ince ayrıntısına kadar incelemek, bireyi ya da grubu suça iten nedenlerin hem yapısını hem de yönelimini anlamaya çalışmaktır.

2. 1. Sosyolojik Suç Teorileri

Suç olgusunun incelenmesi sosyoloji biliminin gelişimi ile ortaya çıkmaya başlamıştır. Sosyolojinin bilimsel olarak kendi kurallarını ortaya koyması ile birlikte suçun analizleri de yapılmaya başlamıştır. Fransız ihtilali ile birlikte ortaya çıkan anomi durumu bunun sonucunda ortaya çıkan suç ve onun nedenlerinin ya da sonuçlarının toplum üzerindeki etkilerinin araştırılması sosyolojiyi suça daha da yakınlaştırmıştır. Sosyoloji açısından suç, topluma etkileri üzerinden incelemiştir. Bu nedenle suç araştırılırken; sosyal yapı, değerler, normlar, kurumlar, sosyal değişme, aile, ekonomik özellikler, siyasal yapı gibi birçok etken üzerinde durularak suç olgusuna sistematik bir yaklaşım da getirilmiştir.

Sosyolojik teoriler suçu çok farklı şekillerde incelemişlerdir. Sosyolojik teoriler suç araştırmalarında değerler, normlar, sosyal yapı ve bu yapıdaki değişmeler ile sapma konusunu incelemiştir. Sosyolojik teoriler açısından suçun temel kaynağı yine o toplumun kendisidir, toplum suçu kendisi oluşturur ve onunla mücadele eder. Bu nedenden dolayı sosyal teori toplumsal suç problemlerini bireye özgü değil kendi yapısı içerisinde toplumsal olarak ele almıştır. Bu teoriler içerisinde ilk teori

kuşkusuz Durkheim'in çalışmalarında detaylıca incelenen anomi kavramı, yani yapısal teoridir. Durkheim sosyolojinin ortaya çıkışını izleyen dönemlerde toplumsal suç oranlarındaki yüksek artışı tanımlayabilmek için anomi kavramını geliştirmiş ve bundan sonraki sosyolojik suç teorilerine de bir başlangıç noktası sağlamıştır.

2. 1. 1. Sosyal Yapı Teorileri

2. 1. 1. 1. Yapısal Fonksiyonalist Teori

Suçta getirilen ilk sosyolojik açıklamalar E. Durkheim'in çalışmalarında görülmektedir. Durkheim burada suçun yapısal fonksiyonalist sınırlamasından bahseder. Durkheim "Sosyolojik Yöntemin Kuralları" adlı eserinde, suçun toplumsal analizi ile suç teorisini temellendirdi. Biyolojik çalışmaların -özellikle Spencer'in çalışmalarının- önemli olduğu bir dönemde Durkheim, suçun tüm toplumlarda oluştuğunu ve toplumdan topluma farklılık gösterdiğini iddia etti (Demirtaş, 2005: 130). Tüm toplumlarda, bireyler suça karşı belirli davranışlar geliştirdiğini, ek olarak da bu davranışlara karşı kendi savunma mekanizmalarını oluşturduklarını varsayar. Her toplulukta suç olmazsa olmazdır. Suç toplumu yıkan bir mekanizma değil ona canlılık veren bir mekanizmadır. Ancak burada suçluluk belirli bir sınırı aşarsa o zaman toplumda bir hastalık durumuna gelir. Yine tüm toplumlardaki savunma mekanizması olan ceza kavramı ortaya çıkmaktadır. Suçun bulunmadığı bir topluluk dünyanın hiçbir yerinde tam olarak yoktur.

2. 1. 1. 2. Anomi Teorisi

Anomi, toplumsal kuralların bir toplumda anlamını yitirmesi, kültürel kontrol hiyerarşinin bozulması, değerler bazında bir anlamsızlığın tüm topluluğa hâkim olması anlamını taşır. Bu teori Emile Durkheim'in çalışmalarında ortaya konulmuştur. Durkheim'in çalışmalarına göre; böyle bir durum toplumdaki ahlaki değerlerin ortadan kalkması ile kendini iyice gösterir ve toplum içinde bir kargaşa ortamı hazırlar (Kongar, 1981: 12).

Bu teoriye göre suç toplumun ana unsurudur. Toplum için olmazsa olmazdır. Bunun sebebi ise suç toplum için bir yenilenme süreci ve evrimsel bir harekettir. Suç ile toplumlar değişmeye ve yeniden düzenlenmeye giderler. Durkheim'e göre; bir toplumda suçun artması demek, o toplumda olan bazı ihtiyaçların giderilmesi gerektiği ya da o toplumda bir değişim isteğini gösterir. Suç toplumsal hastalıkların bir ağrısıdır. Suçun her toplumda olmaması durumu Durkheim için geçerli olmasa da birtakım benzerlikleri ortaya çıkarır ve tüm bağımsız düşünceyi ortadan kaldırır (İçli, 2004: 80). Suçun işlevselliklerinin yanında bunun aksine çalışan da birçok fonksiyonu mevcuttur. Örneğin; toplumsal sapmalar, zararlar, bireye ya da topluma karşı verilen maddi ve manevi yaralar burada düşünülebilir.

Anomi teorisi içerisinde kolektif algı tamamen yaygınlaştırılmalıdır. Bunun temel nedeni toplumda ortaya çıkacak suç faktörlerinin de doğru bir şekilde cezalandırılmasını sağlar. Durkheim'de cezalandırma farklıdır. Bireye verilen cezalar o bireyi suçun sonucunun bedelini ödetme amacı ile değil, toplumda kolektif bilinç oluşturmak amacı ile verilir. Bu ceza bireyin değil, toplumun uyum içerisinde yaşamasına neden olmalıdır (Slattery, 2003: 22). Anomi teorisi suçu toplumsal düzene yönelik yapılmış bir saldırı olarak görmektedir. Teoride çocuk suçluluğunda birden çok neden vardır. Bunların çok geniş çevrelere yayılması çocuğun suçu işlemiş olduğu değil çocuğun suça itilmiş olduğunu anlatır. Anomi teorisine; bu durum tamamen doğrudur.

Durkheim'den sonra Merton da "Sosyal Yapı ve Anomi" adlı eseri ile suç çalışmalarına anomi teorisini geliştirerek katkıda bulunmuştur. Merton'a göre; sosyal yapı sürekli baskı altında tutulur. Oluşmuş beklentilerden sapma, kültürün ortaya çıkardığı uyumsuzlukların yanı sıra, kültür ve sosyal yapı birbirleri ile çatışma içindedir. Kültürel ve sosyal yapının barındırdığı birçok içerikle birlikte, iki tanesi doğrudan önem arz eder. Bunlar topluma kültürel olarak hizmet eden amaçlar, niyetler ve ilgilerden oluşur. İkinci unsur ise bunların kullanılması, ulaşım yollarının belirlenmesi ve kontrolüdür. Yani anomi, tüm sapıcı davranışlarla değil sadece suçu ve suçluyu açıklayan ilişkilerin içindeki süreçtir (Demirbaş, 2005: 130-131).

Yine Merton'a göre; Durkheim'in belirttiği gibi suçun işlenmediği ya da muhtevasının var olmadığı toplum bulunmamaktadır. Ona göre; anomi tamamen kuralsızlık anlamına gelir. Toplum içerisinde çatışmalar, göç, kuralların görevini yerine getirememeye başlaması gibi nedenler bu durumu oluşturur. Toplum içinde bireyler arasında kültürel ve sosyal yapının içselleştirilememesi, bunun en bariz örneği göçün etkileridir, bu durum anomiye doğru gidişi belli edecektir. Merton, toplumlarda zenginliğe ya da fakirliğe gidişte bazı tanımlarının mevcut olduğunu ve bunlar için her toplumda başarıya gidilen yolların ve oradaki rollerin tanımlanmış olduğunu varsayar. İşte buradaki hedeflere bireylerde bulunan araçlar yolu ile hep aynı hızda ve aynı yolda ulaşma imkânının olmaması bireyi suça itmekte ya da toplumu anomiye götürmektedir (Demirbaş, 2005: 131). Yani bu toplumlarda suç sosyal yapı ve bunun alt yapılarının neden olduğu sorunlardan doğan problemlerin bir sonucudur.

Anomi teorisine göre bireyin peşinde koştuğu hedefler ve onların gerçekleşme ihtimali; amaç ve arzular, kısmen biyolojik, kısmen de toplumsal özellikler yoluyla olacaktır. Aslında Durkheim'e bakıldığı zaman o, 19. yüzyılda sanayi toplumunu incelemiş, ödüle ulaşma amacı, hedefe varma arzusunu araştırmıştır. Bu yolda ortaya çıkacak olan kriz de bu hedeflerden şaşmadır. Toplumsal bir sancının ortaya çıkması ve hedefe ulaşmak için farklı yollar denenmesidir. Yani Durkheim'in bakışı ile anomi tamamen ekonomide merkezileşmiştir (Swingewood, 2009: 125). Sanayi inkılâbının yarattığı tüm yenilikler dinin ya da toplumun ürettiği kurallardan farklıdır. Ticaretin daha da genişlemesi ve sömürgeler ile yeni yolların açılması toplumlar arası da suçun artmasına ve bunun yanında yaşanan tüm bu gelişmeler açgözlülük duygusunu kışkırtmış ve yukarıya ulaşmak için kestirme yollar aranmasına neden olmuştur. Sanayileşme ile arzuların artması geleneksel kuralların anlamını yitirmesine neden oldu. Bu durumda da artık hiç kimse doğal sınırlara aldırış etmemektedir. Bu tutkuların yoğunlaşmasından sonra Durkheim'e göre; toplumun bazı kesimlerinin bu bireyleri zapt etmek için daha fazla disipline ihtiyaç duyulduğunu düşünmesi ile anomi iyice artacaktır (Durkheim, 1952: 252).

2. 1. 1. 3. Alt Kültürel Teoriler

Merton ve Durkheim'in bilimsel sosyolojik kriminolojinin kuruculuğuna yol açmış anomi teorilerisinin, tüm suçluluk teorilerine aslında birer ön bakış açısı oluşturduğunu ifade edebiliriz. Alt kültür teorileri genellikle, suç ve onun meydana geldiği yerler, alt kültürel bölgelerle açıklanabilir varsayımı ile ortaya çıkar. Sınıf temelinde değerlendirilen bu kuramlar suçun toplumsal alt sınıflarda ortaya çıkıp geliştiğini anlatır. Alt kültür kuramına göre; suç, temel olarak alt bölgelerde oluşması, toplumsal sınıfların o bölgelerde alt kültürel özellikler kazanması ile dikkat çekmeye başlar. Alt kültürel teorilerdeki temel amaçlardan en önemlisi ve bu teorilerin ortaya çıkmasının temel nedeni; alt kültürel sınıflardan erkek çocuklar arasında çocuk suçluluğu, özellikle yeni ergenler arasında gelişen birliktelik ve çeteleşme konuları ile açıklanmaya çalışılmıştır. Bu teorilere göre; suçlu çocuk alt kültürü diğer alt kültürler gibi dominant kültürün üyelerinin karşılaşmadıkları bazı özel problemlere tepki olarak meydana gelir (Evcim, 2011: 36).

Alt kültür teorisi Whyte (1943) ve Cohen (1955)'e dayanır. Alt kültür, toplumda belirli bir alt sınıf kültürüne özgü değerleri, yargıları ve normları ifade eder. Alt kültür ve egemen kültür arasındaki farklılık ve bütünleşme derecesi alt kültürde normatif bir yalıtım ve dayanışmaya yol açar. Tüm kültürden farklı değerlerle belirginleşen bir alt-kültürün varlığı bazen patlayıcı ve tüm kültüre zarar verici olabilir. Suçun nedenlerini alt-kültüre bağlayan teoriler, belirli alt-kültüre mensup olmanın, kişiyi belirli amaçlara yönelteceğini ve bunun da suç niteliği taşıyabileceğini ileri sürmektedirler (Ovacık, 2008: 43).

Çok sayıda sosyal alt sınıfların olduğu toplumlarda sosyalleşmenin sınıf özelliklerine göre farklılaşması kaçınılmaz bir durumdur. Cohen, çok önceleri sınıf özelliklerini yapılarına göre ayırt edip alt kültürler için genellikle sosyalleşme sürecinin sorunsuz olarak ortaya çıktığını iddia etti. Bireyin neyi yapıp neyi yapamayacağı toplum tarafından belirlenmiştir. Genellikle toplumun ev içi yaşamından, gençler ise ailesinin davranışlarından etkilenir ve sosyalleşme bu şekilde devam eder. Sınıfların farklılık durumları ile gerekli olan, toplumsal ilişkilerin bu takdiri üzerinde, günümüzde suçluluk; özellikle gençlerde alt sınıflarda ve orta sınıflarda değerler sisteminin çatışmasının bir sonucu olarak ortaya çıkmıştır

(Demirbaş, 2005: 153). Ortada olan alt sınıf genci; suçlu değil, yaşam şartları zorlaştırılmış olan biridir. Genellikle alt sınıflarda çocuk suçluluğunun nedenlerine, Sevgi yoksunluğu, yanlış veya eksik eğitim, baskıcı disiplin yöntemleri, çocuk istismarı, iç ve dış göçlerin oluşturduğu kültür çatışmaları, gecekondulaşma, yöresel gelenek ve görenekler, ekonomik bunalımlar, çocuğun erken yasta çalışmak zorunda kalması, parçalanmış aileler, ailede suçlu birey örnekleri ile kitle iletişim araçlarındaki şiddet ve suçlarla ilgili programlar gibi faktörler örnek verilebilir.

2. 1. 1. 4. Sosyal Ekoloji Teorileri

Sosyal ekoloji teorilerinde, bireyin yaşantısının çevrenin etkileri boyutuyla incelenmesi söz konusudur. Ekoloji teorileri, suç olayların dağılımını ve çevreyle ilişkilerini araştırır ve suç, çevrenin değişimi ile ortaya çıkan sosyal değişimin bir işlevi olarak kabul eder. Suçlu davranışının sergilenmesinin araştırılması, Chicago Okulunun çalışmalarında çok fazla yer bulmuştur. Bu teori sayesinde, sonunda şehirlerin ve suçluluğun yapıları arasındaki bağlantı ile ilişkiler kurulmaya başlanmıştır.

1904 yılında, Amerika’da hava basıncı, ısı, rutubet ve hava akımları ile suçların işlenmesi arasında doğrudan doğruya bir ilişkinin bulunduğu belirlenmiş ve bu görüşler New York’ta tutulmuş suçluluk istatistiklerine dayandırılmıştır. Bakış açısına göre; yüksek ısı, fizyolojik enerjinin az sarfını gerektirir ve böylece boşa kalan enerji bireylerin ağır suçlar işlemesine neden olur. Coğrafi bölgenin suçluluk ile ilişkisi incelenmeye çalışılmış, bölge ve suç istatistikleri konusunda ayrıca birçok sayıda araştırma yapılmıştır. Bölgenin coğrafi şartları ile bireyin karakteristik özellikleri arasındaki ilişkiler bilim insanlarının dikkatini çekmiştir (Dönmezer, 1994: 170).

Amerika Birleşik Devletleri’nde sanayileşmenin artması, kentlerin alınan göçler ile ilerlemesi ve genişlemesi, Birinci Dünya Savaşı’nın Amerika üzerindeki etkileri, içki konusu üzerine uygulamalar, dünyada meydana gelen ekonomik bunalımı gibi konular ile ilgilenen bir ekol meydana gelmiştir. Bu okul Chicago Okulu olarak da isimlendirilmiştir. Suçluluktaki artış ve suç çetelerinin oluşumu gibi

olumsuzluklara çevrenin neden olduğu düşüncesi bu okulun önemli varsayımlarındandır. Bu okulun sisteminin oluşmasında iki türlü yöntem oluştu; bunlardan ilki istatistiklerden yararlanmaları ikincisi ise, yaşam ve olay örgüsü incelenmesidir (Demirbaş, 2005: 136). Birincisinde suçun işlendiği bölgeler ile sayısal veriler karşılaştırılmış ve bölgenin yapısı ile suç ilişkisi incelenmiştir. Göçlerin etkisinin yanı sıra, kentin yapısı ve bulunduğu bölge, bu kentte suça elverişliliği yaratmıştır. Yaşam öyküsü konusuna bakıldığında ise, bireyin bulunduğu bölgenin onun kişilik yapısına nasıl etki ettiği ya da bulunduğu bölge ile değişikliği olup olmadığı incelenmeye çalışılmıştır.

Düşük ekonomik yapıya sahip bölgelerdeki ailelerin çocukları için sokaklar, birden çok kültürel çelişkilerin ve kuralların bulunduğu bölgeler haline gelmektedir. Bunun temel sebebi, göçler ile alınan nüfusun şehrin geri bölgelerine ya da terkedilmiş bölgelerine yerleştirilmiş olmasıdır. Bu yerlerde ne kentin bulunduğu normlar ne de statülerin bir önemi vardır. Ayrıca anne ve babalar çalışmak için en erken saatlerde evlerini bırakıp giderler, bu yüzden evlerdeki çocuklar başıboş kalır. Çocukların kendilerini yerine koyacakları bir rol model olmaması, farklı etnisitelerden bireylerin bulunması, farklı inanışlara sahip olunması da kültürel çatışmaların ve çocukların suça itilmesinin temel nedenleri olmuştur (Shaw ve McKay, 2003: 106).

Bu bölgelerde suçun aktarımı da önemli bir mesele olarak görülmüş, göçmenleri oluşturdukları davranış türleri güçlü ve etkili olursa bu kalıplar aktarılmıştır. Bu davranış kalıpları özellikle güce meyilli gençler üzerinde etkili olması kaçınılmaz bir durum olarak ortaya çıkmıştır. Bu sebepten dolayı suç gelenekleri oluşabilir ve oyun grupları ile çeteler yolu ile daha genç kuşaklara geçebilmektedir (Polat, 2009: 46). Çocukların, bulundukları bölgelerde oyun sistemiyle birlikte kendi çetesel davranışlarını kendi çevrelerinde yaymaları ile çetesel davranışlar ve çocuk suçluluğu oluşmuştur. Gençlerin bulundukları bölgeler çeteleşme yolu ile genişlemeye başlamış, suç ve çete davranışı da yaygınlaşmıştır.

2. 1. 4. Sosyal Süreç Teorileri

Sosyal süreç teorilerinin temel araştırma problemini, toplumda bireylerin nasıl ve hangi süreçlerle iletişime geçtikleri ve ilişki kurdukları, bunun sonucunda oluşan değişim ve bu değişimin bireye ve toplum hayatına nasıl etki ettiği merakı oluşturmıştır. Temel kapsam açısından sosyal süreç teorileri, bireyin toplumsal çevreye nasıl katıldığı ve onun yaşamını bu toplumsal yapının nasıl etkilediğini, doğumundan ölümüne kadar bireye nasıl etki edeceğini inceler.

2. 1. 4. 1. Ayırıcı Birleşimler Teorisi

Bu teori Akers'in çalışmalarında ortaya atılmıştır. Sutherland'ın ortaya koymuş olduğu metodolojiyi benzer bir şekilde Akers de ortaya koymuştur. Bu açıdan bakıldığında ayırıcı birleşimler, bir bireyin hukuksal olan ya da olmayan şekillerle ya da kanunlara saygılı davranış biçimlerine karşın olumlu ya da olumsuz normatif etiketlere maruz kalma sürecidir. Yine bu şekilde incelendiğinde, ayırıcı birlikteliklerin, birincil referans grubu olarak isimlendirilebilecek ve yakın ilişki içinde bulunan bireylerle direkt iletişimlerle ikinci referans grubu olarak düşünülebilecek otorite şekilleri, okul, öğretmen ve benzeri gruplarla olan ilişkilerden oluştuğu görülmektedir (Dolu, 2012: 254). Tarde'nin geçmişte incelenmiş olan teorisini devam ettirme ve basitleştirme girişimleri içinde, Sutherland kendi metodolojisini geliştirmiştir. Onun teorisine göre suç, bireyler tarafından dışarıda bulunan ve öğrenilen bir davranıştır. Taklit konusunda olduğu gibi bireyler bu teoriye göre suçu öğrenirler. Burada suçluluk ne bireysel yapılardan ne de sosyo-ekonomik durumlardan doğar; suç herhangi bir kültürde, herhangi bir bireyi etkileyebilecek öğrenme durumunun bir sonucudur. Sutherland'ın teorisine göre; suçun öğrenilen bir davranış olarak ve suçu meydana getiren kanunlar ya da normlara birey tarafından itaatsizlik gösterildiği zaman bu kişiler suç davranışında bulunan bireyler olarak görülmüştür. Bu teori, daha çok çocuk suçluluğunu açıklama açısından yetersiz bir kuram olarak eleştirilir (Demirbaş, 2005: 138).

Ayırıcı birleşimler teorisi ile sosyal öğrenme teorisi karşılaştırıldığında burada bireylerin suça yönelmesi yine sosyalizasyon süreci içerisinde olur ve bu

süreçte tamamen şekillenir. Sutherland'ın teorisine göre nasıl bireyler suç olan davranış ile olmayan davranış arasındaki farkları ayırt edebiliyorsa, aynen suç işleyen bireylerde bunu sosyalizasyon süreci ile öğrenirler. Ancak bu teori özünde iki kısma ayrılır; Amerikan psikolojisinin temelini oluşturan sembolik etkileşimci teoriden üreyen noktalardır. Bunlardan biri içerik, diğeri ise sosyal düzensizliktir (Köseoğlu, 2011: 28). Buradaki sosyalizasyonda neyin öğretildiği ve sembollerinin ne olduğu önemlidir. Örneğin; bıçak, silah vs. birtakım semboller suçta öğrenilir. Diğer yandan suç, ayrı olarak gruplar arası öğrenmelerden meydana gelir. Sutherland, ayrıca, bu ayırıcı birleşimler sürecinin temelini oluşturan genel sosyal koşulları detayları ile incelemiştir. Sosyal koşullar farklı gruplaşmalar bakımından kültürel çatışmalar ve farklılaşmalar yoluyla ortaya çıkan sosyal bozukluklardır. Bu bakış açısında Sutherland, toplumdaki kültür çatışmalarının varlığını açıklamak için “sosyal düzensizlik” terimini kullanmıştır. Ayırıcı sosyal düzensizlik, değişik nedenler için farklı ilgiler etrafında belirlenmiş değişik ilişkilerin geniş bir çeşidini belirtir (Cote, 2002: 125).

2. 1. 4. 2. Ayırıcı Güçlendirme Teorisi

Ayırıcı Pekiştirme ya da Ayırıcı Güçlendirme olarak isimlendirilen teori, Akers'in çalışmalarında yer bulmuştur. Bu teoride, yapılan davranışın ödüllendirilmesi ya da cezalandırılması temel kıstastır. Davranışın ödüllendirilmesi ya da cezalandırılması yoluyla ödüllendirilen ya da cezalandırılan davranış çekilip alınır. İstenen davranışın sergilenip sergilenmemesi de cezaya ya da ödüle bağlıdır. İnsanların suç davranışlarında bulunmalarının temel sebebi; onların suç davranışının ortaya çıkması, geçmişte gerçekleşmiş veya şimdiki zamanda ya da ileride gerçekleşmesi beklenen ödüllendirmeye veya cezalandırmaya da bağlıdır (Siegel, 1998: 200).

Bu teoride ödüllendirmenin ya da cezalandırmanın yanında ayrıca iki türlü pekiştirmeden bahsedilir. Birincisi pozitif şekillendirme, ikincisi ise negatif şekillendirme. Birincisinde herhangi bir grup tarafından sapma davranışının ödüllendirilmesi, örnek olarak; para, hediye, yardım gibi destekler verilmesi, ileride sapma davranışının yapılma olasılığını artırır. İkincisinde ise birincisinin aksine, bu

uyaranların ortaya konması ile bireyin kötü ya da hoş olmayan davranışının yapılma ihtimalinde artma söz konusu değildir. Yani ilk görüşe göre; bireye verilen cezalandırmalar bireyde davranışın sönmesine değil artmasına neden olmaktadır.

Akers: “*Sosyal öğrenme teorisindeki temel önerim, durum, etkileşim ve toplumsal yapının bir içeriğini yöneten aynı öğrenme süreci, hem kabul edilebilir hem de sapkın davranışı üretir*”, demiştir. Buna göre; bireyler suç işlemeyi yine suça elverişli tanımlamalar yaparak öğrenir. Akers, Sykes ve Matza’nın nötrleştirme tekniklerinden yararlanır; ancak suça elverişli tanımlamaların, sadece örgütlenmiş suçlardan daha fazlasını içerdiğini de ileri sürer (Köseoğlu, 2011: 30).

2. 1. 4. 3. Nötralizasyon Teorisi

Diğer önemli bir sosyal öğrenme kuramı da nötrleştirme veya sapkınlığın etkisizleştirilmesi teorisidir. Bu kuram, Matza ve Sykes’in çalışmaları ile ortaya çıkmıştır. Nötrleştirme teorisine göre insanlar ne başka insanların zoruyla ne de kendi düşüncelerine göre suç işlemektedirler. İkisinin bir karışımına göre bireyler suça yönelmektedirler (Hagan, 1991: 184).

Bu kuram, suçun oluşumunda bireylerin iddia ettikleri haklılaştırma veya bir savunma mekanizması olarak akla uygun hale getirme yöntemlerini içermektedir. Kurama göre kullanılan teknikler şunlardır (Kızmaz, 2005: 169): ilki, suçun sorumluluğunun yok sayılmasıdır. Burada birey suç işleme nedeni olarak, problemlili aile yaşantısını, kötü ekonomik durumunu, yanlışlıkla suça bulaşma gibi kendisinin dışındaki faktörleri göstermektedir. İkincisi, suç eyleminden doğan zararların yok sayılmasıdır. Suçlular, işledikleri suçlarda kendilerini belirli nedenler bularak haklı bulmak istemektedirler. Üçüncüsü, suç mağdurunun yok sayılmasıdır. Burada da suçlular işledikleri suçun, bakış açısına göre mağduru olmadığını, yaptıkları eylemin haklılığını ileri sürmektedirler. Dördüncüsü, yargılayanların yargılanmasıdır. Burada suçluları biraz daha toplumsallaştırma ya da topluma yönlendirme vardır. Beşincisi, yapılan işin çok önemli ve hayati bir amaç için yapıldığının düşünülmesidir. Suçlu bireyin, hem toplum dışında hem de içinde bulundukları mikro grup arasında yaşadığı problemleri, çelişkileri mevcuttur. Ancak sonuç olarak, sosyal grubun istek

ve beklentileri, toplumun kurallarının önüne geçmekte ve bunları yok saydurmaktadır.

Özetle nötrleştirme teorisi, suçluların; kendilerine göre haklı sebepler bularak, birine zarar vermek için yapılan davranışın gerçekleştirilmediği şeklinde temel nedenler bulup geliştirerek, hem sosyolojik hem kriminolojik temellendirmeler bularak aslında hem kendi psikolojik savunma mekanizmasını oluşturmakta hem de kendini toplum önünde rasyonelleştirerek haklı çıkarmaya çalışmaktadır (Siegel, 1989: 198).

2. 1. 4. 4. Kontrol Teorileri

Bu teori genelde suça, suçluluğa özel bir açıklama getirmenin gerekli olmadığını savunur. Çünkü kıymetli eşya, heyecan vs. diğerleri üzerinde bir üstün güce sahip olduğu gibi, pekiştireç olan ödülleri de beraberinde getirecektir. Bunun yerine, itaatin varsayılmasının da ilerisinde, bir yorumlama gerektiği öne sürülür. Cevap ise kontrol ve sınırlama konusunda yatmaktadır. Bu kişiyi etkileyecek kontroller bireyin içinden ya da dışarıdan gelmektedir. İtaat eden bireyler bunu kendilerine getirilen sınırlamalardan dolayı yapmaktadırlar. Burada iç kontrolü savunanlar biyolojik ya da psikolojik açıklamalar getirmişler, dış kontrolü vurgulayanlar ise sosyolojik açıklamalara başvurmuşlardır (Polat, 2009: 48). Bu görüşü temel olarak savunan Hirschi'ye göre dört ayrı sosyal kontrol mekanizması vardır: Bağlılık, taahhüt, ilgi ve inanç. Birey ihtiyaçlarını genellikle çevresine katılarak gidermeye çalışır. Burada çevreye olan sadakati ya da bağlılığı kontrol edicidir. İkincisinde, bireylerin verdiği sözler dikkate alınmaktadır. Birey verdiği sözlerden dönerse karşılık alacağını bilmektedir. O yüzden kurallara uyar. Üçüncüsü, toplumun kurallarına olan ilgidir. Bu ilgi ne kadar yüksek olursa o kadar sapma az olur. Son olarak inanç ise, bireylerin toplumun kurallarına uyma isteği, o kuralların gerçekten işe yaradığının düşünülmesi ve sosyal düzenin o kurallar ile sağlandığına duyulan inançtır. Bu kurallara birey inanarak uyar ve suçtan uzak durmaya çalışır.

Temel olarak bu teori üzerinde yapılan tüm alt çalışmalarda dikkat çeken nokta, bireyin kendi kendini suça itmesinin ya da bireyi suça iten çevrenin onu suça

itmesini engellenmesi sonucunda suçun ortaya çıkmayacağını savunulmasıdır. Kontrol teorisinde esas dikkat çekilen unsur, bireyin neden suç işlediği değil, bireyin neden suç işlemediğidir. Bu nedenlerden dolayı insan davranışlarının kontrol altında tutulması gerektiğini savunurlar. Bu teorisyenler de bireylerin temel biyolojik dürtülere sahip oldukları ve doğaları gereği suça yatkın olduklarını ifade ederler. Bireyin toplumsal düzene uyma isteği kendi içgüdüleri tarafından ya da toplum tarafından engellenir. Buradaki durum Durkheim'in anomi teorisine doğru gitmektedir (Dolu, 2012: 270). Bu teori içerisinde detaylandırılacak olunursa -bu daha çok kriminoloji'nin araştırma konusu içine girer- sınırlama teorisi, sosyal bağ teorisi, genel suç teorisi ve zorlama-destek teorisi olarak ayrılır.

Sınırlama teorisi, Reckless tarafından geliştirilmiştir. Bu sosyolog, Chicago okulu, yani sosyal ekolojiyi savunan bir ekolden gelmektedir. O, suçun sadece bölgelere göre açıklanamayacağını savundu. Çünkü suç eğer sadece bölgesel olsaydı o bölgede yaşayan insanların çoğunun suç işlemesi gerekecekti. Ancak suç oranları şehrin içlerine kadar gelmektedir. Ona göre; bir suç teorisi, ne kadar sapma davranışlarını ifade ettiği ölçüde konformiteyi de ifade ederse o kadar iyi bir teori olacaktır (Reckless, 2003: 228). Bu teoriye göre, bireyi suça iten ya da çeken bazı faktörler vardır. Teorisinin özündeki bu faktörler, dış faktörler olarak toplum; iç faktörler olarak ise bireyin kendisi idi. Sosyal Bağlar teorisi ise Hirschi tarafından geliştirilmiştir. Bu konuda en çok çocuk suçluluğu ile ilgilenen bilim insanıdır. Hirschi'ye göre; bireyi topluma bazı sebepler bağlı tutar. Bunlar; topluma katılma, iletişim, meşguliyet ve inançtır. Sosyal bağ teorisi kontrol teorilerinin bir nevi girişi ve muhtevasını teşkil eder.

Genel suç teorisinin temelde incelemesini Gottfredson yapmıştır. Bireyin yaşadığı çevresi ve ailesi ile olan ilişkileri dolayısıyla kontrol mekanizmalarını başarılı bulmaktadır. Yani daha çok çevreye vurgu yapmaktadır. Yani bireyi suç işlemekten alıkoyan asıl mekanizma, bireyin dışındaki bir mekanizmadır. Çevre bireyi suçtan alıkoymaktadır. Buna göre; çevre bireyin kendine has bir öz-kontrol mekanizmasına sahiptir. Buna göre; yüksek bir öz kontrol ile suçun kesinlikle ileri derecede azalacağını iddia etmişlerdir.

Son olarak zorlama teorilerine bakıldığında, daha önceden de açıklandığı gibi kontrol teorileri tarafından bireyi suça iten davranışların hem kendisinden hem de çevreden geldiğine inanılmakta idi. Esas sonuç olarak bunlar kontrol edilirse bireyin suça sapmasının engelleneceği ve suç oranlarının aşırı derecede azalacağı savunulmaktadır. Zorlama teorisi Colvin tarafından ortaya atılmıştır. Ancak bazı kriminologlar birey üzerinde uygulanacak zorlamanın bireyde uyumdan çok bireyi isyana sürükleyeceğini iddia ederler. Yani bireyi bir şeye zorlamak ondan davranış için ters etki yapabilir. Ancak ileride Colvin bazı düşüncelerini değiştirerek bireylerde sıcak ilişkilerin geliştirilmesinin daha iyi olacağı zorlamanın yerine daha olumlu etkilerde bulunacağını ifade etmiştir (Dolu, 2012: 286).

2. 1. 4. 5. Bütünleşmiş Teoriler

Suç teorileri temel olarak incelendiğinde, birden çok teorinin farklı farklı açıklamalar içerdiğini görmek mümkündür. Suç teorileri genellikle suçu önlemeye yönelik bilim insanları tarafından ortaya atılmış suça yönelik yaklaşımlardır. Amerika Birleşik Devletleri'nde suçun artması ile birlikte yeni bir düşünce meydana gelmiştir. Bütün teorilerin birleştirilmeye çalışılması bilim insanları tarafından düşünülmüştür. Teorilerin çok fazla sayıda olması ona dağınık bir görüntü vermektedir. Bu durum bazı bilim insanlarına göre zenginlik olarak düşünülürken, bazı bilim insanları ise bunun olumsuz bir durum olduğunu düşünmekteydi. Bu konuda bazı güçlü teoriler oluşturulması gerektiği fikri ortaya çıkmıştır. Bunlar yanlıslama, yarışırma ve teori entegrasyonu ile elde edilebilecektir. Deneysel yeterlilik ve geçerliliklerini yitiren teorilerin zamanla silinip gideceğini ifade eden Vold ve arkadaşları (Vold, 1988: 300, akt: Dolu, 2012: 470) tarafından, çoğu teorinin yanlıslama olarak ifade edilen bu yöntem ile yok olacağı düşünülmüştü.

Teorilerin yalnız başlarına değerlendirilmesi gerektiği görüşü yok olurken bunlar arasına yarışın meydana gelmesi gerektiği; anlamsal, deneysel ve metodolojik olarak en iyi olarak suçu açıklayan teorinin karşılaştırılmalı olarak ortaya çıkarılabileceği iddia edilmişti. Bu sayede birden çok teorinin karşılaştırma yapılarak düzenleneceği, yanlısları olan teorilerin ortadan kalkacağı görüşü önem kazanmıştır.

Ancak bunların arasında önemli olan bu teorilerin yok olması ya da başka bir ifade ile yarışı kaybedip silinip gitmesi yerine, güçlü bir teorinin ortaya çıkmasında bu teorilerin birleştirilmesi görüşü ağırlık kazanmıştır. Yapılacak bu entegrasyon birden çok teorinin ortak yönlerinin alınıp hepsinin üstünde bir toplanmanın, bir sentezin yapılması düşünüldü. Bunun çok fazla sayıda faydası öngörülmüştür. Ancak faydalarının yanında suça yönelik yapılan tüm araştırmaların ve onun nedenlerine ulaşılan bulguların benzer olayları açıklayabilmek için bir ortak nokta oluşturacağı, bir başlangıç noktası oluşturacağı düşünülmüştür. Bu sayede tek tek teori oluşturmaktan ziyade, doğruları test edilmiş ortak teori meydana gelebilecektir (Akers, 2000: 238). Bu yüzden teorilerin birleştirilmesi daha kolay hale gelmiştir. Kavramlar, önermeler ve ekli birleştirmeler ile doğruluk payı yüksek teoriler oluşturulmaya çalışılmıştır.

2. 1. 5. Çatışma Teorileri

Çatışma teorileri genelinde, ekonomik statülere ve sınıflara dayanmakla birlikte, bu sınıflar arasındaki etkileşim ve ortaya çıkan çatışmanın incelenmesi üzerinde durmuşlardır. Durkheim'in kolektif bilinç yöntemi ve bunun dışında birçok suç teorileri suçu açıklarken, ya sadece bireyden hareket etmiş ya da toplumsal olarak suçu ifade etmeye çalışmışlardır. Çatışma teorisi suçu, bir siyasi iradeye ya da bir mekanizmaya sadece karşı gelme ya da ona top yekûn itiraz etme olarak görmemektedir. Suç işleyen birey bunlara yönelik bir çıkarım ile açıklanamamaktadır. Bu teorisyenlere göre suç tamamen toplumsal sınıf çatışmasından meydana gelmektedir. Aynen bunun ile birlikte suçun önlenmesi de bu sınıfların birlikte uzlaşma yoluna gitmesi ve farklılıkların ortadan kalması ile önleneceği düşünülmüştür (Croall, 1998: 67). Çatışma teorisyenlerine göre; toplum var oldukça suçun ortadan kalması mümkün görünmemektedir. Ancak azaltılması için yöntemler belirlenebilir.

Genel olarak çatışma teorilerinin başlangıcını Marx'ın çalışmaları oluşturur. Ona göre suç temelde iki farklı sınıfın çatışmalarından meydana gelmektedir. Temel olarak Marx suç konusunda çok çalışmadığı halde sosyologlar bu konu üzerinde geliştirme çalışmaları yapmış ve çatışma teorisinin suça yönelik açıklamalar

getirmesini sağlamışlardır. Marx, toplum içindeki çatışmanın temel sebebinin kaynakların eşit dağıtılmaması olduğunu ifade etmiştir. Bu çatışmanın temel kaynakları Marx'a göre iki sınıf arasında meydana gelmektedir. Bunlardan birincisi işçi sınıfı, diğeri ise zenginlerin bulunduğu -Marx'ın deyimi ile- burjuva sınıfıdır. (Burkay, 2008: 68). Marx'ın ortaya attığı bu görüş kendisinden sonra gelen Marksist teorisyenlere de tartışma olanağı sunmuştur. Bu tartışmalarda iki konu ön plana çıkmıştır: Birincisi, insanlar tüm hayatları boyunca üretmeye meyillidirler. Sanayileşme ile birlikte bu bireyler kendi sermayelerine yabancılaşmaya başlamıştır. Yabancılaşma teorisi Marx'ın önemli bir teorisi haline gelmiştir. Kendi sermayesine yabancılaşan bireyler de kolayca bunu elde etmek için suça yönelmiştir. Bu nedenledir ki bireyler kendi ellerinde olmadan suçun ilk öznesi durumuna gelmişlerdir. İkincisi de kaynakların eşit olarak dağılmamasının, toplumsal bölünmelere yol açtığı ve bu bölünmenin sonucunda ezilen tarafta kalanların suça meyilli oldukları savı teorisyenler tarafından tartışılmıştır. Kaynakların zenginliğine sahip olamayan bireyler kendi hakkı olan bu zenginlikleri elde etmek için çabaya girmektedirler. Ancak bireylerin zenginliklerine sahip olan burjuva sınıfı, elinde bulundurduğu kaynaklar ile suça meyilli olan asıl gruptur. Yani burdan anlaşılmaktadır ki Marx'ın teorisine göre; suç, bireylerin kendi istekleri ile yaptıkları değil, elinden alınan zenginliklere ulaşma yolunda yaptıkları bir mücadeledir (Vold ve diğerleri, 2001: 252).

Marxist kriminoloji, genel olarak ifade edildiğinde farklı teorisyenlerin getirdiği açıklamalar üzerine kuruludur. Bu teorisyenler arasından Bonger, yayınladığı “Suçluluk ve Ekonomik Şartlar” kitabı ile detaylı bir Marksist suç teorisi oluşturmuştur. Bonger'e göre; kapitalizm bireyleri aç bırakmakta, onların sermayelerini ve işlerini ellerinden almakta ve onları suça sürüklemektedir. Adalet sisteminin de zengin sınıfın elinde olması ile bireyler suçu artık alt sınıfın bir ürünü olarak görmekte, asıl neden temel olarak ortaya çıkarılamamaktadır (Vold ve diğerleri, 2001: 253). Bonger, kapitalizmin toplumun bütünlüğünü ortadan kaldırdığını ve oluşan bu durumda alt sınıflara düşen bireylerin suça itildiğini söylemektedir. Marxist teorilerin hepsinde dikkat edildiği gibi tamamen ekonomik özellikler dikkat çekmiştir. Sanayi inkılâbı sonrasında oluşan büyük sınıflaşmaların oluşturduğu olumsuz durumlar sınıflaşmaları oluşturmuştur.

2. 1. 5. 1. Çatışma Teorisi

Marx'a göre; tüm sosyal problemlerin en temelinde, kapitalizmin sınıflı toplum yapısının oluşturacağı antagonist ilişkiler gelmektedir. Suç da dâhil, tüm sosyal problemler; bu sosyal çatışmalar ve adaletsizlikler yüzünden oluşmaktadır. Bu tür sosyal adaletsizliklere temel sebep olarak Marks, toplumda sınıf çatışmasını ve özel mülkiyeti görmektedir. Ortaçağdan sonra halk sermayesini elinde bulunduran zengin sınıf -yani burjuva sınıfı- bütün sermayeyi elinde tutarak zenginleşmekte, işçi sınıfı ise fakir kalmaktadır. Burjuvanın güçlenmesi ile sömürme faaliyetleri daha da artacak, kapitalizm daha da egemen olacaktır. Marks'a göre bu adaletsiz düzen sürekli olarak cereyan etmeyecektir. Modern toplumla birlikte işçi sınıfı kendi sermayesini elde etmek için örgütlenecek ve kendi sermayesini elde edecektir. Marx, tarihsel olarak toplumun bu yapısının mutlaka değişeceğini söyler (İçli, 2004: 131). Yaşanılacak olan değişimin hızı aşırı derecede yavaştır ve hareketi ise şiddet yolu ile devrim yapmaktır. Uzun vadede Marks'ın iddia ettiği devrimi gerçekleştirecek sınıf, proletarya sınıfı olacaktır.

Durkheim'in kolektif bilincine karşılık ya da toplumun bir bütün olduğu teorilerinin aksine çatışma teorisi, toplumda farklılaşmaların ve çatışmaların hâkim olduğunu iddia eder. Toplumsal değişme süreci ve bunun sürekliliği iki zıt kutup çatışmalarının itici gücü ile meydana gelir. Bu yaklaşım Marks'a Alman filozof Hegel'den gelmiştir. Bununla birlikte toplumda bütünlüğün sağlanması ise o toplum içerisindeki zıtlıkların ve çatışmaların dengeye ulaşması ile açıklanabilir. Çatışma teorilerinin temelinde geçerli olduğu tartışılan iki ayrı görüş vardır. İlk görüşe göre; çatışma içsel süreçlerin bir olayıdır. Bu süreçler engellenemediği için çatışma kaçınılmazdır. İkinci görüş ise, daha çok toplumsal bir durumdur ki toplum içerisindeki grupların etkileşimi etkilidir. Marx ve Dahrendorf bu görüşün temsilcileridir (Kongar, 1981: 185-186). Çatışma teorisyenleri Dahrendorf'tan etkilenmişlerdir. Dahrendorf'un fikirlerine göre suç toplumsal çatışmalardan etkilenen bir olgudur.

Marksist bir bakış açısıyla, toplumun temelinde yer alan suç olgusunu incelemeye çalışan radikal teorisyenler bir teori geliştirmişler, bu teori "radikal kriminoloji" olarak da isimlendirilmiştir. Radikal kriminolojiye göre suç, toplum

içerisinde var olan adaletsiz bir yapının ortaya çıkardığı unsurdur. Toplum içerisindeki bireylerin kendi sermayelerine yabancılaşmaları ve bu sermayeyi tekrar elde etme arzusu, o bireyleri suça iten nedenlerdir. Ancak bunun yanında, diğer zengin sınıf da kendi çıkarlarını elinden kaçırmamak için farklı savunmalar ile suç işleyebilirler. Marks burada şu noktaya değinmiştir; toplumda zengin sınıf hukuk sistemini de elinde bulunduracağından, yaptığı davranışların da onun lehine sonuç vermesi beklenir (Yücel, 2008: 70-71). Yani burada dikkat edilecek olan şey; kuralların ortaya çıkmasını sağlayanlar da zengin sınıftır. Burjuva sınıfının oluşturduğu bu kuralları kendilerinin lehine ayarlamaları da kaçınılmazdır. Hukuk sisteminde mecburi olarak bir algı, fakirlerin suç işlediği fikri, yerleşmiştir. Radikal kriminolojiye göre, toplumdaki suç oranlarının düşmesi için insanlar arasındaki sosyal adaletsizliklerin ortadan kalkması gerekir.

Bonger bir diğer çatışma teorisyenidir. Onun temel iddiasına göre; suç insanların egosunda meydana gelir. Bonger Suç olgusunu ego ile açıklamış ve onun devamında tarihsel bir bencillik açıklamasına yer vermiştir. Sanayi inkılâbı ve onun devamındaki modernleşme ise bencilliği önemli derecede etkilemiştir. Çünkü sanayi inkılâbı insanların tüm ilişkilerini alıp verme ilişkisine götürmüştür. Modern sosyoloji teorilerinden alışveriş kuramının da bu konu dayanak noktalarındandır. Sanayiciler ya da modern işverenler en fazla ürünü en hızlı şekilde üretilen en yüksek miktara satmaya çalışmaktadırlar. Bununla birlikte rekabet ve sermaye çok uzun mekânlara kaymakta, küresel sermaye ve rekabet oluşmaktadır. Kapitalizmin ve küreselleşmenin getirdiği kurumlar temel olarak suç unsurunu doğurmaktadırlar (Dönmezer, 1994: 360). Kapitalist düzen insanlar arası eşitsizlikleri açarken, çocukların dahi ekonomiye dâhil olmasını sağlayarak, ailede eşlerinde çalışmasına zorlayarak, fakirleri dış sokaklara taşıyarak suça zemin oluşturur.

Çatışma teorisinin bir diğer önemli temsilcisi de Ralph Dahrendorf'dur. Ancak Marks'tan farklı olarak bu teorisyen suça daha çok endüstri toplumunun özelliklerini atfeder ve onun ile açıklamaya çalışır. Onun temel sınıfsal ayrımları ise Weber'e yakın olarak yöneten sınıf ile yönetilenlerin oluşturduğu sınıftır. Dahrendorf suç konusu çalışmaları yapmamıştır. Ancak, onun çalışmaları temelinde suç açıklanabilmekte, çatışma teorisyenlerine modern suçu açıklama alanı sunabilmektedir. Dahrendorf'un bulunduğu çatışma modelinin en önemli etkisi,

toplumun kendi içerisinde de toplumsal kurumlar içerisinde de uyumsuzluğunun ortaya çıkardığı etkilerdir. Dahrendorf, çatışma teorisine katkıda bulunmuştur ve bunun yanında onun teorisini suç çalışmalarına Vold uyarlamıştır. Ona göre toplum yasaları onun içindeki burjuvanın yerini alan politik gruplar tarafından yapılmıştır. Vold; suçun, bu eylemleri yapanlar ile toplumu kontrol etmek isteyen güçler arasındaki doğrudan temasın bir sonucu olduğunu savunur (İçli, 1992: 121).

2. 1. 5. 2. Marksist Teori

Bu farklı dünyalarda vuku bulan tartışmalarda soruna farklı açılardan yaklaşılmasının birçok nedeni vardır. Farklı yapıların ortaya çıkması, toplumsal kurumlardaki sıkıntılar, insanların yaşamlarındaki problemler ve sınıf farklılıkları bu temel farklılıkların ortaya çıkmasına neden olmuştur. Temel olarak Marksizm'i suç ile ilişkilendirebilmek için adalet konusunu değerlendirmek zorunludur. Örneğin; özellikle İngilizcenin dünya dili olması ile onun konuşulduğu ülkelerde temel olarak büyük devletlerin kendi hegemonyasını yerleştirmeye çalışması ve bunun yanında dil ile kendi ahlaki yapısını yansıtmaya çalışması önemlidir Bu ülkelerde Marksist felsefenin ortaya çıkmasının iki türlü nedeni vardır. Yeniçağ ile birlikte temelde sanayi devrimi ile hammadde ihtiyacı yüzünden o dile hâkim olan ülkelerin yayılma isteği ve sömürme ihtiyacı ve 1980'lerde ortaya çıkan liberal tartışmalar olarak değerlendirilebilir (Marks, 1985: 8).

Bütün Marksist eleştiriler toplumlar arasında uygun adalet düzenin bulunup bulunmadığı ile ilgilidir. Suç konusunda temel yaklaşım Marksist teoride adalet arayışlarıdır. Geçmişteki Marksist tartışmalar incelendiğinde, tartışmalar artık eski canlılığını ve etkisini yitirmektedir. Aynı bakış açısı şimdiki Marksist suç teorileri üzerinden de söylenebilir. Bütün bu tartışmaların esas sorusu, Marx'ın suç teorisinin temelinde adaletin ahlakçı olup olmadığı sorusudur. Bu bağlamda sorulması gereken soruyu şu şekilde de formüle edebiliriz: eğer Marx, ahlakçı bir düşünür ise, bunun Marx'ın ideoloji kavramıyla ilişkisi nedir? Eğer Marx ahlakı, ideolojik bir kavrayış olarak görüyorsa ve bundan dolayı kapitalizmi eleştirirken ahlak teorisini temel almayı reddeden bir düşünür ise, bu durumda insanın insan tarafından sömürüsü üzerine kurulu olan kapitalist toplumun Marx'a dayanarak eleştirilip

eleştirilemeyeceği ve eleştirilebilir ise bu eleştirinin mahiyeti nedir (Göçmen, 2003: 5).

Engels, tarihsel materyalizmin bu temel ilkesinin tek yanlı ekonomist ve indirgemeci bir şekilde yorumlanmaması gerektiği konusunda uyarmıştır:

“Materyalist tarih bakış açısına göre; son aşamada belirleyici olan, gerçek yaşamın üretimi ve yeniden üretimidir. Ne Marx ne de ben bundan daha fazlasını iddia ettik. Eğer biri bunu, ekonomik unsur, tek belirleyen şeydir biçimine çevirecek olursa, bu cümleyi hiçbir şey anlatmayan saçma, boş bir lafa çevirmiş olur.”

Ama Engels, “zaman zaman gençler tarafından ekonomik unsura gerektiğinden daha çok vurgu yapılıyorsa” bunun suçunun bir bölümünün kendisine ve Marx’a ait olduğunu kabul ediyor: “Bizim karşıtlarımıza karşı göz ardı ettikleri bu baş ilkeyi vurgulamamız gerekiyordu ve karşılıklı etkileşim içinde olan diğer unsurları hak ettikleri yere koyabilmek için çok az zaman, yer ve olanak oldu.” (Göçmen, 2003: 5). Ekonomik unsur ile suç arasında belirleyicilik ve karşılıklılık Engels’in çalışmalarında da yer bulmuştur.

Engels tüm bunların yanında temel olarak bazı eklemeler ile de devam eder. Adalet teorisinin temelini oluşturan Engels, çatışma teorisinde önemli bir yere sahiptir. “Ekonomik durum temeldir. Ama üst yapının değişik unsurları, sınıf mücadelesinin politik biçimleri ve sonuçları, kazanılan savaştan sonra kazanan sınıfın belirlediği anayasa, hukuk biçimleri ve hatta bütün bu gerçek mücadelelerin bireylerin zihinlerinde yer bulması, siyaset, hukuk ve felsefe teorileri, dini dünya görüşleri ve bunların dogma sistemlere dönüşmesi tarihsel mücadelelerin akışı üzerinde etkide bulunuyorlar. Birçok durumda bu mücadelelerin biçimini belirliyorlar. Sonunda birçok rastlantılar arasından ekonominin kendisini harekete zorunlu olarak dayattığı bütün bu unsurların karşılıklı bir etkileşimi vardır.” (Engels 1981: 237: akt; Göçmen, 2003: 6). Dikkat edilirse yine Engels’in bakış açısına göre, çatışmanın ve egemen sınıfın hukuk kurallarını da kendinin oluşturduğunun açıklamasına girmiştir.

Son olarak Marks bir yazısında suçu şöyle ifade eder;

“Uygarlığıyla övülen bir toplumda, ölüm cezasının adil ya da uygun olduğunu kanıtlayacak bir ilke bulmak, olanaksız değilse de, pek güçtür. Genellikle ceza, ya bir yola getirme ya da bir yıldırma aracı olarak savunulmuştur. Peki ama siz başkalarını yola getirmek yahut yıldırma için, ne hakla beni cezalandırıyorsunuz? Üstelik Kabil’den beri dünyanın cezayla, ne yola geldiğini, ne de yıldığını tam bir kanıtlamayla gösteren tarih ve istatistik diye bir şey vardır. Tam tersine, soyut hak açısından, soyut olarak insan onurunu tanıyan bir tek ceza teorisi ortaya konulmuştur; bu, özellikle Hegel’in daha katı bir formüle bağladığı biçimde—Kant’ın teorisidir. Hegel şöyle der: “Ceza suçlunun hakkıdır. Onun iradesinin bir eylemidir. Suçlu, hakkın çiğnenmesini kendi hakkı olarak açıklamıştır. Onun suçu hakkın olumsuzlanmasıdır. Ceza bu olumsuzlanmanın olumsuzlanmasıdır ve dolayısıyla, suçlunun kendi istediği ve kendisine zorladığı hakkın bir onaylanmasıdır.” Bu formülde kuşkusuz aldatıcı birşey vardır; bu da, Hegel’in suçluya yalnızca bir nesne, adaletin bir kölesi diye bakacak yerde, onu özgür ve kendi kendini belirleyen bir varlık durumuna yükseltmesidir. Böyle olmakla birlikte, soruna daha yakından bakarsak, Alman idealizminin, çoğu başka durumlarda olduğu gibi, burada da, toplumun kurallarına aşkın (transcendantal) bir yaptırım eklediğini farkederiz. Gerçek itileri ve üstünde baskı yapan çeşitli toplumsal koşullarıyla birlikte bireyin yerine “özgür irade” soyutlamasını —insanın birçok niteliğinden birini, insanın kendisinin yerine— geçirmek bir aldanma değil midir? Cezayı suçlunun kendi iradesinin bir sonucu sayan bu teori, yalnız eski “justalionis”in (kisasın), göze göz, dişe diş, kana kan’ın metafizik bir anlatımıdır. Bütün söz oyunları bir yana bırakılıp açıkça konuşulacak olursa, ceza toplumun nitelikleri ne olursa olsun canalcı önem taşıyan koşullarının çiğnenmesine karşı bir kendini savunma aracından başka birşey değildir. İyi ama kendini savunmak için cellâttan daha iyi bir araç bilmeyen ve kendi vahşetini “dünyanın en ileri gelen gazetesinde” ebedi hukuk diye ilan eden toplum, nasıl bir durumdadır ki?

Bay Quêtelet, L’Homme et ses Facultés (İnsan ve Yetileri) adını taşıyan üstün nitelikli bilgince yapıtında şunları söyler:

“Korkunç bir düzenlilikle ödediğimiz bir bütçe var —hapishaneler, zindanlar ve darağaçları bütçesi. Hatta, yıllık doğum ve ölümleri nasıl önceden

bilebiliyorsak, hemen tıpkı onun gibi, kaç kişinin elini hemcinslerinin kanına boyayacağını, kaçının kalpazanlık edeceğini, kaçının zehir kullanacağını da şimdiden kestirebiliriz.” Gerçekten de, Bay Quêtelet 1829’da yayımlanan bir suç olasılıkları hesabında, 1830 yılında Fransa’da işlenen suçların yalnızca tutarını değil, bütün çeşitlerini de, şaşırtıcı bir kesinlikle önceden kestirmiştir. Toplumun belli bir ulusal kesiminde ortalama bir suç tutarını yaratan şeyin, bir ülkedeki özgül siyasal kurumlar olmaktan çok, genel olarak, modern burjuva toplumunun temel koşulları olduğu Quêtelet’nin 1822-24 yılları için yaptığı tablolardan görülebilir. Bu durumda, eğer geniş çapta gözlemlenen suçlar, tutarları ve dökümleri bakımından böyle fizik olgularının düzenliliğini gösteriyorlarsa, eğer Bay Quêtelet’nin dediği gibi “iki etken nedenden (fizik dünya ile toplum düzeninden) hangisinin etkisini daha büyük bir düzenlilikle ortaya koyduğuna karar vermek güç oluyor” ise o zaman, yalnızca yenilerine yer açmak için bir sürü suçluyu idam eden cellatı göklere çıkarmak yerine, bu suçları türeten düzenin değiştirilme yolları üstünde derin derin düşünmek zorunluluğu yok mudur?”(Marks, 1853: 1).

2. 2. Psikolojik Suç Teorileri

Psikoloji bilimi, 19. yüzyılda diğer sosyal bilimler gibi tarih sahnesine çıkmış ve gelişme göstermeye başlamıştır. İnsan davranışlarının nasıl açıklanması gerektiği, insanların içinde bulundukları ruhsal durumlar yoluyla yorumlamaya çalışılmıştır. Bu durumun sonucunda psikoloji bilimi, davranışlar ve zihinsel süreçler ile birlikte bunların altında yatan nedenleri inceleyen bilim dalı haline gelmiştir. Her insan doğuşundan itibaren bir varlık olarak çevresine ve dünyaya uyum sağlama süreci içerisine girmiştir. Deney ve gözlemler ile psikoloji, elde ettiği kanunlarını çevresine ve dünyaya uyum sağlama sürecine başlayan insan üzerinde, bu uyum sürecine yardımcı olarak kullanır.

Psikolojik teoriler suçun incelenmesinde temel olarak insanı ve onun ruh halini dikkate almaktadırlar. Bu psikolojik suç teorilerinin gelişmesi de psikoloji biliminin gelişmesi ile benzer döneme rastlamaktadır. Psikolojik görüş, genel olarak akıl sağlığı ve onun suça etkilerini incelemeye yönelmiş, zekânın suçun üzerinde büyük etkisi olduğunu ortaya koymuşlardır. Örneğin; zeka teorisine göre; zeka

düzeyi ile suç arasında negatif bir korelasyon vardır. Bireyde zekâ seviyesi düştükçe bireyin suç işleme olasılığı artmaktadır. Bunun yanında psikolojik teoriler ile uğraşan suç teorisyenleri; şiddet, saldırganlık, kişilik bozuklukları, demanslar ve nörolojik bozukların da suç işlemeye yatkınlığı araştırdığını savunmuşlardır. Bir başka açıdan bakıldığında psikolojik kriminoloji, temel olarak suç ile ilgili düşüncelerini bazı bireysel rahatsızlıklar ya da davranışsal bozukluklarda aramıştır (Üresinler, 2005: 58). Bunlara örnek olarak; ben duygusunun yönetilmesindeki zayıflık, saldırganlık, hormonsal dengesizlikler, negatif duygulanım ve azalan veya bozulan nöropsikolojik fonksiyonlar ile açıklanmaktadır.

Psikopatoloji, bireyin yaşanan olaylar karşısında kendi kendine değerlendirmede ve uyma davranışında sorunlar yaşaması durumunda ortaya çıkar. Birey başına gelen sorunları çözemeyince yaşanan hadise psikopatolojiye yol açar. Burada patolojik saplantıları olan bireyler daha çok suç işlemeye meyilli bireyler olarak değerlendirilmiştir. Psikolojik teoriler genel olarak kendi içinde de ayrıma gider. Bu alanda genel olarak çalışmalar Freud'un öncülüğünü ettiği psikanalizden çıkmıştır. Freud çalışmalarına histeriyi inceleyerek başlamış, insanların bize farklı ya da delilik olarak düşündürülen davranışlarını bilinçaltı bakışı ile incelemiştir (Demirbaş, 2005: 113). Psikiyatrik sıkıntılar genellikle suçta önemli etken olagelmıştır. Bunun dışında bazı patolojik görüşler de mevcuttur.

2. 2. 1. Psikanalitik Görüşler

Psikolojik yaklaşımlar içerisinde çocuk suçluluğu konusunda en çok çalışma Freud'un öncüsü olduğu psikanalitik ekol tarafından yapılmıştır. Daha sonraları Anna Freud ergenler üzerinde çalışarak Freud'un teorisini zenginleştirmiş ve teoriyi suç konusuna enjekte edebilmiştir (Öztürk, 2007: 17). Daha sonraları ekolde Healy ve arkadaşları, çocuklarda suçlu davranışların nedenlerinin ne olduğunu bulmanın yolunu bireylerin bilinçaltı yaşantılarına ve geçmişlerine bakmaktan geçtiğini iddia etmiştir. Psikanalitik teorinin temel varsayımı bireylerin temel arzularını doyurmakta yaşadığı kararsızlıklar ve çatışmalar üzerine kurulmuştur. Burası dikkate alındığında hazzı karşılanmayan birey onu tamamlamak için farklı yollar arayacaklar ve suça yöneleceklerdir.

Freud'un iddiasına göre insan yaşantılarının temelinde saldırganlık ve cinsellik mevcuttur. Bu açıdan çocuk suçluluğu ya da normal suçluluğa bakıldığında geçmiş arzuların tamamlanmaması ile birlikte bireyde baskın dürtülerin bir dışa çıkma eğilimi vardır. Freud, aynı zamanda, her insanın içinde suç işleme eğilimi olduğunu; ancak sosyalleşme süreci yaşadığımız dönemde bu eğilimleri kontrol etmek için güçlü ve içsel bir kontrolün geliştiğini ortaya koymuştur (Öztürk, 2007: 18, Reid, 2006: 18). Çocukluğun ilk dönemlerinde çevre tarafından çocuğun davranışlarının yönlendirilmesi ya da aşırı kontrol edilmesi ya da aksine hiç kontrol edilmemesi gibi nedenlerden dolayı bireyler geleceklerindeki yaşama bu çocukluk dönemlerinden kalan davranışları aktarabilmektedirler. Özellikle sevgi eksikliği suç işlemede temel etken olabilmektedir. Yapılan çalışmalarda suç ve ceza sonrası dönemlerde birey yatışabilmektedir. Psikanalitik kurama göre; suçluda ödipal evre nedeni ile ortaya çıkan ve bilinç dışına itilmiş suçluluk ve saldırganlık duygularının bilince yansımalarının kontrol edilmesi için ceza görme arzusu ağır basmaktadır; insan bu duygularından kurtulmak için ceza işleyip yakalanma arzusuna girebilmektedir (Kozanoğlu, 2001).

Freud ve bir grup psikanalist belirli bir suçlu grubunu incelemişler ve suç ile psikanaliz arasında ilişki kuramaya çalışmışlardır. Onlara göre; önemli suçların, nedeni belirsiz suçların öyle nedenleri vardır ki bunların sonuçları ancak psikanaliz ile gözlemlenebilir. Bunlar normal suçlulardır. Yine bazı suçlar vardır ki bu suçlar insan ruhunun derinliklerinden gelmektedir. Bunlar anormal suçlulardır. Fakat bu iki grup suçlardan farklı olarak bir suç daha vardır ki onların suçları ancak psikanalitik bir açıklama ile açıklığa kavuşabilir. Suçluluk duygusu yüzünden suçlu olanlardan başka bilinçaltı arzuları ile alakalı nevrotik bir suçluluk hali daha mevcuttur. Bu tür suçlarda mantıksal bir çıkarım yapmak imkânsızdır. Mesala bazı cinsel suçlardan mekânlara ilişkin görüşler basitçe psikoloji teorisi ile açıklanabilir. Bununla birlikte; psikanaliz normal suçluları da analiz etmiştir (Erem, 1995: 480). Bu suçlarda diğer psikanaliz teorilerinin aksine suç, itilmiş arzuların bir açılımı değildir. Bu nedenden dolayı çeşitli suçlar da psikanaliz tarafından analiz edilmez. Kronik normal suçlularda suça karşı çekicilik duygusu yoktur. Yani bunlar, süperegö (üst-ben) yüzünden işlenmiş suçlar olarak değerlendirilebilir. Buradaki açıklama süperegönün insan davranışlarını ahlaki ilkelere göre yönlendirmesi ile suç davranışı engellenir.

Ancak süperegö yetersiz kalınca id bireyin duygu ve düşüncelerine hâkim olmakta ve suç ortaya çıkmaktadır.

2. 2. 2. Psikopatolojik Görüş

Bireyler dünyaya gelmeleri anından itibaren bazı temel gereksinimlere ihtiyaç duyarlar. Bu gereksinimler bireylere hem toplum tarafından öğretilmiş hem de bireyin kendi iç dinamikleri tarafından oluşturulmuştur. Toplum tarafından oluşturulmuş gereksinimlerden önemlilerinden biri, başarı gereksinimidir. Örnek olarak kullanılabilecek başarı gereksinimi, bireyler ve toplumlar arasında değişikliğe uğrasa da kendi aralarında bazı benzerlikler içermektedir. Bu gereksinimlerin doyurulmaması ya da fazla doyurulması bazı psikolojik sorunlar ortaya çıkarmaktadır. Bunlar; anomi, ötekileştirme, alturistik davranışlar ya da suç işleme, intihar ve psikiyatrik bozukluklardır (Kapıkıran, 2008: 141). Toplumda sevgi ve başarı ihtiyacı birey tarafından çocukluğundan itibaren arzu edilen davranışlardır. Bireyler bu eksiklikleri dolayısı ile suça karışabilmektedirler. Özellikle çocuk suçluluğu üzerinde oldukça etkili bir konu durumundadır.

Psikopatolojik sorunlar ile ilgili suç olgusu ergenlik döneminde ortaya çıkmaktadır. Burada asıl sebep psikopatolojik sorunların da ergenlik döneminde başlamasıdır. Ergenlik dönemi ruhsal olarak bireyin daha çok sevgiye ve güvene ihtiyaç duyduğu bir dönem olarak bilinir. Ancak suçlu çocuklardaki sorunların nedeni dönemin özelliği olmaktan çok, ergenin yaşadığı psikolojik ya da duygusal sorunlardır. Ergenlik döneminin belirli ruhsal özellikleri, somatik bozukluklar, anksiyete, depresyon, saldırganlık ve şiddet olarak ifade edilebilir. (Kapıkıran, 2008: 142). Kişilik bozuklukları ve sevgi eksikliği yaşamış olanlarda, yalnızlık problemi olanlarda, şiddetli evlilik geçimsizliği olanlarda, bazı bağımlılık yapıcı madde bağımlılarında, cinsel ve şiddete dayalı suçlarda, mahkûmlarda daha fazla olduğu bildirilmiştir. Bunun yanında psikolojik bozukluk ve suç durumunda yaşanan yer konusunda bir bilgiye ulaşılmamıştır (Arslan, 2008: 7).

Çocuk ve ergen suçluların yaşamlarını incelerken, bebeklik ve erken çocukluk dönemlerinde annelerinden uzun süre ayrı kaldıkları bilimsel olarak

bulgulanmıştır. Yapılan araştırmalar sonucunda çocukların annelerini sadece açlık güdüsünü doyurdıkları için sevdiği açıklamalarına karşı çıkılarak, bağlanma kuramı geliştirilmiştir. Buna göre; bağlanma hareketi içgüdüsel bir eğilim olup temel amacı içgüdüsel ihtiyaçların karşılanmasıdır. En etkili tepkisel sistem olup sosyal ilişkilerin kurulmasında temel ayırıcıdır (Kesebir, vd., 2011: 325).

2. 2. 3. Nevrozlar

Nevrozlar insanlarda meydana gelen ruhsal sıkıntılardır. İlk olarak Freud ve arkadaşları tarafından araştırılmaya başlanmış ve bu şekilde isimlendirilmiştir. Suç açısından bu hastalıkların çok önemli bir yeri bulunmaktadır. Öncelikle, mental sorunların temel ayrımı psikoz ve nevroz ayrımıdır. Ancak bu ayrım çok basit olmasından dolayı çalışmalar bazı istatistikler ve verilere göre düzenlenecektir. 1952 yılında çıkan DSM-I de (Ruhsal Bozuklukların Tanı ve İstatiksel El Kitabı) ruhsal bozuklukları sınıflandırılmıştır. Dünya Sağlık Örgütü de 1968'de ICD-8, 1979'da ICD-9 yayınları ile uluslararası bir tanı dizgesi oluşturmuştur. Son olarak Dünya Sağlık Örgütü ICD-10 dizgesini 1992 yılında yayınlamıştır (American Psychiatric Association, 1987: 45, ICD-10, 1992: 18). Ruhsal hastalıklar bu tasnife göre bilim insanları tarafından incelenmiş ve ayrıma tabi tutulmuştur.

Ruhsal bozukluklar ile suç arasında doğrusal pozitif bir korelasyon bulunmaktadır. Ruhsal hastalığı bulunan bireyler tedavi edilmediklerinde ya da toplum içerisinde tam olarak yer edinemediklerinde suça başvurabilmektedirler. Bunun yanında sosyal etkiler ve toplumsal yönlendirmeler ruhsal sağlığı yerinde olmayan bireyleri suça yöneltebilmektedir. Bu tür hastaların çevrenin takdirini kazanmak, çevre tarafından beğenilmek, çevrenin içinde yer edinebilmek için suç işleme potansiyelleri vardır. Bu nedenlerle suçlu dünyasına giren ruh hastalarının çoğu mala karşı suçlar, yataklık, gözcülük ya da buna benzer nedenlerle diğer suçlulara yardımcılık, uyuşturucu madde kaçakçılığı gibi suçlar işlemektedirler (Aktan, 1988: 91).

Nevroz ve psikiyatrik bozukluk yaşayan hastalar ve bunlar arasındaki suç konusu ilişkisinde oldukça değişik sonuçlara ulaşılmaktadır. Psikiyatrik sorunları

olan hastalarda ataklar sırasında şiddete ve saldırganlığa olan eğilim artmaktadır. Ancak bu durumda da farklılıklar ve değişkenlikler mevcuttur. Suç ile nevrotik hastalıklar arasında sürekli bir değişkenlik olmakta, bu konu bilimsel çalışmalarda sürekli incelenmeye çalışılmaktadır. Örneğin; şizofreni hastalarında suça yönelme ve şiddet davranışları yaşanan ataklar, bu ataklar da işitsel ya da görsel varsanılara tepki olarak gelişebilir. Bu yönde şiddet, hezeyanlı bir biçimde birdenbire dürtüsel olarak ortaya çıkabilir. Hastaların çoğunda zaten suç işledikleri sıralarda psikotik bulgulara sıklıkla rastlanmaktadır. Bu hastalarda yapılan davranışlar çoğu zaman plansız olup içeriğin farkında olmama söz konusudur (Çinik, 2013: 21). Nevrotik davranışlar da bu şekilde incelendiğinde, onları suça itebilecek durum gözler önüne gelmektedir. Bu hastalıklar çocukluk dönemlerinde ortaya çıkmakta ya da ergenlikte meydana gelmektedir. Bu yüzdendir ki psikolojik sıkıntılar çocuk suçluluğu konusunda araştırmaya değer bir durumdadır.

2. 2. 4. Alkol ve Uyuşturucu Bağımlılığı

Çocuklardaki çocukluk kavramının 18 yaşına kadar uzatılmış olduğu bilinmektedir. Alkol ve uyuşturucu bağımlılığı, suç çalışmalarında büyük önem arz etmektedir. Bu çocuklarda daha çok yüksek dozda bağımlılıklar bulunanların ailelerinde de yüksek dozda bağımlılık bulunmaktadır. Bu konulardaki genel kanı, çocuklarda madde bağımlılığı ailesel nedenler taşımaktadır. Alkol, daha çok kullanılmakta olup öncelikle bireye güven duygusu, sonralarında ise mutluluk hissi vermektedir. Özellikle ergenlerin durumu göz önüne alındığında yaşanan psikolojik sorunlar sonrasında alkole başvurma daha da kolaylaşmaktadır. Alkol, yetersizlik duygusunu ortadan kaldırdığı gibi ayrı bir güven duygusu da vermektedir. Bu sayede ergenler daha rahat bir şekilde şiddete yönelmekte ve saldırganlıkta bulunmaktadırlar. Okul başarısı düşük olan çevresel etkinliklerde yetersiz, arkadaşlık bağları zayıf ya da akran grubu sıkıntılı bir durum arz eden gençler, alkol ve uyuşturucu bağımlılığına sürüklenmektedir (Yörükoğlu, 1993: 292).

Alkol ile saldırganlık arasında pozitif bir ilişki olduğu daha önce bilimsel çalışmalarla bulgulanmış, bunun yanında alkol ile suç arasında bir pozitif bir durum olduğu da ispatlanmamıştı. Örneğin; ülkemizde 1957–1959 yılları arasındaki

tüketilen alkol ile mahkûm edilen bireylerin istatistikî oranları incelendiğinde, durum daha iyi anlaşılacaktır. Tablo 1’de hükümlüler arasında alkol alanların sayısı gün geçtikçe artmaktadır.

Tablo-1. Türkiye’de Yıllara Göre Alkol Tüketimi ile Hükümlü Oranlarının Karşılaştırılması (1957-1959)

Yıllar	Toplam Alkol Tüketimi	Toplam Hükümlü Sayısı
1957	55.899	178.173
1958	67.031	168.653
1959	73.611	180.709

Kaynak: (Kılıç, A, 2007: 125)

Bireyler yaşadıkları hayatın çehresinden memnun olmadıkları gibi yaşadığı talihsizlikleri de neden kendi başlarına geldi diye merak etmektedirler. Bunların hepsinde bir savunma mekanizması olarak farklı yolları ya bulup duyguyu bilinç dışına itmektedir ya da alkol ve madde bağımlılığına sürüklenmektedir. Bu rahatlatıcı maddeler hem bireyin fizyolojisine hem de ruhsal dünyasına zarar vermekte, onları zehirlemektedir. Bağımlılık yapıcı maddelere bağımlı olan gençler hem şiddete meyilli bir hale gelirler hem de her şeyi yapabilecek gücü kendilerinde bulup suça yönelirler. Fakat asıl tehlike gençler ve çocukların geleceği içindir. Bu maddeler konusunda en tehlikeli grup sokak çocuklarıdır. Ayrıca ailesel sıkıntıları olan, uyum sorunu yaşayan çocuklar, özellikle de ergenler, birincil sermayedir. Bu tür maddelerin kullanılmasının temel nedenleri çok sayıdadır. Örneğin; gençlerin bu maddelere kolay ulaşabilir duruma gelmesi, maddelerdeki rahatlatıcı özellikler, acılara dayanabilirlik gibi nedenler baş sırayı çekmektedir (Yağlıbasan, 2010: 90).

Çocuklarda alkol kullanımı ve madde bağımlılığı gün geçtikçe artmaktadır. Bunlar içerisinde başlangıç seviyesini sigara tüketimi oluşturmaktadır. Akran sorunlarının başını çeken sigara bağımlılığı, bireylerin zehir ile tanışmalarına ilk araçtır. Ancak tüm bağımlılıkta öncelik aileden gelmektedir. Aile örneği, bireyin ilk

taklit mekanizması olması nedeni ile çocuklar tarafından örnek alınmaktadır. Bu sebeple çocuklar madde bağımlısı hale gelmekte, ayrıca bu madde bağımlılığı artmakta ve bir gün yetersiz hale gelmektedir. Madde bağımlılığı olan çocuklar genellikle çevreden edindikleri alışkanlıkları daha da yaymaktadır (Yağıbasan, 2010: 91). Bağımlılık yapıcı maddeler uzun zamanda tedavi edilmektedir. Bağımlılık sonucunda gençler, bu maddelerin bulunması konusunda her yola başvurmakta suç da bu yollardan birini teşkil etmektedir.

Yukarıda bahsedildiği gibi bağımlılık yapıcı madde ile suç arasında çok kuvvetli bir bağ vardır. Yasalar bu maddelerin kullanılmasını yasaklamış, bazı bağımlılık yapıcı maddelere de reçete ile izin verilmiştir. Bu sebepten dolayı uyuşturucu madde kullanılması veya imal edilmesi, sağlanması, satılması dünyada bazı ülkeler haricinde suç sayılmaktadır. Özellikle okullar bu maddelerin satımı için gençlerde uygun mekânı oluşturmaktadır. Çocuk suçluluğu vakalarında genellikle sokak çocukları ayrıca genelde bireyler bu maddeleri kullandıktan sonra suça yönelmektedirler. Suçlu bireyler kendilerinin toplumdan dışlandığını ve ahlaksız olarak nitelendirildiklerini söylemektedirler (Alpay vd, 1995: 2).

Öğrenciler arasında da madde kullanımı ülkemizde dünyada olduğu gibi artmaktadır. Ülkemizde liselerde bu maddelerin satışı ya da lise gençlerinin bu maddeye yönelik düşkünlüğü nedeni ile sayı gün geçtikçe artmaktadır. Tablo-2 dikkatle incelendiğinde, oranlarda artış göze çarpacaktır. İstanbul lise gençliği üzerinde yapılan bu çalışma dikkate değerdir.

Tablo-2. Türkiye’de Hükümlüler Arasında Çeşitli Maddelerin Yaşam Boyu, Son Bir Yıl ve Son Bir Ay İçinde En Az Bir Kez Kullanım Oranları (2000)

Madde	Yaşam boyu en az bir kez	Son bir yıl içinde bir kez	Son bir ay içinde bir kez
Sigara	%67,4	%49,5	%32,2
Esrar	%3,6	%2,8	%1,8
Uyuşturucu	%8,6	%4,1	%2,8
Uyarıcı	%3,3	%2,5	%1,8

(Kaynak: Ögel, vd., 2000: 244)

Görüldüğü gibi, madde kullanımı özellikle sigara kullanımı, gençleri madde bağımlılığına itmekte ve akranlar arasında alkol ya da sigara kullanımı başlıca gruba kabul etkeni olagelmektedir. Alkol kullanımı da bir benzer şekilde aynı sonuçları vermektedir. Ülkemizde ve dünyada alkol ve uyuşturucu madde tüketimi konusunda bir artış gözlemlenmektedir. Bunun sebepleri açısından en başta göç gelmekte, kentleşme, kültürel çatışma vs. tüm çocuk suçluluğuna neden olan sebepler benzer bir şekilde alkol ve uyuşturucu madde kullanımında da etkili olmaktadır. Günümüzde gençler arasında alkolizm hızlı bir artış göstermektedir. Ülkemizde ilk olarak alkol kullanma yaşı kesin olarak bilinmemekle birlikte, çocukluktan ergenliğe doğru bir ilerleme aşamasındadır. Yeni düşünce ve hassasiyetlerin geliştiği, çevreden ve içinde bulunulan gruptan farklı beklentilerin olmaya başladığı, bağımsızlığa ve güvenilirliğe oldukça ciddi bir önem verilen ergenlik döneminde alkol kullanımı başlamaktadır. (Yiğit ve Khorshid, 2006: 25). Suç davranışı da buna benzer şekilde madde bağımlılıklarını beraberinde getirmektedir. Gençlerin alkol bağımlısı olmalarının temelinde; akran etkisi, merak, taklit, yönlendirme, sevdirmeye gibi kendi çevresine özgü durumların beraberinde, duyduğu kaygı ve heyecanı gideren ortamı bulamayan gençler; kişiliğini, kimliğini değişik alt kültürler içinde aramaya, bulmaya çalışmaktadırlar.

2. 3. Bireysel Teoriler

Bireysel teoriler suçun araştırılmasında ortaya atılmış ilk teoriler olması nedeniyle önem taşımaktadır. Burada akıl sağlığı bozukluğu, biyolojik yapının, coğrafyanın ve kişiliğin etkisi gibi nedenler suçun işlenmesinde ve suçlunun yapısının belirlenmesinde etkilidir. Bireysel teoriler yukarıda bahsedildiği gibi suçu kendi içlerinde farklı farklı ele alırken, bireyi ön plana çıkarmışlardır. Bu, bireysel teorilerin diğer teorilerden ayrılan önemli bir özelliğidir. Bireylerin hem fizyolojik hem de psikolojik olarak farklı kişilik yapısı içinde bulunmalarından dolayı bu teoriler bireyleri kişilik yapıları içerisinde ele almış ve incelemiştir. Yani diğer teorileri dikkate alırsak bu teoriler, çevresel etkenleri dışarıda bırakarak bireyde çevrenin etkisini yok saymışlardır (Yavuzer, 2009: 64).

2. 3. 1. Coğrafi Ekol

Coğrafi ekole göre çalışmalar incelendiğinde, coğrafi faktörlerin suç üzerinde ne kadar etkili olduğu görülecektir. Coğrafi bölgeler arasındaki büyük farklılıklar istatistiklerde hemen göze çarpacaktır. Bu farklılıkların en önemli sebebi iklim farklılıkları ve fiziki coğrafyadır (Doğan, 2007: 42). Coğrafi ekole göre nemlilik, sıcaklık durumu, hatta arazinin yapısı, yağmurun çokluğu veya azlık gibi iklim şartları ile birlikte bireyin bulunduğu coğrafi yer şekilleri dikkate alındığında dağlık ya da ovalık olması suç üzerinde büyük etki sahibidir. Yüksek ısı o kadar etkilidir ki cinayetlerde söz sahibi olması kaçınılmazdır. Aşağıda bu durum daha detaylı olarak incelenecektir (Yavuzer, 1986: 41).

Yapılan araştırmalarda çocukların suça itilmesinde bireysel nedenlerin yanında çevresel nedenler de önemli yer tutmaktadır. Ergenliğin getirdiği psikolojik sıkıntılar, biyolojik değişikliklerinin yanında çevresel yani coğrafyanın etkisinden söz etmek gerekmektedir. Bireyleri suça yönlendirmede yaşadıkları coğrafi özelliklerin etkisinden söz eden teori, çocuk suçluluğuna uygulandığı zaman coğrafi faktörlerin etkisini yok saymak zor olmaktadır. Kalıtımsal ve diğer temel biyolojik nedenlerin tam olarak ölçülememesi ya da incelenemediği için psikolojik teoriler önkoşul olarak dikkate alınmaktadır. Ancak, suç istatistiklerine bakıldığında, fiziki faktörlerin önemli yer tuttuğu görülür (Aldemir, 2010: 17).

Teoriye göre doğa olaylarının insanlar üzerinde çok önemli etkileri bulunmaktadır. Yağmurun sürekli yağdığı ya da çok bulutlu yerlerdeki insanların daha farklı sıcak iklimdeki insanlara oranla daha farklı davrandıkları düşünülmüştür. Örneğin; Montesquieu, suç oranlarının kutuplara vardıkça azaldığını ama sarhoşluğun arttığını söylemiştir. Güney ülkelerde cinayetlerin daha fazla olduğu düşünülmektedir (Kayaalp, 2010: 26). Quetelet de cana kıymanın, yani cana yönelik suçların güneye gittikçe artmakta olduğunu, mala ilişkin suçların ise, daha kuzeye doğru ve kapalı iklimlerde arttığını ifade etmektedir. Bu sayede araştırmalara devam eden bilim insanları ayrıca suçun daha sonra sezilebileceğini yani önlenilebileceğini savunmaktadır. Fiziksel dünya doğa dışı kanunlar ile yönetilmekte bu yüzden bireyler üzerinde farklı olaylardan etkilendiği de düşünülmüştür. Bireyler, bölgesine

suç konusuna ve farklılıklarına göre; sezilmesi suçun önceden tahmin edilmesine neden olacaktır (İçli, 1987: 2).

2. 3. 2. Pozitif Ekol

Bilimsel bilginin artması ve dünyaya hâkim olması 19. yüzyılda kendini göstermeye başlamıştır. Bilimin gelişmesi ve toplumların dayanak noktası olarak din yerine bilgilerini deneyden almaya başlaması pozitivist bir bakış açısı getirmiştir. Suç çalışmaları da bu etki ile birlikte ekol içinde yerini buldu. Ekolün önemli temsilcileri; Lombroso, Ferri ve Garofalo'dur. Bu bilim insanları suçu pozitivistin etkisi ile incelemişler ve bu ekolün oluşmasında önemli yer oluşturmuşlar. Bu ekolün bilim insanları deneye aşırı derecede önem vermişler, pozitivist suçu kuramları içerisine çekmişlerdir. Bu okul dikkatlice irdelendiğinde, soyut varsayımlardan uzak görünen fizyolojik ya da deneysel olarak ispatlanan suçların araştırılmasına eğilmiştir (İçli, 2004: 47).

Suç klasik ekollere göre daha çok hukuksal bir yaşam alanı içinde olup suçu tamamen hukuk içine itilmiştir. Pozitif ekol ise suçu tamamen davranışsal bir bakış açısı ile psikolojik bir karaktere büründürür. Pozitif ekol ayrıca suç üzerine determinist bir şekilde yaklaşır. Suçun belirleyiciliğinin neden ve sonuca dayandığını iddia eder. Klasik ekol cezanın önleyici etkisi üzerinde yoğunlaşırken, pozitif ekol ise toplumu korumak amacıyla cezanın, suçluların bilimsel rolüne dikkat çekmektedir (Yücel, 2008: 37). Pozitif ekol burada daha çok antropolojik çalışmalara ağırlık vermektedir. Bu araştırmalar da daha çok deneyselci bir yöntem ile kullanılmaya çalışılmıştır.

Suç üzerinde daha çok antropolojik olarak çalışan bilim insanı olarak Lombroso'yu görmekteyiz. Lombroso, suçluların daha çok kişilikleri üzerine çalışmalar yapmıştır. Deneyinde suçluları huy ve davranışları açısından dikkatle incelemiş duygu dünyalarını, hayatlarını araştırmıştır. Bütün bunların yanında ceza evlerinde ölen suçluların da vücutları üzerinde otopsiler yapmıştır (Burkay, 2008: 27). Ona göre; suç doğuştan gelen bir üründür, neredeyse kalıtsal bir süreçtir, suç organizma ile şekillenir. Hayvanlar ve insanlar üzerinden benzeşimler kurmak gibi

bir yanı bulunan Lombroso, insan karakterini hayvanlara benzeşimde kullanmıştır. Yırtıcı hayvanlar gibi insanlar da yırtıcı olabilirler. Doğumundan itibaren suçlu olarak adlandırılan bireylerin yaşamı ve karakteri üzerlerinde hayvani özelliklerinde büyük benzerlikler vardır. Ayrıca bu benzerliklere fizyolojik faktörler de eklenmektedir. Örneğin; fizyolojik özellikleri onları ister istemez suça zorlamaktadır (Dönmezer, 1994: 85). Lombroso'nun morfolojisi, düşük seviyede bir alına sahip birey, antropolojik yapıdan incelemede geriye doğru çekik çene, geniş kulaklar, fazla kırışıklıklar, benzer boyutlarda veya değişik tipte kafa yapıları bulunmaktadır (Burkay, 2008: 27).

2. 3. 3. Klasik Ekol

Rasyonalite temeli üzerinde olan ekollerin başında klasik ekol gelmektedir. Suç klasik ekole göre bir tercih meselesidir. Bireyler, özellikle suç işleme kapasitesine sahip olanlar, kendi tercihinine göre suç işlemek ya da işlememekte serbesttirler. Bu ekole göre; bireylerde suç işlerken göze aldıkları temel unsurlar fayda ve zarar durumudur. Suç faydaya dayalı bir durumdur, aksi durumda zarar getirir bu ise sıkıntılı bir çıkmazdır. Bu nedenle suç caydırıcılık temellidir. Bireylerin suç işlemesindeki mantık, fayda ve zarar olmasının yanında, bireylere bu suçları kapsamında verilecek cezalar da daha çok aldıkları fayda hazzından daha fazla olmalıdır. Bu çerçevede suçla mücadele için farklı teoriler geliştirilmiştir (Dolu, 2012: 3). İsmi üstünde klasik bir ekoldür. İncelenirken caydırıcılık üzerinde durulmuştur. Burada verilecek cezalar açısından bireyi aynı suçu işlemekten alıkoyan cezalar olmalıdır. Caydırıcılığın olduğu cezalarda bazı temel fonksiyon unsurları bulunmaktadır. İlki kesinlik, ikincisi hızlılık ve üçüncüsü şiddetliliktir. Birey işlediği suçtan kesinlikle kurtulamayacağını, sonucunda cezalandırılacağını bilmelidir. İkincisine bakarsak; verilecek cezalar olaydan hemen sonra üstünden süre geçmeden cezası hemen verilmelidir. Üçüncüsü şiddetlilik ise, suça verilecek cezada orantılılıktır. Yani suçun durumuna uygun ceza verilmedir. Verilecek ceza suç ne kadar büyük ise o kadar büyük olmalıdır. Caydırıcılık temel felsefe olduğuna göre büyük suça küçük ceza vermek o kanunun caydırıcılığını azaltacak ya da yok edecektir (Karakaya, 2012: 29). Klasik ekol bu sayede bazı temel yargı prensipleri geliştirmiş, yukarıda bahsedildiği gibi aslında cezalar daha çok kısas değil onun

yerine insanı dikkate alıp özgürlük kısıtlama cezalarıdır. Zamanımızdaki ceza uygulamaları bu ekole göre oluşturulmuştur.

Fransız ihtilali öncesinde suç konusunda ceza sistemleri adalet ve uygulamadan yoksun idi. Klasik ekol tüm bu sıkıntılı hukuksal sürece tepki olarak medyana gelmiştir. Modernleşme ve sanayileşme ile birlikte eski kuralların hakim olması ve bu kuralların modern topluma uygun olmaması klasik ekol için uygun ortamı oluşturmuştur (İçli, 1987: 3). İtalya ve Fransa’da gelişmeye başlayan bu ekol devlet tarafından verilen cezaların uygunsuzluğunun eleştirilmesi ile daha rasyonel bir yaklaşımla cezalara yaklaşmak gerektiğini vurgular. Faydaya dayalı bir gelişim dünyada pragmatizmi geliştirmiş klasik ekol de bundan etkilenmiştir. İnsanlar kendi yararına ya da zararına olan şeyleri düşündükten sonra suç işledikleri temel tezi bu süreçte ortaya çıkmıştır. Yani birey cezaya uymamanın sorumluluğunu ne kadar düşük düzeyde alırsa o kadar uymama (sapma) davranışını gösterecektir (Kayaalp, 2010: 27).

Bentham, klasik faydacı felsefenin öncüsüdür. Yasaların ona göre tek bir amacı vardır; içinde bulunduğu topluma uygun olmak ve o topluma haz getirmektir. Bu ekolün temel olarak faydacı ve hazzı bir çizgiye sahip olduğu söylenmektedir. İnsanlar bütün yaşantılarını bu zevke göre planlarlar ve bir süreç içerisinde sokarlar. Haz biterse planlar da değişir. Suç da bu durumla benzerdir, haz veren davranışın suç olması bireyi suçtan uzaklaştırmak yerine bireyi iyice suça çeker. Hatta hazzın ağır basması bireyi daha ağır suçlar işlemeye de yönlendirir. Ancak insanları hayvanlardan ayıran en önemli özelliğin akıl olması nedeni ile insanlar suç işlemelerinde de akılcı bir çizgidedir. O yüzden birey suçu işlediğinde verilecek ceza da ona göre olmalıdır ki birey o suçu tekrar işlemesin (İçli, 1987: 2).

Ekolün temelindeki cezanın suç ile benzer olmalıdır görüşü yine ekolün önemli temsilcisi Beccaria tarafından ortaya atılmıştır. Eşitlik o kadar önemli bir durumdur ki yasalar da bireyler arasında eşitliği sağlamalı ve bireyi diğer bireylerden farklı ayırt etmemelidir (İçli, 1987: 2). Ancak bu teori ileride daha da geliştirilecek özgür iradenin önemi vurgulanan neo-klasik bir ekol ortaya çıkacaktır. Daha hafif cezalar getirilmesi gerektiği vurgulanacaktır. Bunların en önemli getirisi çocuk

suçluluğu konusundadır. 7 yaşından itibaren birey ve suç ilişkisinin incelenebileceğini önermişlerdir (Kayaalp, 2010: 27).

2. 4. Biyolojik Ekol

Teori genel olarak biyolojik farklılıklardan esinlenerek ortaya atılmıştır. Burada suç işleyenler ile işlemeyenler arasında biyolojik farklılıklar vardır. Kalıtsal olarak incelendiğinde, bir başka bakış açısı ile hem antropolojik hem de biyolojik süreçlerin ve bireydeki fizyolojinin suç üzerinde etkili olduğunu savundular. Suç işlemiş ya da işleyecek olan bireyler biyolojik yapısal bozukluklarından dolayı suça meyilli olmaktadır. Suçlularda kalıtsal bozukluklar vardır (Börekçi, 2012: 31). Bu kalıtsal hatalar hem beyinsel bir bozukluk hem de endokrinel bir bozukluktur. Onlar bedensel yapılarından dolayı suç işlemek zorunda kalmaktadırlar

İnsan beyni çok katmanlı ve karışık bir yapıya sahiptir. Bu yapıda insanların duygularını yönlendiren bir limbik yapı bulunmaktadır. Ayrıca düşünsel bir vazife gören neo-korteks de yer almaktadır. Bu korteks bilinçli süreçleri gerçekleştirmekte bireyin davranışlarına bilinçlilik vermektedir. Freud kendi psikoseksüel kuramını bu yapılara göre değerlendirmiş, ben ve ego durumunu ortaya koymuştur. Modern dünyada bu teori, korteksleri zarar görmüş insanların suç işlemeye daha yatkın olduklarını vurgular (Teker, 2010: 31).

Çocuk suçluluğunda kalıtsal yapıların etkisinden söz etmiş olan antropolog Lombroso, biyolojik yapıda dünyaya ilk gelmedeki suçluluktan bahsetmiş ve doğumla gelen bedensel sorunları “stigmata” gibi bir yapının suçlu bedenlerde bulunduğunu iddia etmiştir. Bedensel koşullar suçu etkiler. Birey bu stigmata yüzünden suç işlemektedir. Fiziksel yapılar olarak suçlu bireyler her yönleri ile -ekole göre çocuklar da buna dâhildir- farklılıklar gösterirler (Yavuzer, 2009, akt: Tekel, 2010: 32). Bedensel özürler, yokluklar, hastalıklar, akıl eksikliği ve zekâ problemleri gibi sorunlar ile beraber görülebilen iç vücutsal bozukluklar ve beyin yapısındaki bozukluklar gibi anormallikler insanları, özellikle de çocuğu suça itmektedir. Çocuğu suç işlemeye yöneltmektedir.

Son olarak biyolojik teori, tümsel açıdan suçı incelemekte bozukluklar ya da genetik yapıda suçı aramaktadır. Örneğin; Ortaçağda insanların beyinlerindeki ya da vücudundaki eksiklikler ya da hastalıklar, bozukluklar ya da bütün bunların yanında onların yüzlerinin hasarlı olması gibi etkenlerle bile onların suç işlemelerinden korkmuşlar ve cezalandırmışlardır (İçli, 2004: 76).

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ÇOCUK SUÇLULUĞU KAVRAMI VE ÇOCUK SUÇLULUĞUNUN TOPLUMSAL NEDENLERİ

Toplumlar, kendi içlerinde büyük ve küçük gruplara ayrılırlar. Çocuklar toplum içerisinde büyük bir toplumsal kategori olarak bulunmaktadır. Sosyalleşmenin bireyin doğumu ile başlayıp ölümüne kadar devam eden toplumsal bir süreç olduğu tüm sosyolojik teoriler tarafından kabul edilmektedir. Sosyalleşme toplumsal yapının ve düzenin devamı için olmazsa olmaz bir süreçtir. Bireyin kendi toplumunun özelliklerini kazanması ya da bu özelliklerin ona toplum tarafından kazandırılması sayesinde toplum varlığını sürdürür. Sosyalleşmede birey toplumdan her türlü bilgiyi kendisine alır. Burada toplumun bireyi hangi yönden ve hangi araçlarla yönlendirdiği önem kazanmaktadır. Ödül ve cezalandırma, toplumun normalarına yönelik önemli unsurlardır. İnsan yaratılışı itibari ile bazı dürtülere sahiptir. Bunlara örnek olarak; sevgi, cinsellik, yemek, içmek gibi örnekler verilebilir. İnsan bu isteklerini doğru ve yasal yollardan doyuramadığı zamanlarda farklı yollara saparak gerçekleştirmek zorunluluğu hisseder (Kaner, 1992: 487). Bu süreç, elde edilen faydanın etkisine göre hızlanmakta ya da yavaşlamaktadır. Ancak bu süreci şekillendiren şey özellikle çocuklarda eğitimidir. Rasyonel bir davranış ancak eğitim süreci yoluyla şekillendirilebilir. İstekler yolu ile başlayan süreç doyuma ulaşamazsa birey farklı yollardan o arzuya ulaşmaya çalışır. Sosyolojik açıdan bakıldığında, bu sosyalleşme sürecinde bireyin toplum tarafından konulan kurallara uymaması onu diğerlerinin önünde farklılaştıran bir ötekileştirme mekanizması olarak oluşturmaktadır. Hukuksal açıdan bakıldığında ise suç, bireyin hukuk kurallarına aykırı davranmasıdır. Buradan da anlaşılacağı gibi suçun oluşabilmesi için başta bir toplum gereklidir. Suçun oluşması için toplum olmazsa olmaz bir durumdur. Bireylerin tüm gereksinimlerini, dürtülerini ve ihtiyaçlarını karşılayan bir toplum ve bunun karşısında bireyin istediklerini yani kendini gerçekleştiremediği bir toplum vardır. Suç ise bu bireyin kendini gerçekleştirebilmesine imkân tanınmayan toplumda ortaya çıkan bir durumdur. Toplumla yüz yüze gelmek zorunda kalan birey, taklit ederek ya da toplumsal süreçler yoluyla suça sürüklenmektedir (Bayındır vd., 2007: 95).

Dünyada suç istatistiklerine bakıldığında on beş saniyede bir suç işlenmektedir. Bunun yanında, suç olarak nitelenmeyen toplumsal normlara aykırı davranışlar da dâhil edilirse durumun ciddiyeti daha iyi anlaşılacak, toplumların içine düştüğü çıkmaz durumlar göz önüne çıkacaktır. Burada önemli noktalardan biri de çocukların doğası gereği suç işlemeye yatkın antisosyal davranış sergileme içgüdüsüne sahip olmalarıdır. Erken yaşlardan itibaren sonucunun ne olacağını düşünemeyen çocuklar küçük çaplı suç işlerler. Bazı noktalardan incelendiğinde, çocukluk döneminde suç işlememiş çocuk yok denilecek kadar az olduğu bazı bilimsel araştırmalarda bulgulanmıştır (Dönmezer, 1994: 70). Ancak bu durum, çocukların gelecekte suç işleyecekleri, kriminal bir vatandaş olacakları anlamını taşımaz. Sosyalleşme sürecinde çocuklar suçun manasını, ne yapmanın yasak olduğunu daha iyi öğreneceklerdir.

3. 1. Çocuk Kavramının İncelenmesi

Çocukluk insan neslinin belirli bir dönemine verilen isimdir. Çocukluk yetişkinlik döneminden önce farklı psikolojik ve fizyolojik özellikleri barındıran kendine has kritik bir dönem özelliği taşımaktadır. Bunun yanında da çocukluk, kendi içinde de birçok dönemlere ayrılır. Her dönem çocuklukta farklı biyolojik ve psikolojik karakteristikler bulundurulur. Türk Dil Kurumu çocuğu, “bebeklik ile erginlik arasındaki gelişme döneminde bulunan oğlan veya kız” olarak tanımlamıştır. Sözlük anlamında insan yavrusu olarak tanımlanan çocuk, yetişkin bir insanın minimize edilmiş hali değil, tamamen farklı bir canlıdır (Handan, 1988: 1). Çocukluk hem bedenlen olduğu gibi hem de ruhsal olarak yetişkinlikten tamamen farklı bir hal alan ve her yönü ile yetişkinlikten farklı olarak değerlendirilmesi gereken bir dönem olarak, tamamen yetişkinlerden farklı bir canlı olarak değerlendirilmelidir. Bir başka açıklamaya göre çocuk; psikolojik, nörolojik, fizyolojik ve daha bazı yönlerden gelişimini tamamlamamış ve halen gelişmekte olan, toplum tarafından içinde yaşadığı topluma uyum sağlamak için sosyalleştirilen ve bu sebeple onlardan farklı ve 18 yaşından daha küçük olan bireylerdir (Güral, 2009: 6).

Her insan gibi çocuk olan bir birey de herkes gibi temel özgürlüklere sahip diğer insanlardan kendi bireyselliği ile ayrılan bir varlıktır. Ancak, bunun yanında da çocuk kendi biyolojisinde atasından kalma özellikler barındırarak dünyaya gelir (Aldemir, 2010: 4). Biyolojik olarak çocuk, ergenliğe girmemiş birey olarak ifade edilebilir. Ayrı olarak bunun yanında insan haklarının çocuk tanımlaması 18 yaşına kadar alındığı için suç konusunda çocuk 18 yaşa kadardır.

20 Kasım 1989 tarihli Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları sözleşmesinin 1. maddesi “Çocuğa uygulanabilecek olan yasaya göre; daha erken yaşta reşit olma durumu hariç, on sekiz yaşına kadar her insan çocuk sayılır.” kanısını getirmiştir. Ancak bunun yanında çocuk evrensel anlamda bakıldığı zaman kültürden kültüre ve dinden dine çok farklılık göstermektedir. Bazı toplumlar çocuk için biyolojik faktörleri, bazılarının ise kanunları dikkate aldığı birtakım farklılıklar vardır. Bu yüzden evrensel bir yaş sınırı koymak mümkün değildir (Aldemir, 2010: 5).

3. 2. Çocuk Suçluluğu Kavramı

Suçun insanlığın ortaya çıktığı ilk dönemler ve topluluk bilincinin oluşmaya başlamasıyla beraber ortaya çıktığı düşünülmektedir. Dini inanışlarda Adem’in iki oğlundan birinin diğerini öldürmesi ilk suç olarak düşünülmektedir. Bununla birlikte suç, farklılık gözetmeden her toplumda gözüken bir durumdur. Suçlar evreni içinde, çocuk suçluluğu çok önemli bir noktayı oluşturur. Burada çocuk suçluluğu ilkin bireyin edindiği olumsuz tecrübeler olarak, taklitlerle başlar (Balo, 2005: 1). Sırf bu açıdan bakıldığında bile çocuklar için çevrenin ne kadar önemli olduğu, bölgenin de buna eşlik ettiği anlaşılabılır. Bu yüzden çocuklar suça karışmadan önce onları suçu işlemeyi önleyici tedbirler alınmalıdır. Çocuk suçluluğu sadece çocuk açısından değil tüm toplum geleceği açısından çok tehlikeli bir durumdur. Çünkü suç, çocuğu toplumdan uzaklaştırmakta, ötekileştirmekte, tamamen farklılaştırmaktadır. Çocuğun tekrardan topluma katılma süreci oldukça sıkıntılı bir süreçtir. Çocukların suça karışmadan engellenmeleri, sorunlarının giderilmesi ya da önlemlerin alınması çok daha kolay ve ekonomik bir yöntemdir. Çocuk suçluluğu kavramındaki temel nokta suçun çocuğa etkileri ve onun önlenmesi olmalıdır (Şahinli, 2012: 44).

Çin Pekin Antlaşmasının (Birleşmiş Milletler Çocuk Ceza Adaleti Sisteminin Uygulanması Hakkında Asgari Standart Kurallar) 4. maddesi, çocuk suçluluğu değerlendirmesini şu şekilde açıklamaktadır: “Küçükler bakımından ceza sorumluluğu yaşı kavramını tanıyan hukuk sistemlerinde bu yaştan başlangıcı, küçüklerin duygusal ve zihinsel erginlik durumları akılda tutularak, çok düşük bir yaş düzeyinde tespit edilmeyecektir. Modern yaklaşım, bir çocuğun ceza sorumluluğunun ahlaki ve psikolojik unsurlarına uygun davranıp davranmayacağını, yani çocuğun kendi bireysel muhakeme ve kavrayışı yoluyla, suç davranışından sorumlu tutulup tutulamayacağını göz önünde bulundurulması şeklinde olacaktır” (Erdender, 2011: 1). Buradan da anlaşılabacağı gibi, toplumsal düzenlemelerinin yanı sıra uluslararası düzenlemeler, çocukların cezaya ilişkin durumları, suç ve suçluluğa, çocuk suçluluğuna ilişkin kavramları değişkenlik göstermektedir.

Batı literatüründe çocuk suçluluğu kavramı “Juvenile Delinquency” olarak geçmektedir. Karşılığı olarak “reşit olmayan suçluluğu” şeklinde Türkçeye çevrilebilir. Ancak terim yukarıda bahsedildiği gibi çocuk suçluluğu kavramına da karşılık bulmaktadır. Ülkemizde bu kavram hem ergenleri hem de çocukları kapsamaktadır. Uluslararası sözleşmelere bakıldığında, çocuk suçluluğunda; din, dil, ırk, cinsiyet, köken, siyasi fikirler ve mülkiyet gibi diğer statü farkı gözetilmeksizin hiçbir ayrımcılığa yer vermeyen ifadeler bulunmaktadır. Bu çocuk suçluluğunu devletlerde evrenselleştirme çabasıdır (Polat, 2009: 189).

Kavram ve olgu aslında sanıldığı kadar yeni değildir. Yaptırımlar ve izlenimler her dönemde farklı olarak ele alınmıştır. İlk yazılı hukuk kuralları olan Babil kralı Hammurabi yasalarında, çocukların yetişkinlere karşı suç işlemelerinden sonra bazı hükümler konulmuştur. Roma hukuku döneminde, Sümerlerde, Hunlarda, İbranilerde ve İslam ceza hukukunda çocuk suçları her zaman yetişkinlerinkinden ayrı bir yere sahip olmuş ve daha farklı şekilde cezalandırılmıştır (Uluğtekin, 1991; Akkol ve ark., 1994; Yavuzer, 2009; Artuk, 1989; akt: Teker, 2010: 15).

Hukuki açıdan çocuk, 11-18 yaş arasında bulunan bireylerdir. En çok suç işlenen yaş 14 yaş grubudur. Puberte dönemi olarak adlandırılan bu geçiş evresinde genç, ben kimim? Neyim? Kime benzemeliyim? Ne olmalıyım? vb. gibi sorularla kendi ontolojik farklılıklarını öğrenmek ve var olmak ister. Ailenin isteklerine

başkaldırır, özgür olmak ister. Ceza hukuku bakımından çocuk olarak kabul edilen kişiler, gelişim psikolojisi bakımından “ergen” ya da “genç” sayıldığından, batı ülkelerinde “çocuk suçluluğu” değil “genç suçluluğu” kavramı kullanılmaktadır. Bizde “çocuk suçluluğu” kavramı daha çok suçu işlediği sırada 18 yaşını tamamlamamış kişiler anlamında kullanılmaktadır (Demirbaş, 2005: 157).

Çocuk suçluluğu da modernleşmeden itibaren dünyada hızla artan bir sorundur. Çocuklar dünyaya gelmeleri ile suç dolu bir dünya ile tanışmaktadırlar. Bütün bunların yanında istatistiklerden yararlanıldığında da anlaşılacağı gibi geldikleri dünyada çocuk suçluluğu gün geçtikçe artmakta ve kendileri de ileride çocuk ve suç kavramları ile karşılaşmaktadırlar. Bilindiği gibi çocuk, bebeklik döneminden yetişkinlik dönemine kadar bazı benmerkezci dürtülere sahip olur ve çoğu şeyi istediği gibi elde etmek ister. Bu isteklerini elde etmek için bazı suç davranışına başvurmaktan da kaçınmazlar. Bu davranış onlara göre suç da değildir. Ahlaki yetenekleri çok gelişmemiştir (Yavuzer, 2009: 44). Nöropsikolojide çocuk beyni bir döneme kadar limbik sistemin egemenliğinde bulunur. Bu sistem arzuları yöneten bir mekanizmadır. Çocuklar suça itilmekte ve bireyler tarafından bu suçlara alıştırılmaktadırlar.

Araştırma verileri incelendiğinde, çocuk suçluluğunun bütün dünyada önemli bir problem olduğu görülmektedir. Çocuk suçluluğu 1950’li yıllardan itibaren artma eğilimi içine girmiş, şiddet içeren çocuk suçluluğu 1980 ile 1990 yılları arasında iki kat daha artmıştır. Bu durum Kanada’da görünmekle birlikte Almanya’da gençlerin yüzde 25 oranında şiddet suçu işledikleri bulgulanmıştır (Polat, 2009: 190).

Sanayi inkılabı, tüm dünya toplumlarını önemli ölçüde etkilemiş, dünyada farklı bir döneme geçirmiştir. Sanayileşme ile birlikte çocuk suçluluğu da önem kazanmıştır. Sanayiye işçi ihtiyacı, genç ve enerjik olan çocukların enerjilerinin kullanılmasına önem vermiş, çocuk işçiliği artmıştır. Çocukların çalışmaya başlaması, toplumsal yatay ve dikey hareketlilik ve bunun oluşturduğu kültürel şok ile dünya savaşları gibi süreç, çocuk suçluluğunda bir artmaya neden olmuştur (Ada, 2009: 298).

Tablo-3. Ceza Ehliyeti ve Ülkeler

Ceza ehliyetini 7 yaşından başlatan ülkeler	Avustralya, Tazmanya, Bangladeş, Kıbrıs Rum Kesimi, Gana, İrlanda, Ürdün, Kuveyt, Lübnan, Pakistan
Ceza ehliyetini 8 yaşından başlatan ülkeler	Sri Lanka, İskoçya.
Ceza ehliyetini 9 yaşından başlatan ülkeler	Irak, Filipinler
Ceza ehliyetini 10 yaşından başlatan ülkeler	Avustralya (birçok eyaleti), Nepal, Yeni Zelanda, Nikaragua, İngiltere
Ceza ehliyetini 12 yaşından başlatan ülkeler	Kanada, Kore, Uganda, Türkiye
Ceza ehliyetini 13 yaşından başlatan ülkeler	Cezayir, Çad, Fransa, Polonya, Tunus.
Ceza ehliyetini 14 yaşından başlatan ülkeler	Bulgaristan, Çin, Almanya, Macaristan, İtalya, Japonya, Libya, Romanya, Rusya, Vietnam, Yugoslavya.
Ceza ehliyetini 15 yaşından başlatan ülkeler	Danimarka, Mısır, Finlandiya, Norveç, İzlanda, Peru, Sudan, İsveç.
Ceza ehliyetini 16 yaşından başlatan ülkeler	Arjantin, Azerbaycan, Bolivya, Şili, Küba, Portekiz, İspanya, Ukrayna
Ceza ehliyetini 18 yaşından başlatan ülkeler	Belçika, Kolombiya, Panama, Peru

Kaynak: (Turan, 2012: 48).

Dünya ülkeleri dikkatle incelendiğinde, ehliyet yaşı çok farklı şekillerde değişmekte, çocukların en çok suç işleme yaşlarının 14 dolaylarında olduğu görülmektedir. Bu durumun nedeni ülkelerde ceza ehliyet yaşını 14 olarak

belirletmiştir (Ereş, 2008: 159). Ancak, Birleşik Devletler’de Pittsburg, Denver ve Rochester eyaletlerinde yapılan araştırmada; suç işleyen ergenlerin çoğunluğunun 16-17 yaşlarında olduğu bulgulanmıştır. Özellikle 14 yaş gerek İngiltere, gerekse bazı Avrupa ülkeleri ve ülkemizde en çok suç işlenen yaş olarak belirlenmiştir (Yavuzer, 2009: 32). Ancak ülkemizdeki ceza ehliyeti yaşı 12 olmaktadır. Bu durum ergenliğe giriş yaşının önemli olduğu düşünülmektedir.

Ceza ehliyeti ülkelere göre değişse de çocuklara potansiyel suçlu olarak bakmak oldukça yanlıştır. Bu yaştaki çocukların kesin suç işleyeceklerine dair bir araştırma bulunmamaktadır. Anlaşılacağı gibi çocuk suçluluğu sosyolojik bir unsur olup sosyal etkenlerden çok önemli derecede etkilenmektedir. Ülkelerin ceza yaş ehliyetleri dikkate alındığında, ülkeler değişkenine göre bu durum daha iyi anlaşılacaktır. Bu açıdan özellikle, çocuk suçluluğunun hukuki yönü değil eğitimsel ve sosyolojik boyutları ele alınarak birtakım önlemler alınması gerekmektedir. Çocukların özgüvenden düşük olması çocuk suçluluğunda çok önemli bir faktör olup bu sebep dahidir ki, sosyal karakterlidir (Kulaksızoğlu, 2004: 35).

3. 3. Çocuk Suçluluğu Kavramının Sosyolojik Açıdan İncelenmesi

Çocuk suçluluğunun birçok nedene dayanması onun incelenmesini de multidisipliner hale getirmiştir. Bu duruma en çok katkıyı sosyoloji yapmıştır. sosyoloji bu katkıları yaparken bir alt bilim oluşturmuş suç sosyolojisi ortaya çıkmıştır. Suç sosyoloji suçu toplumsal faktörler ile incelemiş ve suç analizleri yapabilmek için alt teoriler oluşturmuştur. Örneğin; toplumlar insanların toplumsal kurallara uymasını ister. Bu kuralları kendi denetim mekanizması yoluyla da denetler. Bu toplumsal yaptırımlar bireyleri sapmadan kurtarır. Çocuklar bu kulların uygulanmasında ve toplumsal normların öğretilmesinde başlangıç mekanizmasıdır. Toplumsal kuralların çiğnenmesi onlara “yanlış bir eylem” olarak öğretilmekte toplum normları hatırlatılmaktadır. Bu olay tüm toplumlarda görülür. Ancak nüfus ve sanayileşme gibi süreçler nedeniyle çocukların norm dışı davranışları hukuksal bir karakter kazanmıştır. Toplumsal normlar yasalar ile somutlaşmış ve uygulanmıştır. Bu açıdan, çocuk suçluluğunda sapma kavramı her türlü norm ihlalini, suç ise sadece

yasalarda yapılması yasaklanmış olan davranışları kapsamı durumu yok sayılmaya başlanmıştır (İçli, 2004: 2).

Bilindiği gibi toplumsal baskılar, bireylerin kuralları ihlal etmesi ya da edecek olması durumunda uygulanır. Ancak bu süreç çocuklarda farklı şekillerde işlemektedir. Çocuklar uyum konusunda yetişkinlerden daha fazla zorlanmaktadır. Bu nedenle çocuklarda toplumsal sapma ve suç daha kolay ortaya çıkmaktadır. Sapma, Türkiye gibi hukuk kurallarının hakim olduğu ülkelerde hukuksal normların ihlali olarak görülmekte, çocuklar da bu ihlallere göre değerlendirilmektedir. Sapma kavramı daha çok sosyal boyutlarda olduğundan dolayı çocuk suçluluğunda da bu kavramı sosyal boyutları ile incelemek doğru olacaktır. Ancak çocukların yaptıkları küçük anormal ve toplumdan aykırı davranışlar ödüllendirmekte her sapma olumsuz olarak sayılmamaktadır (Kızmaz, 2002: 10).

Çocuklar da tüm bireyler gibi yaşadığı toplumun kurallarına tepki geliştirebilirler. Çocuk suçluluğu da toplumsal sınıf kavramının oluşturduğu toplumsal statülerden dolayı oluşmuştur. Düşük gelirli ailelerin çocukları daha çabuk suça karışmakta ve toplumsal olaylardan daha hızlı etkilenmektedir. Çocukların dışarıda bulunan ürünlere ulaşma arzusu sonuçsuz kalınca normal olarak o isteği ele geçirmek için suç işlemektedir. Düşük gelirli ailelerin çocukları orta sınıfa erişmek için yeterli imkan ve fırsat eşitliğinden yararlanamamaktadırlar. Bu çocuklarda stres, rahatsızlık, toplumsal ayırışma gibi reaksiyonlara neden olmaktadır. Çocuk burada orta sınıfa ulaşmak ya da bir üst sınıfa ulaşmak için suç işler. Tepki dediğimiz bu süreç dışı karşı bir reddetme durumudur. İşlenen suç herhangi bir nedene bağlı değildir. Yarar amacı gütmeyen davranışlardır ve bu davranışlar orta sınıfın değerlerine karşı oluşmuş bir tepki unsurudur (Atabay, 2009: 18). Bu yüzden çocuklar başkalarını rahatsız etme amacı güderler.

Çocuk suçluluğu toplum içerisinde öğrenilir. Sosyal öğrenme bu şekilde cereyan eder. Çocuklar doğuştan suçlu değildir. Onların genlerinde de suçluluk bulunmaz. Suç davranışı çocuklar tarafından farklı yollarla taklit edilir ve öğrenilir. Saldırgan tutumlar, şiddetin nasıl vuku bulduğu gibi durumları çocuklar ya çevresinde ya da kitle iletişim araçlarından görüp öğrenirler. Şiddetin kitle iletişim araçlarında ödüllendirilmesi, çevrenin çocuğun şiddet içeren davranışını onaylaması

ya da desteklemesi gibi olaylar da çocuğu şiddete güdüler. Kısaca modelleme çocuğu şiddete karşı yönlendirir bunun yanında şiddeti destekleyici unsur olarak ortaya çıkar, çocuklar büyüdükçe ve yaşları ilerledikçe bu hareketler davranış şemalarına dönüşür ve bazı durumlarda sergilenir. Bunun sonucunda çocuk suçluluğu ortaya çıkar (İçli, 2004: 98).

Çatışmadan dolayı da çocuklar suça itilebilmektedirler. İnsanlar bir düşünen hayvan türü olarak doğarlar ve kendi türleri içinde yaşamaya başlarlar. Bu yaşam içerisinde bir savaş verirler. Kendi ihtiyaçlarının bu tür içerisinde karşılanması gerekmektedir. İçinde bulunduğu toplum onun ihtiyaçlarını destekliyor ve karşılık veriyorsa, çocuk orada sağlıklı yetişmektedir. İnsanlar sürekli bir biçimde ilgi ve isteklerini yaşayabilmek için diğerleri ile çatışma durumunda olmaları kaçınılmazdır. Tüm dış süreçler kanunlar ve baskı unsurları gibi diğer egemen grubun elinde güç unsurlarıdır (Adler, 1991: 185). Bu egemen grup karşısında çocuklar kendi ihtiyaçları karşılanmadığı için suça yönelebilmektedirler.

Çocukları kapsayan ya da kapsamayan yasalar baskı grupları tarafından oluşturulmuştur. Burada oluşacak eylem de iki grup arasında oluşacak bir çatışmadır. Çocukların elde etmek istediği eşyanın satın alınma gücü olmaması nedeni ile oluşacak olan hırsızlık bu süreçte baskı grubunun kanunları tarafından durdurulur. Çocuk gruplarının dâhil edilmediği yasalar zaten yetersiz de kalacaktır (İçli, 2004: 135). Bunun yanında, çocuk suçluluğu fizyolojik bir olay olmayıp; çocuğa baskı unsurlarınca yüklenen bazı yasal yönlendirmelerdir. Suçlu, otorite denen, karar verici, dominant sınıf tarafından yorumlamalardır. Çocuğa suçluluk statüsü dışarıdan direkt baskı grupları tarafından yüklenir. Çocuk suçluluğu bu tür öğretilere karşı çıkılınca başlamaktadır. Yani, gücü elinde bulunduranlar kendilerini çatışmadan korumak için hukuk ya da polisi ellerinde bulundururlar (Adler, 1991: 185).

Çocuk suçluluğunda bir nokta da alt kültür bölgelerinde yaşayanlardır. Bu bölgelerde yaşayan çocukların kendilerini diğer üst kültürlerden ayrı hissetmeleri doğaldır. Buradaki çocukların sosyal yapıları ve zihniyetleri de birbirine benzemektedirler (Akan, 2001: 1). Burada suça neden olan davranış dışı karşı eksik sosyalleşmedir. Çocuk diğer kültürel mekanizmaları tam olarak öğrenememekte ve bu mekanizmalara karşı direkt cephe alabilmektedir. Kentlerdeki alt sınıflar da

tamamen bu davranışa uymaktadırlar. Diğer kültür ile sosyalleşemeyen çocuk tamamıyla kurallardan arınmakta kendi kurallarını koymakta ve ona uymaktadırlar. Burada sorulacak soru suçun bu çocuklardaki sosyal psikolojik özelliklerden dolayı mı; yoksa gençlerin, bu grupların toplum tarafından oluşan davranış kurallarına bağlı olarak mı ortaya çıktığıdır (Akan, 2001: 1).

Çocuk suçluluğunda bir diğer sosyolojik inceleme noktası, çocuğun içinde bulunduğu sosyal gelişim alanıdır. Sosyal gelişim alanının en önemli parçasını aile oluşturmaktadır. Aile çocuk üzerinde önemli etkilere sahiptir. Çocuk suçluluğunun en başlangıç noktası ailedir. Ailenin çocuğa karşı tutumu, değer veriş, yaşantı unsurları, suçun öğretilmesi, toplumsal kuralların anlaşılması gibi sorulara verilen cevaplar, çocukların isteklerinin yerine getirilmemesi ve denetlenmemesi gibi nedenler çocuk suçluluğuna neden olmuştur (Yavuzer, 2001: 126). Aile ile çocuğun arasındaki ilişki ileride tamamen bir taklit unsuru olarak topluma yansıyacaktır. Ayrıca aile içerisindeki birey sayısı, göç gibi unsurlar da çocuk suçluluğuna neden olabilir (İçli, 2004: 233). Çünkü sosyal çevrede çocuk, doğumu anında ilk ailesi ile tanışır. Çocuğun sosyalleşme süreci aile içinde başlar ve yaşamı boyunca devam eder. Çocuğun aile ile yaşadığı ilişkiler daha ileride de topluma yansıyacaktır, onun davranışının ilerideki kökenlerini oluşturacaktır. Bu yüzden hiçbir çocuk doğuştan suçlu değildir. Onun suça yönelmesi; ancak ya suçlu bir ailede dünyaya gelmesi ya da kötü bir çevreye sahip olması açısından düşünülmesi gerekir.

3. 4. Çocuk Suçluluğunun Sosyolojik Suç Teorileri Açısından İncelenmesi

Sosyolojik suç teorileri suçun toplumsal bir olgu olduğunu varsayarak işe başlar. Durkheim'ın ortaya attığı şekli ile suç, tüm toplumlarda görülen, kaçınılmaz hatta toplumun varlığı için gerekli görülen bir olgudur. Bu olgunun incelenmesi ve yorumlanması için birçok teori ortaya atılmıştır. Bu teorilerin gelişimi önceki bölümlerde bahsedildiği için teorilerin çocuk suçluluğunu açıklama özellikleri bakımından önemlerine değinilmesi gerekecektir.

Durkheim tarafından ortaya atılan sapma teorisi ilk olarak incelendiğinde, toplumsal bir sapma olarak çocuk suçluluğu karşımıza çıkmaktadır. Durkheim'e göre

suç yaş fark etmeksizin her toplumda görülen bir unsur idi. Bu unsurun eksikliği toplumsal çözülmeye kadar götüren bir sıkıntının da habercisi olabilmektedir. Çocuklar içinde bulundukları toplumun geleceğini oluşturdukları için sapma açısından daha risk durumdadırlar. Çocuklar toplumdan gelişim özellikleri ile zaten bir sapma göstermektedirler. Yaşadıkları gelişim dönemleri özellikle ergenlik onları toplumdan farklı davranmaya ve isyana doğru götürebilecek normal dönemdir. Ergen dönemdeki çocuklar normal olarak farklılık, isyankârlık, hareketlilik gibi davranışlarda bulunmaktadır. Bu davranışlar o dönem için aşırı derecede normal davranışlardır. Bu davranışlar aile ya da sosyal çevre tarafından toplumsal sapma olarak değerlendirilmektedir. Bu davranışların görülmesi üzerine aile çocuğu şiddetle karşılık verebilmekte çocuğun davranışlarını yanlış yorumlamaktadır. Ayrıca, çocuk kendi isteklerine ulaşmak için hırslılığa ya da şiddete başvurmaktadır ki, bu toplumsal sapma örneğidir (Özbek, 2007: 39).

Diğer bir teori de ekoloji teorisidir. Chicago Okulu bu konuda çalışmalar yapmış, ünlü bir okuldur. Kentin ya da ekolojik bölgenin çocuğu suça yönlendirdiğini söyleyen görüşleri mevcuttur. Toplumda bireyler göçler ile kente yerleşmekte, yerleşme sonucunda bazı sıkıntılar da beraberinde gelmektedir. Çocuklar özellikle akran çevresinin değişmesi ile kültürel şok yaşamakta, kendi anlamlandırdıkları dünya da değişmektedir. Kendi dünyalarından farklı bir dünyaya adım atmış çocuklar bulundukları yerlerin kurallarına alışmaları da zaman almaktadır. Geleneksel toplumlardan modern toplumlara yani kentlere göç eden çocuklar ellerindeki maddi imkân yetersizlikleri, eğitim eksiklikleri gibi eksik unsurlar yüzünden toplumdan farklılaşmakta ve o eksiklerini gidermek için suç işlemektedirler (Kırışik, 2013: 286). Ayrıca, geri kalmış bölgelerdeki çocuklar yanlış akran grupları ya da şiddet gruplarının isteklerine uyarak bir grup içerisinde yer edinebilmek için şiddete başvurabilmektedirler.

Sosyal öğrenme teorisi yukarıdakilere benzer olarak çocuk suçluluğu konusunda önemli kuramlardan biridir. Sosyal öğrenme adından da anlaşılacağı gibi çocukların taklit ederek suçu öğrendiklerini savunmaktadır. Kendi akran grupları içerisinde yer edinebilmek ya da ailenin davranışlarının taklit edilmesi gibi unsurlardan dolayı çocuklar suça başvurabilmektedirler. Akran grubu incelenecek olursa, grup içerisinde dahil olmak için grubun normlarına uyma gereği, kendini grup

içerisinde kabul ettirtme arzusu gibi unsurlar çocuğu yanlış davranmaya itebilmektedir (Arkan ve Üstün, 2010: 102). Burada esas unsur grubun yapısıdır. Sosyal psikolojik bir unsur olan grup, çocuğu kendi bünyesine alabilmesi için ondan bazı benzerlikler talep etmektedir. Örneğin; bir çete içerisinde yakın olan ve onlara dahil olacak çocuk onların hareketlerine benzer bir hareketi yapmış olması gereklidir.

Sosyal öğrenme içerisinde ailenin yeri yadsınamayacak kadar önemlidir. Çocuk ilk olarak dünyaya gözlerini açtığı zaman annesini görür. Onun yüzünün izleri beyinde ilk kayıt olan yüz şeklidir. Bununla birlikte aile içerisinde sosyalleşen ve ilk olarak toplumsallaşan çocuk ailenin kurallarını ve yapısını öğrenir. Burada öğretici ilk olarak annedir. Çocuk eğer sorunlu bir aile içerisinde yetişti ise o zaman onlara benzemek zorunda kalabilmektedir. Bilindiği gibi çocukların sorunlardan uzak kalması çok zordur. Aile içerisinde ikamet eden bir çocuk sorunlardan uzaklaşması demek aileden uzaklaşması anlamına gelmektedir. Ailenin çocuk üzerinde bazı baskıları ya da edimleri mevcuttur. Ailenin isteğini yerine getirmesi gereken çocuk suça yönelebilmektedir (Keskinöğlü, vd, 2006: 190). Bunun yanında diğer bir açıdan bakılırsa babanın, annenin veya kardeşlerin suç işlemeleri ile çocuk onları taklit edebilir. Burada Örneğin; aileden birinin istediği ürünü çalarak elde etmesi ile rahatlaması sonucunda çocuk bunu görüp hırsızlığın doğru bir şey olduğu, onun aile tarafından ödüllendirildiğini görmektedir. Bu durumda çocuk da suça yönelecektir.

Bir diğer önemli teorilerden biri de etiketleme kuramıdır. Etiketleme kuramı modern sosyoloji kuramları içerisinde Amerikan Sosyolojisi'nde ortaya çıkmıştır. Modern toplumlarda bireyler toplumsal statülerine göre etiketlenmekte ve o etikete göre birey ötekileştirilebilmekte ya da ona farklı bir tutum ile bakılabilmektedir. Çocuk da toplum tarafından ailesinin ya da bulunduğu çevrenin, ait olduğu ulusun, dinin gibi nedenlerden dolayı etiketlenebilmektedir. Ailenin suçlu olması ile çocuk da suçlu damgası yiyebilmektedir. Örneğin; bağımlılık da bu olgu aşırı derecede görülmektedir (Arıkan, vd, 2004: 52). Suçlu etiketi, çocuğun ilgisinin olmadığı bir durumda bile konulabilir. Önemli olan etiketin toplum tarafından anlamlandırılmasıdır. Etiketlenmiş birey davranışlarını da kendine söylendiği ya da kendinin etiketlendiği şeklinde yerine getirecek toplumun ona biçtiği rolü oynayacaktır. Yani çocuk eğer suçlu etiketi yedi ise ona göre; hareket edecek ve

suçlu karakterini yansıtacaktır. Bu durumdan tersi beklenmesi ne yazık ki sonuçsuz olacaktır.

Çocuk suçluluğu, çatışma teorisi açısından incelendiği zaman, Marx toplumda diyalektik bir döngü olduğunu söyler. Bu çatışmada zıtlıklar çatışır. Hegel'in Alman diyalektiğini alıp yeniden inşa eden Marx, Tarihsel Materyalizmi geliştirmiştir. Teoriye göre her çatışma kendisi içerisinde bir diğer çatışmayı bulundurur. Her türlü düzenlenmeler ve düzensizlikler de bu çatışmanın içinde bulunur. Çatışma ile birlikte toplum içerisindeki eksiklikler de ortaya çıkar. Ancak Marks her ekonomik sistem ile gücü elinde bulunduran kişiler ile elinde güç olmayan bireyler arasında bir çatışma meydana geldiğini daha sık vurgulamıştır (Tolan, 1981: 2). Bu çatışmada kaynakların eşitsiz dağılımı esas sorunu teşkil eder. Yani insanlar ekonomik ya da siyasal güç için birbiri ile çatışacaklardır. Çocuk suçluluğunu bu kategoride değerlendirildiği zaman çocuklar da ellerinden alınan gücün tekrar temini için çatışmaya girerler. Üstün yapıları elinde bulunduran gruplar bu çatışma içerisinde hem politik hem de ekonomik birçok hakları ellerinde bulundururlar. Çocuklar ise o yaşlarında gelişen ekonomik ve sanayi şartları içerisinde çalışmak zorunda kalmaktadırlar. Bu durumda ise onlar kendi sermayelerine yabancılaşmaktadırlar. Marks'ın suça ilişkin çok görüş ortaya atmamış olmamasına rağmen yabancılaşma teorisi, burada dikkate alınacak ve yorumlanacak yapıdadır.

Yabancılaşma teorisi, Marks'a göre; düşman bir evrende kendine ve kendi sermayeye olan yabancılığı ve yalnızlığı ifade etmek olarak kullanılmış bir kuramdır. (Marx, 2003: 10). Çocuk da kendi doğup geliştiği dünyada kendi sermayesine yabancı hale geldikte yalnızlaşmakta ve suça yönelmektedir. Yani çocuk kendi benliğinden kopması ve üretim elemanlarının emrine girmesi olarak düşünülen yabancılaşma kavramı, bunun yanında insan ilişkilerini bitiren, insanı tamamen köle haline getiren yani insanı bir meta haline getiren bir unsurdur. Çocuklar toplum içerisinde metalaşmakta ve sermayeye yabancı hale gelmektedirler. Bu sermaye onların ellerinden alınıp güç unsurları tarafından kullanılmaktadır. Suç burada güç unsurunun belirlediği bir kurallar sistemidir. Ancak bunun yanında yabancılaşma kavramında çocuk suçluluğu hem siyasal hem felsefi hem de sosyolojik olarak incelenmektedir (Tolan, 1981: 3). Marks, yabancılaşmayı, bireysel olan insanın tamamen kaybı anlamında kullanılıp, bireyin yani çocuğun kendisi açısından bir

kayıp anlamına geldiğini vurgulamıştır. Bu durumda yabancılaşma toplumsal gelişim açısından da engelleyici bir durumda bulunmaktadır. Marx'a göre; yabancılaşma, bir eylem olup işçi sınıfının kendi emeğine olan erişiminin kullanım hakkının engellenmesinde ortaya çıkan bir süreçtir. Burada çocuk suçluluğu bu emeğin tekrar elde edilmesine yönelik yapılan bir girişim olarak vurgulanır. Özel mülkiyetin kendisi de bireyleri yabancılaştırır iş bölümü oluşturur ve bireyi suça sürükler (Marks, 1970: 110).

Yabancılaşmanın Marx döneminin dışında da farklı şekillerde günümüze etkisi bulunmaktadır. İnsanlar modern dönemde de üretim yapmakta farklı yollarla kendi emeklerine yabancılaşmaktadırlar. Çocuklar da hala çocuk işçiliğine devam etmekte ve ürünlerine farklılaşmakta ve yalnızlaşmaktadırlar. Bireyin kendi memuriyetine ya da özel bir kuruma olan yabancılaşması ve kendini öteki hissetmesi bu durumdandır (Kanungo, 1992: 414). Ayrıca yabancılaşma farklı boyutlar içermektedir. Öncelikle bazı duygulara yol açmasıdır. Yararsızlık ya da yetersizlik duygularına yol açması, anlamsızlık duygusu içerisine girmesi bunlara örnek oluşturur. İşte tüm bunlar dikkate alındığında bunların sonucunda çocuk da suça sürüklenmekte ve kendini eksik hissetmektedir.

Çatışma teorisi göstermektedir ki, çocuk suçluluğu da kendi içerisinde bir yabancılaşma oluşturmakta, suçlu çocuklar bu yabancılaşma ile birlikte kendi kimlikleri içine gömülmekte ve duyarlılıklarını kaybetmektedirler. Kendisini yetersiz hisseden çocuk çevresinden bu eksikliğini tamamlamak istemesi ile birlikte suça adım atmış olacaktır. Ancak dikkat edilecek olursa çocuk, suçu işleme düşüncesini isteyerek değil sadece ve sadece suça itilme yüzünden oluşturmaktadır.

Sembolik etkileşimci teori açısından suçun incelenmesi oldukça önemlidir. Semboller insan hayatı açısından ciddi önem arz etmektedir. İnsanlar beyinlerinde anlamlar dünyası bulundurlar ve sembollere anlam yüklerler. Örneğin; bıçak gibi bir kesici alet cinayet aracı olarak düşünülebilmektedir. Sembollerin bireyler tarafından yorumu da o sembole verilen ve öğrenilen anlam olarak değişir. İnsanlar o aracı kullanım amacına göre yorumlanır ve bunu kendi geçmiş deneyimlerine göre anlamlandırır. Çocuklar da bu şekilde kullanılan eşyaya anlam yüklerler ki, bu yetişkinlerden daha fazladır. Toplumlar, bazı sembolleri kullanarak iletişim kurarlar.

Kullanılan en önemli sembollerden biri dildir (Ruth ve Walf, 2012). Dil, sembolleri tüm sembollerin başında gelir. Çocukların yaşamlarında ve davranışlarında dilin sosyolojik süreçler üzerindeki etkisinden bahsetmek önemlidir. Bu sosyolojik davranışlar sembolik etkileşimci bir açıdan incelendiğinde, psikolojik özellikler de ağır basacaktır. Çocuklar kendilerinde taşıdıkları iç dünya ile toplumsal dünyayı birbirine birleştirirler. Çocukların genel düşünce yapısı ile kolektif düşünceler oluşacaktır. Çocukların suça yönelik davranışlarını dil ya da diğer semboller yolu ile olmaktadır. Sembolik etkileşimci bir yaklaşımı suç boyutunda incelenmesi mikro bir çalışma alanı oluşturur. Mikro alanda çocukların kullandığı eşyaların ve bu eşyalara verdikleri anlamların incelenmesi suçun anlaşılması açısından gereklidir (Şenol, 1994). Sembolik etkileşimci açıdan dış dünya sembollerinin alanı daraltılırsa, birazcık para için bile çocuklar cinayet işleyebilmektedirler. Para kıymetli bir kağıt olması ona verilen anlam ile gerçekleşmektedir. Dikkat edildiğinde suç ve çocuk ilişkisi, çocuğun suça anlam yüklediği bir semboller bağı iç içe geçmiştir. Semboller ve suç o kadar iç içe geçmiştir ki, onları birbirinden ayırmak imkânsızdır. Sembollerin çocuklara öğretilmesi de onlara kültürlenme sürecinde kazandırılır. Örneğin; çocuğun bıçak ile insan öldürebileceğini öğrenmesi bir sosyalleşme sürecidir.

Sembolik etkileşimde önemli kavramlardan biri de “ben” kavramıdır. Bu kavram çok tartışılmış “ben” ve “öteki” olarak incelenmiştir. İnsanlar kendi benleri ile birlikte topluma katılırlar. Bunlardan birincisi kendi imajı kendisi içerisinde diğeri ise toplumsal ben imajıdır. Çocuklarında kendilerine olan inançları kendi özelliklerine bakışları onların benliğini oluşturur. Çocuklar sadece kendi içlerinde oluşturdukları kendi benleri ile topluma katılmazlar. Daha çok bu yaklaşıma göre; çocuklar toplumsal ben yani “me” ile topluma adapte olurlar. Ailenin yapısı bunda daha etkilidir. Toplumsal ben insanların diğerlerine dışarıdan bakmalarından oluşur. (Hewit, 1979: 169). Bireyler kendi ihtiyaçlarını karşılayabilmek için, ki bu ihtiyaçlar psikolojik olarak ağırlık kazanmaktadır, başka insanlara ihtiyaç duymaktadır. Çocuklar da bu ihtiyaca muhtaçtırlar. Sevgi ya da iletişim eksikliği onları suça iten nedenlerin başında gelmektedir. İnsanlar dünyaya geldiklerinde kendi başlarına değil bir aile, çevre ve tamamı ile karmaşık bir sosyal ortam içine doğarlar. Bu ortamda çocukların tanımlanmaları, bulundukları mevki, bakış açısının oluşması için de başkalarının varlığı zorunludur. Çocukların varlık nedenleri de diğer bireyler gibidir.

Bu varlık için söylenenler ve benliğin oluşması karşındaki bireyin varlığı ile mecburidir (Miller, 1982: 5). İşte burada bahsedilen benlik çocukluk çağından itibaren ortaya çıkmaya ve toplum tarafından etiketleme ya da sosyal role en geniş anlamı ile sembolik bir bakış açısı ile “me” olarak başlamaktadır. Çocukların suça yönelmeleri de bu durumda normal bir nedendir. Ailesi suçlu olarak değerlendirilen çocuk toplumsal kimliği açısından suçlu bireylerin çocuğudur. Bu çocukluk dönemi ile başlayan etiketi onun ile her yere gider.

Sembolik etkileşimcilikte önemli bir konu da algıdır. Bunlar; toplumsal ve bireysel algıdır. Çocuğun hem kendi bireysel hem de etkileşimli toplumla oluşmuş algısı vardır. Çocuk sosyal ortamında iken hem kendini hem de çevresini etkili ve mantıklı bir şekilde anlamlandırma sürecine girer (Sankır, 2010: 19). Anlamlandırma süreci mantık açısından çocuğun geçmiş yaşantıları, burada aile içi yaşantı kastedilmektedir, ayrıca toplumun ona biçtiği roller olarak düşünülmelidir. Çocuk sosyalleşmesinde toplum içerine katılırken bunun nasıl olduğunu izlemek ister ve yorumlamalarda bulunur. Bilineceği gibi çocuk kendisi ile ilgili bilgileri sembolik açıdan bakıldığında çevreden öğrenir. Burada etkili iki çevre vardır. İlki arkadaş çevresidir ki, buraya kabul edilme derecesi onun izlenimlerinde önemli rol oynar. İkincisi ise ailedir. Ödüllendirilmeler, onu kendi algısını oluşturacak bir zemin yaratmaktadır. Bu vasıtalar hem çocuğun kendi hakkındaki düşünceleri oluşacak hem de diğerleri hakkında düşüncelerine etki edecektir (Sankır, 2010: 19). Önemli olan nokta çocuğun diğerleri hakkındaki düşüncesinin diğerlerinde kendi adına nasıl yer bulduğudur. Bu durum sembolik etkileşimde dolaylı algı olarak isimlendirilmektedir. Suçlu çocuk da dolaylı algı kapsamında değerlendirilir ve toplumun onun hakkındaki düşünceleri ile bir itilmişliğe gidecektir. Hali ile çocuk kendi hakkındaki bireylerin yorumları ile dünyasını anlamlandırıp şekillendirecektir. Anlamlar dünyası onun tüm varlığıdır. Anlamlar dünyası kendi iç muhasebesi ile kendini suçlu zeminine adapte edip orada yaşamaya katılımına olanak sağlar.

Görüldüğü gibi sembolik etkileşimci bir açıdan suç incelendiğinde, çocuk suçluluğu yine çocuğun başkaları tarafından suça itildiği, suç eşyalarına anlamlar yüklediği, kendisini ve çevresinin onu algılayışı ile anlam kazanmaktadır. Suç, çocuk açısından toplumsal kabul süreci olarak görülmekte sembolik bir anlam ifade

etmektedir. Çocuk çevresinin kabulünü kazanmak, çevresindekilerin algısını değiştirmek için ya da bu algıyı etkileyebilmek için suça yönelmektedirler.

3. 5. Çocuk Suçluluğunun Toplumsal Nedenleri

Çocuk suçluluğunun en önemli nedenlerinden biri toplumdur. Çocukların suça itilmesinin kendileri başına olmayacağı anlayışına dayanarak çocuklar toplum tarafından suça itilmektedirler. Sosyoloji bir toplum bilimi olması ile çocuk suçluluğunu toplumsal açıdan incelemektedir. Çocuk suçluluğu çok karmaşık bir yapıdadır. Birçok bilim dalı bu konu üzerinde çalışmaktadır. Bununla birlikte sosyoloji de bu bilim dalları içerisinde çocuğun suça itilmesini topluma mal etmekte, çocuğun kendi başına suça katılamayacağını varsaymaktadır.

Çocuk suçluluğunun toplumsal nedenleri genel bir çerçevede incelendiğinde; bireysel, ailesel, okul ve arkadaş çevresi önemli toplumsal faktörleri oluşturmaktadır. Çocuk suçluluğu bu açıdan bakıldığında toplumsal alan içerisinde çok boyutludur. Çocukların yaşadıkları ortamların yanında aile, akran grubu, eğitim, çalışma yaşamı, sosyal ve ekonomik politikalar vb. sistemlerin, çocuk açısından iyi bir şekilde işlemesi ile bu durumların adalet içerisinde bir yer edinmesi çalışmalara dahil edilmeye başlanmıştır. Çocuğun suça katılımının sadece çocuk olmaması ve onu suça iten nedenlerin birçok toplumsal boyutunun bulunması çalışmalarda önem kazanmaktadır (Uluğtekin, 2005: 2). Bununla birlikte çocuğun suça itilmesinde çok boyutlu faktörler göze alındığında adalet sistemi içerisinde de toplumsal faktörler de değerlendirmeye alınmalıdır. Sosyolojik çalışmaların dikkate alınması gelecek planlamaları açısından önemli bir unsur oluşturur.

Çocuklar doğumları ile birlikte toplumsal kuralları, topluma nasıl katılacakları, değerleri, gelenekleri öğrenecekleri bir kültürlenme sürecine dahil olurlar. Sosyalleşme olarak diğer bölümlerde tartışılan bu süreç; bütün öğelerin birleşmesi ile tamamen istenen bireysel kimliği oluşturur. Sosyalleşme sürecinde çocuğun topluma uygun ya da uygun olmayan kimlikler sergilemesi toplumun onun üzerindeki etkisine onun başarısına dahildir. Çocukluk dönemi olarak tanımlanan birey, doğumundan yasal olarak reşit hale gelmesi süreci, çocuk aile,

akran grubu, okul gibi ortamlar sayesinde sosyalleşir. Buradaki sosyalleşme başarısı bu grupların gücüne bağlıdır. Çocukların suça yönelmesi eksik sosyalleşme olarak nitelendirilirse tüm bu grup ve kurumların bu sürece nasıl katıldıkları ve çocuk, suç gibi kavramların çocuklar üzerinde incelenmesi yapılmalıdır (Yağlıbasan, 2010: 52). Çocuklarda suç yetişkinler gibi değerlendirilemez. Onlarda suça toplumsal bir arka plan olarak bakılması; aile, okul gibi ortamların ona etkisi gibi nedenler çocuğun suça yönelmesinde bir kilit nokta olarak değerlendirilmesi, kasıt olmadan kendini ispatlama aracı ya da zorlama aracı olarak ifade edilmesi gerekmektedir. Tam anlamıyla çocuk suçluluğunun temelinde toplumsal uyumsuzluk yatmaktadır.

Çocukların suça itilmesinde onların psikolojik ve fizyolojik özelliklerinin suça etkisinin toplumsal faktörlerin etkisinden daha düşük olduğu yapılan araştırmalarla bilinmektedir. Çocukların bazı ruhsal ve fizyolojik sorunlarının çocuk suçluluğu üzerinde bazı dikkate değer çıkarımları olduğunun yanı sıra, günümüzde çocuk suçluluğuna daha çok toplumsal faktörlerin etkisi olduğu düşünülmektedir. Çocuğun yanlış eğitilmesi, çocukluk döneminin özelliklerinin bilinmemesi gibi nedenlerden dolayı çocuk çok kolay bir biçimde suça yönelebilmekte çevre ve psikolojik özellikleri buna ayrıca etki etmektedir (Aldemir, 2010: 18).

Öncelikle, çocuk suçluluğunun toplumsal nedenlerinin bulunmasında psikolojik, biyolojik ve diğer kriminolojik faktörlerin elenmesi gerekmektedir. Toplumun çocuk suçluluğu üzerindeki etkileri konusu üzerinde çalışan bilim insanları ya aile ya da sosyo-kültürel bir bakış üzerine çalışmaktadırlar (Türkeri, 1995). Suç nedenlerinin araştırılmaya başlanması sanayi inkılâbı dönemine rast gelmekte öncülüğünü ise klasik ekol yapmaktadır. Ancak, şu anki yasalarda dahi klasik ekolün verileri dikkate alınmakta çocuk suçluluğu da bu kapsamda değerlendirilmektedir. Klasik ekol daha çok suçu felsefi açıdan açıklamaya girişmiş, çocuk ya da yetişkin bazında ayrımlar yapmamıştır. Klasik ekol cezayı toplumsal bağlamda incelemiş ancak cezaya katılma içerisinde olanlara caydırıcı olarak öngörmüştür. Çocukların da iyi kötü arasında tercih yapabileceklerini bu yüzden haz dayanaklı suç işleyebileceklerini savundular. Bireyler suç işleme konusunda yeteneklidirler. Suç işlediklerinde aldıkları mutluluk cezadan daha fazladır. Eğer bireyler aldıkları zevkin fazlası olarak acı alırlarsa suçu işlemekten vazgeçeceklerdir. Burada çocuklar da benzer durumda olduğundan dolayı verilecek cezalar da ağır

olabilmektedir. Klasik ekol yerine pozitivizm etki olması ile pozitivist ekol ortaya çıkmıştır. Deneysel bilgilere dayanan çıkarsamalarda bulunulmuş, tüm suçlar gözlenerek ceza verilemesi gerektiği, deneye dayanan bilginin daha doğru olduğunu savunmuşlardır. Bu ekole göre bireyi ya da çocuğu suç işlemeye iten şeyler dış unsurlardır (Karabulut, 2006: 57). Dış unsurlardan kast edilen şey sadece toplumsal unsurlar olarak kalmamaktadır. Ancak, öncülüğü sosyolojinin gelişme dönemi olması nedeni ile toplumsal nedene bağlamışlardır. Biyolojik, psikolojik ya da çevresel-toplumsal etmenler, bireyin davranışlarını yönlendirmektedir. Özgür düşüncenin, insan hakları ve hürriyetlerinin varlığı yok sayılmakta; suçlu çocuklar ile suçsuz çocuklar arasında birçok farklılığın olması gibi tezler ortaya atılmışlardır.

Bu bölümde çocuk suçluluğun toplumsal nedenleri teker teker başlık altında incelenecek bazı toplumsal kurumlar bazında değerlendirilecektir. Alt toplumsal kurumlar da çalışmaya dahil edilecek, öncelik diğer sebepleri tam anlamıyla açıklayabilmek için kişisel sebeplere de yer verilecektir.

3. 5. 1. Kişisel Nedenler

Çocuk suçluluğunun nedenlerinin bireysel sebeplerden dolayı incelenmesi üç alt bölüme ayrılır. Bunlar kalıtsal, biyolojik, psikolojik sebepler olarak sıralanabilir. Suçların sebeplerinin, bireyin yaşamında aranması kişisel sebepleri oluşturur. Hem çocukta hem de onun ailesinde bulunan bir sorun çocuğu suça itebileceği gibi farklı davranışlara da sebep olur. Bu sebepler içinde öncelikle bireyin yapısal yani kalıtsal sorunları gelmektedir.

3. 5. 2. Yapısal Nedenler

Lombrosso biyolojik çalışmalarında daha çok kalıtım üzerine yoğunlaşmış ve bazı yapısal özellikler yoluyla suçlu bireylerin profillerinin çıkarılabileceğini düşünmüştü. Ona göre; suçlu bireyler daha çok yapısal karakter olarak birbirlerine benzemekte idi. Ayrıca; Lombrosso, doğuştan suçluluk kavramını ortaya atmıştır. Bu doğuştan suçluluk kavramını Lombrosso stigma kavramı ile de benzeştirir. Anne babalar bazı genlere sahiplerdi, bu genlerini de kuşaktan kuşağa aktaracaklar,

kendileri suçlu olursa çocuklarının da suçlu olacağını düşünmüştü. Bunun yanında aileye ait olacak çocukların da bazı bozukluklara sahip olacaklarını savunmuştu. Doğumdan meydana gelen bazı biyolojik eksiklikler, örneklendirmek gerekirse; eksiklikler özürler, hastalıklar, ruhsal bozukluklar ve zeka geriliği ile beraber görülebilen vücut fonksiyon yapıları bozuklukları, sara, beyin hasarları gibi sorunlar Lambrosso'ya göre; aktarılabilmektedir (Yavuzer, 2001: 81).

İrksal yapı ve suç konusu bazı araştırmacılar tarafından tartışılmış, ırk ve suçun birbirine bağlı özellikler olduğu düşünülmüştü. Bazı milletlerin bazı suçlara yönelik ağır dürtüleri olduğunu, özellikle Hooton tarafından Avrupa çalışmaları ile Avrupalıların suça yönelik bazı genel özelliklere sahip olduğu ortaya atılmıştı. Güney Akdeniz ülkelerinde adam öldürmenin yaygınlığını, Kuzey Nordiklerin cinsiyete karşı sıkıntılı durumlarını, İspanya gibi bölgelerde de silah kaçakçılığı ve uyuşturucu ticaretinin en çok işlenen suçlar olduğu düşünülmüştü (Dönmezer, 1994: 113). Bu durumların etkisini yitirmesi ile Hooton da suçun ırka bağlı olduğu düşüncesinden uzaklaşmaya başlamış ancak, bunun yanında her millette yapısal bakımdan bozuk bireylerin varlığından söz etmiş ve bu kişilerin işlenen suçlarda bazı sorumlulukları olduğunu düşünmüştür.

Cinsel yapının suç ile bağlantısı da bilimsel çalışmalara dâhil olmuş, araştırmalar toplumsal cinsiyet boyutuna girmiştir. Cinsiyetin suç ile ilişkisi incelendiğinde, iki değişken ortaya çıkmaktadır; bunlardan biri, suçu isleyen ve suçlananın cinsiyetidir. Suçluluk durumu kültürden kültüre değişmekte olup, her kültürde rakamlar farklılaşmaktadır. Ancak burada suça karışan kadınların özellikle bulundukları sosyal statü ile olmak istedikleri sosyal statü durumları sorunun kaynağını oluşturmaktadır. Suç çalışmaları göstermektedir ki, genel suçlar erkekler tarafından işlenmekte ve daha çok maskülen bir yapı ortaya çıkmaktadır. Kadınlar çok ender bir şekilde hapishanelerde olur ve onlarda şiddete yönelmede azlık dikkat çeker. Kadın suçluluğunun erkek suçluluğuna oranı incelendiğinde, yüzde 4 gibi bir rakam ortaya çıkar. Ülkemizde kadınların hapis cezaları incelendiğinde, oran yüzde 2 olarak bulunmuştur (İçli ve Özcan, 1992: 257). Bunlar ile birlikte kadın ve erkek karşılaştırmalarında suçun taklit edilmesi ya da birey tarafından öğrenilmesi gelmektedir. Bu alanda çalışmalar yürütmekte olan Sutherland, bu durumun yalnızca cinsiyet ikileminden ortaya çıkmadığını, çok farklı sosyal ve psikolojik karakteristik

özelliklerin de bulunduğunu düşünmüştür. Kadınların suç işlemleri daha çok sosyal durumları ve statü eksikliklerinden ya da temel bazı gereksinimlerinin yerine getirilmemesinden dolayı ortaya çıkmaktadır. Kadınlara ayrıca tüm noktalarda daha hafif cezalandırma sistemi uygulanmakta ve onlara daha dikkatli davranılmaktadır. Evlilik, yaş ve cinsiyet tüm kadın suçluluğu içerisinde etki eden değişkenlerdir.

Yasaları ihlal eden suçluların organik yapıları kalıtsal olarak normalden farklıdır. Suçlular organizmalarındaki biyolojik bozukluklardan dolayı suç işlemektedirler. Suçlularda kalıtsal bozukluklar vardır. Bunlar endokrin dengesindeki patoloji ya da beyinlerindeki hasardır. Onların bedensel özellikleri suç işlemlerine neden olur (Aldemir, 2010: 21), diye tam anlamı ile tanımlanabilecek biyolojik (yapısal) teoriler, suçlu genlerin varlığına inanmakta, suç işleyen çocuklarda da bu genlerin ailelerinden aktarıla gelen bir kalıtsal sürecin suçluyu oluşturduğuna inanılmaktadır.

Bu genin varlığı üzerinde yapılan laboratuvar çalışmalarında, böyle bir genin varlığına rastlanılmadığı ortaya çıkmıştır. Vücudun bazı bölgelerinde bulunan genlerin bireylerin yaşantılarını doğrudan değil dolaylı bir şekilde etkilediği düşünülmüştür. Genler bu açıdan bakıldığında sosyal ve ekonomik süreçlerle yaşamı çizilen insanın kendi gelişim süreci içerisinde kendi kendini şekillendirmesine de yardımcı bulunmaktadır. Ancak tüm bunlar ile de olsa suç ile bir genin ilişkili olması düşünülmeyen gibi bir durum olarak ortaya çıktı. İster sosyal çevre isterse gen olsun bireyin doğuştan suçlu olduğu yapısında suç unsurları bulunduğu düşüncesi bilimsel olarak ispatlanamadı. Tüm çalışmalar incelendiğinde, çocuğun suç unsurları arasında onun genetik bir miras olarak suç geninin bulunmadığı, çocuğun biyolojik unsurlarının onu suça yöneltmediği ortaya çıktı (Doğan,1990: 174).

3. 5. 3. Ruhsal Nedenler

İnsanın hafızası ve bunun kullanılma kapasitesi olarak tanımlanabilecek zeka suç konusunda önemli psikolojik nedenlerden birini oluşturur. İnsan zekası kapasitesi sınırı, kişinin bulunduğu yaşa kadar öğrenme yeteneğini kapsamaktadır. W. Stern zekâyı tanımlarken zekânın niyet temelli bir hareket ya da bir düşünce olduğunu özellikle vurgulamıştır (Yavuzer, 2009: 93). Bilişsel psikolog Piaget ise zekâyı,

çevreyle uyum kurabilme becerisi olarak tanımlamaktadır (Bacanlı, 2005: 58). Çünkü ona göre; birey yaşadığı ve sosyalleştiği gruba ve doğaya ne kadar adapte olursa o kadar zekidir de denilebilir. Zekâyı, bireyin kendine ait becerileri ailesi ve arkadaşı gibi çevreler de davranışlarını etkilemektedir. Gelişim psikolojisi literatürüne göre ergenlik öncesi ile ergenlik dönemlerinde zihinsel gelişimin hızlı olduğunu ve 16 yaşından sonra yavaşladığını belirtmektedirler. Bilim insanlarının zekânın ölçülebilir bir şey olduğunu düşünmesi ve zekâyı ölçme girişimleri 19. yüzyılda başlamıştır. Bireylere psikolojik testler uygulanarak ya da başka bilişsel yöntemler ile test edilerek insanlar arasındaki farklılıkları tespit etmek yine kişilerin kendilerine özgü niteliklerinin bulunması istenmiştir. İnsanların kişisel gelişimini tam olarak tamamlayamaması veya anormal bir gelişimin olması sonucunda zekâ geriliği ortaya çıkar. Doğumun olumsuz koşullarda gerçekleşmesi, doğumda meydana gelen herhangi bir aksilik ileriki yıllarda geçirilen hastalık veya bazı ruhsal sarsıntılar sonucunda da gerçekleşebilir. Zekânın genetik olarak kuşaktan kuşağa aktarılması bilimsel olarak mümkündür. Bazı deneylerde annesi ya da babasında zeka geriliği olan bir bireyde de zeka geriliği çıkma ihtimali oldukça yüksektir. Bu sebeple zeka geriliğinin sebepleri arasında genetik faktörler de göz önüne alınmalıdır. Şu şekilde de açıklayabiliriz ki, insanlar zekâ yeteneklerinin özellikleri bakımından anne, baba veya akrabalarına yakın özellikler gösterilebilir (Yavuzer, 2009: 97). Bazı durumlarda bu konuda önlemler alınması bilimsel araştırmalara konu olmuş ya da tartışılmıştır. Ülkemizde ise akıl hastalarının durumu Medeni Kanunun 133. maddesinde düzenlenmiştir. Buna göre; “akıl hastaları evlenmelerinde tıbbi sakınca bulunmadığı, resmi sağlık raporuyla anlaşılmadıkça evlenemezler” denilmektedir. Yani zekâ geriliği olan bireylerin suç işleme olasılıkları az da olsa vardır. Ancak suçun nedenlerin temelinde zekâ geriliğini aramak doğru olmasa da sadece zekâ geriliği, işlenen suçlar, bölgesel durumlar, göç vs gibi durumlar ile karşılıklı olarak değerlendirilmesi oldukça anlamlı olacaktır.

Çoğu biyolog gibi Mendel de zekâ geriliği olan bireylerde suçun birey tarafından onun bazı genetik faktörlere dayandırılmış ayrıca suçun işlenmesinde elinde olmayan nedenlerle işlendiğini savunmuştur. Mendel’in düşüncesinin yanında diğer bir bilim insanı Henry Goddard “bütün geri zekâlıların suçlu, suçluların ise geri zekâlı” olduğunu iddia etmiştir. 1914 yılında genç suçlular üzerine yaptığı araştırmada suçlular içinde nerede ise yarıya yakınında zekâ geriliği olduğunu

bulgulamıştır. Fakat bu sonuçları savunurken deneyinde bazı güvenilirlik eksiklikleri konusunda eleştirilmiştir. Goddard temelde tezi içerisinde kontrol grubuna yer vermemiş tamamen bir deney grubu özelinde çalışmıştır. Bu yüzden tezi ileriki yıllarda onaylanmadığı gibi aksine suçluların bazen zeki oldukları bile kanıtlanmıştır. Zekâ testlerinin sürekli gelişimi ve değişimi gibi nedenlerden dolayı bu tür çalışmaların güvenilirlikleri düşük olmakla birlikte yapılan çalışmalar suçu açıklamakta yetersiz kalmaktadır. Bütün bunlar sonucunda denilebilir ki zekâ geriliği bireylerin suça yönelmesinde zekâ geriliğinin etkileri sadece bir faktör olmaktadır (Demirbaş, 2005: 125).

Ruhsal sorunlardan; psikoz, nevroz, kleptomani gibi kişilik bozuklukları suçun önemli ruhsal nedenlerini oluşturmaktadır. Bu tür rahatsızlıklara sahip olan kişiler eğer bir tedavi sürecinden geçirilmezlerse suça yönelebilirler. Örneğin; manik hastalar onlara verilen lityum gibi maddeleri almadıklarında bazı suç durumlarına karışabilmektedirler. Ayrıca bir suç hastalığı olan kleptomani, hırsızlık yapmaya bireyleri ruhsal nedenlerden dolayı itmektir. Toplum tarafından psikopat olarak nitelenen insanların da suç işleme nedenleri psikolojiktir. Bunların yanında akli dengesinde sorunlar olan bireyler de bazı bireyler tarafından art niyetli telkinlerle suça itilebilmektedirler. Suçun psikolojik nedenleri temel olarak diğer nedenler ile karşılaştırıldığında, psikolojik sorunlar çoğunlukla karşımıza diğer nedenlerle birleşmiş olarak çıkar. Ancak bunun yanında çalışmamız çocuk suçluluğu olduğundan dolayı işlenen suçlarda bireysel nedenler de ağır basmaktadır (Dönmezer, 1994: 122).

Psikolojik teoriler, daha çok ruhsal sıkıntıların sebep olduğu davranışlar üzerinden suçu incelemeye çalışır. Onlara göre; suç temel de ruhsal bozuklukların neden olduğu bir süreçtir. Yukarı da bahsettiğimiz zekâ bozukluklarının suça neden olduğunu savunan teoriler özellikle bu konu ile uğraşmaktadır. Duygu durum ve zihinsel bozukluklar teoriler açısından suça iten temel neden olarak görmektedirler (Yavuzer, 1986: 44). Örneğin; psikoanalitik kuram Sigmund Freud tarafından ortaya atılmıştır. Teorisinde bireylerin davranışlarında bilinç dışı ve bilinçaltı etkinliklerin oldukça etkili olduğu, bireyin anlam veremediği davranışlarında da bu süreçlerin rol oynadığını ileri sürmüştür. Freud ayrıca psiko-seksüel kuramın da geliştiricisidir. O

kuramında insanda temel bazı dürtülerin varlığını savunup bunların da denetim yollarının farklı uyaranlar olduğunu ileri sürdü.

Ona göre; suça ait dürtülerin (alt benliğin) kontrol edilmesinde yetersizlik olduğunda ego ya da süper ego gelişiminde problemler ortaya çıkmıştır. Bu nedenle, bu tür yetersizliğe sahip bireylerde kriminal dürtülerini kontrol edebilme becerisi azalır. Birey alt benliğinin esareti altında olduğu için suça sürüklenir. Egosal bozukluklarda bazı savunma mekanizmaları birey tarafından geliştirilir. Burada önemli olan etken, aracılık vazifesi gören egodaki bozukluklardır. Bu durumda alt benlik için bir yol açılmış ve birey kendi dürtülerini kontrol edemez duruma gelmiştir. Diğer bir benlik de süper egodur. Yani bireydeki ahlaki benliktir. İdin isteklerini kesin olarak reddeder ve toplumsal bir ahlak geliştirir. Freud, bu durumların sonucunda ortaya çıkan bozukluklara nevroz adını vermiştir. Eğer alt benliğin istekleri engellenirse birey savunma mekanizmaları geliştirir ki, bu mekanizmalar bireyin delirmesini engeller nitelikte araçlardır. Bu mekanizmaların da işlevsiz kalması sonucunda bireyler saldırgan davranışlar sergiler ve suça ilerlerler. Anti sosyal kişilik bozukluklarının temel nedenlerinde bu kuramın varsayımları dikkate alınır. Bu tanımladığımız benlikler Freud'a göre; yaşam dönemlerinin herhangi birinde oluşacak sıkıntılar ile bireylerin ileriki yaşamlarında ruhsal sıkıntılara neden olacak ve birey bunlara anlam veremeyecektir. Örneğin; aile tutumlarının çocuk üzerindeki etkisi incelendiğinde, suç işleyen çocuklarda ailelerinin ya aşırı serbest ya da aşırı sert aileler oldukları bulgulanmıştır (Yağabasan, 2010: 56).

Suç işlemiş olan bireylerin bu eylemi gerçekleştirirken bulundukları psikolojik durum suç araştırmalarının konusu oluşturmıştır. Her suç işleyen bireyin psikolojik rahatsızlıklarının bulunduğu sonucu çıkmamaktadır. Psikolojik rahatsızlıkları olan insanlarda toplumda normal olarak hayatlarını devam ettirebilmektedirler. Bu bağlamda her suçlunun psikolojik rahatsızlıkları bulunmamaktadır. Ancak, suç işleme ile psikolojik durum arasında bir ilişkinin varlığından söz edilebilir (Soyaslan, 1996: 39). Psikologlar suçu incelerken insan davranışlarının temeline inerler. İnsanların saldırgan ve şiddete dönük davranışları, suçlu kişiliği, çocukluğun yetişkin suçluluğuna etkisi üzerinde araştırmalarını yoğunlaştırırlar. Bu konuda psikologlar hem fikir değillerdir. Bazıları psikanalitik

bazıları sosyal ve bazıları da biyolojik etkilerin suçluluğa sebep olduğunu savunurlar (İçli, 2004: 73).

Psikoanalistler suç konusunda oldukça önemli çalışma yapmıştır. Bunlar; Franz Alexander, Hugo Staub, Theodor Reik, August Aichhorn, Paul Reiwald, Eduard Naegeli ve elbette Sigmund Freud olarak sayılabilirler. Son zamanlarda Tilmann Moser ve Helmut Ostermeyer de gibi bireyler psikoanaliz açısından son zamanlarda suçu inceleyen bilim insanlarıdır (Demirbaş, 2005: 116). Suç biliminde psikanalistler çalışmalarında ayrılırlar ve farklı bakış açıları geliştirirler. Bunun yanında onların çalışmaları bazı benzer noktalarda da birleşir. Çocuk onlara göre; en başta ego sahibi olarak dünyaya gelir. Çocuğun gelişiminde sosyal çevrenin önemi ve bu gelişimin süreci onların araştırmalarının ortak noktasıdır. Çocuğun kişilik yapısında normal, uyumlu, insanlar arası ilişkilerinde tutarlı veya suçlu, anti sosyal, saldırgan bir karaktere sahip olmalarını asıl belirleyenler, doğal yaşam alanlarıdır (Dönmezer, 1994: 136). Psikopati suç çalışmalarında Psikoloji ve Kriminoloji'nin birleşme noktası niteliğindedir. Yukarıda bahsettiğimiz gibi zekâ geriliği bazı bilim çevreleri tarafından suçun temel nedeni olarak nitelenmeye çalışılmıştır. Psikopati ise suçun nedenlerini bireyin davranışlarındaki dengesizlikte bulur (Dönmezer, 1994: 146). Psikopatlığın kalıtsal olduğu da diğer zekâ kuramları gibi ortaya atılmış ve bu konuda daha da ileri giderek deneyler gerçekleştirilmiştir. Ancak bunların ispatlaması mümkün olmamış ve suçu açıklamak için tekrardan sosyal çevreye başvurulmuştur (Demirbaş, 2005: 124).

Ruhsal sorunlar ve bireyin psiko-biyo gelişimi incelendiğinde, ergenlik döneminde bir birey ile yetişkin bir bireyin karar vermesi arasında birçok farklılıklar bulunmaktadır. Bunlar biyolojik olarak tanımlanabileceği gibi psikolojik olarak da tanımlanabilir. Ancak süreç ilerledikçe bireyler yaşlandıklarında yetişkinler gibi karar verme becerisini elde etmeye başlarlar. (Caufmann ve Stainberg, 2000: 741). Ergenlik döneminde çocukların iradelerinin gelişmesi de o kadar kolay değildir. Bu çocukların bilişsel gelişimleri ile ayırt etme, yargılama ve karar verme becerileri birbirinden oldukça farklılaşır. Yargılama onlar için oldukça etkili bir süreç iken karar verme süreci o kadar da önem arz etmemekte ve verdikleri kararın sonuçları ergenler açısından düşünülmemektedir. Karar verirken çocuklar tam olarak durumu değerlendirip anlam çıkarıp karar veremezler. Çocuklar da suç eylemlerinde

bulunurken yaptıkları yargılamaya dayanmakta olup, davranışın çeşitli sonuçlarından anlam çıkarabilme, yaptıklarının nelere neden olabileceğini yorumlayarak, bunun uygunluğu değerlendirmeyi göz önünde bulundurmadan yapar (Fried ve Reppubci, 2001: 46). Çocukların işledikleri suç göz önüne alındığında davranışlarının sonuçlarının farkında olmamaları onların risk alma süreçlerini de bu psiko-biyolojik mekanizma etkileyecektir. Ergenlerin yetişkinlere göre daha çok risk alma girişiminde bulunmaları bilinen bir gerçektir. Risk karşısında ergenler düşük algı edinimine sahiptirler. Ergenlerde ayrıca olumlu davranış uyaranlarının aksine daha çok olumsuz davranış uyaranları etkilidir. (Caufmann ve Ark, 2010: 194).

Çocukların ayrıca başkalarının başına gelenlerin kendi başlarına gelmeyeceği gibi bir temel tezleri bulunmaktadır. Onlara göre; oluşan her türlü olumsuzluğun kendilerinin o davranışı sergilese dahi kendi başlarına gelmeyeceğine yönelik inançtır. Bu nedenle çocuklar kendilerine ya da başkalarına zarar verecek davranışlara neden olabilecek eylemleri yapmaktan kaçınmazlar. Çocuklar ayrıca yaptıklarının diğerleri tarafından nasıl değerlendirileceğini oldukça önemserler ancak bu kişiler yine kendi yaşıtlarıdır, yine bu önemsemeleri ile birlikte davranışlarında etkililik için riske girerler. Çocuklar kendilerini acıma yoksunu olarak düşündükleri için diğer insanlara zarar vermekten de kaçınmazlar (Caufmann ve Stainberg, 2000: 745). Akla dayalı davranışlar sergileme becerisi, duyum arayışı ile negatif ilişki halinde iken, iç kontrol odaklı olma ile pozitif ilişkilidir. Çocuklar bu durumda kendilerince kararlar alırlar ve karar vermede sıkıntı yaşamazlar. Örneğin; bir çalışmada 6, 8, 10 ve 12. sınıf öğrencileri ile genç erişkinlerin karar verme yeterlilikleri karşılaştırılmış, yetişkinlerin davranışlarının sonuçlarına önem verdikleri ve tavsiyeleri de dikkate aldıkları ortaya çıkmıştır. Bu deney çocuklar açısından önemlidir, kendilerinin bilişsel ve zihinsel olgunlaşmalarına rağmen, real dünya da bunları dikkate almazlar. Özellikle çocuklar, sosyal ilişkilerinde ciddi sorunlara neden olacak kararları oldukça basit bir şekilde ele alırlar. Örneğin; korunmasız cinsel ilişki, hamilelik, kürtaj, içkiliyken araba kullanma gibi durumların gelecekteki sonuçlarını erişkinler gibi öngöremezler (Bonnie ve Cauffman, 2001 :257).

3. 5. 4. Biyolojik Nedenler

İlk olarak kalıtımı biyolojik nedenler ile birlikte incelemek çocuk suçluluğu açısından biyolojik olarak çocuğu ilk başta dikkate aldığı için önemlidir. Kalıtımın suça etki ettiği ilk olarak biyolog Cesare Lombroso tarafından ortaya atılmıştır. Lombroso'nun düşüncesine göre; suçlu bireyler doğuştan suçlu olarak doğmaktadırlar. Bunlar doğdukları andan itibaren suçlu özellikleri ile hayatlarına devam ederler. Suçluların vücut yapılarında diğer insanlara benzemeyen bazı anormalliklerin olmasının yanında hem psikolojik hem de fizyolojik bozukluklar da bulunmaktadır. Lombroso'nun düşüncesinde suçlular ile ilkel kabile yaşantısındaki insanlar arasında farklar çok azdır, o evrim kuramından oldukça etkilendiği için maymun atalar ile insanların benzerliklerden bahseder (Regoli ve Hewitt, 2006: 145). Lombroso'nun bu çalışmalarına benzer çalışmalar psikolojik nedenlerde bahsettiğimiz Goddard'ın 1927 yılında yapmış olduğu deney de benzerlik gösterir. Goddard Kallikak ailesi üzerinde bazı deneylerde bulunmuştur. Martin Kallikak oldukça alt sınıf ekonomik sistemden gelen, zeka geriliği olan bir eşten çocuk sahibi olmuştur. Kallikak daha sonra ise oldukça normal bir bayanla da evlilik yapmıştır. Çalışmada zeka geriliği olan kadından doğan çocuğu daha alkolik, suça meyilli, zihinsel kapasitesi sıkıntılı ve yetersizlikleri ile bilinen bir birey olmuştur. Ancak Kallikak ailesinin daha sonra olan çocuklarında da bu tür vakalara rastlanmıştır. Bu sayede Goddard da olumsuz kalıtsal özelliklerin ailesel yollarla aktarıldığını iddia etmiştir. Ona göre; suçlu çocuklar da doğuştan suçludurlar, yani ailelerinin suçlu olması ile bir eyleme girişmelerine gerek kalmadan suçlu etiketi kazanmış olurlar. (Regoli ve Hewitt, 2006: 147). Suçluluğu bu tezler üzerinden açıklamak mantıklı bir yaklaşım olamaz. Ancak bunun da etki etmediğini söylemek bilimsellikten uzak kalmaktadır. O yüzden denilmelidir ki, çocuk suçluluğu üzerinde kalıtımın etkisi vardır. Çocuğa elbette ki kalıtımla geçen özelliklerden bazıları suça neden olabilmektedir. Örnek vermek gerekirse, epilepsi hastalığı bunlardan biridir. Epilepsi beyinsel işlevlerdeki hatalardan dolayı tekrarlayan sıkıntılı titreme ve bilinç kaybı nöbetleridir. Epilepsi geçiren bir insanda algılama, bilinç düzeyi olmadığı için ne yaptığını bilemez ve mantıksız hareket eder. Epilepsi konusunda çocuklarda kalıtımın etkili olduğu kesin olarak bilinmemekle beraber bazı kalıtsal etkilerinde neden olduğu saptanmıştır. Epilepsinin bireyleri suça yönelttiği Lombroso tarafından iddia edilmiştir. Suç işleyen bireylerdeki epilepsi sıkıntısı onun görüşlerini

kanıtlar niteliktedir. Onun görüşü üzerinden yapılan deneylerde bireyler, epilepsi nedeniyle yaşadıkları zihinsel karışıklık döneminde suça karışmaktadırlar. Ancak yine de bu durumunun aynı araştırmacılar tarafından nadir görüldüğü de bulgulanmıştır (Yavuzer, 2009: 83-84).

Lombrosso'ya göre; suçluların doğuştan bazı benzer özelliklerinin olduğundan yukarıda bahsedilmiştir. Bunun yanında suçlular ayrıca belli biyolojik izlerle tanınabilirler. Örneğin; yaşadıkları acıya daha az duyarlı olmaları, duygusuz olmaları nedeni ile acıyı az hissetmeleri ya da uzun ve basık bir çene yapısına sahip olmaları gibi özellikler verilebilir. Ancak bu tür fiziksel özellikler suçluları doğrudan tanımlamak için yeterli olmayıp suçluları tanımlamaya olanak sağlarlar. Toplumsal normlar temel olarak, suça bulaşacak doğuştan suçlu genlerle doğanların suç işleyememelerine neden olmaktadır. Lombrosso'nun yayınları incelendiğinde, bu örneklerle çok fazla rastlanır. Örneğin; incelemiş bulunduğu 104 suçludan 71'inin irsi istidat ve işaretler taşıdığını, 20'sinde babanın, 11'inde ananın alkolik, 8'inde babanın, 2'sinde ananın suçlu, 3'ünde babanın, 5'inde ananın aklen hasta yahut saralı, 6'sında kardeşlerin deli, 14'ünde suçlu, 4'ünde saralı, 10'unda kız kardeşlerin fahişe olduğunu tespit etmiştir (Gölcüklü, 1962: 25). Lombrosso'nun teorisi bilimsel anlamda oldukça kabul görmüştür. Lombrosso'nun teorisinin kabul edilebilirliğinin artması için antropologlardan yardım istemiştir. Onun teorisini ispatlamak için ileri dönemlerde Dr. Charles Goring ve istatistikçi Karl Pearson İngiltere'de mahkûmların vücut ve kafa yapıları üzerinde bir takım deneyler yapmışlardır. Çalışma 12 yıl sürmüş ve 3000 kişiyle yapılmıştır. Deney neticesinde suçlu olanları suçlu olmayanlardan farklılaştıracak fiziksel farklılıklara rastlanmamıştır (Saran, 1968: 17). Yapılan diğer araştırmalarda da kişiyi suç işlemeye yönelten bir genin varlığına rastlanmamıştır. İnsan fiziksel özelliklerinin asıl olarak genlerin kişinin gelişim sürecini etkilemesi nedeniyle çevresel faktörlerden farklılaşmaktadır. Buna da ek olarak hem sosyal çevrenin genlerin kişiler üzerinde etken rol oynadığı ve her ikisinin de suç için bulunması gereken bir koşul olduğu tespit edilen bir realitedir. Son olarak suç literatüründe olan araştırmalar çoğunlukla çocuk suçluluğunda biyolojik nedenlerin ana faktör oluşturmadığı görüşünde birleşmektedir (Doğan, 1990:174).

William Sheldon (1950), bedensel yapı tiplemesi kuramı ile suçlu davranışı incelemiştir. Sheldon, insanın yapısal özellikleri ile ruh hali arasında önemli ilişkiler olduğunu ancak en önemlisi vücudun fiziksel özelliklerinin bu ilişkilerin birincillerini oluşturduğunu iddia etmiştir. Sheldon'a göre; her birey farklı karakterlere sahip bulunmaktadır. Sheldon'a göre; insanlar Endomorfikler, ki bunlar kısa boyları, yumuşak derileri ile dikkat çekerler, Mezomorfikler, bunlar kasları gelişmiş, kemik yapıları oldukça sık ve güçlü olan sporcu tipler, Ektomorfikler, bunlar ise narin, yapıları gereği hassas ve duygusal olan tiplerdir. (Akt. Yavuzer, 2009: 255). Sheldon (1950), deneyleri sonucunda fiziksel olarak daha girişimci, dışa karşı açık olan mezomorfaların, daha kabul eden ve itaatçi endomorfılara ve daha dışa kapanık, anti sosyal ve çekinik ektomorfılara oranla suçlu grup içinde daha fazla bulunduğunu iddia etmiştir (Akt. Özsöz, 1990: 6). Sheldon & Glueck (1950)'in 200 çocukla yaptıkları deneyde, suçlu ve suçsuz çocukları fiziki durumları açısından benzerlik ve farklılıklarının incelenmesine tabi tutmuşlardır. Suçlu çocukları mahkeme tutanaklarında bulunan çocuklar içinden seçmişler, tutuklama esnasında olumsuz örnekler olan çocukları elemişlerdir. Bunlara örnek, yanlış tutuklama, ailesel zorlamalar verilebilir. Çocuklar yaş, zeka düzeyi, kültürel kimlik ve çeşitli sosyal özellikler bakımından benzer özellikler göstermişlerdir. Ancak çalışmada en önemli sonuç suçluların dışarıdan ayırt edilebilen belirgin bir fiziksel özelliğinin olmadığına ortaya çıkmasıdır. Buna benzer bir diğer araştırmada ise Glueck, suçluların %60'ının mezomorf tipte olduğunu iddia etmiştir (Akt. Özsöz, 1990: 6).

Jacobs ve arkadaşları, suç davranışını kromozom bozuklukları ile ortaya koymaya çalışmışlardır. Erkeklerde bulunan ve fazla bir Y kromozomunun varlığını ortaya çıkararak bu genetik ayrılıklarda suç niteliğindeki davranışlar arasında bazı rastlantısal benzerlikler olabileceğini saptamışlardır. Suçlu insanlar arasında yapılan deneylerde şiddet eyleminde bulunan cana karşı suç işleyen erkeklerin fazladan bir Y kromozomu taşıdıklarını fark etmişlerdir. Kromozom bozukluklarının ruhsal rahatsızlıklara sebep olduğunu, bu kişilerde görülen dürtü kontrolsüzlüğü, şiddete meyilli, anti-sosyal kişilik bozukluklarının bulunduğu ve bunların suça yol açacağını belirtmiştir. Bazı biyologlar ise XYY kromozomu ile vuku bulan olaylarla arasındaki olası ilişki konusunda genellemelere gitmenin yanlış olduğunu araştırmaların ise bu konuda yetersiz olabileceğini iddia etmektedirler (Elibol, 1998).

3. 6. Ailesel Nedenler

Bu bölümde, aile kavramı hakkında genel bilgiler verdikten sonra kişiyi suça sürüklediği düşünülen ailesel nedenler tartışılacaktır. Çocuk suçluluğunu ailesel nedenler açısından incelediğimizde; aile içi şiddet, ailenin ekonomik durumu ve yaşadığı bölge örneklemi karşımıza çıkmaktadır. Ailesel nedenler çocuk suçluluğunun nedenlerinin en başında gelmektedir.

Çocukluk doğumdan itibaren 0-18 yaş arası bir dönemi kapsamakla beraber aile içinde ve aileye bağlı bir yapıda bulunur. Aile, çocuğun temel bakım ihtiyaçlarını karşılamasının yanı sıra, psikolojik ihtiyaçlarını da karşılamak ile yükümlüdür. Aileden kendi çocuğunun toplumun normlarına ve değerlerine uygun bir şekilde, uyumlu ve psiko sosyal yönden yetiştirmesi beklenir. Önceki başlıklarda ele alınan suç kuramlarında, özellikle de zamanımızda uygulamada olan, suçun oluşumunda çevresel, toplumsal, sosyal ve kültürel nedenleri ele alan sosyolojik kuramlarda suçun öğrenildiği, taklit edildiği, suç işlenmesi devamında ise toplumda kontrol sorunlarına neden olduğu ayrıca çoğunlukla suç işlemenin ve suça yönelmeye neden olan akran çevresi içerisinde meydana geldiği bilimsel olarak kanıtlanmıştır. Gerçekten de fiziksel, ruhsal ve zihinsel olarak eksiksiz olarak gelişimini henüz tamamlamamış olan çocuk, sosyo-kültürel yapılardan oldukça etkilenir vaziyette bulunmaktadır. Bu sosyal ve kültürel yapının çocuğun ilk karşılaştığı topluluk olan ailede başlaması ve onun aile içerisinde kültürlenme aşamasına dahil olması anlamına gelmektedir. Aile kurumu çocuk açısından sosyal yaşama açılan bir pencere durumundadır. Ailenin çocuğa karşı olumlu davranışları ya da uygunsuz eylemleri, gerek psiko-sosyal, gerekse sosyo-ekonomik yönden bu çocuğun gelişimine uygun olması ya da olmaması ve ailenin çocuktan beklentileri, o çocuğun hayatını çevreye bakışını ve karar mekanizmalarını derinden etkileyecektir (Güler, 2005: 51). Bilimsel araştırmalarda da ortaya çıktığı gibi ailenin çocuk üzerinde etkisi oldukça önemlidir. Ailelerinin davranışlarını taklit eden bir çocuk için aile, geleceğin temsilcisi olması ile daha da büyük önem taşımaktadır.

Doğumla birlikte gelen sosyalleşme süreci çocuğun tüm karakteristik özellikleri, benlik ve kişilik gelişimi üzerinde etkili olmaktadır. Bununla birlikte sağlıklı bir ailede çocuğun yetişmesi gibi nedenlerden dolayı çocuk suçluluğunda

ailenin rolü inkar edilemez bir hal almaktadır. Ülkemizde suçların yaklaşık olarak yarısı, 25 yaşı altındaki yaş diliminde bulunan çocuklar ve gençler tarafından işlenmektedir. Yetişkinlerde suç işleme durumu incelendiğinde, suçlu yetişkinlerin yüzde 90 civarında çocukluluğunda da suç işlediği saptanmıştır. Çocuklarda suç olarak nitelenen davranış ya da eylem aileye, topluma, okula karşı suç olarak başlamakta, yapısında ve türünde değişimler yaşanarak evrimleşerek şekillenmektedir (Köknel, 2001: 356).

Çocuk suçluluğu; “Bir çocuktaki anti-sosyal eğilimlerin yasa müdahalesi gerektirecek bir duruma dönüşmesi” olarak Burt tarafından tanımlanmıştır (Yavuzer, 2009: 32). Bu açıdan bakıldığında, sosyalleşme çocuk açısından ciddi problemleri de beraberinde getirebilir. Kurumsal anlamda ailenin bu kültürlenme sürecinde başı çeken bir kurum olduğu düşünüldüğünde sosyalleşmede baş unsurları, hem çocuğun okulunun, hem akran çevresinin onun yanında da kitle iletişim araçları ve en önemlisi de aile oluşturur. Sürecin bireyin hayatı boyunca devam etmesi, onun yaşayacağı ve yaşadığı durumları iç içe sokmakta ve problemler sonradan değil en başta ailede başlamaktadır. Parçalanmış aile, çocuğun evlilik dışı dünyaya gelmesi, ekonomik yetersizlikler, kültürel olumsuzluklar, kardeş sayısı ve kardeş sıralamasındaki yeri, ailede suçu çocuğun ya da ebeveynin bulunup bulunmaması gibi nedenler çocuğu biçimlendirir ve çocuğun suç işlemesine neden olabilir ya da ona sürükleyebilir.

Ailenin çocuk üstündeki etkisi sadece bebeklik ve devamı şeklinde başlamaz. Bu süreçten çocuk doğum öncesi, doğum anı ve doğum sonrasında da etkilenir. Çocuk anne karnında iken annenin beslenmesi, alkol ve madde kullanımı ve benzeri olumsuzluklar nedeni ile, Çocuğun ilk bilinçli hareketleri onun ilk çocukluk döneminde başlar ve yaşamına egemen olur. Buradan anlaşılabileceği gibi aile çocuk için sadece onun temel ihtiyaçlarını karşılamakla kalmayıp, hem sosyal bir çevre, hem de psikolojik bir destek özelliği sunabilir (Mangır ve Silleli, 1987: 14). Bireyin tam olarak hayata olumlu bir şekilde adapte olması ve çevresine uyum sağlaması için ailesi ile ilişkilerinin olumlu olması oldukça önemlidir. Çocuk suçluluğunun nedenleri arasında, ailenin çocuk üzerindeki uygulamaları, ailenin toplumsal hiyerarşi ve rolleri, ailede suçlu bireyin olup olmayışı, ailenin toplumla olan uyumsuzluklarının çocuğa yansması gibi nedenler görülebilir. Kontrol

mekanizması tam olarak oluşmayan ailelerde yetişen çocukların suç ve sapma türü davranışlara yönelmesi bilimsel açıdan anlamlıdır (Öter ve Akalın, 1993: 115). Çocuk için ailenin kontrolü ve onun eğitimi içerisinde kullandıkları yöntem ve teknikler oldukça önemlidir.

3. 6. 1. Anne-Baba ve Çocuk İlişkisi

Çocuğu hem anne baba ile olan iletişim hem de diğer aile bireyleri olan iletişim becerileri ve kalitesi çocuğun aile içindeki durumunu ve rolünü belirler. Bu rol ve becerileri ile çocuk sosyal deneyimlerini yaşamaya başlayacaktır. Çocuk okula başlamadan önce topluma nasıl karışacağını ve onun kurallarına nasıl uyacağını aile tarafından öğrenir ve bu öğrenme sürecinde de çocuk kendisine örnek olarak bireyler seçerler ve onu taklit eder. Çocuğun kendini bir bireye benzetmesi ve onu taklit etmesi aile içinden ona en benzeyen ya da onun en çok benzemek istediğı kişi özelinde meydana gelir.

Aile ve çocuk arasında iletişimin önemi toplumun var olabilmesi için bireyin önemi kadar değerlidir. Nasıl bireysiz toplum olmazsa iletişim eksikliği olan çocuk da eksik olur. Çocuğa karşı ailenin yaklaşımı, bakış açısı, yardım severliği ve diğer ailevi unsurlar arttığı zaman aile ile iletişimde çocuk maksimum düzeye ulaşmaktadır. Bu sayede çocuk ailesine bağlanmayı dengeli bir şekilde yaşayacak ve dışarıdaki sosyal hayata katıldığında çevresinden o kadar da etkilenmeyecektir. Anlaşılmaktadır ki, çocuk aileden ne kadar eksik girdi yaşarsa onu dışarıdan tamamlar. Brittain'e göre (1963); aile içi iletişim ne kadar etkili ise çocukla olan uyum da o kadar iyidir. Yani bu durumda pozitif bir korelasyon ortaya çıkmaktadır. Bir başka çalışma da sosyo-ekonomik seviyesi düşük olan ailelerde iletişim incelenmiş bu çocukların ailelerinin iletişimin zayıf olduğu ve bu çocukların eksikliği akran çevresi ile doldurduğu anlaşılmıştır (Yavuzer, 2009). Çocuk yaşı bu araştırmada oldukça önemlidir. Yaşı ilerledikçe çocuk ailenin denetimini kaybetmekte, arkadaş ve akran çevresinin etkinliği çocuk üzerinde artmaktadır. Sosyo ekonomik düzeyleri farklı olan bu ailelerde 6-12 yaşlarındaki 240 kız ve erkek İstanbul çocuğuna uygulanan ankette, Yavuzer, sosyo-ekonomik ve çevresel faktörlerin, sosyal olgunluğu anlamlı bir şekilde etkilemediğini saptamıştır. Yine bu

çalışmanın sonucuna göre; düşük sosyo ekonomik bir düzeyden gelen aile çocuklarının çok sayıda kardeşleri olması ve bunların da bakımının kendine düşmesi nedeni ile iletişim eksikliği görülmüştür. Çocukları yetiştirmedeki sosyal normlar hem aile içinde mikro düzeyde farklı olduğu gibi toplum düzeyinde de makro düzeyde farklılaşmaktadır. Her sosyo-ekonomik düzeyin kendine has sosyalleştirme tarzının bulunduğu göz önüne alınırsa, her grubun farklı yöntem ve tekniklerle bunu uyguladıkları düşünülebilir. Kulaksizoglu'nun çalışmasına göre; ABD'de yapılan araştırmalarda, alt sosyo-ekonomik gelir düzeyine sahip ailelerde anne ve babanın çocukları ile olan ilişkilerinde baskın oldukları, bunun yanında orta sınıf ailesinin ise kendi çocuklarına daha rahat ve seçim imkânı verdikleri gözlemlenmiştir. Bu orta sınıf ailelerde oluşan tutum ise onların daha eşit ve çocuğa ev hayatına katılmada demokratik tutum göstermelerinden kaynaklanmaktadır. Düşük gelirli aile çocukları ise tam olarak baskın olan anne bana tutumlarından rahatsız olmakta ve daha korkulu ya da saldırgan hale gelmektedirler (Kulaksizoglu, 1989: 117) Çocuk suçluluğunda en önemli nedenlerin başında ailenin çocuğa iyi bir taklit unsuru oluşturmadığı, çocuğun kendisine örnek alacak ebeveynin olumsuz özellikler sergilemesidir. Bunların yanında ayrıca ailevi nedenler içinde; reddetme, baskı, ilişkide dengesizlik, ev içi uyum sorunları, çocuktaki ruhsal sorunlar da çocuk suçluluğun başlıca nedenleridir (Ankay, 1990: 521).

Anne ve babanın tutumları çocuğa karşı tutarsız olmamalı ve onun çelişiklere düşmesi engellenmelidir. Aile içerisindeki psikolojik sorunlar, uyuşturucu madde bağımlılığı, daha önce suç işleyen birilerinin bulunması, çocukla olan temas, aile içi şiddet, babanın ya da annenin geç saatlerde eve gelmesi ya da hiç gelmemesi, ailenin ayrılmış olması, kontrol mekanizmalarındaki eksikler ya da tutarsızlıklar, babanın ilişkilerinde çocuklara karşı şiddet ile davranması, anne sevgisinden yoksun olma, düzensiz ve bozuk aile yapısı; çocukların suç işlemelerini kolaylaştırıcı etkenler olmaktadır (İçli, 1994: 15) Ancak aile içerisinde aslında en önemli unsur olarak anne başı çekmektedir. Anne ile çocuk arasındaki ilişki ne derece sağlıklı ise çocuk gelecek yaşamında da ruhsal anlamda o kadar sağlıklı olmaktadır..

Uluğtekin (1991: 9)'e göre ebeveynlerin olumsuz tutumları ilerledikçe çocukta benlik saygısı buna bağlı olarak azalır ve çocukların her şekilde topluma uyumlu şekilde dâhil olma imkanları daha zor hale gelir. Yaptığı çalışmada ailedeki

çocuk sayısının önemli olduğu da vurgulanmaktadır. Ona göre; aile içerisinde çocuk sayısı arttıkça çocuğun suç işleme ihtimali de artmaktadır. Bunun nedeni daha önce Yavuzer tarafından da açıklanmış olan çok çocuklu ailenin tüm çocuklar ile ilgilenememesi ve diğer çocukların sorumluluğunu ise ailedeki en büyük ya da ondan büyük çocuğu almasıdır. Bununla birlikte aile içerisinde çocuk sayısının fazla olması aileyi hem maddi hem de manevi yönden etkilemektedir. Anne ve babanın kontrol yönü ile zayıflaması da ve çocuk ile iyi ilişki kuramaması da çok çocuklu ailenin dezavantajlarıdır. Bu dezavantajlara eklemek gerekirse; ailelerin çocuklarına ayırdıkları zamanın azalması çocuğun aile ile geçirdiği zamanın azalması gibi nedenler oluşturmakta ve bu yüzden çocuk toplum kuralları dışına çıkmakta, suça yönelmektedir. (Yalçın, 2003: 18).

Anne ve babanın ya da evde herhangi bir çocuğun suç işlemiş olması çocuğu birçok yönden etkilemektedir. Bu etkilenme öncelikle ailenin dağılması ile ortaya çıkmakta, annesi ya da babasından ayrılan çocuk onun yerini dolduramamaktadır. Diğerleri ise anne ve babasını örnek alan çocuk suç işlemeye yönelmesi ya da anne ve babasının intikamını almak istemesidir. Uluğtekin'e göre; anne ve babadan birinin suç türü bir eyleme karışmış olan çocuk ile bunlara karışmamış olan ailede yetişen çocuğun suç oranları arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur (Uluğtekin, 1991: 9). Taşkuran ve Ağaoğlu (1940) tarafından eğitim evinde bulunan 86 çocuk üzerinde uygulanan deneye göre 86 çocuktan 8'inin babasının, 5'inin kardeşinin, 3'ünün amcasının, 12'sinin dayısının, 1'inin halasının, 1'inin dayı oğlunun, 4'ünün amca oğlunun suç işlediği ve bu çocuklardan toplam 34'nün (% 40) ailesinde bir şekilde suçlu birey bulunmuştur. İstanbul Üniversitesi Kriminoloji Enstitüsü tarafından tüm çocuk eğitim ve cezaevlerindeki 974 çocuk üzerinde yapılan araştırmada, 879 çocuğun da (% 91,24) ebeveyninin uyuşturucu madde bağımlısı ya da en azından alkol kullandığı, bunun yanında 55 çocuğun ebeveyninde, 53 çocuğunda yakın kan bağı olan çevrelerinde suç işlemiş birey bulunmaktadır. Öter ve Akalın (1992: 115-116) tarafından Paşakapısı Cezaevinde tutuklu bulunan 30 çocukla yapılan çalışmada ise; bu çocuklardan 4'ünün kardeşlerinin, 9'unun da yakın çevrelerinden birinin suça karışmış olduğu belirlenmiş, yine bu çocuklardan 7'sinin babasının, 2'sinin kardeşlerinden birinin, 1'inin annesinin alkol kullandığı ve 1'inin de uyuşturucu ve uyarıcı madde kullandığı tespit edilmiştir.

Aile içinde çocuk ile ebeveyn arasında yaşanan çatışmalardan dolayı oluşan çocuğa karşı tutum da bundan etkilenmektedir. Freeman, çocuklar üzerinde yaptığı çalışmada bu durumu incelemiştir. Çalışmadaki çocukların hepsinin aile ile birlikte yaşadığı, diğer çalışmaların aksine bu çocukların suça yönelmesi tamamen aile tutumlarının ve çatışmalarının etkisiyle açıklanmıştır. Bu tip erkek çocukların babaları arasında yapılan bir araştırmada babaların saldırgan ve düşmanca tavırlara sahip oldukları görülmüştür. Ayrıca alkolizm çatışmalı ailelerde suça katkıda bulunan belli başlı bir unsurdur (Kratcoski, 1996). Aile ve çocuk arasındaki tutarsız ilişkiler ve anne-babanın katı tutumu yine çocuğu başka farklı faaliyetler aramaya itmektedir (Yavuzer, 2009). Tüm bunlar nedeni ile aileden uzaklaşan çocuk tamamen ya sosyal çevre içerisinde bu isteklerini doyurmakta ya da tamamen anti sosyal davranışlar sergileyerek yalıtılmakta ya da tamamen suça sürüklenmektedirler. Bilindiği gibi temel ihtiyaçlar karşılanmak zorundadır. Yavuzer tarafından yapılan çalışmalarda da, anne ve baba katı tutumlarının çocuğun ruhsal ve sosyal gelişimini olumsuz olarak etkilediği bulunmuştur. Yavuzer (2009), yaptığı bir araştırmada ailedeki kontrol mekanizması incelendiğinde, tüm suçlu çocukların %86,9'unun anne ve babaları tarafından şiddet ile cezalandırıldıkları görülmüştür.

3. 6. 2. Boşanmış Aileler

Suçlu çocukların yaşadıkları önemli sorunlardan biri de aile içi karşılıklı ilişkiler ve ailede çocuğu etkileyebilen olumsuz farklılaşmalardır. Çocuğun suç işlemesinde boşanmanın etkisi küçümsenmeyecek kadar önemli olmasının yanında suça karışmayan çocuklarda aile içi ilişkiler psikolojik sorunlara neden olması ile de önem kazanır. Peker (1994: 43)'e göre “*Boşanma evlilik anlaşmasının sona ermesi demektir. Boşanma ile aile parçalanmakta, çocuk ya babanın yanında, çoğunlukla da annenin yanında kalmaktadır.*” Boşanmanın nedenleri aile içi çatışmalar da dahil olmak üzere çok fazla olabilir. Ancak geçmiş ile nitelendirirsek toplumsal dinamik açısından değişme karşısında da aile durağan kalamamakta ve değişmeye başlamaktadır. Değişim aileyi farklılaştırmakta ve boşanmalara zemin hazırlamaktadır. Ailelerin çoğu ani değişimlerden dolayı boşandıklarını söylerler. Toplumsal değişim süresince aile içerisinde hem rol olarak hem de görev olarak oldukça fazla değişimler meydana gelmiştir (Aslantürk ve Anman, 1999: 265). Bu

süreçte bazı aileler ve onların düzeni buna ayak uyduramaz. Bunun akabinde aile bağları zayıflar. Aile içi iletişimin azalması ve bağların kopma noktasına gelmesi boşanmanın da ortaya çıkmasına zemin hazırlar. Bununla birlikte boşanma sadece aile bağlarının zayıflaması ile açıklanamaz. Toplumsal farklılıklar ve değişimler, kırılmalar, şiddet ve dönüşümler de boşanmaya neden olmaktadır. Boşanmada önemli nedenlerden ayrıca kadının toplum içerisindeki rolünün değişimidir. Kadının toplumsal rolünün değişmeye başlaması onun iş yaşamına girişi ile artmıştır. Ayrıca annenin yerine bakıcı bulunabilmesi annenin çocuğun yanında kalmamasını kolaylaştırmıştır, ayrıca bu durum kadını çocuğunu emzirmek için evde kalmaktan kurtardı. Bu sayede kadınlar boş zaman aktivitelerine daha da çok katılabildiler (Özkalp, 1993: 125). Kadınlar çalışma hayatında önemli yerlere gelerek, farklı bir dünyada yer edindiler. Kadının bu sayede kendi ayakları üzerinde durabilmesi de boşanma konusunda ailelerin özellikle kadınların daha rahat davranmalarına neden oldu. Evliliklerde boşanma günümüzde sürekli artmakta ve çocukları da etkilemektedir. Buna boşanma ile ilgili kanunlar da eklenirse boşanma ailenin birleşmesinden daha kolay bir hal almaya başladı (Bozkurt, 2005: 275). Tüm bunların yanı sıra boşanmanın başka sebepleri de vardır. Bunlar; ekonomik koşulların zorlayıcılığı, aile içi şiddet, uyuşturucu kullanımı, alkol sorunları, eş ile olan uyumsuzluk, sosyal çevrenin etkisi, eşlerin çatışmaları, yaşam koşullarından memnuniyetsizlik, hastalıklar olmaktadır. Bütün bunların sonuçlarında boşanmadan en çok etkilenen çocuklar olmaktadır. Ayrılma sürecinde meydana gelenler çocukların ruhlarında önemli yaralar açmaktadır. Son olarak da bu süreç psikolojik travmalara neden olmaktadır.

Suçlu çocuklar incelendiğinde, onları suça iten toplumsal nedenlerin bir diğer unsuru boşanma ya da anne ve babanın birinin ya da ikisinin de var olmayışı gelmektedir. Toplumsal açıdan düşünüldüğünde boşanma, aile kurumunun alt kurumu olan evlilik kurumu ile birleşen ailenin tekrar ayrılma süreci olarak tanımlanabilir ya da anlaşmaya dayalı bir sürecin bitmesi, olarak da düşünülebilen bir süreçtir. Bu süreç, genellikle aile içindeki bireyler ile beraber çocuklar açısından da oldukça sancılı olmaktadır. Boşanma sürecine kadar ki bölümde başlayan psikolojik ve sonucunda oluşabilecek biyopatolojik süreç, boşanma sonrasında da tamamen olumsuz sonuçlara yol açmaktadır. Çocuk açısından durum, aileye bakıldığında daha etkili olacağı gibi anne ve babanın ikili ilişkilerinin olumsuz

olması çocuklarına karşı sorumluluklarına etki edebilir. Çocukların da dışında ailenin sosyo-ekonomik tutumuna bağlı olarak bir takım ailelerde bu durum ne olursa olsun çocuklar üzerinde çok kötü izler bırakabilmektedir. Bu etkileri çocuk tamamen kendini aileden soyutlama ve içe kapanma, hayret ve paranoya düşerek çözmeye çalışmaktadır (Eserpek, 1979: 119).

Boşanma sonucunda çocuğun davranışlarında meydana gelen değişiklikler, intihar eğiliminin artması, evden kaçması ve sokakta yaşaması, alkol ve uyuşturucu kullanmaya başlaması, arkadaş seçiminde dengesizlikler gibi sorunların olduğu bir gerçektir. Şentürk (2004: 192)'e göre; *“ailesiz kalmak, aile ortamından yoksun kalmak ve aile dışında yaşamak çocuk ve gençlerin bir risk ortamında kalmaları anlamına gelir. Aileden yoksun kalmak çocuk ve gençlerin yaşama, bakılma, korunma, yetiştirme ve hayatta kalma olanaklarını sınırlar.”* Buradan da anlaşılacağı gibi çocuk yaşamını sürdürebilmesi için bir aileye ihtiyaç duyar. Anne ve baba çocuk için bir yetiştirme ve sosyalleşme ortamı olarak ortaya çıkar. Çocuk bunun yanında aile bireylerini taklit eder. Aile bireyleri gibi olmaya çalışma bu duruma örnektir. Çocuk yaşamında ve çevresine uyumda bir aileye ihtiyaç duymaktadır. Ailenin tavsiyesi ve rol modelliği ile topluma adapte olmaya çalışır. Aile kurumunda meydana gelen sarsıntılar çocuğun da dünyasını sarsacaktır. Aile bireyleri ayrılma kararları ile çocuklarını düşünmeden hareket edebilirler ve çocuk da aileye bir şeyler belli etmeyebilir. Bu yüzden aile boşanacak olsa da çocuğun en az derecede etkilenmesini sağlamaları gerekmektedir. Eğitim evlerindeki çocukların geneli sevgi eksikliği ve parçalanmış ailelerden gelmektedirler. Onlar bu tür ailelerden geldiği için suça yönelmektedir (Çakmaklı, 1996: 40-41).

Boşanma süreci bazı çocuklar tarafından oldukça rahat atlatılmakta bazıları tarafından bu süreç çok çetin geçmektedir. Tezcan, çocukların boşanma yüzünden benlik saygılarında düşme olduğu ve boşanmanın okul yaşamını ve arkadaş ilişkilerini olumsuz yönde etkilediği bulgulandı. İleriki yaşamında ortaya çıkabilecek bazı psikolojik sorunların ortaya çıkma ihtimali yüksektir. Buna örnek olarak; nevroz, suçluluk, somatizasyon ve intihar gibi sorunlar verilebilir (Tezcan, 1997: 145). Boşanma ile çocuk tamamen yalnız kalmamaktadır. Çocuğun yanında ya anne ya da baba kalmaktadır. Diğer ihtimalle çocuklar yetim evlerine verilmektedir. Bunun sonucunda da çocuk sevgiden yoksun büyümekte ve rol model alacak

kimseler bulunmamaktadır. Bu yüzdendir ki, kontrolden uzak kalan çocuk karar almada plansız ve düşüncesiz davranacağı için suça bulaşacaktır. Burgess'in tarafından yapılan bir deneyde, çocuk suçluluğu nedenleri arasında ailenin dağılmasının ve boşanmanın etkisi yüksek bulunmuştur (Berkes, 1931: 292) Afrika'da yapılan bir çalışmada ise, suçlu çocukların büyük bir çoğunluğunun parçalanmış ailelere ait olduğu ve bu aile içinde anne ya da babanın olmadığı, ayrıca anne ve babanın tekrar evlendiği bulunmuştur (Evrin, 1970: 82).

3. 6. 3. Aile içi Şiddet Gerilimi

Saldırganlık ve şiddet semantik anlamda birbiri ile yakından ilişkili kavramlardır. Bu kavramlar çoğu zaman birbirinin yerine de kullanılmaktadır. Ancak kelime olarak birbirinden oldukça farklı bir anlama sahiptirler. Bu kavramları açıklamadan aile içi şiddete geçmek çalışmayı eksik bırakabilir.

Türk Dil Kurumu (2005) sözlüğünde; saldırgan: kışkırtma olmadan başkasına saldıran, yapısında saldırma özelliği olan (devlet, kişi ya da hayvan), saldırganlık ise: bireyin kendi düşünce ve davranışları dıştaki direnmelere karşın, zorla karşısındakine benimsetme çabası olarak tanımlanmaktadır. İçli (1995: 11)'ye göre saldırganlık, şiddet ve istismar kavramlarını karşılaştırarak açıklanan bir olgudur. Ona göre; saldırganlığın veya istismar derecesi şiddet durumudur ve ölçüsü yoktur. Şiddet, herhangi birinin herhangi bir nedenden dolayı farklı bir bireye yaptığı saldırganlık olarak düşünülebilir. Bu tanımdaki şiddet durumu fiziksel saldırı ile benzer kullanılmıştır. İstismar ise tam manası ile fiziksel anlamda kullanılan bir kelimedir. Hareketin şiddeti onun istismarının da şiddeti ile doğru orantılıdır. Örneğin; ailesine karşı gelen bir çocuğun fiziksel zarara uğratılması bir saldırı olarak algılanmazken, bir insanın başkasını sebepsiz yere dövmesi şiddet olarak düşünülmektedir.

Ayan (2007: 206), saldırının içerisinde şiddetin önemli derecede etkili olduğunu düşünürken; şiddeti, insanda ruhsal ve benlik sürecinin bir ürünü olarak kabul eder. Ayrıca bu durumu, hem psikolojik hem de sosyolojik anlamda, ancak diğerine zarar verecek biçimde dışa vurulması, karşıya aktarılması olarak yorumlar.

Erdemli'ye (2008: 101-102) göre şiddet saldırganlık içinde bulunan bir özelliktir. Saldırganlıkla ilişkisi incelendiğinde, saldırganlık tüm canlıların ortak özelliği olarak düşünülmektedir. Saldırgan davranışlarda şiddete benzeyen özelliklere rastlanması kolaydır. Her saldırgan davranışta şiddetten bir özellik bulunur. Köknel (1989: 177) saldırganlığı aniden ortaya çıkan hiddet durumu, Erten ve Ardalı (1996: 143) şiddeti, egemenlik isteği, kazanma arzusu, yönetmek amacı ile şiddeti bir eylem, işlem, engelleme, ket vurma, düşmanlık, yaralama, hırpalama, yıkıcı etkilerde bulunmaya etki eden davranış olarak tanımlamaktadır.

Şiddet aile içinde ortaya çıktığında, bu olay çocukların önünde olsa da olmasa da, olaya çocukların tanık olsun ya da olmasın, yaşamlarında yetişkinlerden farklı ve derin izler bırakmakta ve yaşamlarında bu olay önemli yer edinmektedir. Aile içinde şiddet bulunan tüm ailelerde, şiddet küçük çaplı ortaya çıkabileceği gibi büyük şiddet vakaları da meydana gelebilir. Bu şiddetin aile içinde yaşanan yıkıcı bir davranış olduğu ve aile içindeki bireyleri özellikle çocukların olumsuz etkilendiği anlamına gelir. Ancak, buradan yola çıkarak şiddete uğramış bir bireyin ileriki yaşamında kendisinin de şiddet göstereceğini söylemek bilimsel olmamaktadır. Bu durumda söylenebilir ki, bu durumun gerçekleştiği aile çocuklarında ileriki yıllarda şiddete yönelme oldukça yüksektir. Çocuklar üzerinde yapılan bir çalışmada, hükümlü gençlerin ailelerinin %78'i aile içi anlaşmazlık ve şiddetin söz konusu olduğunu söylemiştir (İl ve Arıkan, 1995: 284). Yapılan araştırmalar bu savı oldukça güçlendirmektedir. Çocuğun psikolojik ve fizyolojik sağlığını etkileyen şiddeti anlaması ve yaşamına tatbik etmesine neden olan sorunların başında anne baba tarafından ihmal edilmeleri ve şiddete uğramaları gelmekle beraber şiddetin oldukça yüksek olduğu ailelerde yaşamları çocukları anlamlı bir yaşamdan itmektedir (Arıkan, 1999: 77). Subaşı, yaptığı bir çalışmada 135 suçlu çocuktan 118'inin (%87.41) anne ve babaları tarafından cezalandırıldıklarını, ceza olarak % 48 oranında dayak uygulandığını saptamıştır (Subaşı, 1979).

3. 6. 4. Ailede Suçlu Bireylerin Bulunması

Bireyin toplumsal hayata olumlu bir şekilde uyum sağlaması yine içinde bulunduğu ailenin yapısı ile de alakalıdır. Çocuk, kendi ailesinde bulunan insanları

taklit ederler ve onlar gibi yaşamaya çalışırlar. Hatta bunun yanında çocuk toplum içinde hangi kuralların kabul görülüp hangi davranışlarının kabul edilmediğini de ailesinden öğrenir ve toplumsal kurallara. Çocuk sosyalleşme sürecinde eğer gelişim sürecini iyi bir şekilde tamamlamış bir birey ile karşılaşır onun ile kendi arasında benzeşim kurmazsa topluma adapte olmada başarısız olur. Bundan anlaşılabilir ki bireyin toplum içinde başarılı olup olmaması yine ona katılımının başarısı ile alakalıdır (Ersanlı, 2007: 323-324). Çocuk kültürlenme sürecine aile içerisinde başladığı için yine bu örnek alma davranışını cinsiyete göre değişmekte olup, örnekler almaktadır. Doğumdan sonra çocuk önce ona en yakın olan ebeveynlerden başlamakla birlikte genişleyen bir yapıda uzak akrabaya kadar model alabilir. Çocuğun sosyalizasyonunun başlangıcı olarak saydığımız aile içinde suçlu bireylerin bulunması ve çocuğun da taklit ile bu kişiyi örnek alması çocuğu edindiği davranışlar ve yaşantılar nedeniyle kriminal hale getirebilir. Freud'un Psikanalitik psikolojisine göre; çocukluk dönemi yaşantıları, ileriki yaşamımızda ve kişiliğimizde belirleyici olabilmektedir. Sutherland'a göre; çocuklar yine kendilerine örnek alacakları kişileri onun yapısına en yakın kişi olarak seçmektedir. Burada ona en yakın ve gücün sembolü baba önem kazanır. Bu nedenle çocuk suçluluğu ile ilgili araştırmalarda yapılacak en iyi gözlem onun ilk çocukluk dönemini araştırmada yatmaktadır (Sutherland/Cressey'den akt. Yavuzer, 2009: 151).

Yani anlaşılabilirceği gibi, sosyalizasyon aile ile başlamakta, ilk suç da burada öğrenilmektedir. Çünkü çocuk ebeveynlerden ve akrabalarından hangi davranışların doğru hangilerinin yanlış olduğunu öğrenmektedir. Anne ya da babanın işlediği suç ya da kusurlu hareket, çocuk için o davranışın doğruluğun bir ispatı ve kabulü olmaktadır. Her ne kadar diğer teoriler çocuğun suça karışmasını birçok nedene göre açıklasa da aile çocuk suçluluğunda ilk noktada durmaktadır.

Bireye onun uyacağı kuralları öğretmek ve bunu bazı yöntemlere göre uygulatan aile, bu sayede onun toplumsal yaşama katılmasını sağlayan kurum, çocuğun sadece ilk çocukluk döneminde değil diğer dönemlerinde de önem sahibidir. Aile içerisinde meydana gelen fizyolojik ya da ruhsal problemler, ailede taklit unsuru olabilecek insanların olmaması, çocuğun ergenliğine kadar gidecek olan yaşamında olumsuz bir rol oynamaktadır (Yavuzer, 2009: 161). Aileler çocuklar açısından doğru olmayacak davranışları yine onların farkında olsun ya da olması gözlerinin

önünde uygulamaktadırlar. Taklit kuramına göre; bireyin davranışı sadece olumlu olması gerekmez, bu yüzden ki, aile içinde çocuk hem kendi yaşında davranışlara değer yargıları verecek kadar olgun hem de bunu yargılayacak kadar büyük değildir. Bu yolla çocuk direkt aile içindeki her davranışı taklit eder. Ayrıca bir bakıma çocuk tarafından kazanılan davranışın ortadan kaldırılması oldukça zordur, çünkü çocuk ileride yapacağı her türlü eylemde ailesinden öğrenmiş olduğu bu davranışın rahatlığını hissedecektir (Locke, 2003: 79). Tabidir ki, her öğrenilen davranış gibi suç davranışı da aile içinde bir örnek tarafından ya da çocuğa yakın bir birey tarafından ona öğretilir. Her ne kadar bir aile içinde yaşayan çocukların hepsinde suçlu olmasa bile yapılan araştırmalar suçlu bireylerin bulunduğu ailelerde yaşayan çocukların suç işleme riskinin yüksek olduğunu ortaya koymuştur. Buradan anlaşılacağı gibi ailelerin bazılarında suç artık bir eylem olmaktan çıkıp iş alanı olmuştur. Örnek olarak dilencilik yapan bir aileden gelen çocuk dilenciliğin ve bu dilencilik sürecinde bireylere uygulanacak olan her türlü eylemi rahatlıkla yapabilmektedir. Bir araştırma da Glueck'lar tarafından 2000 suçlu çocuk üzerinde yapılmıştır. Suçlu çocukların % 86'sının ailelerinde suçlu kimselerin var olduğu bulunmuştur. Yine Glueck'lar tarafından 500 suçlu çocuğa karşılık 500 suç işlememiş çocuktan meydana gelen kontrol grubunda bu rakam % 90,4'e denk ve diğer çocukların oranı % 50 olarak tespit edilmiş bulunmaktadır (Dönmezer, 1994: 252).

Benlik gelişimi dönemi çocuklar açısından oldukça sancılı bir süreçtir. Özellikle; ergenlik döneminde bu süreç daha karmaşık hale gelmektedir. Bu gelişim sürecinde çocuğa örnek olarak anne, baba, ağabey vs gibi aile üyeleri tarafından taklit edilerek şekillenmektedir (Cüceloğlu, 1996: 92). Psikolojik açıdan çocuğun kendisine yakın insanların sorunlu ruh yapısına sahip olması durumunu onun yaşamında da bir takım etkileri olacaktır. Örneğin; suçlu çocuklar üzerinde Yavuzer'in yaptığı bir araştırmada, ailesinde suç işleyip psikolojik sorunları olan bireylerin ceza almış olma oranı % 54 olarak belirlenmiştir. Ferguson tarafından yapılan bir çalışmada sadece ağabeyleri suçlu olan çocukların diğer çocuklara göre; daha fazla suç işleme eğilimleri olduğu ve daha fazla suç işledikleri ortaya çıkmıştır. Erkek çocuk özellikle gelişim döneminde ilk çocukluğa rast gelmekle birlikte babayı taklit etmekten kaçınmaz. Eğer babası sorunlu olan bir çocuk ise babasına en çok benzeyen bir bireye bağlanma meydana gelecek ve çocuk yaşamında oldukça sıkıntı

verici süreçler başlayacaktır. Bunun nedeni çocuğun kendini tamamen anne ya da babası ile özdeşleştirmiş olmasıdır (Dönmezer, 1994: 252). Ankara, İzmir, Elazığ Çocuk eğitim evi ile Sinop Çocuk Cezaevinde 377 çocuk üzerinde uygulanan çalışmada çocukların % 38,7'sinin ailesinde, % 13'ünün sosyal çevresinde suçlu vardır. Suç işleyenlerin arasında % 23,3'ünü babalar, % 43,2'sini amca, dayı gibi yakın akrabalar oluşturmaktadır. Bu çocukların % 31,8'inin ailesinde içki, % 7,7'sinin ailesinde kumar ve % 2,4'ünün ailesinde uyuşturucu gibi kötü alışkanlıklar bulunmaktadır (Bal, 2004: 46).

Suçlu çocuklar açısından aile içerisinde suçlu bir bireyin bulunması oldukça normaldir. Çocuk için suç sadece toplum tarafından dışlanmak ya da onun yine aynı toplum tarafından etiketlenmesi değil, yine benzer bir şekilde ailesinin geçimi ve kardeşlerinin durumu ile ilgili konular da etkili olabilmektedir. Bu durumda yapılan çalışmalar çocukların bazılarının sırf ailelerini besleyebilmek ve geçimlerini sağlamak için suça yöneldikleri görülmüştür. Sonuç olarak anlaşılmalıdır ki, aile çocukların yaşamlarında ilk perdeyi oluşturmakta ve suçun taklidi yolunda da ilk izlenimler vermektedir. Örneğin; Gueck'lerin yaptığı çalışmada, suça bulaşmış babaların oranı suç işlemeyen kontrol grubu çocuklarında %35, suç işleyen grupta ise %63'tür. West ve Farrington'un çalışmalarında ise, ayrı ayrı anne ya da babası veya her ikisi birden suç işlemiş 97 çocuğun % 36,1'i 10 yaşına kadar en az bir kere suç işlerken; ana babası suç işlememiş 314 çocuk için bu oran % 15,6 da kalmaktadır (Karabulut, 2006). Toplumsal yaşam oldukça karmaşık ve sürekli değişim gösteren bir yapıdadır. Topluma katılacak çocuk da aile içinde yetişip onun bir modeli olarak bu hayata dahil olur. Burada çocuk tarafından kullanılan her türlü argüman ve davranış yine ailenin birer uzantısıdır. Kesin olarak söylenebilecek bir şey vardır ki, o da çocuğun ailesinde suç işleyen bireylerin bulunmasının onun psiko-sosyal yaşamına etki ettiğidir. Genel itibariyle erkek çocuklar için bu kişi baba, kız çocukları içinde anne olmaktadır. Aile içinde bu tür kişilerin bulunması sonucunda çocuğun hangi davranışlarda bulunacağı veya hangi tür bir suç işleyeceği aile içerisinde suça karışmış insanlarınki ile benzer de olacaktır.

3. 6. 5. Ailenin Sosyal ve Ekonomik Refah Durumu

Çocuk suçluluğunda bu etken hem ekonomik hem de bu ekonomik durumun neden olduğu sosyal eksiklik ve sorunlarını oluşturmaktadır. Örnek olarak verilirse, işsizlik, yoksulluk, göç ve göçün neden olduğu birtakım sorunlar, ekonomik krizler ve enflasyon, kuraklık, kültürel farklardan kaynaklanan toplumsal uyum sorunu, çekirdek ailenin sorunları, anomi durumu, toplumsal değişime bireylerin ayak uyduramaması ve kitle iletişim araçlarının olumsuz etkileri bu nedenler içinde sayılabilir (İlci, 2002: 25). Burada meydana gelen en önemli hadise ise çocukların suç işlemede bir haz alma durumu değil, bir mala ya da hizmete ulaşma isteğidir. Buradaki unsur çocukların sadece gözlemlerine dayanarak kendilerinin yaşadıkları hayatlar ile zengin olarak nitelendirilecek bireylerin yaşantılarının bir karşılaştırması söz konusudur. Bu konuda birçok araştırma yapılmıştır. Araştırma konularından biri de çocuk suçluluğunda sosyal ve ekonomik durumun etkili olup olmadığı sorunsalıdır. Quay (1987), suçlu çocuklar üzerinde yaptığı çalışmada suça yönelen 400 çocuktan % 89.3'ünün düşük sosyo-ekonomik düzeydeki ailelerde yetiştiklerini, % 21.8'inin ise üst sosyo-ekonomik düzeyde bulunan ailede büyüdüğü ortaya konmuştur. Booth yapmış olduğu çalışmada suçlu çocukların % 56'sının ekonomik sorunlar içinde yetişip çocukluklarını atlattıkları ve çocukların sıkıntılı, yetersizlik hissiyatına bürünmüş, güçsüz ve güvensiz benlik yapısına sahip olduklarını gözlemlemiştir (Akt., Günçe, 1983: 5).

West (1973) tarafından yapılan bir deneyde ekonomik durumu iyi olan çocukların suç oranını % 13.6, ekonomik durumu kötü olan gruptan gelenlerin oranını ise % 33.3 olarak bulgulamıştır. Saran (1968), tarafından gerçekleştirilen bir araştırmada ise İstanbul'da polisle ilgisi olan on sekiz yaşından küçük çocuklar, 1962-1963 yıllarında polis bürosuna gelen toplam 3655 kız ve erkek çocuğun sosyo-kültürel özelliklerini araştırmış, cinsel, mala karşı ve şahsa karşı suçların öncelikle sosyo-kültürel faktörlerce, ikinci olarak da çocukları birbirlerinden bağımsız olarak etkileyen sosyo-kültürel ve psikolojik faktörlerden etkilendiğini belirlemiştir.

Yavuzer (1981), İzmir, Elazığ ve Ankara İslah ve cezaevlerinde yaptığı bir çalışmada 214 hükümlü çocuğun ailelerinin ekonomik durumlarının % 69'unun asgari ücretin biraz üzerinde olduğunu belirlemiştir. Bu araştırmada ayrıca elde

edilen bulgulara göre; suç isleyen çocuklardan % 62.5'i dört ve daha fazla kardeş sahibidir. % 79.9'u beş ve daha fazla kişiden oluşan ailelere sahiptir. %53.3'u 1-3 odalı evlerde yaşamışlardır. Mangır (1992), Ankara Çocuk İslahevi'nde bulunan suçlu çocuklar üzerinde yaptığı bir çalışmada suç türleri ile uyum durumları üzerine çeşitli değişkenlerin etkisini incelemiş, çocukların suça itilmelerinde ve uyum düzeyleri üzerinde sadece babalarının mesleğinin etkili olduğunu, buna karşılık doğum yerlerinin, oturdukları yerleşim birimlerinin, öğrenim durumlarının, kardeş sayılarının, anne ve babalarının eğitimlerinin ve ailenin ekonomik durumunun etkili olmadığını ortaya koymuştur. Bir diğer araştırma örnek olarak verilirse, Nalbant (1993), 15-22 yaşları arasında İslahevindeki hükümlü çocuklar, gözetim altındaki hüküm giymemiş çocuklar ile suç işlememiş gençlerin benlik saygısı ve yaşam doyumu düzeylerini karşılaştırdığı çalışmasında her üç gruptaki çocukların da düşük sosyo-ekonomik düzeyin özelliklerini gösterdiklerini saptamıştır.

Tüm bunlarla birlikte bu örnekleri çoğaltmak mümkündür. Örneğin; ekonomik sorunların devletin tümüne yansıdığı durumlar herkes açısından oldukça sorun olmakta, bu dönemde eşyaya karşı işlenen suçlar da artış göstermektedir. Bu tür dönemler toplumsal sapmaların meydana gelmesi ya da Durkheim'in belirttiği gibi bir anomi durumuna neden olması açısından diğer dönemlerden ayrılmaktadır. Çocuk suçluluğunda da ekonomik düzeyi düşük ülkeler bu durumdan daha çok etkilenmekte ve çocuklar daha çok mala karşı olan suçlara yönelmektedirler. Aslında sadece ailenin yapısı değil, toplumun sosyo-ekonomik düzeyi de bu tür suçlara etki etmektedir. Bununla birlikte toplum tarafından da bu tür suçların kabul edilip desteklenmesi, gerekli hukuksal mekanizmaların olmaması suçun artmasında etki etmektedir (Yücel, 1986: 133).

Çocuk suçluluğunda bir diğer etken sanayileşme ve göçün önemli etkileridir. Alanların küçülmesi ve bunun getirdiği göç ya da bunun sebep olduğu ekonomik sıkıntılar çocukları yeni toplumsal yapıya ayak uydurmakta zorlamaktadır. Şehir nüfusunun artması ile birlikte nüfus köyde azalmış şehir ise kültürler karmaşası haline gelmiştir. Bu durum ile birlikte tabii ki, bireyler toplumsal yaşamını değiştirmede zorlanması ve kültür şoku yaşaması ve suça sürüklenmesi oldukça doğaldır. Bunun sonucunda hem kentsel alt yapı yetersizlikleri hem de bu kişilerin

işsiz kalması, ev sorunu gibi nedenler hem çocuk suçluluğuna etki eden hem de normal yetişkinlerdeki suçlarda büyük pay sahibi nedenlerdir.

3. 7. Akran Çevresi ve Okul Durumu

Arkadaş çevresi çocuk için toplum ile ilişkisinin ilk penceresidir. Arkadaş ilişkileri ve akran çevresi bu açıdan incelendiğinde, çocuk için kültürlenmenin de aileden sonraki ilk basamağını oluşturur. Çocuğun arkadaşlık çevresi içerisinde yaşadığı her türlü deneyim onun yaşamında izler bırakacak ve davranışlarının grup tarafından onaylanıp onaylanmaması ise onun diğer çevreye tepkisi olarak devam edecektir. Tayfun (1989: 16)'un tarafından yapılan bir çalışmada, İstanbul ve Üsküdar cezaevlerinde işlenen suçların %38'i bir suç grubuna katılma yolu ile işlenmiştir. Bununla birlikte ayrıca İstanbul Ceza Hukuku ve Kriminoloji Enstitüsünce uygulanan bir çalışmada 974 suçlu çocuğun 590'ının suç işlemelerinde bir grubun etkisi ve o gruba katılma gözlemlenmiştir. Bu sonuçlara göre; akran çevresi ya da arkadaş çevresi çocuk açısından oldukça önemlidir. Akran çevresinin olumlu bir yapıya sahip olmaması çocuk açısından; statüsünü belirleme için grupta bulunma ya da gruptan destek alma amacı ile grup suçlu da olsa iletişimini sürdürmektedir. Suçluluk davranışı hem çalışmamızda hem de sosyal bilimler literatüründe sapma davranışı olarak işlenmiş olsa da, ayrıca bu suçta grupsal ilişkilerin ve arkadaş çevresinin etkisi olduğunu ortadan kaldırmaz (Ulak, 1993: 8). Çocuk suçluluğu açısından arkadaş çevresinin etkisi küçümsenemeyecek boyutlardadır. Çocuk ilk ergenlik sırasında ve ilkokula başlayacağı dönemlerde arkadaşlık ilişkileri kurmaktadır. Hem kabul duygusu hem de ergenliğin vereceği duygular çocuğu suça itmektedir. Arkadaş çevresinin suçu inceleyebilmek için çocuğun bulunduğu yakın çevreden, bu çevreyi uzak çevreye doğru genişleterek, grup içerisinde suçlu çocukların varlığı da dikkate alınarak incelenmesi gerekmektedir. Çocuklarda temel niyet ve istekler bazı temel ihtiyaçlarla kendini gösterir. Bunlar çocuğun benlik yapısı, çocukluk çağına uygun davranışlar ve çocuğun yaşadığı sosyo-kültürel ve ekonomik çevrenin durumu olarak düşünülebilir.

Çocuğun gelişim dönemlerini inceleyecek olursak; 12-15 yaşları puberte dönemini oluşturmakta, dönem çocuk açısından oldukça sorunlu geçmektedir.

Ergenliğin en çalkantılı dönemlerinin başlangıcı olarak niteleyeceğimiz bu dönemden sonra 16-21 yılları arasında geç ergenlik ve sonrası dönem olarak olgunlaşmanın başladığı ve olumlu bir yaşam sürecinin olduğu bir dönemdir (Ulak, 1993: 112). Çocuğun toplumsallaşması sırasında çevresindeki arkadaş sayısının çokluğu onun ilişkisinin de sağlığını belirler. Çok arkadaş sayesinde çocuk yakın çevredeki daha az arkadaşla ihtiyaç duymaz. Ailesine olan ihtiyacı da bu dönemle birlikte azalmaya başlar (Yavuzer, 1996: 151). Çocuğun yaşadığı değişim hem fizyolojik hem de psikolojik olarak tanımlamak gerekir, çocuğu birtakım duyguları yaşamak için arkadaşları ile daha çok zaman geçirme arzusuna iter, bu da diğer çocuklarla daha fazla bulunma isteği ve tüm diğer değer yargılarını bir kenara bırakmayı öğrenir. Çocuk için bu aşamadan sonra tek iletişim noktası içinde bulunduğu gruptur. Arkadaşlık ilişkisi çocuk için oldukça önemlidir. İlkokula yeni başlayan ve sağlıklı bir arkadaş çevresi bulamayan bir çocuk için ergenliğe giriş ile birlikte olumlu bir çevre bulması ihtimali de düşer. Arkadaşlık çocukluktan itibaren sağlıklı gelişmesi gereken bir süreçtir. İlk arkadaşlıklar bu sağlıklı sürecin oluşumunda önemli pay sahibidir. Anne ve baba çocuğun en yakın arkadaşları olabileceklerini düşünürler. Ancak çocuk için arkadaş çevresi ailenin dışında olmazsa olmazdır. Ailenin buradaki payı ancak olumlu bir arkadaş çevresi bulması için çocuğu desteklemek olur. Ailenin kendisini arkadaş yerine koyması ve çocuğa bu konuda destek olmaması da çocuk açısından sıkıntılı bir süreç olacaktır (Yörükoğlu, 1993: 69). Her insanda olduğu gibi çocuklar da kendilerine benzeyen insanlar ile iletişim kurma arzusundadır. Bu arzusu yaşamı boyunca da devam edecektir. Bu arzu onun hem kendisi ile iletişim kurabileceği bir çevreyi oluşturacak hem de ruhsal anlamda rahatlama olanağı verecektir. Çocuğun ilk ergenliğe girmesi ile birlikte arkadaş çevresi her cinsten olmak üzere genişlemeye başlayacaktır. Çocuğun bu yolla insan ilişkileri ve onlar ile ilgili deneyimleri gelişir. Sosyal gelişim arkadaş çevresinden ayrı düşünülemez. Yavaş yavaş çocuk ailesine ait olan bilgilerden sıyrılmaya kendi bilgi sistemini oluşturmaya başlar. Bunu da kendi akran çevresinin onay verdiği ve sahip olduğu bilgi türü ile takas eder (Kulaksızoğlu, 1989: 87).

Çocuğu akran çevresi, çocuğun 3 yaşlarından sonra aile olan iletişimi dışında iletişime ihtiyaç duyması ile oluşan bir çevredir. Akran çevresi çocuk açısından hem bir bağımsızlık alanı hem de özgür olarak yaşayabileceği ender

ortamdır (Uluğtekin, 1991: 46). Çocuk kendisinin haklı olduğunu ve bu haklı fikirlerini aile dışında savunabileceği bir alan bulmuştur. Ayrıca, bu sayede kendisine olan özbenlik değerleri gelişmiş, sonunda da kendi arkadaş çevresindeki fikirleri dinleme gerekliliğini öğrenerek de hoşgörü ya da suç fikirleri oluşmuş olur. Grupların her birinin bazı kurallarının olduğu gibi çocuklarda da akran gruplarının belirli kuralları vardır. Çocuk bu kurallara uyarak onlar tarafından kabul edilir, grup içinde statü elde eder, kendine güveni artar ve yalnızlık duygusundan kurtulur. Özellikle puberte dönemi çocuk açısından akran grubunun en etkili olduğu yaş aralıklarıdır. Bu duruma neden olarak, çocuk yavaş yavaş aileden ayrılmaya başlamakta ve gruba aidiyeti artmaktadır. Ailesi ile en küçük tartışmada akranlarına yönelmekte, onların desteği ile kendini rahatlatmakta ve haklı çıkarmaktadır. Bu sürecin çalkantılı olmasının temel nedeni çatışmalar yüzündendir.

Çocuk açısından arkadaş çevresinin oluşması kolay bir durum değildir. Bu durum çeşitli faktörlerden etkilenir ve bazı faktörleri de etkiler. Bu faktörlere örnek verilirse; ailenin bulunduğu bölge, sosyal yapısı ve ekonomik durumu, ailenin ruhsal ve fizyolojik yapısı, son olarak da çocuğun yaşadığı çevre gelir. Grupların çocuk açısından değeri yüksek olduğu için çocuğu çoğu yönden olumlu etkiler iken, bazı yönlerden özellikle grubun yapısı ile çocuğu suça itebilmektedir. Suçlu davranışlarda bulunmasına katkı sağlayabilmekte, gruptaki devamlılığı da bu davranışa göre; şekillenmektedir. Suçu çocuk açısından inceleme ihtiyacı hisseden her türlü çalışma akran grubundan yoksun olmamalı ve bu durum açısından da çocuk suçluluğunu analiz etmelidir. Akalın ve Öter'in (1992), yaptığı bir ankette, tutuklu çocukların arkadaş çevresinde bulunan alkol, sigara, tiner koklama, hap, esrar, eroin gibi maddeleri kullanma oranı %97, bu maddelerin sadece çocuğun kendi başına olmadığı durumda %62 olarak bulunurken (Polat, 2001: 202), Zimring ve Reis'in yaptığı bir araştırmada ise, suça neden olan davranışların gruplar tarafından işlendiği ortaya koyulmuştur (Erçetin, 2006: 29).

3. 7. 1. Akran Çevresindeki Kötü Davranışların Taklidi

Çocukluk süreci arkadaş çevresinde bulunma ve akranlara her yönü ile uymaya gayret edildiği için dikkate değerdir. Çocukluk döneminde bireyler yeni bir

olgunlaşma sürecine girerken, sadece ailelerinden değil, hem okul yaşamından hem de arkadaş çevresinden önemli ölçüde etkilenmektedir. Aile, okul ve çevre gibi yapılar çocuk açısından kültürlenme mekanları olarak düşünülürse suça yönelmede de merkezi yapılar olduğu varsayılabilir. Akran suçluluğun özellikle çocuğun ilköğretim dönemi sonlarına doğru ortaya çıkmasının bir nedeni, ailesel normların çocuk üzerinde etkisini yitirmeye, çocuğun gruba tamamen dahil olmaya başlaması ve grubun yapısını, değerlerini ve düşüncesini benimsemeye yani taklit etmeye başlamasıdır (Delikara, 1998: 152). Çocuk her yönü ile evden kopmakta ve gruba tamamen aidiyet beslemektedir. Bunun ailesel durumlarla ve diğer birtakım etmenlerle ilişkisi bulunmakta birlikte, ailenin sorunları, grubun yapısı, çocuğun ruhsal durumları gibi etmenlerin de etkisi vardır. Çocuğu sadece evde kalmaya başlaması ile ev yaşamının çocuk tarafından hapis olarak algılanması, ailesinin tavırlarının kendisine uygun olmaması ve onların yanlış düşündüğüne karşı geliştirilen inanç ile birlikte kendini bir arayış içine sokar. Bunun nedeni kendisini evde rahat hissedememesi ve başka bir rahatlama ortamına ihtiyaç duymasıdır. Bağlar kopmaya başladıkça arkadaş çevresini taklit etme ve kötü davranışların denetlenememesi ile de suça yönelmeye başlar. Çocuk, yaptığı hareketleri sorgulamayan ve ona bu yolla destek veren gruba olumlu ya da olumsuz yönlerle dahil olur. Bu çocuk için bir yaşam alanı yani özgür bir habitattır. Bunu uygularken grubun yaptığı davranışları yapması ve bu davranışlara uyması beklenir. Bu bakımdan çocuğun grupla olan ilişkileri gruba karışma açısından önem arz eder. Arkadaşlarının çocuğu kabul etmesi, onunla alay etmemeleri, onu benimsemeleri için çocuk taklide yönelmeyi arttırır. Grupta en beğenilen kişiyi taklit etme süreci de bu yolla gelişir. Çocuk yaptığı hareketleri ile gruba üye olmak istediğini ispatlar. Bu süreç insanlara atfedilmiş oldukça karmaşık bir süreçtir. Baskıcı aile tarafından yetiştirilen çocuk hem akran çevresinde hem de okulda başarısız olması muhtemeldir. Ancak arkadaş çevresinin olumsuz olması, bu başarısızlığı perçinlemekle kalmayacak, bu yüzden yalnızlık ve depresyon duygusu ergenlik dönemlerinde en çok yakınılan hastalıklar olarak görülecektir (Yörükoğlu, 1993: 152).

Çocuk suçluluğunun nedenleri karşılaştırıldığında, suçta akran çevresinin rolü özellikle yüksek bulunacaktır. Ailesi ya da yakın çevresi ile iletişimi zayıf olan çocuklar ya da bulunduğu durumdan memnun olmayan bireyler bir başkaldırı

gerçekleştirerek bir gruba dahil olabilirler. Bunun nedeni insanlar tarafından destek ve kabul görme arzusudur. Çocuk arkadaş çevresinden beğenilme ve kabul gördükçe gruba bağımlılığı artacaktır. Suç çeteleri bu durumda ortaya çıkar, ayrılmayan çocuklar kendi kurallarını oluşturarak kendi kötü yaşamsal dönemlerini farklı yollarla giderme ihtiyacı duyarlar. Suç işleyen çocukların bulundukları gruplarda genellikle suça yönelmiş ya da suça yatkın çocukların bulunması çalışmaların çoğunda görülmektedir. Özellikle çocukluktan çıkış ve ergenliğe geçiş süreci bir başkaldırma süreci, farklılıklar ve yaşamdan farklı amaçlar bekleme gibi özellikler ile açıklanırsa, çocuk da bu süreci atlatabilecek ya da o sürecin kendisini rahatsız etmeyecek bir duruma sokacak bir yer arayacak ve bu sayede taklit mekanizması da başlayacaktır. Onun gireceği gruplarda suçlu çocukların olması, suça normal bakmasına ve çocuğun suça sürüklenmesine neden olacaktır (Hancı, 1993: 5). Çocuk suçluluğu konusu ve bunun nedenleri üzerine çok çalışma yapılmış bulunmaktadır. Bu çalışmalarda göç, ekonomi ve aile gibi nedenler vurgulansa da çocuk çevresi oldukça büyük paya sahiptir. Aile içerisindeki iletişim etkisi temel etken olsa da bunun sonucunda oluşacak suçlu çevre de bir o kadar çevrenin suçudur. Her insanda olduğu gibi çocuk her noktada kendini eksik bulur ve onu gidermek ister. Özellikle ailede bulunan bu eksiklikler nedeni ile çocuk bir akran çevresine bu süreci yönlendirir. Aile içinde taklit edilecek bireyin olmaması ya da çocuğun açısından bulunan bireylerin yeterli olmaması onu farklı bir taklit arayışına, kimlik bunalımında farklı bir insan arayışına sürecektir. Bu yüzden de çocuk olumsuz örnekler oluşturacak gruplara girebilmektedir. Her yaş döneminde çocuğun çevresinin çocuk açısından olumsuz örnekler bulunduracağı kaçınılmazdır. Olumsuz örnek oluşturabilecek her türlü grup denetlenmeye, aile tarafından çocuğun kontrol edilmesine, okul tarafından çocuğun ruhsal durumlarının ve çevresinin incelenmesine ihtiyaç duyulmaktadır. Çünkü çocuklar içinde bulundukları çevrenin isteklerini sorgulamadan ve düşünmeden uygulayabilecek bir yapıya sahiptir. Bu nedenle eğer grup olumsuz özellikler içeriyorsa çocuk da gruptan uzaklaşmamak pahasına kendisine olumsuz dahi gelse suça yönelir (Oto, 1991: 67-72).

Arkadaş grupları ayrıca çocuğun iyiyi ve kötüyü ayırt etmesinde ve onun topluma yararlı bir birey olarak yetişmesinde de öncülük eder. Çocuğun bir gruba kendini kabul ettirmesi için yapamayacağı şey azdır. Bu nedenle çocuk grup içine davranışları uymasa da o davranışları değiştirerek girebilir. Arkadaş yaşamı çocuğun

durumunu olumsuz etkileyebileceği gibi olumlu taklit ile de çocuğun varsa kötü alışkanlıklarından arınmasına neden olabilir. Çocuğun ayrıca hangi arkadaş grubuna dahil olacağı da bulunduğu çevre ile alakalıdır. Bu nedenle çocuğun yaşadığı yerin durumu ve bu çevredeki akranların çocuğun davranışları üzerinde uygulayacağı akran baskısı karşılıklı pay sahibidir. Çocuğun toplumdan bağımsız bir yaşam geliştirmesi imkansızdır. Bağımsız bir benlik yapısına sahip olması bir çocuk için aile ile ilişkisine ve akran çevresindeki durumuna bağlıdır (Sarpdağ, 2005). Hood (1972), yaptığı çalışmalarda çocuklarda suçun gruplar halinde işlendiğini, grubun liderinin ayrıca grubun diğer üyelerini her yönden etkileyebilecek bir durumda olduğunu ve lider ile grubun tüm normlarının da lidere göre şekillendiğini ortaya çıkarmıştır. Doğan (1995), arkadaş çevresi ile suç arasındaki ilişkiyi inceleyen bir çalışma uygulamış ve suçun akran çevresi yolu ile ilgili soru sormuş, bu soruya % 32,3'ü evet, yanıtı verirken, % 67,7'si hayır yanıtı vermiştir. Yavuz (2003), suç işleyen çocuğun durumu suçu işlerken arkadaşlarının yanında bulunma durumuna göre; incelemiş burada çocukların, % 64,8'i evet yanıtı verirken, % 35,2'si hayır yanıtı vermiş, arkadaş çevresinin suça olan etkisi araştırıldığında, % 69'unun arkadaşlarının suç işlemelerinde etkili olduğunu, % 31'i ise etkili olmadığını belirtmişlerdir (Aksoy, 2007: 354).

3. 7. 2. Çocukların Çete Suçlarına Katılması

Arkadaşlığın olumlu işlevlerinin bulunduğu gibi olumsuz da işlevleri mevcuttur. Nasıl gruplar değerlerini bireye rahatlıkla aktarıp onu benimsetiyorsa, olumsuz davranışları da aktarıp benimsetir. Çocuğun grubun davranışlarını aynen uygulayıp benimsemesi ile arkadaşlarının da bu olumsuzluklara katılımı ile çocuk bazı olumsuz faaliyetlerde bulunur, bu yolla çocuk suç davranışını içinde bulunduğu grup yoluyla tecrübe edinir. Çocuğun katıldığı bu gruplara çete adı verilmektedir. Çete, yetişkin gruplarda da olabileceği gibi, çocuklardan bir lider etrafında akranlar tarafından oluşturulmuş suç grubu da olabilir. Çocukların kendini ispat etme ya da akran gruplarının oluşmasındaki olumsuz etkiler yolu vasıtasıyla gruplardaki çocuklar için kendini haklı gösterme, yeteneklerini ortaya çıkarma ve kabul ettirme, hareketlerinin takdir edilmesi, arkadaşlarının kendisini desteklediği için kendisine ve çevresine bir güven ve koruma ihtiyacı nedenleri ile çeteler meydana gelir

(Dönmezer, 1994: 260). Arkadaş gruplarının gelişmesi ve yaşı ilerlemesi ile birlikte çevrenin daha da genişlemesi ortaya çıkar. Bu nedenle çocuk bu çetenin yapısına ve faaliyetlerine daha fazla uyum gösterir ve katılma amacı güder. Bu uyumdan kasıt hem fiziksel hem de normsal bir uyumdur. Çocuk çetenin ya da grubun tüm yapısını taklit etmeye başlar. Çete tarafından oluşturulmuş kurallardan ayrılamaya korkar. Çete dışındaki tüm ihtiyaçlarını tekrardan çetenin kullarından farklı olamamak ve çeteye karşı gelmemek suretiyle yapar. Arkadaş grubu için tüm düşünceler, fikirler vs yargılar kendi içinde ve ortaktır. Çocuklar da gruptan atılmamak veya ötekileştirilmemek için bu kurallara uyma ihtiyacı duyarlar. Bu sayede çocuklar hem grup içinde kendini güvende hisseder hem de yalnızlıktan kurtulur (Duman, 2002: 162).

Çetecilik faaliyetleri ve çete oluşumu erkek çocuklarda kız çocukları ile karşılaştırıldığında da fazladır. Çete içerisinde dayanışma ortak kişisel amaçlar ve özellikler yolu ile oluşur. Çetede çocuklar benzer şeyleri yapmaktan zevk alırlar, benzer duygulardan ve hareketlerden rahatsız olurlar, onlara göre; kaderleri bile ortaktır. Ancak çetelerde akran gruplarına göre; farklılık daha çok saldırganlık ve şiddet ile kendini gösterir. Özellikle lise dönemi çocuklarında çete daha çok bir beğeni aracı olan kendisini rahat hissedeceği, şiddetini yayabileceği bir ortamdır (Semin, 1984: 177). Çocuklarda yakın arkadaşlıklar da bu çete içinde şekillenir. Çocuklar çete içinde hoşlanıp ya da hoşlanmayıp bazı insanlar ile arkadaşlık da kurmak zorundadırlar. Bu yolla çocuklar istemedikleri şeyle de yaşamayı öğrenirler. Aile içindeki problemler ve sıkıntılar ne kadar artarsa çocuğun çeteye bağlılığı da bir o kadar artar. Çeteye üye olan çocuk hem yasalara karşı gelmekten sakınmaz, hem de toplumsal normlara uymamanın cezasından ve korkusundan rahatsızlık duymaz. Çocuklar açısından akran çevresinde bir övünme amacı, çetenin içinde bir etki olarak da çocuk suç işler (Yörükoğlu, 1988: 74-75).

Bununla birlikte, suçlu çocukların oluşturduğu bu yapıya bakıldığında, suç bilimi açısından geniş inceleme alanıdır. Hem suçlu hem de sokak çocuklarında çetelerin oluşması bu karmaşık metodlarla incelenir. Delinquent Boys, (1955) adlı çalışmada Cohen, suç yapısının; bir orta ve alt kültür sınıfsal çatışması olarak meydana geldiğini savunur. Suçu daha çok toplumdaki ideal rolün engellenmesi olarak düşünen Cohen'e göre; bu yerin en çok engellendiği temel kurum okuldur.

Ekonomik durumu kötü olan çocuklar, okulda da başarısızlıklarını gizlemek ve farklı alanda telafi etmek için bu grupları oluştururlar. Ona göre; başarısızlık ve ailevi durumlar çocukları çete kurmaya itmektedir. Çete, çocuklarda farklı bir benlik oluşma sürecine katkıda bulunmaktadır (Kızmaz, 278: 2010).

Çocuk çeteleri hem yapı hem de suçu işleme bakımından da birçok farklılıklara sahiptir. Araba hırsızlığı, uyuşturucu ticareti, kapkaç, gasp, haraç alma, otopark mafyalığı ve gibi birçok yasal olmayan hareketlerin meydana geldiği çeteler çocuk çetelerinden oluşmaktadır. Asıl sorun çetelerin içinde ve bizzat çetelerin kendisinde bu tür çocukların sayısının fazla olması ve çocukların bu çetelerde kullanılmasının daha kolay olmasıdır. Çocuklar hem yaptığı arkadaş seçimleri hem de aile içindeki travmalar gibi nedenlerle bu tür çetelerle buluşmaktadır. Çete içine yerleşen çocuk aslında kendini ifade etme yolunu suçta bulmamakta, çete nedenli baskı yolu ile suça yönelmektedir. Oyun grupları olarak ortaya çıkan çoğu ergen çeteleri daha sonraları suç çetelerine dönüşmektedir (Yavuzer, 2009: 47).

Çocukların olumsuz şartlarda yetişmesi, doğduğu ailenin birçok sorununun olması ve bu tür sorunları çocuklarına yansıtmaları, ailede bir birey suç işlemiş olması ve kötü bir örnek geliştirmeleri gibi nedenler ile çocuklar bu tür olumsuz yapılanmalar içinde kolayca yer almaktadırlar. Adler (2001: 405). *“Çocukların konumu alabildiğine değişiktir birbirinden. Bazıları öyle bir çevre içinde yaşarlar ki, düşmanca izlenimlere kaynaklık eder bu çevre, dünyayı çocuğa düşmanmış gibi gösterir”* demektedir. Yaşadığı tüm olumsuzlukları telafi etmek isteyen çocuklar kendine benzer bireyler ile birleşerek tamamen bir suç kasırgasına dönüşürler. Çetelere ayrıca kendi istekleri ile katılan çocukların var olduğu gibi zorlama ile katılan çocuklar da vardır. Göç, bu tür faaliyetleri kolaylaştırmakta, maddi ya da manevi eksiği olan çocuklar kendilerini bu tür gruplara katılmaya mecbur hissetmektedirler. Birtakım nedenlerle ile göç etmiş çocuklar, çetelerce cinsel ilişkiye, hırsızlık ve dolandırıcılığa, dilencilik yapmaya zorlanılmaktadırlar.

3. 7. 3. Okul İçi Akran Durumu

Çocuk suçluluğunda önemli bir sorunu da okul ve akran sorunu oluşturmaktadır. Çocukların gelişimi için akran gruplarının öneminden daha önce bahsedilmiştir. Çocuk açısından bir anlamda olumlu özelliklere sahip bu grup; dışındaki çocuklara karşı ayrıca baskıcı ve olumsuz bir rol üstlenebilir. Çocuk okul içinde ve dışında geliştireceği etkileşimler onun tüm hayatı boyunca kuracağı ilişkilere yönelik bir adım olarak gözükmektedir (Çalık ve Kurt, 2006: 108). Okuldaki akran grupları çocuk açısından ilk mecburi gruplardan oluşmaktadır. Çocuk açısından okuldaki akran ilişkileri kendisini ispat etme yolunda önemli bir noktadır. Okul içinde kabul kazanan gencin kendisine güveni gelir ve ilişkilerinde gruba daha da bağlanır. Grup dışındaki çocuklar da bundan nasibini alır. Gruba dahil olan çocuğun ve herhangi bir gruba bağlı olmayan çocuğun da suça karışması ve farklı türde suçlar işlemesi mümkündür. Ancak tüm bunlara rağmen arkadaş ilişkileri çocukluk ve gençlik dönemi açısından oldukça önemli ve gereklidir (Kocadaş, Özgür ve Özbulut, 2010: 81). Çocukta okul dönemi hem arkadaşlara bağlılığın arttığı hem de bu ilişkilerinde kenetlenmelerin olduğu bir dönem olarak görülür. Arkadaşlara olan bağlılık ötekileşme korkusu olumlu yönüyle saldırganlık ve şiddeti önlediği gibi tam tersine de şiddete de yol açabilir. Ailenin çocuk üzerinde denetimini kaybetmesi, arkadaş çevresinin denetiminin artması bunun başlıca nedenlerindendir. Çocuklar açısından akran çevresindeki olumsuz özellikler onlarda şiddet davranışlarını arttırabilir (Koç, 2011: 139).

Antisosyal davranış sorunları olan çocuklar sadece aile içinde bağları zayıf olmamakla birlikte okul da antisosyal, problemli gruplara dahil olma yolunda eğilimlidirler. Antisosyal ya da topluma uymayan davranışlara sahip olan çocuk kendisi gibi bireyleri okulda kolayca bulabilecektir. Çevresi tarafından kabul edilmeyip dışlanan çocuklar, kendileri gibi olan antisosyal ve sıkıntılı gruplara kabul edilebilmek için mücadele eder (Kocadaş, Özgür ve Özbulut, 2010: 81). Sosyal olarak yaratılmış insan, iletişim nedeni ile başkalarına ihtiyaç duyabilmektedir. Bu durum özellikle ilk ergenlik dönemi olarak tanımlanabilecek bir dönem de yukarıdaki ihtiyaçların arttığı puberte evresi görülmektedir. Arkadaşları tarafından okulda dışlanmış olan çocuk ile birbirine yakın çocuklar arasında etkileşim de bu dönemde daha da artar. Ancak bununla beraber okulun öğrenci sayısı, yeri ve

büyükluğu ile suç arasında da ilişki de etkilidir. Çocuklar arasında saldırganlık ve şiddet küçük okullarda daha az cereyan etmektedir. Bunun temel nedeni öğrencilerin kendileri ile diğerleri arasında iyi ilişki kuramamakta, okulla özdeşleşememektedir. Bununla beraber, okul yönetimi de normları tamamen denetleyemezler. Okulda sınıfın sayısının çok olması da öğrenciler arası iletişim açısından sorun teşkil eder. (Çınar, 2007: 6-7). Çocuklara gereken önemim okul ve arkadaş çevresi yüzünden verilememesi akranlar arası çatışmalara, sorunların anlaşılmasına, iletişim eksikliklerine ve suça varan sorunlara neden olur (Buluç, 2006: 13-14).

Okul güvenliği de okul içindeki suç konusunda incelenmesi gereken bir noktadır. Tüm çocuklar bu güvenlik yolu ile kendilerini rahat hissetmek ve okula kolayca adapte olmak zorundadırlar. Yapılan çalışmalarda öğrenci sayısı fazla olan sınıfların şiddet, çeteleşme, gürültü, sınıf yapısının bozulması, dövme ve zorbaca davranışlar arasında ilişki görülmüştür. Yaman'a (2010) göre öğrenci sayısı aşırı fazla olan okullara sürekli yeni binalar yapılarak kalabalık sınıf sorununu unutmaya çalışmak için kısa vadeli çözümler ortaya koyulmaya çalışılmakta bu da mevcut sosyal alanların daralmasına neden olarak çocukların spor ve oyun ihtiyacı gibi temel eğitsel faaliyetlerin geliştirilmesine ket vurup öğrenciler için moral bozucu bir okul ve sınıf ortamı getirmektedir (Ekşi ve Yaman, 2010: 16).

3. 7. 4. Yoksulluk, Sokakta Çalışan Çocuklar ve Suça Etkileri

Yoksulluk ve göç gibi ayrıca buna benzer başka sorunlar yüzünden çocukların sokakta çalışmaları ve suça yönelmeleri büyük bir problemi oluşturmaktadır. UNICEF raporlarına göre; ailesi ile yaşamayan ve belirli nedenlerle evden kaçmış çocukların oranı, tüm çocuk oranının neredeyse %5-10'unu oluşturmaktadır. Sokak çocukları ve suç ilişkisi incelendiğinde, ilk olarak Güney Amerika ülkeleri bu sorunla boğuşmada başta gelmektedir. Bunların yanında geri kalmış ya da gelişmekte olan Hindistan ve Bangladeş gibi ülkeler de bu oran oldukça yüksektir (Güneş ve Kalaycı, 2004: 5). Ülkelere göre bir değerlendirme yapılacak olursa, sokak çocuklarının sayısı açısından: Kenya: 250,000; Etiyopya: 150,000; Zimbabwe: 12,000; Bangladeş: 445,226; Nepal: 30,000; Hindistan: 11 milyondur. Birleşmiş Milletlere göre; "Polis İstismarı ve Sokak Çocuklarının Sebepsiz Göz

Altına Alıkonulması” başlıklı raporunda, sokak çocuklarının dünyadaki toplam sayısı 150 milyon olarak bildirilmekte ve sayı eş değ er şekilde yıldıan yıla artmaktadır. Çocukların genelde 3 ile 18 ya ları arasında olduğu ve bunların da yaklaşık yarıya yakınının evsiz oldukları belirtilmektedir. Diğer  ocuklar açısından ise, ailesinin sosyo-ekonomik durumunun düşük olduğu, çocuğun da buna katkıda bulunmak için çalışmak zorunda kaldığı sonucu ortaya çıkmaktadır ( ocuk Hakları Dünya Raporu, 2000). Bunlara ek olarak da sokak çocuklarının olumsuz koşullardan dolayı sağlıksız, sosyal güvence ve okul ortamından yoksun oldukları ve yükselen şekilde cinsel taciz ve tecav  z, uyuşturucu ve alkol bağımlılığı gibi sorunlar yaşadıkları, çeşitli kesimlerin k le işçilik, seks köleliği, organ mafyası, porno endüstrisi gibi fiziksel ve psikolojik şiddetine, istismarına maruz kaldıkları bulgulanmıştır (bkz.   li Arıkan vd. 2007: 37).

Ailenin sosyal ve ekonomik açıdan muhtaç olması çocukların çalışmak zorunda kalmalarına yol açmaktadır.  alı makla yükümlü çocuklar, sokaklarda suç     terleri tarafından ya da kendilerinin olumsuz örneklere maruz kalmalarından dolayı da suça yönelmektedir. Ekonomik durumu kötü olan aile içinde çoğu  ocuk hem okula devam ederken hem de sokakta çalışabilmektedir. Ancak; durum hep böyle değildir.  ocuk okulu bırakıp sokakta çalışmak zorunda kalabilmektedir. Bu  ocuklar açısından önemli olan okul değil ailevi ve ekonomik durumlarıdır. Genellikle  alı ma durumunda çocuklar farklı açıdan suçlar işlemeye yönelmektedirler. Sokak çocukları, aile denetiminin az olması ve dışarıda geçimi sağlama gibi nedenler dolayısı ile iyi bir yeti me ortamı bulamamakta, maddi imk nların olmaması, ya ıtları gibi olamamak, disiplin yoksunluğu gibi nedenlerden dolayı ise genellikle hırsızlık yaparak hayatlarını sürdürmektedirler. Özellikle, ekonomik durumu iyi olmayan ailelerdeki çocuklar, erken ya larda i  yaşamına atılmaya çalışmakta ve bu nedenle de ailelerinden kopma, kendi yaşamlarını kendileri yürütebilme gibi beceriler kazanmaktadırlar. Bazı araştırmacılar, ekonomik ortamın iyileştirilmesi ile suçun ortandan kalkacağını düşünmektedirler. Ancak bununla birlikte geli mi    kelerdeki  ocuk suçluluğu daha fazla g     n ndedir ve suçluların çoğunluğu fakir ailelerden gelmemektedir. Sorumluluğu bulunmayan, maddi rahatsızlıktan uzak durumdaki  ocuk, toplumsal kurallara uymakta zorlanıp, normlara uymama gibi davranışlar sergileyebilir. Bunların yanında maddi durumu iyi ailelerde suç işleyen çocuklarda bu durum denetim eksikliğine de neden olmakta ve

çocuk tamamen toplumsal sapma örneği gösterebilmektedir. Bunun nedeni çocukların tam olarak kazanamadıkları sorumluluk duygusunun eksikliğidir. Maddi imkanı sayesinde kendini güçlü hisseden çocuk, topluma aykırı davranışlar sergilemekte, bu maddi imkan ile ne yapacağını bilmediğinden sapma örnekleri gösterip suça yönelmektedir (Dönmezer, 1994: 276). Sokakta çalışmak çocuk için hem okul kaybı olmakla birlikte hem de diğer boş zaman aktivitelerinden uzaklaşması anlamına gelir. Bu yolla toplumdan soyutlanan çocuk ayrıca kendi öfkesini ve enerjisini atacak da alan bulamaz. Bu da suça sürüklenmelerinin diğer nedenlerindendir. Bunun yanında her çalışan çocuk suçludur ifadesi de öngörülmemelidir. Ancak, sokakta çalışmanın çocuğu suça ittiği bilimsel veriler ile de ispatlanmış durumdadır. Bu yüzden çocuk daha çok denetimi olabilecek işlerde istihdam edilmelidir. Denetimden uzak kalan ve çevresinde örnek alacağı bir birey bulamayan çocuk; anne ve babası tarafından yok sayılmasından dolayı, fuhuş, dilencilik, alkollü içkileri kullanma veya uyuşturucu maddeleri kullanma gibi zararlı alışkanlıklara ve bu alışkanlıklar yolu ile de suça sürüklenmek zorunda kalabilmektedirler (Akyüz, 1991: 710).

3. 7. 5. İş Çevresi

İş çevresi açısından çocuk örneği; sokak çocuğu ve suç ilişkisi ile yakından ilişkili görünmektedir. Ancak burada çocuğun arkadaş çevresinin ki, bu çevre iş yaşamı içinde bulunmaktadır, değerlendirilmesi gerekmektedir. Çocuğun hem ekonomik hem de ailevi nedenlerden dolayı çalışmaya başlaması, onun hem ruh sağlıklarını hem de fizyolojilerini olumsuz yönde etkilemektedir. Ayrıca çocukların hem işyerlerinde hem de sokakta karşılaştıkları kişilerin olumsuz tavırları yüzünden benzer davranışları sergilemeye çalışmaktadırlar (Sevük, 1998: 54-78). Çocuklar iki nedenden dolayı çalışmak zorunda kalmaktadırlar, ilki ailevi durumdur. Burada ailenin maddi durumun kötü olması nedeni ile çocuğun aileye ekonomik katkıda bulunmak istemesi, diğeri ise okul durumudur. Çocuğun okul konusunda yaşadığı güvensiliktir (Sarpdağ, 2005). Çocuğun çok erken yaşta toplumsal iş yaşamına katılması ile birlikte, zorlu yaşam şartlarına hazır olmadan hayata atılması, manevi ve eğitimsel eksiklikler çocukları suça itmektedir. Çocuk iş yaşamına katıldığı için hem okul hem de aile denetiminden eksik kalmaktadır. Bu durumdaki çocuk artık

davranışlarının da denetimini, neyin doğru ve neyin yanlış olduğuna kendisi karar vermek zorundadır. Ancak asıl sorun çocuğun çalıştığı ortamdaki yetişkin bireylerdir. Bu bireylerin çocuklara ayrıca olumsuz örnek olmaları onları suça iten diğer sebeplerdir. Aileden uzakta ve okul denetiminden eksik çocuklar, uyuşturucu, uçucu madde, alkol ve suç gibi sapma davranışlara karşı korumasız bırakılmaktadır (Akalin, 1999:53). İstanbul Üniversitesi Ceza Hukuku ve Kriminoloji Enstitüsü (1947) tarafından tüm ıslah ve cezaevlerindeki 974 çocuk üzerinde yapılan incelemede, bu çocukların %32'sinin (319) çalışmadıkları, işsiz bulundukları tespit edilmiştir. Öter ve Akalin (1992) tarafından Paşakapısı Cezaevinde tutuklu bulunan 30 çocukla yapılan mülakatlarda; okula giden 28 çocuktan 16'sının öğrenciliği sırasında bir işte çalışmış olduğu belirlenmiştir. Ancak tüm bunlarla birlikte denilmelidir ki, çocuğun çalışması ile suça bulaşması arasında sürekli bir pozitif korelasyon yoktur. Ayrıca, tutuklu çocuklarında genellikle suçu işledikleri anda işsiz oldukları da göz önünde bulundurulmalıdır. Sonuç olarak, çocuklar maddi yetersizliklerle başa çıkmaya çalıştıkça diğer bir yünden de kendilerinin işleyecekleri suçlara karşı başa çıkmaya da çalışmak zorunda kalacaklardır (Sevük, 1998: 54-78).

3. 7. 6. Madde Bağımlılığı

Alkolün ve madde bağımlılığı yaratan ilaçların şiddete yol açtığı herkes tarafından bilinen bir gerçektir. Özellikle alkol tüketimi ile suç arasında olumlu bir benzerlik olduğu bilimsel çalışmalarda da ispatlanmıştır. Ülkemizde 1957–1959 yılları arasındaki tüketilen alkol ile mahkûm edilen kişilerin istatistiği de bunu doğrulamaktadır (Dönmezer, 1994: 336). Bu durum çocuklar açısından düşünüldüğünde, aile ortamında alkol kullanımı ve ebeveynlerin alkole düşkün olması, çocukların da taklit yolu ile alkole yönelmelerine neden olabilmektedir. Ayrıca, çocuk ile yakın ilişkide bulunan kişilerde de alkol kullanan bireylerin bulunması çocuğun davranışlarını olumsuz yönde etkilemekte ve onları şiddeti taklit etmeye götürmektedir. Örnek olarak, suçlu çocukların %23'ünün annesi alkolik iken suçlu olmayan çocuklarda bu oran %7'dir. Yavuzer tarafından suçlu denekler üzerinde uygulanan bir ankette, ailesinde alkolik olanların oranı %41'i arkadaşları arasında alkolik olanların oranı %45,8, kendisi alkol ve uyuşturucu kullananların oranı %37,3 olarak bulunmuştur. Ayrıca, bu çocukların en çok mala karşı işlenen

suçları, daha sonra şahş karşı işlenen suçları ve cinsel suçlara yöneldikleri anlaşılmıştır (Yavuzer, 2001: 190). Bu çocukları ailelerinden farklı olarak madde kullanımına iten nedenleri düşünürsek: özent, merak, moda, manevi eksiklik, olumsuz çevre koşulları, akran baskısı ve olumsuz arkadaş çevresi, eğitim ve denetim yetersizlikleri başlıkları altında toplamak mümkündür. 1995 yılında Ankara, İzmir, Elazığ Çocuk İslahevi ile Sinop Çocuk Cezaevinde kalan 377 çocukla yapılan mülakatta, çocukların kuruma gelmeden önce %81,7'sinin sigara, %49,3'ünün alkol ve %10,9'unun uyuşturucu madde alışkanlığı olduğu bulunmuş ve bu çocuklar %15,4'ü suç işledikleri sırada alkol ve uyuşturucunun etkisi altında olduklarını söylemişlerdir (Bal, 2004: 46). Alkolün suça etkisi düşünüldüğünde, alkol, kognitif süreçleri azaltmakta, duygusal sorunlar ile şiddet düzeyini arttırmaktadır. Ayrıca bireyin kendine aşırı güvenini getirerek suç işleme sonrası ceza korkusunu da yenmektedir. Bireyin kendisi kontrol etmesini zorlaştırdığı için tamamen bireyin artık dürtülerini dışa vurdurmaktadır. Tüm bu nedenlerden dolayı adam öldürme ve yaralama, hakaret ve sövme, aile içi şiddet, sarkıntılık veya toplumun huzurunu bozucu davranışlar gibi taksirli suçların işlenmesi gibi sorunlar ortaya çıkmaktadır (Demirbaş, 2005: 276).

3. 8. Türkiye’de Çocuk Suçluluğunun Durumu ve Üzerinde Yapılan Çalışmalar

Ülkemizde çocukların suç işleme oranları yıldan yıla yükselme eğilimi içerisinde. Bu konu ile ilgili hem mahkemeye gelen çocuklar hem de emniyete gelen çocukların raporları ayrıca Adalet Bakanlığı Adli Sicil ve İstatistik Genel Müdürlüğü ile Tevkif ve Cezaevleri Genel Müdürlüğü’nün raporları durumun ciddiyetini önemli bir biçimde kanıtlamaktadır. Çocukların güvenlik güçlerine intikal nedenleri açısından bakıldığında %45’i başkası tarafından suça teşvik yolu ile bu kurumlara gelmektedirler. Buradan anlaşılabileceği gibi çocukların çoğu kurumlara farklı farklı nedenler ile birlikte geniş anlamda yarısı suça itilerek gelmektedir. Bu nedenden dolayı da çocuk suçluluğunun ülkemizdeki durumunu açıklamakta yetersiz kalabilir. Çünkü, kurumlara gelip ya da kuruma gelmeden serbest bırakılan çocuklar dikkate alınmadan düzenlemeler yapılmıştır. Suç türü incelenmeden direkt adli mercilere intikal eden veya alıkoyulan çocuk sayısı 2008 yılında toplamda 62.430 iken 2009 yılında 68.344, 2010 yılında ise 83.393 rakamına ulaşmış ve %29’luk bir

artış göstermiştir. Bu kapsamda, 2006 ATO çocuk suçluluğu raporunda incelemesinde çocuk suçluluğunun nedenleri arasında ilk sırayı 13.246 ile mala karşı işlenen suçlar kapsamındaki “hırsızlık” yerini 2006 sonrası yıldan yıla farklı oranlarda artma meydana gelirken ve 2010 verilerine göre 30.180 ile şahsa karşı işlenen suçlardan “yaralama’ya” bırakmıştır. Ancak tüm bunların yanında mala karşı suçlarda hırsızlık da ilerlemiş ve 21.000 gibi rakamlara ulaşmıştır. Çocuk suçluluğunda hırsızlığın incelenmesi kendi içinde farklı bir çalışma konusunu oluşturmaktadır. 2008 yılında çocuklar tarafından işlenen suçlardan %10’u kız çocukları tarafından işlenirken 2010’da bu durum %11 seviyesine yükselmiştir (Börekçi, 2012: 37). Bu oran, kız çocuklarının işlediği suçlarda ilk sırayı “yaralama” almaktadır. Bununla birlikte, 2008-2010 arası suç işleyen çocukların eğitim seviyeleri incelenirse %4 okuma yazma bilmiyorken 2010 yılında bu %2 seviyelerine gerilemiştir. Ancak, ilkokul bakımından, bu okul mezunu ve okuldan terk suçlu sayısı aynı süre zarfında %2 artış göstermiştir. Benzer açıdan liseler incelendiğinde, meslek okulu öğrencisi, mezunu ve terk suçlu sayısı da %5 artış göstermiştir. Bu açıdan bakıldığında, önemli olabilecek bir konu ise 2008 yılında yüksek öğretim öğrencisi ve yüksek öğretim terk suçlu sayısının 2010 da %96 gibi yüksek bir seviyede azalış göstermesidir. Çocuk suçluluğunda oranlar ilkokul ve lise dönemlerinde artış göstermektedir. 2008-2010 dönemi suç işleyen çocuklarda suç işleme yaşı 15-17 grubudur. 2008 yılında çocuk suçluluğunda yaş gruplarının %67’sinin 15-17 yaş grubu olduğu görülürken benzer şekilde suç oranları orantılı olarak arttığı düşünülürse, 2010 yılında da suçlu grubun %70’lik kesimini 15-17 yaş grubu oluşturmuştur (Börekçi, 2012: 38). Suça yönelen çocukların %39 gibi önemli bir kısmı akran grubu ile suçlara katıldığı, kendi başlarına suçu işlemedikleri ortaya çıkmıştır. Buradan anlaşılmalıdır ki, çocukların yaşamlarında kendi yaş gruplarının etkisi oldukça önemlidir. Suça karışmada akranların etkisini göz önünde bulundurmak hem ülkemiz açısından hem de yabancı ülkelerdeki oranlar açısından oldukça önem arz etmektedir. Çocuğun suça iştiraki sırasında bulunduğu yaş grubu içerisinde yetişkinlerin oranı ise %11 seviyelerindedir. 2010 yılında bu rakam adli mercilere gelen veya getirilen suçlu çocukların %39’u suçu tek başına, %48’si ise planlamadan birden fazla kişi ile %14’ü planlayarak birden fazla kişi ile suç işlemiştir.

Ülkemizde yapılan çalışmalarda yerleşim yerine göre çocukların suç işleme oranına bakıldığında, 2008’de %89’u şehirde yaşarken, 2010’da bu oran %95’e ulaşmıştır, %11’lik bir köyde ikametgah oranı ise %5’e gerilemiştir. İncelenmesi gereken bir diğer konu, 2008-2010 arasındaki göç oranlarının da %5’lik bir artışa neden olmuş suç oranındaki artış ile de benzerlik göstermiştir. Çocukların suça yönelmelerinde madde kullanımının etkisi incelendiğinde, 2008 kayıtlarına göre; çocukların %30’u madde kullanırken 2009’da bu oran %26’ya gerilemiş ancak bu azalma uzun sürmemiş ve 2010 yılında oran %11 artış göstererek %37 seviyesine çıkmıştır. Bu da göstermektedir ki, çocukların önemli bir bölümü madde kullanmaktadır. Madde kullanma eğilimi çocuklarda yaygın bir hal almıştır. Yine bu çocukların ailevi durumları ve demografik durumları, aile üyelerinin sayısı bakımından suça yönelmiş çocukların babasının öz ve sağ olması, bir anne ve baba kontrolü, koruması veya denetiminin çocuk üzerinde ve aile bütünlüğünün var olması açısından düşünüldüğünde 2008 yılında suça itilmiş çocukların %47’sinin öz anne-baba ile birlikte yaşadığı, 2009’da bu durumun %87 seviyesine ulaştığı, 2010’da ise %80’nin bu durumda olduğu bulgulanmıştır. Buradan anlaşılmaktadır ki, çocuk suçluluğunda ailenin bütünlüğü önemli olmakla birlikte, yaşamanın çocuk suça teşvik etmediği, bununla birlikte az da olsa suça yönelmede etki sahibi olduğu görülmektedir (Börekçi, 2012: 37-40).

Ülkemizin nüfusu yıldan yıla hızlı bir şekilde artmaktadır. Nüfusun artması ile birlikte de suç oranları da benzer bir şekilde artmaktadır. Örneğin; ülkemizde 2007 yılı nüfus sayısı 70.586.256’a ulaşmıştır (TİK, 2013). 1994 yılında mahkemeler tarafından yargılanan çocuk sayısı 67.240 iken 2007 yılında bu sayı 111.278’e ulaşmıştır. Genel nüfustaki artış oranı %14.3 iken çocuk yargılama sayısı ile haklarında dava açılan çocuk sayısındaki artış %39.6 olarak tespit edilmiştir. Ülkemizde şehir yaşamı içerisinde nüfus 49.747.859, köy yaşamında nüfus ise 20.838.397 kişidir. 15-64 yaş grubunda bulunan çalışma çağındaki nüfus, toplam nüfusun %66.5’ini oluşturmaktadır. Türkiye nüfusunun % 26.4’ü 0-14 yaş grubunda, % 7.1’i ise 65 ve üst yaş gruplarını temsil etmektedir. Türkiye İstatistik Kurumu 2007 yılı verilerine göre 19 yaş altındaki nüfus 24.799.424 olarak belirlenmiştir. Bu nüfus toplam nüfusun % 35’ini meydana getirmektedir. 1994 yılında yargılanan ve haklarında ceza mahkemelerinde dava açılan 100.000 çocuktaki sanık çocuk sayısı 675 iken, 2007 yılında 100.000 çocuktaki sanık çocuk sayısı 1523’e yükselmiştir. Bu

rakamlar karşılaştırıldığında 1994 ile 2007 yılları arasındaki dönemde 100.000 çocuk nüfusundaki yargılama açısından artış oranı %100.0'den yüksek olduğu ortaya konmuştur.

3. 9. Dünyada Çocuk Suçluluğunun Durumu ve Üzerinde Yapılan Çalışmalar

Modernleşme ve bunun akabinde sanayi alanında gelişmeler ile birlikte çalışacak güce ihtiyaç duyulmuştur. Bu süre zarfında çocuklar da daha çok iş gücüne katılmaya başlamışlardır. Yine modernleşme ile birlikte sanayide çalışacak elemana ihtiyaç duyulması göçleri meydana getirecek ve bu durum çocuklara da yansiyacaktır. I. ve II. Dünya Savaşları sonrasında toplumsal sorunlarla birlikte çocuk suçluluğu oranlarında da önemli oranda artış oluşmuş, bir patlama yaşanmıştır. Veriler incelendiğinde, çocuk suçluluğunun sadece belirli bir bölgeye ait olmadığı uluslararası bir sorun olduğu görülmektedir. Çocuk suçluluğunun 1956'dan itibaren yıldan yıla Kanada'da Aliso Hatch ve Curt Griffiths (1992) tarafından yapılan bir çalışmada, şiddete dayalı çocuk suçluluğunda rakam 1980–1990 arasında iki kat artış gösterdiği, mala ilişkin olarak işlenen suçların tümünün üçte ikisinin çocuk suçlularca işlendiği ortaya konmuştur. Bununla birlikte okyanusun diğer ucunda olan Almanya'da durum farklı değildir. Orada yapılan genel çalışmalarda, Almanya'daki gençliğin yaklaşık %20'sinin şiddet içeren suçlar işledikleri ve mala karşı işlenen suçların üçte birinin çocuklar tarafından işlendiği belirlenmiştir. Almanya'nın komşusu bulunan İsveç'te ise, suçlulukla ilgili Paul Friday (1992)'in çalışmaları, dünya genelinde en demokratik ve en etkili uyum programlarının uygulandığı ülkede çocuk suçluluğu oranında yükselme meydana geldiğini göstermektedir. Tüm bunların yanında yapılan en çok çalışmanın bulunduğu Birleşik Devletler'de durum, çocuk suçluluğu açısından artışın hızla yaşandığı ülkelerin başında gelmektedir. Kanada'da, çocuk suçluluğunun suçlara göre; sınıflanmamış genel verilerine bakıldığında, 1993 - 1996 yılları arasında çocuk suçluların oranının azalma sürecinde olduğu da görülmektedir. Son olarak İsrail'de ise 1950'lerden 1980 yılına kadar artma gösteren suçluluk oranı 1980 yılından sonra yavaş bir azalış göstermektedir (Polat, 2000: 404).

Dünyada ilk çocuk mahkemesi ABD’de açılmıştır. Daha sonra İngiltere’de (1904), Fransa’da (1912), İtalya’da (1934) kurulmuştur. İngiltere’de çocuk yargılamasında, Çocuk psikologu da bulunmaktadır (Ayanoğlu, 2002:94). Yapılan araştırmada İngiltere’de Wales’de çocuklar için yargılanma özel mahkemelerce yapılmaktadır. Cezalandırma da yetişkinlere göre farklıdır. 10 yaşın altındaki çocukların doğru ve yanlış ayırt edemeyeceği ve bundan dolayı da yaptıklarının yanlış olmayacağı hukuk tarafından kabul edilmektedir. Burada 1908’de çocuk mahkemeleri kurulmuş, 1933’de özel yargıçlardan kurulan bir komite kurularak çocukların ıslah edilmesi ile görevlendirilmiş, 1948’de bu komite tarafından gözetim evleri kurulmuş ve çocukların disipline edilmesi sağlanmış, 1969’da 14 yaşın altındaki çocukların koruma ve gözetim altına alınması sağlanmıştır (Erisen, 2000:180). İskoçya’da suça itilmiş çocuklar yargı önüne getirilmeyip bir halk jürisi önüne çıkarılmaktadır. Bu jüri çocuğun nelere ihtiyacı olduğunu tespit edip, onu yönlendirerek çocuğa yardımcı olmaktadır. Ana babanın önünde ve dışında çocuk için en olumlu ortam düşünülmekte ve eğer ortamı kötü ise alternatif ortamlar yaratılmaktadır.

Benzer bir şekilde, dünyada suçluluk rakamları incelendiğinde, çocuk suçluluğunun toplumları etkileyen ve üzerinde önemle durulan bir sorun olduğu görülmektedir. Dünya’da da ülkemizde olduğu gibi çocuk suçlarının büyük bir bölümü akran grupları halinde işlenmektedir. Bununla birlikte çocuk suçu tek başına bir birey olarak da işlese, herhangi bir suç grubuna bağlı olduğu bilinmektedir. Rusya’daki verilere göre çocuk suçlarının suç oranı yetişkin suçluluğuna göre; üç kat daha fazladır. Çocuğun akranları ile birlikte suç işleme yaşları 14 ve 17 yaş arasında çok yaygındır. Hırsızlık, soygun ve tecavüzde bu oran artarken, cinayet ve gasp olaylarında daha azalmıştır. Suç gruplarında durum sadece Avrupa ve Amerika’da değil ülkemizde de benzer şekilde yükselme göstermekte ve önem arz etmektedir. Gruplar açısından dünyada durum incelendiğinde, liderin davranışları ön planda olmakla birlikte toplumun değerlerine bir sırt dönme meydana gelmektedir. Çocuk suçluluğuyla ilgili çalışmalarda bu grupların oluşmasındaki alt kültür faktörleri önemli olduğu halde incelemeler yeterli bir sayıda değildir. Alt kültürler, grubun içinde yaşamını sürdüren ancak bazı yönleri ile ki bunlar sadece ekonomik değil, kültürel ve psikolojik yapıdan farklılaşan küçük gruplar olarak tanımlanabilir. Çocuk suçlarının bazıları tüm toplumlarda benzer şekilde görülürken, bazıları ise toplumdan

topluma farklılık göstermektedir (Eren, 1997). Toplumsal durum, çocuk suçlarının nedenlerinin açıklanmaya çalışılmasında ve bu nedenlerin çözümüne yönelik önlemlerin alınmasında önemli toplumsal faktör kültürel değerler olarak gözükmektedir.

19. yüzyılın başlarından itibaren çocuk suçluluğu problemi yasa yapıcıları meşgul etmeye başlamıştı. Fransa’da ihtilalin nedenlerinden dolayı hem sosyolojinin gelişmesi ile birlikte çocuk suçluluğu da önemli etkilere neden oldu. 1790 – 1791 yasaları küçük suçluların, büyük suçlulardan ayrılmasını içeriyor, milli meclis suçlu çocukların eğitilmesini ve problemlerini eğitim yolu ile çözülebileceği düşünülmüştü. Tüm bunların devamında 1810’da konulan ceza yasasının 66. ve 67. maddeleri çocuk suçluluğunu kapsamıştır. Bununla birlikte küçük suçluların rehabilitesinde dikkat edilen kanunlar arasında bu tür hükümlüler için ıslah evleri açılmıştır. 1810 Fransız ceza yasası çoğu yönden çocuk suçluluğu konusunda ilerlemiş olsa da, çocuk suçluluğunu önleme yolunda kendi ülkelerinde gelişen klasik ekolün yöntemlerini kullanıp çocuklara daha fazla ceza vermeden daha ileri gitmemiştir. Yalnız ceza yasasını yapanların klasik görüşleri düşünülürse bunun bir gelişme olduğu kabul edilir. Klasik ekolün kendi iç düzenine göre cezanın başlı başına bir amacı vardır; bu da özellikle suçluyu cezalandırmak, yaptığı suçun karşılığında aldığı hazzın cezadan daha az olmasıdır. Bu dönemde küçük yaştaki suçlulara daha az şiddetli cezalar verilmişse bunun sebebi, bir suç politikası gütmekten çok, topluluk içindeki hakimlerin çocuklara acıma ve affetme duyguları ön plana çıkmıştır (Eren, 1997).

Avrupa Birliğine üye ülkelerinde yapılan çalışmalar dikkate alındığında ise, mala karşı işlenen suçların istatistiksel açıdan daha anlamlı olduğu gözlemlenmiştir. Şahsa karşı işlenen suçlarda oldukça önemli bir azalma söz konusu olmuşsa da, daha çok tecavüz, müessir eylem suçları işlenmektedir. İtalya, İspanya, İsveç ve İsviçre’de alkol ve uyuşturucu madde yıllar ilerledikçe önemli bir problem halini almıştır. Çocuklar genellikle keyif verici ya da uyuşturan maddelere yönelik hareketlerinin mala karşı işlenen suçların nedeni iken, çocukların alkol kullanımı konusunda sonuçları açısından şiddet içeren suçlara daha çok yöneldikleri görülmektedir (Sevük, 1998: 18).

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

SUÇLU ÇOCUK ALGISI VE ÇOCUK SUÇLULUĞUNA YÖNELİK TUTUMLARDA MEYDANA GELEN DEĞİŞİMLER: KÜLTÜRLERARASI KARŞILAŞTIRMALI ÇALIŞMA

4.1. Algı, Tutum ve Suç İlişkisi

4.1.1. Algı ve Tutum Kavramının İncelenmesi

Algı konusu suç ile ilişkilendirildiği zaman, bireylerin hem suçu algılayışı hem de ona karşı geliştirdiği tutumların incelenmesi önemli olmaktadır. Algı kavramı multi-disipliner bir açıdan incelenmeye başlanmış ve bütün bilimleri -özellikle toplumsal fenomen ile uğraşan sosyolojiyi- ilgilendirmiştir. Algı konusu genel olarak psikolojinin konusu olsa da sosyolojide konu, sosyolojik kavramlarla ilişkilendirilmektedir. Algılama zihinsel bir süreç olarak karşıdaki objenin ya da nesnenin farkına varılma sürecidir. Duyumların tüm yönleri ile nesnelerin tamamen kavranmasıdır. Morgan algı konusu üzerinde yaptığı çalışmasında, algıyı fiziksel nesnelerin geçmişten gelen yetenekler, buna bilişsel şemalar da denilebilir, kavranması olarak tanımlamıştır. Ancak Morgan algısal süreçleri çoklu boyutlarla incelemiş ve bu süreçlere duyum ve tutumları eklemiştir. Algısal süreçlerde uyaranlar sinirsel süreçlerle değerlendirirler (Silah, 2005: 52). Suç söz konusu olduğunda bireyin benzer algısal süreçleri yaşaması normal olarak gözükmektedir. Çünkü algısallık simgeler ve nesneler vasıtası ile duyumlar aracılığıyla değerlendirilirken, bireyler suçu onun sembolleri ile algılamaya çalışırlar. Duygusal süreçler yolu ile algısallık tamamlanmaktadır. Süreç bilgi vasıtası ile algılanıp duygusal yollar ile yorumlanır (Silah, 2005: 53). Algı kavramı detaylı olarak incelendiğinde, suç algısı ile benzer psiko-sosyal süreçler ortaya çıkar. İnsanlar bireyleri tek tek diğeri olarak değil, onları bir grubun üyesi, kendisini de bir grubun üyesi olarak görmektedir. Suçlu birey onun algısında bir birey değil, suç işlemiş grubun temel bir üyesi olmaktadır. Bu durumun meydana gelmesinde yargılamayı veya kategorilendirmeyi yapan bireyin arzusu, ihtiyaçları veya hedefleri etkilidir. Ayrıca birey bu yolla ona karşı nasıl tutum geliştireceğini belirler. Suç, algılayanın hedefinde, kendi geçmiş deneyimlerinde ve kendi sosyal çevresinde eğer

yargılanmıyorsa, hukukta suç olarak geçen eylemi birey o şekilde algılamaz (Taylor ve diğerleri, 2006: 33). Bunların yanında suçluyu algılamamızda ırkın, cinsiyetin, yaşanan bölgenin ve ekonomik durumun etkileri de bulunmaktadır. Çünkü bir birey, algılayan tarafından ilk kez kategorilendirildiğinde direkt olarak o grubun elemanı olarak ona karşı tutum geliştirilecektir. Bunlar insanların geçmişteki tecrübeleri ve bu yolla oluşmuş şemaları yoluyla belirlenirler (McConnell ve diğerleri, 1994: 182-184).

Diğer insanlara karşı oluşturduğumuz kalıp yargılarımız, izlenimlerimiz öncelikle derinlemesine bilgi sahibi olmadan ve önyargılı olmaktadır. Bu tür bilgilerle bireyin, karşı tarafı kategori içine sokması ile tutumlar daha belirginleşir. Bu yolla bireyler başkaları hakkında yargıya varırken, onları değerlendirirken vs. zamandan tasarruf sağlar ve hemen sonuca ulaşır. “Suçlu olması kesin, çünkü hapse girmişti” örneğindeki temel yargı, bireyin ileride de bu kategoriden ayrılmayacağı, ona karşı oluşacak tutumlarda suçlu olarak yargılanacağı anlamına gelmektedir (Taylor ve diğerleri, 2006: 37). Bireyler yaşamlarında ani kararlar verip uygulama ihtiyacı duyarlar. Kararlarında hatalı olmaktan korkmaz ve tutarlılık güderler. Bu nedenlerden dolayı suçlu veya suç hakkında kesin kanıların oluşması ve bunu bütün bireylerin birbirine yakın olarak kabul etmesi sonucu meydana çıkar.

Suç ile tutum ilişkisi incelendiğinde; Allport tutumu: “Bireyin geçmiş tecrübelerinden yola çıkan, bireyin algısını yönlendirdiği tüm nesne ya da olgulara karşı hareketli, değişen bir etkiye sahip niyetler.” olarak tanımlamıştır. Horne (1985) ise tutumları: “Belirli ve kasti olarak tutarlılık gözetilerek nesnelere karşı geliştirilen davranış öncesi yargılar.” olarak yorumladı. Tüm bu tanımlar incelendiğinde, tutumlar, bir nesneye karşı tutarlılık amacı güden yargılar, geçmiş yaşantılar sonucunda yığılarak oluşmuş, uzun vadeli, kalıcı, kesin olmasa da davranışlara dönüşen bir süreç olarak görülebilir. (Akt; Küçüker, 1997: 19). Görüldüğü gibi tutumlar direkt davranışlara neden olmazlar. Suçlu bireye ya da suçlu olmadığı halde bireyin algısında suçlu olarak yer etmiş bireye karşı oluşan tutumlar, bireyin geçmiş tecrübeleri, dinlediği, gördüğü -suç kendisine yönlendirilmemiş bile olsa- suça karşı tutum geliştirir. Suç bireyin yaşamında bulunan realitedir. Suçun onun yaşamında bulunması, ona karşı anlamlı ya da anlamsız tutumlar geliştirmesini de zorunlu kılar. Suç kuramları suçu açıklarken, en çok sosyoloji kuramları, suçlarda bireylerin sosyal

çevrelerinde suçun etkiliği üzerinde yorumlar yapar ve çocuğun özellikle suça itildiğini savunurlar. Suçlara karşı oluşan bu itilme tutumu tüm insanlar tarafından kabul edilir ve çocuğun suç işleyemeyeceği, onun başka biri tarafından bu duruma itileceği düşüncesi ortaya çıkar (Küçüker, 1997: 19).

Konu üzerinde araştırmalar yapan Yavuzer (2009), tutumların oluşumunda özellikle çocuklukta anne ve babanın çocuk için rol model olduğunu ve onların çocuk tarafından taklit edildiğini düşünmektedir. Suçta bireyi suçlu olarak algılayan aile, kendi çocuğunun, suçlu olduğu algısına ve tutumuna kapıldığı çocuk ile iletişim kurmasını istemez. Ona konu hakkında gerekli telkinler verir. Diğer çocuklar için bu süreç oldukça acımasız olurken, çocuk da ailesinden öğrendiği suçlu algısını geliştirmiş olur. Aile, çocuğun kişiliğinin yerleşmeye başladığı dönemlerde çok etkidir. Bu sebepten suç algısı çocuklarda aile ile başlamakta ve çevreye yayılmaktadır. Sampson ve Laub, bireylerde oluşan anti-sosyal kişilik bozukluklarında ve davranışlarında durumun çocukluktan başlayarak durağan bir şekilde devam ettiğini söylemektedir (Kızmaz, 2005: 371). Yani bir bireyin, ileride kimi nasıl yargılayacağını, olaylara karşı nasıl tutum geliştireceğini, sapkın davranışın ne olduğuna ilişkin yargılarını ve algısını etkileyen durumlar, çocuğun geçmişinde aranmalıdır. Suça ve suçluya karşı insanların bakış açıları onların geçmişlerinde oluşmakta ve stabil bir şekilde geleceği etkilemektedir. Benzer bir şekilde suçlu çocuğun, suça itilmiş çocuğun gelecekte ne olacağı aslında geçmişteki insanların beyinde zaten şekillenmiş bulunmaktadır. Düzensiz davranışlar sergilenen yerleşim yerlerinde bulunmaları, duygudurumları, hedeflere ulaşım ulaşamamaları gibi nedenler onları insanların bilişlerinde farklı kategorilere sokmaktadır. Bu yolla suçlu olarak kategorize edilen bireyler ise kendilerini suça bir adım daha yaklaştıracak sosyal değerlerden uzaklaşmaktadır. Suçlu çocuk açısından, suçlu tutum ve duyguların gelişimi, onun akran çevresinden farklılaşmasına, duygu durumunun değişmesine, farklı suç gruplarına dâhil olmasına ve toplumsal değerlerden sıyrılmasına neden olmaktadır (Siegel, 1989: 209).

4. 1. 2. Suçluyu Algılamada ve Suçluya Yönelik Tutumlarda Değişimler

Algılama yukarıdaki tanımlamalardan anlaşılacağı gibi bir süreç, tutumlar ise bireylerdeki bir yargı sistemidir. Tutumlar, bir nesne hakkında bilişsel yapılar olarak ortaya çıkmaktadır. Bireylere yönelik ya da herhangi bir nesneye yönelik tutumlarda değişimin meydana gelmesi uzun bir süreçtir. Tutumlar kısa sürelerde değişmedikleri gibi uzun sürede de oluşurlar. Suça yönelik tutumların oluşumu yine diğer din, hukuk, ahlak vs. gibi konulara yönelik tutumların oluşumu ile benzerlik içerir. Tutumların oluşumu evrenseldir. İnsanlar yaşadıkları ya da sahip oldukları şeyleri karşılaştırarak değerlendirirler. Yine yaşamlarında çok sayıda tutum oluştururlar; bu tutumların bazıları davranışlara dönüşür, bazıları ise sadece tutum olarak kalır. Suçluya yönelik tutumlar ile suça uğramış bir bireye yönelik tutumlar arasındaki değişimler ve değişimlerin davranışlara dönüşme aşaması farklı aşamalar içerir. İnsanların inandıkları şeyleri yaşamlarına dâhil etmeleri ve davranışlara dönüştürmeleri oldukça karmaşık ve zor bir süreçtir. Örneğin; bir birey ekmek çalmış bir çocuğun cezalandırılması gerekliliğine inanır ve ayrıca uygulama boyutunda bu davranışa tepki geliştirebilir. Benzer olarak konu üzerinde yapılan saldırganlık ve gruba karşı önyargı deneylerinde LaPierre (1934\1989), Amerika Birleşik Devletleri'nde Asyalılara karşı önyargılı tutumların yüksek olduğu dönemde, Asyalı bir aile ile bir Amerika gezisine çıkmış; 251 otel ve restorana yaptığı yolculukta, yemekler yemiş ve aile ile kalmıştır. Sonra LaPierre gittiği restoranlara bir yazı gönderip Çinli bir aile ile geleceğini ve hizmet alıp alamayacağını sormuştur. Gelen cevapların %92'sinde hayır yanıtı verilmiştir. Anlaşılacağı gibi, suçlu davranışı algısı sadece bir Çinli bireye yönelik değil, Amerika Birleşik Devletleri'nde tüm Asya kökenlilere yönelik olmuştur. Bu sonucun sebebi olarak biyolojik farklılıkların suçlu algısına etkisi, göçün Amerikan ekonomisine olan zararlarının sorumlusu ve suçlusu olarak Çinlilerin görülmesi vardır. Ancak suçlu profilinin algılanması ve davranışlara dönüşmesi yukarıdaki çalışmada görüldüğü gibi oldukça zor bir süreçtir.

Suçlulara yönelik etnik, coğrafi, psikolojik ve sosyolojik algılar ve tutumlar direkt olarak davranışlara yansımadağı için doğrudan gözlenemezler, sadece davranışlara yansındıklarında anlaşılabilirler (Hogg ve Vaughan, 2007). Etnisiteye ya da başka bir sosyolojik yapıya yönelik özellikle suç konusu dâhil edildiğinde, tutumlar pozitif yönde olmamakta ve negatif yönleri doğru gitmektedir. Tutumların

olaylara, kişilere veya nesnelere yönelik değerlendirmeler içermesinin unsurları yukarıda açıklanmıştır. Unsurlar açıkta olmasa da -örneğin; bir Amerikan vatandaşına herhangi bir Çinliden zarar gelmese de ona karşı suçlu etiketlemesi yapabilmekte- bireyler tarafından mecazi olarak değerlendirilebilirler (Plotnik, 2009). İnsanlar aileleri ve sosyal gelişim çevreleri yoluyla, tutumları çocukluklarından itibaren öğrenirler. Özellikle suçlu çocuğa yönelik tutum ve yargılamaların, diğer tutumlar ile birlikte aile, okul ve akran çevresi yoluyla kazandırıldığı görülmektedir. Anlaşılabacağı gibi tutumlar bireylerin kazanılmış kişilik özellikleri olarak da düşünülebilir. Tutumların hepsinin davranışlara dönüşmesinin mümkün olmadığının anlaşıldığı gibi, her davranışın arkasında da bir tutum olduğu unutulmamalıdır (Morgan, 2004).

Suçluya yönelik tutumların oluşması ve değişmesi birbirinden farklı olarak değerlendirilecek aşamalar değildir. Bu yöndeki farklılıklar tutumlarda ayırım yapmayı zorlaştırırlar. Bu yüzden tutumların değişimleri ve oluşumları birbirine göre anlamlıdır. Bireyin grup içerisindeki yeri, grubun değer yargıları, grubun önyargıları ve daha başka grupsal değerler, bireyde tutumların oluşumuna ve değişimine etki eder. Bireylerde suçluya yönelik tutumlarda değişimler gerçekleştirilmek istenirse bu faktörlerin de değiştirilmesi gerekmektedir. Ancak tutumlar bireyler açısından hem zamandan tasarruf sağlar hem de anlamlı çıkarsamalar için yol gösterir. Onda oluşabilecek bir çelişki, bireyi kararsızlıklara götürebilir. Bunun yanında tutumlar nesneye veya kişiye yönelik davranışlarda bir hazırlık süreci olarak düşünülürse, karşı tutumları da dikkate almak gereklidir. Suç konusunda suçluya yönelik tutum, onun kendisini suçlu olarak değerlendirmesine neden olabilir veya “kendini gerçekleştiren kehanete” dönüşebilir. Tutumların bu yapısına dikkat edilirse, tutumların sosyal konularda ne denli önemli olduğu anlaşılır (İnceoğlu, 1985). Donald T. Campbell'ın ifadesinde objeye karşı oluşan sosyal bir tutum, tutarlı davranışlar olarak yansımaktadır. Sosyal tutumlar sadece bir bireyde değil, gruplarda ortaya çıkacağı için -Lapierre'nin deneyinde de görüldüğü gibi- grupsal bazda tehlikeli olabilir, yanılsamalar içerebilirler. Simgelere yönelik tutumlara sadırılar -örneğin; toplumun bayrağını yakma ya da indirme- tüm gruba yönelik suçlu tutumuna bireyleri götürebilir, karşı bireyleri algılamalarda sorunlar ortaya çıkabilir. Yani bireylerin ve grupların davranışlarının anlaşılması için, suçun

şekli ve neye yönelik olduğu gibi değişkenlerin ölçülmesi faydalı olacaktır (İnceoğlu, 1985).

Sonuç olarak tutumlar biyolojik değildir, değişimi ise benzer bir şekilde biyolojik olmaktan öte, psikolojik bir süreçtir (Güney, 2000: 311). Tutumların duygusal, zihinsel ve bilişsel öğeler taşıması ve bu öğelerin birbirleriyle iç içe olmaları onların değişimini zorlaştırmakta, suçlu çocuğa yönelik tutumlarda değişimleri azaltmaktadır. Suçlu çocuğa yönelik tutumların oluşmasında aileden gelen kalıplar, sosyal tecrübeler, şiddet vakaları, grubun değerleri, başkalarını taklit gibi süreçler etkidir (Yüksel, 1994: 22). Olumlu olarak oluşacak tutumlar bireyin davranışlarını olumlu yönde etkileyecektir. Medya araçlarının kullanımı, okul müfredatları ve değerler çalışmaları, aile öğretmen görüşleri çocuk üzerinde oldukça etkilidir. Günümüz çocuğunun, geleceğin yetişkini olduğunu varsayarsak onda oluşacak tutumların boyutları ve önyargılar hem kendi hayatlarına yönelik tutumlarda hem de suçluya yönelik bakış açısından etkili olacaktır. En kötüsü ise çocuğun suçlu çocuğa yönelik algısı olacak ve dışlama süreçleri acılı bir dönem oluşturacaktır.

4. 1. 3. Suçlu Çocuk Algısı ve Çocuğa Karşı Genel Tutumlar

Suçlu birey algısında dünyada meydana gelen değişimler büyük ölçüde etkili olmaktadır. Özellikle sanayi inkılabı, bu konuda çocukların çalıştırılması ya da annenin iş yaşamına dâhil olması gibi nedenlerden dolayı; çocuğun daha boş kalması, aile yaşamından uzaklaşması ve marjinalliğin ortaya çıkmasında etkili olmuştur. Çarpık kentleşmeler, işsizlik, terör, kargaşalar, göçler vs. çocukların ve yetişkinlerin yaşamlarını derinden etkilemekte, tutumlarında ve olayları algılamalarında farklılıklara yol açmaktadır. Bireylerin suça yönelik bakış açıları onların algısında suçun önemi ya da değerlere ve normlara yönelik bir suç olup olmadığı önem arz eder. Örneğin; bir devletin simgesi olan bir bayrağı yakıp polise molotofla saldıran bir çocuk ile aç kaldığı için hırsızlık yapan çocuk arasında algısal farklıklar olacaktır. Algısal farklılıklar değerlendirilirken, tutumların süzgecinden geçirilir. Çocuğun bulunduğu bölge ve mensubu olduğu etnik menşei, onun daha da farklı açıdan düşünülmesine neden olacaktır (Boehnke ve Winkels, 2002). Bu durum

gelişmiş ülkelerde az gelişmişlere doğru bir açıdan incelendiğinde, tutumlarda ekonomik nedenlerden dolayı farklar da meydana gelecektir. Devletin politikalarından dolayı çocuğun istihdam edilmesi ya da sokakta çalıştırılması gibi nedenlere ses çıkarılmaması, eylemlerin sık olduğu ülkelerde değerler değişeceğinden suça ve çocuğa karşı tutumlarda da farklılıklar bulunacaktır.

Suçlu çocuk hakkında yanıltıcı düşünceler ya da kavram yanılgıları yüzünden de çocuğa karşı tutumlarda farklılıklar meydana gelir. Biyolojik, ırksal, kültürel ve cinsiyet açısından durum değerlendirildiğinde çocukların ırkına yargılamalar, kültürel çevresine göre ona karşı yargılar geliştirmeler gibi nedenlerden dolayı çocuk suçsuz olsa dahi topluluk tarafından o şekilde algılanmaktadır. Çocuğun yaşadığı yöresinden dolayı “suçlu doğan” anlamında düşünülmesi çocuğa karşı bir kavram yanılgısıdır. Bunun yanında “tam bir suçluya benziyor” gibi, çocuğun yüz şeklinden yola çıkılarak yapılan yorumlamalar da çocuk açısından oldukça sıkıntı verici bir süreç ve kavram yanılgısıdır. Bunların yanında benzer bir şekilde “dengesiz, saldırgan, hırsız, soyu bozuk” gibi yargılamalar çocuğa yönelik tutum ve algılardan ibaret oluşmaktadır (Neumeyer, 1961: 14). Çocuğun bulunduğu bölgenin suç oranlarının yüksek olması toplum tarafından çocuğun da bir suçlu olduğu anlamına getirilmektedir. Mensubu olduğu ırk yüzünden suçlu olarak düşünülmesi yine yukarıdaki durumla benzer bir içeriğe sahiptir. Bu durum çocuğu gerçekten suça yönlendirmekte ve “kendini gerçekleştiren kehanet” süreci ortaya çıkmaktadır. Suçlu olarak yaftalanarak çocuk gerçekten öyle olduğunu düşünmekte ve kendini bu yönde şekillendirmektedir (Taylor ve diğerleri, 2005).

Kavram yanılgılarının yanı sıra, suçlu çocuğa yönelik tutumlar üzerinde hukuksal bakış açısı, grupsal yaklaşımlar ve değişen toplumsal normlar da etkili olmaktadır. Medyanın ya da farklı sosyal grupların çocuk üzerindeki etkileri yine onların suçlu çocuğu algılama şekillerindeki farklılıklardan dolayıdır. Suçlu olarak düşündürülmek istenen çocuk, medyasal yollar ya da diğer kitle iletişim araçları ile şekil verilmeye ve sembolleri oluşturulmaya çalışılmaktadır. Bu konunun algısal yönü asıl olarak bazı temel teorilerin yorumlanmasından geçmekte ve analizlerin teoriler üzerinde yapılan deneyler ile birlikte karşılaştırılması gerekmektedir. Kuramsal bazda yapılacak araştırmalar ve tanımlamalar çalışmanın güvenilirlik ve geçerliliğini arttırmada daha çok katkı sağlayacaktır. Suçlu çocuk ile ilgili

oluşabilecek algılar genellikle toplumun kalıpyargılar üzerinden yürümekte ve şekillenmekte olan bir süreçtir. Bu yüzden kuramların mikro-sosyolojik açıdan değerlendirilip kültürlerarası çalışmalardan yararlanmak etkili bir yöntem gibi görünmektedir.

4. 2. Suçlu Çocuk Algısı Kapsamında Kuramsal Analizler

Kuramlar genel olarak suçu açıklamada üzerinde çalışılması gereken etkili araştırma alanıdır. Çocuk suçluluğu konusunda yapılan çalışmalar genellikle kuramlar üzerinden yapılmakta ve açıklanmaya çalışılmaktadır. Ancak algısal çalışmalarda sosyolojik kuramlara başvurmak oldukça tatmin edici bilgilere varmada bir yol olarak görülür. Gerek sosyoloji gerekse sosyal psikoloji çalışmalarında kuramsal araştırmalara yönelik çalışmalar yürütülmektedir. Çocukların suçlu olarak algılanmasında ve onlara yönelik suçlu etiketinin kullanılmasında, aileden ya da sosyal çevreden sosyal öğrenme ile çocuğun suçlu olduğunun taklitler yoluyla algılanılması, çocuğa suç işlemese de herhangi bir özelliği nedeni ile suçlu yüklemesi yapılması, çocukların yaşadıkları yerlere ve ırklarına göre suçlu kategorisine sokulmaları, çocuğun bireylerin tutumlarına göre suçlu olarak yargılanması kuramlar açısından değerlendirilebilecek konulardır. Çalışmada suçlu çocuğa yönelik algıların ve tutumların kuramlar açısından kısaca açıklanması gerekliliği duyulmuştur.

4. 2. 1. Etiketleme Teorileri

1938 yılında Tannenbaum ile ortaya çıkan bu Amerikan bazlı etiketleme teorisi, 1960'lı yıllarda suç ve suçluluk çözümlemelerinde önem kazanan ve suçun çözümlemelerinde etkili olarak ün kazanan bir teoridir. Kuram, bireyler üzerine yapıştırılan etiketlerden dolayı bireylerin suç işlediğini savunmaktadır. Teoriye göre; bireylerin suça karışması yine onların toplum tarafından ötekileştirilmeleriyle başlamaktadır (Bal, 2004: 21). Bireyler kardeşleri, akrabaları, eşleri ve tüm çevreleri tarafından başka bir adla etiketlenmektedirler. Bireylere verilen adlandırma onları tamamen toplumun dışına itmekte ve sapma davranışını gerçekleştirmektedir. Ötekileştirilen bireyler diğer sapkın olarak isimlendirilen bireyler ile gruplar oluşturmakta ve suça karışmaktadır. Bireyler bir kere suça karıştıklarında artık onlar

diğer insanlar tarafından “suçlu” olarak isimlendirilmekte ve dışlanmaktadır. Bu da bireyleri tekrar suç işlemeye itmektedir. Bireyin şahsına gelen bu uzaklaştırma onun hem mesleki hem de ailevi yaşamına tamamen etki etmektedir. Psikolojik olarak da birçok etkiler meydana getirmektedir. Teoriye göre bu tür dışlanan bireylerin normal bireyler tarafından yasal kabul edilen davranışların ihlal edilmesini kolay hale getirmektedir (Demirbaş, 2005: 141). Bu sebeple teori suçluluk algısını ve olgusunu ceza hukuku kurallarını ihlal etme gerçeğinden farklı olarak suçlu olarak damgalanma süreci içinde ortaya çıktığını belirtir.

Teorinin cevap olarak aradığı sorular diğer teorilere göre çok farklılık ve ayrışma göstermektedir. Diğer teorilerde kuramcılar neden suçun işlendiğini araştırıp sorular sorarken, etiketleme kuramında bu durum bireyin nasıl itildiğinin araştırılması ile başlar. Yani teori, davranışları nasıl ve ne nedenle hukuki ya da hukuki olmayan olarak nitelendirildiğinin temellerini arar. Etiketleme teorisyenlerine göre, önemli bir sorun da bu etiketi kimin kime, hangi belirleyicilere göre uyguladığıdır. Hangi temel sebepler burada etikete neden olur. Toplumsal kontrol mekanizmaları toplumda güçlü olan gruplar tarafından kontrol edildiği için hukuk özellikle burada temel neden, bu gücü elinde bulunduranlar temel yönlendirme sebebi olarak kabul edilir. Topluma hâkim kurallar hangi davranışın sapma, hangisinin sapma olmadığını belirlemeye yardımcı olur. Bu nedenle Becker’in “hangi davranışın sapma davranışı olarak alınacağı, o davranışı kimin yaptığına bağlıdır” düşüncesiyle; suç, temel olarak grubun içerisinde bir sınıfın temsilidir. Üst sınıflardaki bireylerin suç işlemeleri çok daha zordur. Suç oranları da bu konuda düşük gelecektir. Giddens’a göre; bunun nedeni, üst sınıfa mensup bireylerin çocukları tarafından ortaya çıkarılan herhangi bir hırsızlık vakası, polis veya mahkemeler tarafından masum çocuk oyunları olarak düşünülürken; alt sınıfa mensup bireyler tarafından veya gettoda işlenen bu eylemler, hırsızlık olayları olarak görülerek, bu yönde işlem yapılmaktadır. Suç işleme süreci; etiketlenme, dışlanma ve suçlu davranışı olumlu pekiştirme şeklinde devam eder. Kişiler bir defa polis, mahkeme veya cezaevi tarafından suçlu olarak etiketlendikten sonra suçlu gibi davranmaya başlarlar (Akt:Bal, 2004: 22). Bu şekilde etiketlenen bireyler kendilerine olan saygılarını koruyabilmek için gruba düşman olurlar. Etiketlenme, bireyler arasında alt kültürel yansımalarla yol açarak bireyleri farklı yaşam yönlerine iter.

4. 2. 2. Sembolik Etkileşimci Teori

Toplumlar, bazı sembolleri kullanarak iletişim kurarlar. Dil özellikle toplumların oluşturduğu sembollerin başında gelmektedir. Toplumların davranışlarında sosyolojik birçok süreç yer alır. Ancak önemli davranışların temelinde kişilerin psikolojik özellikleri etkilidir. Toplumların bireylerden oluşması, bu bireylerin ise psikolojik bir varlık olması nedeniyle kendi iç dünyası ile diğer iç dünyaları birleştirerek toplumsal psikolojiyi oluştururlar. Bu toplumsal psikolojinin dışarı yansması ise semboller yoluyla olur. Özellikle yüzyılımızın başında başlayan ve daha çok Birleşik Devletler sosyolojisinde etkili olan mikro sosyolojik çalışmalar, toplumu ve onun davranışlarındaki psikolojik süreçleri incelemiştir (Şenol, 1994: 40). Sembolik etkileşim olarak da ifade edilen bu süreçler, bireyin ve toplumun birbirinden ayrılmaz parçalar oldukları ve farklı durumlarda birbirini tamamladıkları olgusudur. Bireyler ve toplumlar o kadar iç içe girmişlerdir ki, toplumu bireyden ayrı düşünmenin imkânsız olması gibi, bireyi de toplumdan ayrı düşünmek imkânsızdır. Yukarıda bahsedildiği gibi, toplumlar daha önceden oluşturdukları semboller ve jestler yolu ile yeni üyeye, sosyalizasyon süreci içerisinde bunları kazandırır. Bu sembollerin işe koşulması ise iletişimin başlaması olarak ifade edilebilir.

Özellikle sembolik etkileşimcilik ifadesinin, etkileşim teorilerinin temsilcilerinden olan G. H. Mead'in de öğrencilerinden olan H. Blumer'e ait olduğu söylenebilir. Her iki sosyologun Chicago Okulu temsilcilerinden olması ile bu görüşe Chicago geleneği de denilmektedir. Sembolik etkileşimciliğin temelinde bireye vurgu vardır. Herhangi bir gerçek durumun bireylerde değişik öznel yorumlara yol açabileceği ve bu realitenin toplumsal hayatta yaygın bir biçimde görülebileceği, bu gerçeği incelemeyen sosyolojik teorilerin toplumun gerisinde kalacağını savunmuşlardır (Poloma, 1993: 25). Blumer'a göre; bir topluluktaki insanların sahip oldukları ortak simgeler ve anlayışların her yönden incelenmesi, sembolik etkileşimin temel özelliğini oluşturmaktadır. Bu teoriye göre kavramlar etkileşim yoluyla ve imgeler aracılığıyla şekillenmektedir. Sembolik etkileşimci model, toplumsal olayları veya olguları kişiliğin bireysel yanlarını dikkate alarak mikro ölçekli değerlendirmektedir. Makro yaklaşımlardan ayrılan yönü, burda konunun merkezinde "bireyin kendisi" vardır. Sembolik etkileşim teorisini araştıran teorisyenler, yaşam dünyalarının sembollerle kurulduğunu, bireylerin sembolleri

yorumlayarak, onları anlamlandırdıklarını ve sembollere göre harekete geçtiklerini belirtmektedirler (Kul, vd., 2009: 16).

Mead'a göre ise, insanlar bir tür toplumsal sistem oluşturacak kabiliyette düşünen, bilinçli, birçok farklı ideallerin peşinden koşabilen ve birbirleri ile iletişim kurabilme yeteneğine sahip varlıklar olarak yalnızca anlam aktarma yeteneğine sahip olmakla sınırlı değil; aynı zamanda başkalarının sözlerini ve eylemlerini yorumlama yeteneğine de sahiptir. Bu anlamlar, değişmez ya da mutlak değildirler. Anlamlar; duruma, koşula göre değişir (Ruth, vd., 2012: 22). Aynı sözcük, farklı bağlamlarda farklı anlamlar kazanabilir. Hatta farklı vurgularda söylendiğinde farklı anlamlar kazanabilir.

Mead, 'kişisel ben' ve 'toplumsal ben' ifadesini kullanır; yani kişinin gerçek öz benliğini toplum karşısındaki benlikten, insanların diğerlerinin yanındayken gösterdikleri toplumsal imajdan ayırır. Her bireyin kendisi için özel arzuları ve ihtiyaçları vardır; ancak başkalarının bizim hakkımızda neler düşündüğünü fark edebildiğimiz için tamamıyla bencilce de davranmayız. Bu yüzden öz ben ile dış ben arasında sürekli bir kavga vardır. Bu kavga, Mead'e göre özdenetim olarak adlandırdığımız şeyin, yani kendini sınırlama mecburiyeti ortadan kalktığı durumlarda bile, belleğimizdeki, vücudumuzu yönlendirme ve duygularımızı sınırlama tutma aracının temelini oluşturur. Sürekli karşılaştığımız, fakat özellikle de tanımadığımız kişilerin bütün ihtiyaç ve arzularının bilinemeyeceği için, belli genellemeler yaparız. Genelleştirilmiş ötekinin -örneğin; bir camide ibadet sırasında gülmeye kalktığımız bir durumda- hakkımızda neler düşünebileceğine ilişkin bir imge geliştiririz (Ruth, vd., 2012: 23). İşte bu yolla, genelleştirilmiş öteki arasından, özellikle bizim için önemli olan kişilerin, yani önemli ötekilerin baskısına boyun eğeriz.

Diğer sosyoloji teorileri ile karşılaştırıldığında sembolik etkileşimcilik insan hayatının şekillenmesinde ve suçun oluşumunda bireyi daha aktif olarak değerlendirir. Toplum içerisinde temel olarak yer alan makro yaklaşımlardan ve bazı fonksiyonalist yaklaşımlardan kendini bu özelliği ile ayırır. Sembolik etkileşimcilik sosyal psikoloji ile sosyoloji arasında bir köprü durumundadır. Bu teorilerin dışında sembolik etkileşimcilik toplumun aktif, katılımcı, yaratıcı ve ifade etme kabiliyeti

olan özneler tarafından insan, gündelik yaşamda sembolik etkileşim ve iletişim aracılığıyla her gün nasıl ve ne şekilde kendi kendini yorumlamaya çalışır (Poloma, 1993: 230-231). Sembolik etkileşimcilik bu açıdan da toplumun, onu oluşturan bireylerden farklı ve çelişkili bir gerçekliği olmadığını, bu nedenle de sosyologların toplumsal harekete birey tarafından enjekte edilen anlamı yorumlamakla işe başlaması gerektiğini düşünen ve anlama metodunu uygulamayı savunan Weber'in yaklaşımına daha yakın durur. Suç da birey tarafından işlenen ve yorumlama metodu ile anlaşılmaya çalışılan semboller olan bir olgudur. Onun açıklanması da bu şekillerin ve hareketlerin derinlemesine yorumudur.

Sembolik etkileşimciliğin kurucusu olan Mead'a göre; insan bütün varlıkların aksine kendi özel yeri olan kendine özgü bir varlıktır. İnsanlar bu özellikleri ile her konu hakkında hayvanlar gibi içgüdüleri ile davranmak yerine, beynini ahlaksal özellikleri ile kullanabilen bir varlıktır. İnsanlar içinde yaşadıkları dünyayı anlayabilen ve bu anlamları sembollerle anlatabilen, başkaları ile de bu anlamları ifade eden semboller aracılığı ile etkileşim kurabilen ve benlik duygusu geliştirebilen varlıklardır. Mead'a göre; benlik insanlara rol alma sürecinde kendilerini diğerlerinin açısından görebilme olanağı sağlar. Ayrı olarak eklemek gerekirse benlik sayesinde kendimize dışarıdan, bir nesneye bakar gibi bakabiliriz. Diğerlerinin bizi nasıl gördüklerini, nasıl algıladıkları ya da diğerlerinin gözüyle nasıl görüldüğümüzü yorumlayabiliriz. Yalnızca bireysel olarak kendi benliğimizin değil başkalarının da farkına varırız, başkalarının hislerini, niyetlerini ve beklentilerini yorumlayabiliriz (Poloma, 1993: 230-231). Temelinde sosyoloji teorilerinin çoğu toplumu yapıları açısından analiz etmeye ve anlamaya çalışırken, sembolik etkileşimcilik yine bireyleri semboller aracılığıyla bireylerin hangi günlük etkileşimlerinden anlamlı bir toplumsal yapı oluşturdıklarını araştırmaya çalışır ve o konu ile ilgilenir. Sembolik etkileşimciliğe özellikle Mead'ın görüşlerini geliştirmeye çalışan Blumer'in çalışmaları değerli bir katkı sağlamıştır. Çalışmalarında ilgisini sembolik etkileşimciliğe uygun bir yöntem geliştirmek üzerinde yoğunlaştıran Blumer, sembolik etkileşimin yöntemini toplumsal olgunun doğrudan incelenmesi olarak tanımlar (Poloma, 1993: 232-233).

Sembolik etkileşimciler genellikle küçük ölçekli, karşılıklı etkileşimler üzerine eğilerek bu etkileşimlerin tarihsel veya toplumsal düzenlemelerle ilişkilerine

değinmedikleri gerekçesi ile eleştirilirler (Haralambos ve Holborn, 1995:896). Bunlara ek olarak, sembolik etkileşimci teorinin sosyolojide son çalışmalar içerisinde etkili bir yeri olmuştur. Çağdaş sosyoloji teorilerinde sembolik etkileşimcilikten etkilenecek ortaya çıkan veya sembolik etkileşimcilikle ortak çok fazla sayıda benzer özelliği paylaşan önemli teoriler bulunmaktadır. Bu yaklaşımların başında toplumsal yaşamı bir sahneye benzeten Erving Goffman'ın Dramaturji ya da katkıda bulunduğu Etnometodoloji teorisi, gündelik yaşamın gerçekliğini inceleyen Alfred Schutz'un sosyolojik fenomenoloji yaklaşımı ve günlük etkileşim esnasında oluşturulan gerçekliğin deneysel yollarla incelenmesi ile ilgilenen etnometodoloji yaklaşımı ile Harold Garfinkel yer almaktadır.

Weber sosyolojisi de dâhil olmak üzere bu yaklaşımların çoğu literatürde çok defa eylem teorileri, yorumlayıcı sosyoloji veya hermonetik sosyoloji olarak tek bir çatı ve yöntem açısından ele alınabilmektedirler.

4. 2. 3. Sosyal Öğrenme Teorisi

Bu teori sosyal psikoloji ve sosyoloji ile en yakın ilişki içerisinde olan bir alt teoridir. Bireylerin davranışlarının oluşumunda “kültürlenme” diye ifade edilen büyük bir sosyalleşme sürecini vurgular. İnsanların psikolojik yaşamlarında farklı farklı düzenlemeler vardır. Öncelikle, birey kendini farklı yollardan doyurmak zorundadır. Bunlara örnek olarak; uyku, yeme-içme, cinsellik gibi temel ihtiyaçlar gösterilebilir. Bir diğer gereklilik ise öğrenme yöntemidir. Davranışlarımız ise çevre yoluyla, sosyalleşerek öğrenilen davranışlardır. Bu teoriye göre; suç çevre tarafından oluşturulmaktadır. Birey suça çevresi tarafından katılmaktadır. Bireyi suça iten temel faktörler çevre tarafından öğretilmiştir. Dönmezer, kişi doğumundan ve çocukluğundan itibaren aile, çocuk grupları, okul grupları gibi birçok grup içerisinde dünyaya gelir. Bu gruplar bazı davranışları onaylarken, bazı davranışları onaylamayarak öğrenme süreci üzerinde etkili olduğunu varsayar. Birey sosyalleşirken, hem olumlu davranışları formal eğitim süreci gibi yöntemlerle öğrenir hem de bu sosyalleşme sürecinde ahlaka yani o toplumun ahlaksal ilkelerine uygun olmayan kuralları öğrenir. O halde suç, psikolojik ve normal öğrenme sürecinin bir sonucudur. Yani suç, birey tarafından ortaya çıkarılmış normal bir

öğrenmedir. Bu sosyalleşme süreci içerisinde bazı önemli görüşler vardır. Birinci görüşe göre kesin olarak suç çevresel süreçler tarafından öğrenilmiştir. İkinci teori ise, Sutherland tarafından ileri sürülmüş olup “aykırılıkların birleşmesi teorisi”dir (Dönmezer, 1994: 345). Bu teoriyi detaylandırmak için ileride ayrı başlıklar kullanılacaktır. Sosyalleşme teorileri birden çok nedenle yorumlandığı için her birinin ayrı başlıklar altında incelenmesi uygun bulunmuştur.

Sosyal öğrenme teorisinde ayrı olarak taklit kavrayışı vardır. Taklit birinin davranışlarının aynen alınıp uygulanmasına dayanır, diğer kişinin örnek alınan kişinin davranışlarından etkilenmesi söz konusudur. Akers adlı sosyal psikolog öğrenmenin tamamıyla taklitten oluştuğunu ve taklidin suç ile olan ilişkisini inceler (Polat, 2009: 41). Öğrenme ortamındaki farklılıklar; bireyin yaşamındaki sosyal gruplar, aile, arkadaşlar, etnisite, yaşadığı bölgenin sosyal ve ekonomik durumları tarafından oluşur. Söz konusu öğrenmede birey, kendine en yakın gördüğü bireyleri örnek alır ve bu yakınlık; yaş, cinsiyet, popülerlik temellidir. Birey davranışında kendine yakın olan bu kişiyi ve o kişinin bulunduğu sosyal grubun normlarını dikkate alır ve onun davranışlarını uygular. O kişinin yaşamı birebir çocuk ya da birey tarafından taklit edilir. Grubun kurallarını öğrenen birey; o kuralları, bir grup üyesinin -bu grup üyesinin beğeni kazanıp bir statü elde etmiş olmasına gerek de yoktur- davranışlarını uygular.

Sosyal öğrenme kuramının en önemli temsilcilerinden birisi de Albert Bandura’dır. Bandura, çocukluktan itibaren birey davranışlarını incelemiş, şiddete yönelme davranışının öğrenilebilir bir davranış olduğunu iddia etmiştir. Birey şiddet davranışını aslında herhangi bir sosyal gruba girmeden şiddet görüntüleri ile birlikte de öğrenebilir. Bu konu üzerinde bazı deneyler yapılmıştır. Bunlara örnek vermek gerekirse; bebeklerin bir oyuncak ile oynarken davranışlarının incelenmesidir. Bebekler iki gruba ayrılmıştır; birinci gruba oyuncakla oynamadan önce saldırgan görüntüler izletilmiştir, ikinci gruba ise herhangi bir görüntü izletilmeden oyuncak ile oynamalarına izin verilmiştir. Burada birinci grup deneyin beklentilerine cevap vererek oyuncağa karşı şiddet ile davranmışlardır. Bu deney ile birlikte yetişkinlere de benzer şekillerde deneyler yapılmış ve benzer sonuçlar alınmıştır. Buradan anlaşıyor ki çocuklardaki saldırgan davranışlar ya da şiddete yönelme, sosyal öğrenme yolu ile gerçekleşmektedir. Zaten popüler şiddet içerikli sinemalardan

kaynaklanan birçok sahnenin çocuklar tarafından canlandırıldığı bilinmektedir (Kağıtçıbaşı, 2002: 351-354). Sosyal öğrenmede birey ilk olarak taklit ettiği kişinin davranışlarını bir etki ve tepki biçiminde ele alır, bu uyaran onu etkiler ve karşı bir tepki verir. Taklit edilen davranışa karşı bir ödüllendirme meydana gelirse davranış tekrar edilir ya da ceza sistemine gidilirse tekrar edilmemeye başlar. Bunun sonucunda birey bilmeden bazı davranışlarının ödüllendirildiğini ya da cezalandırıldığını görür. Bu süreçte ise birey bu davranışa uyup uymayacağını cezayı ya da ödüllendirmeyi fark ettiğinde karar vermiş olur (Çelen, 1999: 116).

Sosyal öğrenme teorilerini suç çalışmalarına uyarlayan önemli kişilerden biri de Gabriel Tarde'dir. Tarde, hem sosyolog hem de kriminologdur. Uzun çalışmalarından sonra Tarde, insanların bütün davranışlarında iyi ya da kötü olarak taklidin hep var olduğunu varsaymıştır. Bu taklit hem sosyolojik hem de psikolojik prensipler üzerine dayandırılmıştır. Ayrıca bu suç eylemlerinin öğrenilmesinde hem sosyolojik hem de psikolojik bazı kanunların olduğunu iddia etmiştir. Tarde'nin taklit kanunları incelendiğinde, bunu bazı başlıklar altına alabiliriz. İlki; insanların birbirlerini taklit seviyeleri, birbirleriyle yakınlıkları ile ilişkili idi. Birey kendisine uzak olan bireyin davranışlarını daha az olarak taklit eder. Bireye yakın olan sempatik bir arkadaş ya da ona etki eden bir öğretmen, aile içinde ağabey ya da baba gibi bireyler davranışlarına etki edebilirler (Dolu, 2012: 236). İkinci olarak ise alt seviyede olan bireylerin kendinden daha üst sınıfta olanları taklit etmesidir. Sosyal yapıda bireyler toplumda herkes tarafından beğenilen davranışları daha çok dikkate alır. Esas önemli nokta o kişinin davranışlarının toplum tarafından beğeni görmesidir. Beğeni gören davranış taklit edilir. Çocuk suçluluğunda bu davranış genellikle yüksek statüdeki çocukların ya da kişilerin taklit edilmesine eş değer olarak görülmektedir. Üçüncü sınıflandırma ise iki modanın da iç içe olması ve bunların birbirleri ile çatışma durumudur. Birey burada yeni davranışı taklit ile öğrenmesi kesin değildir. Taklit ile öğrenilen davranış değiştirebilir. Birey üst sınıftan birini taklit ettikten sonra o davranış daha sonra beğenmeyip değiştirebilir. Davranışın modasının geçmiş olması, ödüllendirmenin ya da tasdik edilmenin etkisi ile davranış sönebilir. Yeni davranışın oluşması ise sadece taklitten ileri gelmez.

4. 2. 4. Sosyal Algı ve Kategorizasyon Teorileri

Sosyal algı konusundaki kuramlar, sosyal psikoloji içerisinde bireylerin, nasıl diğlerinin gerçek ya da hayali varlığını algıladığının teorisel temelde yorumlanmasını içerirken, sosyolojiyi de bu konu toplumsal boyut açısından ilgilendirmektedir. Ancak sosyal algı kuramlarının arasında olmasa da kategorizasyon teorileri de tez açısından önem taşımaktadır. Karşılıklı bakış açısı ile teorilerin açıklanması ve bunların çocuk suçluluğu ile olan ilişkileri, algı ve tutum, kimlik, benimseme ya da ötekileştirme gibi kavramlara bu teorilerin atıflarda bulunması nedeniyle işimizi kolaylaştıracaktır. Ancak özellikle kategorizasyon kavramı konusunda tartışmalar mevcuttur. Bazı sosyal psikologlar, sınıflandırma kavramının kullanılmasını tercih etmektedirler (Demirtaş, 2003: 123). Ancak biz çalışmamızda müdahale etmeden kavramı kullanmakta yarar görmekteyiz. Sosyal algı kuramlarını inceleyerek başlarsak, kuramlar dörde ayrılmaktadır. Bunlar: Gestalt kuramı, kurgusal yaklaşımlar, öğrenme kuramlarından bazıları, son olarak da psiko-sosyal davranış modelidir (İnceoğlu, 2010). Kuramların bu şekilde tasnif ediliş sırası herhangi bir araştırmaya dayanmasa da araştırmamız açısından gestalt kuramı ve öğrenme kuramlarından bazılarının sosyolojiyi ilgilendirmesinden dolayı kullanmayı tercih ettik. Özellikle, kuramlardan çocuk suçluluğuna yönelik algıları ve tutumları açıklarken yararlanma durumu nedeniyle bu kuramlardan daha sıklıkla bahsedilecektir.

Gestalt kuramının temel araştırma sorusu, 19. yüzyılda Alman ve Avusturyalı bilim insanlarının araştırmalarına konu olan görsel deneyimlerin beyinde nasıl organize edildiğini ve algılandığını anlamaktır (Uçar, 2004). Kuramın temel bazı algı ilkeleri mevcuttur, bunlar kısaca açıklanırsa; şekil-zemin ilişkisi, yakınlık durumu, algısal tamamlama, benzerliklerin ve sürekli olanların daha iyi algılandığı durumlarıdır. İnsanlar dış dünyayı kendi benlik yapılarına göre açıklama ihtiyacı duymaktadırlar. Örneğin; bir çocuğun suçlu olup olmadığı hakkında karar verebilmek için onun giyinişi, konuşma tarzı ile ilgili bilişindeki öznel şemaları kullanır (Özcan ve diğerleri, 2003). Ancak birey bununla kalmaz ve toplumsal durumları da bilişsel yapısında değerlendirir, çevresel bilgileri elde etmek için toplumsal yöntemler dener. (Genç ve Sipahioğlu, 1990). Bireyin algılamaya başlaması bir duyum ile başlamaktadır. Bazı sinirsel yollar ile bu duyumlar işlenerek

verilere dönüşürler ve öylece depolanırlar. Algısallığın bu şekilde depolanması onları karşılaştıkları her suç vakasında, izledikleri her suç filmi ya da dizisinde oluşturdukları bilişsel yapılara göre karara varmaya iter. Algılanma sürecinde ancak bireysel farklılıklar ve toplumsal farklılıklar vardır. Çünkü bireyin psikolojik durumu -bu sosyolojik konu ile ilişkili olmadığı için derinleştirmeye gerek duyulmaz- ayrıca yine bireyin toplumsal ve kültürel değerlerinin nasıl olduğu ve değiştiği gibi durumların dikkate alınmasını gerektirir. Birey toplumsal yapılarından edindiği bilgiler ile işlenen suçun cezasının ne olduğunu değerlendirir. Çocuğun suçlu bir toplumda işlediği suçtan dolayı suçlu olması dışında olmaması durumu bunu özetlemektedir. Algılama süreci bu yönüyle hem toplumsal bağlamda hem de kültürel anlamda bireyin toplumdan bağımsız olmadığını göstermektedir (Cüceloğlu, 2005).

Algılama içerisinde bilinmesi gereken konulardan biri de yukarıda depolanması sürecini açıkladığımız bilginin şemalara dönüşmesidir. Çünkü yaşadığımız alana ve sorunlara anlam verebilmek için elde ettiğimiz tüm sosyal uyarıcıları bir araya getirerek bu alanı ve alanın oluşturduğu sorunları aşmada nasıl başa çıkabileceğimizi sosyal şemalar bize gösterir. Şemalar olarak ifade edilen yapı, yukarıda bahsedilen bilişsel süreçlerin toplamından elde edilen bir ürün olarak düşünülebilir (Taylor ve Crocker, 1981). Herhangi bir şema, bireylerin toplumsal herhangi bir sorun karşısında geliştirdiği ve bu gelişimden hemen sonra tüm ileri yaşamında aynı sorunu açıklamak için işlev gösterecek ve yeniden öğrenilecek bazı bilgiler ile konunun tekrardan özümsemesini sağlayacak olan bir bütündür (Stotland ve Canon, 1972). Yani şemalar, tanımlar hakkında bilişsel bütünlerdir. Bireyin sokak çocuğunu suç işlerken görmesi onun bilişsel yapısında, sokak çocuklarının suç işleyeceğine dair bir şema oluşturması, artık göreceği her sokak çocuğunu “suçlu” olarak algılamasına neden olacaktır. Örgütlenmiş bir yapı olan şema, anlaşılabilirliği gibi duygulara da hükmetmekte ve bir bireyin suçlu ya da suçsuz olmasını değil, bireylerin beyninde o bireyin tüm özelliklerinin nasıl algılandığı ile kendini göstermektedir (Dönmez ve Temel, 1992).

Teorinin çocuk suçluluğunu ilgilendiren diğer bir kısmı da şemalar vasıtası ile kalıp yargıların oluşumudur. İnançların ve kalıp yargıların oluşumu, değişimi, tutumların ortaya çıkması hepsi birden çocuk suçluluğunu ilgilendirir. Bireylerin

algısında diğerrinin varlığı oldukça önemlidir. Ancak diğerr önemli olan kısım ise diğerrin ne olduğu ve bireye ne kazandıracağıdır. Oluşan bu düşünceler diğerrinin hayali yapısı ile anlamlaşır ve gelişir (Hogg ve Abrams, 1988: 8). Bireyler grup içerisinde farklı, toplum içinde iken farklı davranırlar. Bir bireyin İngiltere’de suç işlemiş çocuklara acıması grup içinde gerçekleşiyorken, eğer yalnız gerçekleşmiyorsa, birey toplumsal algıdan etkileniyor demektir. Ancak burada asıl sorunsal, bir bireyin davranışları ne kadar toplumsaldır? Bütün bunlara cevap ararken hem sosyolojinin hem de sosyal psikolojinin kuramlarına dikkat çekmekte yarar vardır (Hogg ve Abrams, 1988: 9).

Sosyal kategorileştirme teorilerine gelindiğinde, çocuğu suça iten etmenleri toplumsal bir boyutta incelemek, toplumun algılarının ve tutumlarının üzerinde durmak için kullanılması gereken önemli teorilerden biri kategorizasyon teorisidir. Bireylerin tasnif edilmesi, yukarıda örneğini verdiğimiz sokak çocuğunun sırf sokak çocuğu olması nedeniyle suçlu olarak düşünülmesi sosyal kategorizasyon teorisi ile de açıklanabilmektedir. Teorinin genel bakış açısını tam olarak anlarsak, suç konusu ile olan ilişkisini daha iyi kavrayabiliriz. Bu kuruma göre; insanlar üyesi bulundukları grubun görüşlerine ve yapılarına göre kendisini bir kategoriye sokarlar (Turner, 1987: 30), meydana gelmekte olan kategorizasyon süreci ile birey tamamen grup içerisinde yok olur. Bu durumu LeBon’un “kitleler psikolojisi” çalışmasında detaylı olarak görmekteyiz. Bireyin grup içerisinde erimeye başlaması aslında onun yeni bir kimlik kazanması ile eşdeğer gider. Birey sosyal bir kimlik kazanmaktadır. Kategorizasyonla birlikte bireyler; grupları, insanları, her şeyi bir kategoriye sokmaya başlar. Bunu yapmasının nedeni ise zamandan ve düşünce sürecinden tasarruf sağlamasıdır. Birey çevresel uyaranlara anlam vermek için çabalamak yerine, grubun düşüncelerini kullanır ve bireyleri sınıflandırarak onlara benzer tepkiler verme yolunu seçer. Bu görüşlerin temelini oluşturan Turner, aslında sosyal kategorizasyon kuramını da ortaya koymuş olmaktadır. Turner’in temel düşüncesi, bireylerin diğerr bireyleri gruplandırmaya çalışması ve karşısındakini farklı olarak görmeye başlamasıdır (Turner, 1991: 65). Birey anlaşıldığı gibi girdiği grup içerisinde ortak bir akıl geliştirir ve grubun içinde erir.

Bireyin gruba ait olabilmesi için aslında yapması gereken kendini grup içerisinde eritmesidir. Eritme kelimesi olumsuz gibi düşünülse de aslında birey

açısından oldukça anlamlıdır (Hogg ve Abrams, 1988: 47). Birey kendi kendine yaptığı şeyleri artık yapmayacak, grupta statü kazanacak ve onun kurallarına göre; hareket edecektir. Örnek olarak verilirse; sokak çocuğunun suç işlediğini gören birey, gruba katılmadan önce bunun yanlış bir hareket olduğunu düşünmektedir. Ancak katıldığı grubun -bir yardım kuruluşu olduğunu varsayarsak- sokak çocuklarına yardım kampanyaları düzenlemesi ilk olarak, kişi tarafından hoş karşılanmayacak ama kabul alabilme adına benzer düşüncelerde özdeşleşmeye başlayacaktır (Hogg ve Abraham, 1988: 15). Bireyin kendi kendini bir kategori içerine sokması, bilimsel araştırmalarda detaylıca incelenmiştir. Bireyin diğerlerine karşı karşı kalıp yargılar oluşturmaya neden olur. Gruba üyelikten elde ettiği statü bireyi bu tür durumlara iter. Birey grupla iyice benzeştikçe aslında diğeri ile o kadar uzaklaşmakta ve kalıp yargılarını genişletmektedir. Sosyal kategoriye girme bireyi diğerine karşı önyargılara neden olduğu gibi kalıp yargılar ile de ötekileştirmeye itmektedir. Özellikle, çocukların, etnisitesine, yaşadığı yere, kültürüne, ismine, dinine, cinsiyetine vs. gibi faktörlere dayanarak onlara “suçlu” etiketini vurmasını da kolaylaştırır. Örneğin; “Kenar mahalle çocukları hırsızdırlar” kalıp yargısı bireyin bulunduğu yerleşim yerindeki grup ile ne kadar özdeşleşmiş olduğunu gösterir. Cinsiyet, etnik özellikler ve yaş, sosyal sınıflandırmanın temelleridir. Bu çocuklar teoriye göre farklı olarak görülür ve “farklı” yargısına dayanarak da tehlikeli ilan edilirler. Görüldüğü gibi, sosyal kategorilerin iyi yanları olduğu gibi kötü yanları da bulunur (Bilgin, 1995: 21).

4. 3. Suçlu Çocuğa Yönelik Tutum ve Algılarda Benzerlikler, Farklılıklar ve Değişmeler

4. 3. 1. Çocuğa Yönelik Kavram Yanılgıları

Kavram yanılgıları her toplumda bulunan bir yapı olarak görülebileceği gibi kültürden kültüre de değişen bir yönelim göstermektedir. Kavram yanılgısı bireyin kesin olarak doğru kabul etmese de kısmen ve idare edecek şekilde inanıp doğru kabul ettiği ve becerilerinde referans olarak kullandığı kavramsallaştırmalardır. Kavram yanılgılarını sistematik olmayan hatalarla karıştırmamak gereklidir. Birey kavram yanılgılarında hatalı olduğunu kabul edip değiştirebilir. Tutumundaki bilgi

seviyesi derin olmamakla birlikte basit inançlardan dolayı kavram yanılgısı yaşar. Birey sahip olduğu kavram yanılgısını fark etse de hemen onu savunma yoluyla telafi etmeye çalışacaktır. Direnç gösterme özelliği kavram yanılgılarında negatif bir etki gösterir. Bireyin kavramsal olarak hatalı olduğunu kabul etmesi, kavram yanılgılarının giderilmesinde en etkili yöntemlerden biridir. Fisher (1985: 53–62), kavram yanılgılarının toplumdan topluma değişmeyen bazı temel özellikler gösterdiğini iddia eder. Bunlar ilkin bir bireyde ya da grupta, hatta neredeyse bir toplumda görülme özelliği gösterebilir. İkincisi, kavram yanılgıları kendi yanında farklı inançlar oluşturabilirler. Üçüncü olarak, kavram yanılgılarını ortadan kaldırmak zor bir iştir ve eskiye dayalı yöntemler ile ortadan kaldırılamazlar. Dördüncü olarak, kavram yanılgılarının kökenleri bireylerin deneyimlerinin birleşmesi ile karmaşık bir yapıda oluşur. Son olarak kavram yanılgıları, sosyal çevreden ve diğer etmenlerden etkilenecek evrilmektedirler.

Çocuk suçluluğu üzerine yapılmış çalışmalarda kavram yanılgıları çok fazla yer kaplamamaktadır. Ancak bireylerdeki kavram yanılgılarına olan bağlılık, sosyal bir etki yaratarak kendini gerçekleştiren kehanete dönmektedir (Gates, 1997). Etiketleme kuramı bağlamında kavram yanılgıları değerlendirildiğinde yerleşim yerlerine, sosyal yaşamlarına ve ekonomik durumlarına göre etiketlenmektedirler. Çocuklara yüklenen isimler ile onlar toplumun ötekisi haline gelmekte ve dışlanmaktadır. Dışlanmış olan çocuk ona karşı toplumun etiketlediği isim konusunda şüpheyne düşmekte ve kabul süreci başlamaktadır. Kelimelere ve cümlelere yüklenen anlamlar çocukların yaşamlarında negatif bir etki yapmakta ve onları suça yöneltebilmektedir. Çevre, “suçlu, dengesiz, başıboş, doğuştan suçlu” gibi sıfatlar ile çocuğu isimlendirildiklerinde, onu sahip olmadığı özelliklerden dolayı etiketleyerek suça itmektedirler. Çocuğa yönelik bu yaptırım onu hem manevi olarak etkilemekte hem de toplumdan tamamen farklılaştırarak “suçlu” görünümüne büründürmektedir (Demirbaş, 2005: 142). Etiketleme teorisi daha çok suça damgalama üzerinde dururken, kavram yanılgılarının çocukların hayatlarında ne gibi etkilere neden olduğunu da araştırmaktadır. Bilindiği gibi her bir birey toplumla iyi bir şekilde entegre olamamakta, hatta bazı derecelerde toplumdan ayrılmaktadır. Sosyal problemler hızlı bir değişim, yoğun bir farklılaşmaya neden olmakta ve çocukları sapmaya teşvik etmektedir (The John Howard Society of Ontario, 1994: 4).

Ülkemizde çocuk suçluluğu yöresel olarak farklılıklar göstermektedir. Yavuzer (1993)'in araştırması incelendiğinde, deney grubundaki deneklerin %75,7'sinin -çocukların hapis hayatı yaşamadan önce- sokakta çalıştıkları görülmektedir. Kavram yanılgılarından biri de sokakta çalışan çocuğun “suçlu” olduğu düşüncesidir. Ancak yukarıdaki verilerde gösterildiği gibi suç işleyen çocuklar genellikle sokakta çalışan çocuklardan oluşmaktadır. Rakamların kavram yanılgılarına dönüşmesi medya aracılığı ile ya da toplumsal aktarım yolu ile oluşmakta, bireyler kendi kavram yanılgılarını savunmak için istatistiksel verilere başvurmaktadır. Ancak “sokakta çalışan çocuk suçlu çocuktur” düşüncesi kavram yanılgısından ibarettir (Harnagel ve Baron, 1994). Çünkü verilerden anlaşılabileceği gibi bu yargının genellenmesi sokakta çalışan diğer çocukların da suçlu olarak etiketlenmesine neden olacaktır. Benzer bir görüş de “Doğulu çocuklar suçludur” görüşüdür. Göçle gelen çocukların suç oranının %38'i bulunması, göçle gelenlerin %46,8'inin Doğu ve Güneydoğu Anadolu'dan olması, özellikle Ankara ve İstanbul gibi büyük şehirlerde oranların gözle görülür bir şekilde artması, Doğulu çocukların suçlu olarak nitelenmesine neden olacaktır. Anlaşılabileceği gibi kavram yanılgıları genellenmektedir (TBMM Komisyon Raporu, 2010: 570).

İngiltere örneği dikkate alındığında Afrika ve Asya'dan göçle gelen çocukların suç işleme oranının yüksek olması nedeniyle “Afrikalı ve Asyalı çocuklar suçludur” ifadesi ortaya çıkmaktadır. Ayrıca İngiltere'de hapse girip çıktıktan sonra tekrar tutuklanan çocukların oranı %75 civarındadır. Suç işlemiş çocukların tekrar suç işleyeceklerine yönelik düşünce ortamına neden olabilecek bu istatistik, aslında çocukların çoğunun suç işledikten sonra topluma adapte olamamasından kaynaklanmaktadır (Howardleague, 2014). Benzer bir şekilde suça bulaşmış çocukların %50'sinin sosyal hizmet aldıkları (Nacro, 2003), %32'sinin akıl sağlığı sorunları yaşadıkları (YJB, 2005), suç oranlarının genellikle Türkiye'dekine benzer biçimde 10 yaşlarına kadar düştüğü (Civitas, 2014) ve son olarak en çok etiketlenen çocukların %88'inin okuldan atılmış olanlar olduğu gözlemlenmiştir. İngiltere'de her 10 suçlu çocuktan 9'u okuldan atılmıştır (Howardleague, 2014). İngiltere'de bölgelere göre suç oranları, Türkiye ile benzer şekilde farklılaşmaktadır. İngiltere'de büyük kentlerde, özellikle Londra'da, suçun 3. ya da 4. bölgeden sonra ikamet edilen yerlerde meydana gelmesi, Türkiye'de ise kenar mahallelerde suç oranlarının yüksek olması benzerlikler arasındadır. Özellikle Westminster'de suç oranlarının toplamı

62104 olarak belirlenmiştir (Metropolitan Police Crime, 2012-2013). Ankara’da özellikle suç işleyen çocukların oranı tam olarak bilinmese de suç isnadı ile güvenlik birimine getirilen çocukların oranı 2385 ve İstanbul’da 6335 olarak bulunmuştur (Tüik, 2007). Çocuklarda suçun yayılımı sosyo-ekonomik olarak İngiltere ve Türkiye’de benzerlikler göstermektedir. Sosyo-ekonomik durumu iyi olmayan çocuklar aileler tarafından kendi çocuklarından “hırsız” damgası alarak uzaklaştırılmakta ve suça itilmektedirler. Genellikle sosyo-ekonomik seviyesi düşük olan çocuklar hırsızlığa yönelmektedir. İngiltere ile benzer olarak Türkiye’de de durum farklı değildir. Ancak tüm bunların toplumda yanlış bir algı oluşturmaları kavram yanlışlarının genellenmesine neden olmaktadır.

4. 3. 2. Hukuksal Anlamda Suçlu Çocuk Algısı

Çocukların suça iştirak etmeleri, her toplumda evrensel olmakla birlikte, toplumların çocukların cezaya tabii tutulmaları gerektiğini düşündükleri yaş farklılaşmaktadır. Yaş sınırı düzenlemeleri dünyadaki ülkelere göre farklılıklar göstermekle birlikte, düzenlemeler ilk olarak batı ülkelerinde ortaya çıkmıştır. Hukuksal anlamda çocuğa yönelik algıyı anlayabilmek için çocuk mahkemelerinin kuruluşunu, çocuğun yaş durumunu, tarihsel anlamda çocuğun hukuk önündeki durumunu, çocuğun hukukun karşısındaki yerinin dönemler ile birlikte nasıl değiştiğini ortaya koymak gerekmektedir. İlk olarak çocuk mahkemesi Amerika Birleşik Devletleri’nde Illinois eyaletinde 1899’da kurulmuştur (Bloch ve Flynn, 1956: 307). Birleşik devletlerde çocuk mahkemelerinin kurulmasının temel amacı başkası tarafından zarar görmüş çocuğu ve suça itilmiş çocuğu korumayı ve rehabilite etmeyi amaçlayan bir reformist hareket olarak ifade edilmektedir. Çocuk mahkemelerini önemli kılan nedenlerin başında çocuğun suç işlemesinin önüne geçilmesi için hukuksal farkındalığın başlamasıdır. Bu nedendir ki çocuk mahkemelerinin kuruluşunun temellerinde bazı faktörler rol oynamaktadır. İlk olarak sanayi inkılabı ile birlikte iş yaşamına giren çocuğun istismar edilmesine karşı duyulan tepki, ikincisi insanlardaki hukuk bilincinin gelişmeye başlaması ve son olarak devletin çocuk koruyucu yönünün ortaya çıkmaya başlaması bu faktörlerdendir (Stroup, 1960: 193-194). Çocuk mahkemeleri ilk olarak Birleşik Devletler’de, sonra sırası ile İngiltere, Belçika, Fransa vs. gibi Batı ülkelerinde

kurulmuştur (Uluğtekin, 2005: 5). Çocuk mahkemelerinin değişimi incelendiğinde, daha sonraları farklı ilkeler ortaya çıkmaya başlamış, daha çok insancıl ve bilime dayanan görüşler dikkate alınmaya başlamıştır. Çocuk mahkemelerinin temeli olarak, Uluğtekin, (1994: 6);

“Çocuk bir yetiştikine göre daha kolay rehabilite edilebilir, bu açıdan bir yetiştikine göre daha fazla kapasiteye sahiptir. Adaletin amacı da çocuğu cezalandırmaktan çok onu eğitmek, tedavi ve rehabilite etmektir. Çocuk hakkındaki karar; çocuğun tüm gelişimsel özellikleri, gereksinimleri ve özel koşulları dikkate alınarak verilmelidir. Çocuk adalet sistemi, yetişkin adalet sisteminden daha farklı olmalıdır. Bu açıdan katı, karmaşık, cezalandırıcı ve şekilci işlemlerden uzak durulmalıdır. Bu temelde çocuk mahkemeleri tamamen çocuklara özgü bireyselleşmeyi hedef alan, çocuğu bir baba gibi koruyan ve onun çıkarlarını gözetten (parens patriae) gözetten bir adalet sisteminin çekirdeği olarak gelişmeye başlamıştır.”

şeklinde ifade ederek, çocuğun daha çok suçu işleyen değil onun tam olarak suça itilen bir varlık olduğunun uluslararası anlamda kabul edildiğinin anlamı olan ilkeleri vermiştir.

Ayrıca tarihsel süreç dikkate alınırsa uluslararası alanda çocuk hukukunda bir iyileşme kronolojik olarak görülmektedir. Uluslararası alanda yapılan bu düzenlemeler çocuk hukuku konusundaki gelişmeleri göstermektedir.

Tablo-4. Uluslararası Çocuk Hukuku Düzenlemeleri

Düzenleme	Tarih
Birleşmiş Milletler (BM) Çocuk Hakları Sözleşmesi	20 Kasım 1989 tarihinde Birleşmiş Milletler Genel Kurulu’nda kabul edilen Sözleşme, 14 Eylül 1990 tarihinde Türkiye tarafından imzalanmış, 27 Ocak 1995 tarihli ve 22184 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan 4058 sayılı yasa ile iç hukuk kuralı haline getirilmiş ve 11 Aralık 1994 tarihinde yürürlüğe girmiştir

Çocuk Haklarının Kullanılmasına Dair Avrupa Sözleşmesi	Sözleşme Türkiye tarafından 9 Haziran 1999 tarihinde imzalanmış, 18 Ocak 2002 tarihli ve 4620 Sayılı Kanun ile uygun görülmüş ve 1 Ekim 2002 tarihinde yürürlüğe girmiştir.
Çocuk Haklarına Dair Sözleşmeye Ek, Çocuk Satışı, Çocuk Fahişeliği ve Çocuk Pornografisi İle İlgili İhtiyari Protokol.	BM Genel Kurulu'nun 25 Mayıs 2000 tarih ve 54/263 sayılı kararı ile kabul edilmiştir.
Çocukların Velayetine ilişkin Kararların Tanınması ve Tenfizi ile Çocukların Velayetinin Yeniden Tesisine İlişkin Avrupa Sözleşmesi	Sözleşme, Türkiye tarafından 20 Ekim 1997 tarihinde imzalanmış, 4 Ağustos 1999 tarihli ve 4433 Sayılı Kanun ile uygun bulunmuş ve 1 Haziran 2000 tarihinde yürürlüğe girmiştir.
Uluslararası Çocuk Kaçırmanın Hukuki Veçhelerine Dair Lahey Sözleşmesi	Sözleşme, Türkiye tarafından 21 Ocak 1988 tarihinde imzalanmış, 3 Kasım 1999 tarihli ve 4461 Sayılı Kanun ile uygun bulunmuş ve 1 Ağustos 2000 tarihinde yürürlüğe girmiştir.
Çocuklara Karşı Nafaka Yükümlülüklerine Uygulanacak Hukuka Dair Sözleşme	Sözleşme, Türkiye tarafından 10 Haziran 1970 tarihinde imzalanmış ve 27 Nisan 1972 tarihinde yürürlüğe girmiştir.
Çocuklara Karşı Nafaka Mükellefiyetine Dair Kararların Tanınması ve Tenfizine Dair Sözleşme	Sözleşme, Türkiye tarafından 11 Haziran 1968 tarihinde imzalanmış ve 1620 sayılı Kanun ile uygun bulunarak, 25 Haziran 1973 tarihinde yürürlüğe girmiştir.
Küçüklerin Korunması Hususunda Makamların Yetkisi ve Uygulanacak Kanuna İlişkin Sözleşme	Sözleşme, Türkiye tarafından 2029 sayılı Kanun ile uygun bulunmuş ve 24 Ekim 1983 tarihinde yürürlüğe girmiştir.
Sınır Aşan Örgütlü Suçlarla Mücadele Sözleşmesi'ne Ek, İnsan Kaçakçılığının, Özellikle Kadın ve Çocukların Kaçakçılığının Önlenmesi, Yasaklanması ve Cezalandırılmasına İlişkin Protokol	Protokol 13 Aralık 2000 tarihinde imzalanmıştır.
Çocuk Adalet Sisteminin Uygulanması Hakkında BM Asgari Standartlar Kuralları.	BM Genel Kurulu'nun 29 Kasım 1985 tarih ve 40/33 sayılı kararı ile kabul edilmiştir.

Özgürlüğünden Yoksun Bırakılan Çocukların Korunması Hakkında BM Kuralları	BM Genel Kurulu'nun 14 Aralık 1990 tarih ve 45/113 sayılı kararı ile kabul edilmiştir.
---	---

Kaynak: (Aslan, 2008: 89).

Yukarıdaki tablo-4'den de anlaşılabileceği gibi Birleşmiş Milletler bazında uluslararası olarak çocuğun hukuk karşısındaki konumu 1989 yılı itibari ile evrenselleşmiştir. Çocuğun suça iştiraki ile ilgili hukuksal çalışmalar Birleşik Devletler'de tam 100 sene öncesine denk gelmesine rağmen bu alanda yapılmış kronolojik olarak gelişen düzenlemeler ve protokoller hukukun çocuğun istismarını uzun yıllar ihmal ettiğini göstermektedir.

İngiltere'de çocuğun suç işlemesine yönelik hukuksal bir bakış açısı erken Viktorya dönemine denk gelmektedir. Çocukların sanayi inkılâbından önce İngiltere'de suç unsuru olarak görülmemesi sanayi inkılâbının İngiltere'de çocuğu ne denli kullandırmaya başladığının göstergesidir. Erken Viktorya döneminde çocuğa yönelik cezalar oldukça ağır olmakla birlikte, suçlu çocuğun ıslahı ve topluma rehabilite edilerek yeniden kazandırılması düşünülmemiştir. Viktorya döneminde çocuklar suç algısı gözetilmeden çok ağır cezalara çarptırılmakta idiler (Goldson ve Muncie, 2007). Ancak Viktorya döneminin sonlarına doğru çocuk suçluluğunun artması ile bu konuya daha fazla eğilim gözlenmiş, çocuk işlediği suçların ortaya çıkışını, yöntemlerini, önlemek için yapılması gerekenleri, suç işleyen çocuğun yaşı, zekâsı, diğer sosyo-ekonomik durumu incelenerek onun topluma kazandırılması hedeflenmeye başlanmıştır. Tüm bu çalışmalar ile birlikte İngiltere'de çocuk suçunu inceleyen özel mahkemeler doğmaya başlamıştır (Işıқтаç, 1999). Daha sonraki aşamalarda ise çocuk suçlarına ilişkin özel mahkemelerin kurulması zorunluluğu ortaya konulmuştur.

Aslı itibari ile çocuğun suç ile ilişkilendirilmesi Viktorya döneminin bir özelliği olarak görülmektedir. Çocuk Suçluluğu kavramının İngiltere'de ortaya çıkması çocuk suçluluğun İngiltere'de ortaya çıkması değil, bir dizi İngiltere'ye has ekonomik ve sosyal sorunlar nedeniyledir. İngiltere'de bu faktörler Viktorya dönemi baz alınarak incelenirse, çocukların işlerde çalışmalarını dizginlemek, çocukları ahlaki ve dini yönden eğitmek, burjuvazinin bu konuda bir şeyler yapma arzusu,

İngiliz ceza hukukunun genişlemesi, suç konusunda duyulan korkular genellikle çocuğun rehabilite edilmesi için kurumların doğmasına öncülük etmiştir (Ögel, 2014). Viktorya döneminden sonra, Edwardian yılları döneminde çocuğun rehabilitesine hız verilmiş, daha modern sosyal servisler kurulması sağlanmıştır. 1880-1914 yıllarını kapsayan dönem içerisinde çocuk suçluluğunda bir azalma görülse de İngiliz ceza sistemi açısından çocuk suç unsuru olarak görülmüştür. Ancak bu dönemde suçun türlerinin belirlenmesine ağırlık verilmiş, çocukların hırsızlık, içkili iken devlet malına zarar verme, dilencilik ve tehlikeli oyunlar gibi suç unsuru teşkil eden durumlar ceza konusu olmuştur (Pearson, 1985: 74). Çocuk suçluluğunda azalma görülmesinin yanında, asıl sorun teşkil edecek olan durum tutuklamadır. Bu dönemde çocuklara yönelik tutuklamalara ağırlık verilmiş olması göze çarpmaktadır. Bu da akıllara neden ve nasıl sorularını getirmektedir. İlk olarak çalışan çocukların boş zaman aktiviteleri, tutuklamalarda İngiliz polisinin saldırgan tavırları, çocukların davranışlarından toplumca daha da şikâyetle bulunması tutuklamalarda artmanın temel sebepleridir (Gillis, 1975).

İngiltere’de savaş yılları olarak nitelendirilen dönemde çocuk suçluluğu ve çocuğun sapma davranışı göstermesi hukuken tam olarak tanınmış duruma gelmiştir. Çocuk adaleti sisteminin akıllaştırılması ve modern bilimsel akla dayanması da bu dönemde ortaya çıkmıştır. 1948 yılına kadar gelecek olan süreçte çocuk suçluluğu kavramı sosyal bir kavram olarak hem toplum hem de hukuk tarafından tanınmıştır (Hendrick, 2003:113). Ancak İngiltere’de bu dönemde refah ve adalet kavramları konusunda çelişkiler çocuk suçluluğunu da etkilemiştir. Çocuğun eğitimsel faaliyetleri, aileye yönelik bakışların önemi, psikodinamik yaklaşımlar çocuğun toplumun refahını artırırken, bazı bilim insanları bu durumun adalet kısmının ihmal edildiğini söylemektedir. Çocuğun yargılanmasının gerekliliği sorunu gündeme gelmesi refah tartışmalarının tam aksine adalet konusunda İngiltere’de savaş döneminde yaşanmıştır (Goldson ve Muncie, 2007: 9).

Refah devletinin yerleşmeye başladığı 1948-1980 arası İngiltere hukukunda çocuk algısı oldukça değişim geçirmiştir. Buradaki asıl değişime neden olan unsur, çocuk suçluluğuna karşı politik bir bakış açısının kazanılmasıdır. Bu dönem “çocuk devrimi” dönemi olarak isimlendirilmiş, yaşam standartlarındaki yükselme çocuğun rehabilite sürecine de yansımıştır. Bu dönemde önemli olan olaylardan biri de

çocuğun çalışma sınıfında yerinin güçlenmesi olmuştur. Altkültürde çocuğun çalışmasının artması ve yayılması bir başarı durumuna kadar ilerlemiş, Teddy Kardeşler, Mods, Skinheads çalışan gençlik hareketini oluşturmuşlardır. Hukuksal anlamda politik güç kazanan çocukların önemi görülmüş ve çocuğun durumunda iyileştirme çalışmaları da yapılmıştır (Davis, 1990). Modern dönem olarak isimlendirecek dönem, sosyal çalışmacıları, otoriteleri, öğretmenleri, psikologları, doktorları çocuk bakımı konusunda çalışmaya itmiştir. Bunların sonucunda dönemin önemli kazanımı çocuk suçluluğu konusunda “kurban” teriminin doğmasıdır ki, artık suçu çocuğun işlemediği, çocuğun suça itildiği düşünülmüştür.

Genel olarak analiz edildiğinde, İngiltere’de 10–13 yaş döneminde bulunan bireyler yaşama geçirdiği eylemin mantıki olarak ceza gerektirdiğinin farkında ise, cezai sorumluluğunun bulunduğu kabul edilmektedir. 14-17 yaş arasında tam sorumluluk ve 18-20 yaş arasında ise genç yetişkin statüsü benimsenmiştir. İngiltere’de gençler arasında yapılan duruşmalar gizli durumdadır. Özellikle İngiltere’de yargılamada çocuğun haklarının tam olarak uygulanabilmesi ve onun suçlanabilmesi için, uygun yetişkin adı verilen (appropriate adult) bir gencin huzurunda yapılması gerekmektedir (Ögel, 2014). Özellikle hukuksal değişiklikler bu dönemde cezanın ileri safhalara geçmesini engellemek için, genci ceza adalet sistemi dışına çıkartan dava açmama amaçları üstlenildi. Ancak bununla birlikte çocuğun rehabilite edilebilmesi için onun korunmasını sağlayan bazı yasal düzenlemeler ortaya çıktı. Örneğin; gencin hapse atılmak yerine gözetim altına alınması ve 15-20 yaşlar dönemindeki gençlere en az 6 ay, en fazla 24 ay gibi uygun eğitim programları uygulanmaktadır. Bir başka ciddi olarak özgürlüğü engelleyen önlem olarak “secure training orders” adı verilen ve 2 yıl ya da daha fazla mahkûmiyet gerektiren ve suç işlemeye devam eden 12-14 yaş arasındaki çocuklara uygulanan bir yöntemdir. Başka bir önlem ise çocuğun İngiliz hukukunda gözetim merkezlerinde özgürlüğünün 21 gün ile 4 ay arasında kısıtlanmasıdır. Bunlardan başka suçlu çocuğun yerel yönetimin tedbiri altına verilmesi, bakım merkezlerine konulması, anne ve babanın velayetinin kaldırılması, hafta sonlarında kendilerine uygun işlerin öğretilmesi için bazı mesleki kurslara gitmesi gibi düzenlemeler mevcuttur (Ögel, 2014).

Çocuk konusu Türkiye’de hukuki bakımdan İngiltere’dekinden farklıdır. Osmanlı tarihi içerisinde çocuğun suça karışması düşüncesi oldukça yeni bir düşünce olup Tanzimat sonrasında ortaya çıkıp gelişen bir süreçte hukuksal boyutlarını kazanmıştır. Geriden gelen Osmanlı’da çocukların hakları konusunda bazı düzenlemeler 19. yüzyılın sonlarına doğru gelmekte idi. O dönemde çocuklar ile ilgili bir dergi çıkarılmıştı. Ancak bu ekonomik ve sosyal olarak incelenmiş, dönemin tutum ve algısı çocuk konusunda oldukça geride kalmıştır. Çocuk suçluluğu konusu Türk hukuku tarihinde oldukça yeni bir konu olmuştur. 20. yüzyıllar döneminde çocuk suçluluğu kavramının geliştiği görülmektedir. Çocuğa suçlu ya da mağdur olarak bakılmıştır. Ülkemiz çocuk hakları konusunda uluslararası antlaşmalara katılmış olsa da 1987 yılında ilk defa çocuk mahkemelerinin kurulmuş olması, çocuk mahkemeleri uygulamalarındaki sorunlar, yargısal problemler vs. gibi konular yüzünden çocuğun suça olan ilişkisinin hukuksal anlamda oluşturulmasında sorunlar yaşanmıştır.

Ancak Osmanlı Devleti’nde, İngiltere’de çocuk ile ilgili yaşanan durumlardan hemen haberdar olunmakta idi. Özellikle Tanzimat’tan sonra Fransa ve İngiltere’de meydana gelen hukuksal yenilikler Osmanlıları etkilemekte idi. Hatta hukuksal bağlamda Osmanlılar, Batı yasalarını dikkate aldıkları için yurt dışında bu belgeleri alıp tasnif edip uyguluyorlardı. Çocuğun suça iştiraki meselesi bütün genel hukuksal çalışmalara rağmen Osmanlı hukukunda Tanzimat’ta dahi geniş yelpazede yer bulmamıştır. Yine benzer amaçlarla Osmanlı topraklarına gelen Avrupalıların Beyoğlu ve Moda’da yaşadıkları hayat tarzı Osmanlılar tarafından beğeniliyordu. 19. yüzyılın sonlarına doğru Osmanlı çocukları Avrupa’daki emsallerinin sahip oldukları yeniliklerden ve imkânlardan hemen haberdar oluyor ve imkânları olanlar bu değişimlere ayak uydurmaya çalışıyorlardı. Bu durumu Osmanlılarda ıslah evlerinin oluşmasında muhtaç çocukların veya yetim, öksüz çocuklarının bulunması suç algısını hukuksal bağlamda göstermektedir. Suç işlemiş çocukların değil muhtaç çocukların korunması veya dışarıdan sınırlandırılması durumu Osmanlı devletinde görülmektedir. Osmanlıda ıslahevleri dikkat çekmekle beraber, ilk düzenlemeleri 1908 yılında yapılmıştır. Osmanlı’nın Tanzimat ve ıslahat devirlerinde çocukların suç ile ilişkisi genellikle suçtan korunma olmuştur. Suç işleyen çocuk genellikle korunması gereken çocuk olarak düşünülmüştür. Osmanlı’da ilk kez yatılı koruma kurumu olan ıslahevleri, Osmanlı devletinin çocuk hukukuna bakışını

göstermektedir. Çocukların eğitilmesi ve terbiye edilmesi için kurulmuş mekânlar daha da yayılmıştır (Karatay, 2007: 101).

Son olarak Osmanlı'da Avrupa'daki gibi toplumda aile yapısında yoğun bir değişim görünmemektedir. Çocuğun aile içindeki yeri ve babaya olan itaatinde de değişimler görülmemiştir. Osmanlı'da babaya itaat eden bir çocuk algısı mevcuttur (Onur, 2005). Osmanlı hukukunda çocuk suçluluğuna ilişkin ibarelere rastlanmamıştı, bazı düzenlemelere gidilse de Osmanlı'da çocuğun suç işlemiş olması gibi bir durum ortaya çıkmamıştır. Sanayi devriminin Osmanlı'da İngiltere'deki gibi yaşanmaması çocuğun suça yönelmemesinde etkili olduğunu düşündürmektedir. Osmanlı'da İslam hukuku işlerliği bulunduğu için onun suçlu olduğu düşüncesi İngiltere anlayışından oldukça farklı olmuştur. Osmanlı'da çocuk hukuku genel olarak korunma üzerine olup babaya itaat eden bir birey olarak görülmüştür (Onur, 2005). Burada Osmanlı'da aile yapısındaki itaat faktörüne dikkat çekmek gereklidir. Osmanlı Devleti'nin sonlarına doğru durumda değişme olmamıştır.

Cumhuriyet ile birlikte Türkiye'de çocuk suçluluğu konusu 1947'lerden itibaren kurulmakta olan çocuk mahkemelerinin kurulma aşaması ile başlamış; ancak ta ki 1979'daki çocuk mahkemeleri yasası çıkıncaya dek çocuğun hukuki bakımdan nasıl algılanması gerektiği ortaya koyulmamıştır. Bununla birlikte, ilk çocuk mahkemesi Ankara'da kurulmuştur (Uluğtekin, 1994: 44). Altı adet çocuk mahkemesi bulunmakla birlikte, önemlileri İzmir, İstanbul gibi çocuk suçluluğunun yüksek olduğu yerlerdedir (Akyüz, 2002: 45). Çocuğun suça iştirakinin nedenleri incelendiğinde, yasalara göre de çocuk suça itilmektedir. Ailesel, ekonomik ve sosyal nedenler üzerinde durulmuştur (Kepenekçi ve Özcan, 2002: 256).

Hukuksal açıdan çocuğun suça iştirakinin değişimleri ülkemizde genellikle darbeler ile değişmiş olan bir süreçte o dönem oluşturulmuş anayasalarla değişmiştir. Özellikle, 1961 Anayasası, 35. maddesi ile çocuğun ve ailenin korunmasına ilişkin kanun ve bunun için kurulması gereken teşkilatlardan bahsedilmiştir. 1961'den itibaren Türkiye'de ilk defa çocuğun korunması gündemi tartışma konusu olmuştur. Bu tartışmanın hukuksal anlamda olması diğer örneklerden durumu farklı kılmaktadır. 1961 Anayasası'nda çocuğun, haklarının incelenmesinde eğitimsel ve

sosyal hayatta iş hayatının düzenlenmesi ile ilgilidir. Bu durum özellikle, 43. ve 50. maddelerinde görülmektedir (Kontaş, 1997). Özgürlüklerin arttırıldığı 1961 anayasası ile çocuk hukukunun gelişmesi de gözlenen bir olgudur. Çocuğun varlığına verilen değer, onun korunması için mevcut bulunan kanunlar bağlamında anlamlıdır.

Tekrar bir değişme diğer bir darbe döneminde yapılan anayasadır. 1982 Anayasası'nda da, benzer bir şekilde çocuğun ailesel yapıdaki yeri verilir ve çocuk koruma altına alınır. 1982 Anayasası'nda çocuğun hukuksal anlamdaki statüsünde değişme 1961 anayasasını taklit etmektedir. Benzer şekilde ailenin korunması ve çocuğun aile içindeki yeri benzer şekilde devletin koruması altındadır. Düzenlemeler bakımından çocuk haklarının değerlendirilmesi yapıldığında, Türkiye'de çocuklara yönelik hukuki ceza yaptırım yaşı 12 olarak kabul edilmiştir. Ancak çocuğun ceza alabilmesi için 15 yaşından önce sağır olmaması gibi durumlar da görülmektedir. Daha detaylı incelendiğinde, 5237 sayılı Türk Ceza Kanununun 31/2 maddesinin gerekçesine göre ise 12-15 yaş arasındaki çocuğun suçun sonuçlarını algılayabilme veya ona anlam verebilme yeteneği gibi durumlar ile sosyal çalışmacılar gibi insanlar tarafından rapor tutularak yargılanması yapılır (Erükçü ve Akbaş, 2012).

4. 3. 3. Tarihsel Geçmiş ve Geleneksel Algılar

Bölüm içerisinde tarihsel bağlamda paralellik dolayısı ile 18.yüzyılın sonlarından başlayıp günümüze kadar getirme ihtiyacı duymaktayız. Ayrıca hukuksal algı ile benzerlikler içermemesi için ise, suç türleri ile birlikte değişimlerin, geleneksel bakış açısının her iki ülkede tarihsel süreçte nasıl farklılaştığını inceleyeceğiz. Tarihsel inceleme 1940'lı yıllara getirilecektir. Buradaki temel amaç; istatistiksel verilerin karşılaştırılmalı olarak yakın tarihsel bir bakış açısı ile diğer bölümlerde işlenmiş olmasıdır. Çocuğun suç işleyebilme yeteneği sadece belirli bir dönemi kapsamayıp insanlık tarihinin her döneminde vuku bulan bir olgudur. Ancak tarih boyunca çocukların bir suçlu gibi algılanmaya başlaması İngiltere ve Türkiye örneğinde çok da eski değildir. Osmanlı Devleti öncesinde çocuğun suça karışma durumu dikkate alınmamakta, çocuk şer-i hukuk gereğince cezalandırılmamakta idi. İngiltere'de de kayıtlara göre; ilk olarak çocuk mahkemelerinin kurulması ve çocuk

suçlarına yönelik yasalar çıkarılması ile birlikte çocuk suçluluğu tarihsel anlamda incelenebilecek bir yer bulmuştur.

1700'lerin sonlarına doğru özellikle Londra'da çocuklar tarafından çete faaliyetleri yürütölmeye başladı. Bu faaliyetler kısa sürede soygunculuk, yaralama ve gasp gibi suçlarla birlikte Londra halkının büyük sorunu haline gelmiştir. İngiliz tarihçiler, bu durumun İngiltere'de oluşmasının nedenini, sanayi inkılâbı sonrası aile yapısında meydana gelen bozulmalara ve o dönemde çıraklıkta resmi olarak meydana gelen düşüşe bağlamaktadırlar. 1800'lerin başlangıcında bu durum Londra gazete ve dergilerinde sıklıkla duyulmaya başlandı (Matthew, 2014: 1). Özellikle "lads-man" terimi dönem gazete ve dergilerinde sıklıkla yer bulan haberlerdendi. Yine dönem gazetelerinde bu durumun açıklanmasında bu çocuklar "eğitilmiş suçlular" olarak örneklendiriliyordu. Örneklendirmedeki haklılık payı çocukların bazı kişiler tarafından eğitilip sokakları dehşete düşürmeleri ve yaptıkları soygunlardır. Ancak dönemin İngiltere'si, ekonomik olarak ağır bir şekilde yoksunluk yaşamakta idi. Sanayi inkılâbı ile ailelerin çocukları ile ilgilenememesi ve çocukların aldıkları çıraklık eğitimlerinde erkeklerin fabrikalarda işçi olarak çalışması bu çocukları başıboş bırakmıştı (Shore, 1999: 59). Örneğin; The Times Gazetesi, Charles King adında bir çocuğu yankesicilik çetesinin lideri olarak görmekte idi. Benzer bir örnekte ise Thomas Duggin adlı bir hırsız eğiticisi, Londra gazetelerinin 1817'den 1855'e kadar ilk sayfalarında yer almıştır. Ayrıca yine o dönemlerde çocuk suçluluğunda, 13 yaşındaki Jhon Reeves adlı bir çocuk, haftada 100 poundun (bugünün parası ile yaklaşık olarak 8000 pound) üzerinde cep hırsızlığı yapan bir çete lideri idi (The Times, 1837).

Buradan, İngiltere'de çocukların bazı çetecilik faaliyetleri yoluyla suça yöneltildikleri ve suç eğitimi verilerek soygunculuk yapmalarının sağlandığı görölmektedir. Tarihsel olarak bir diğer kaynak ise, ünlü İngiliz yazar Charles Dickens'ın "Oliver Twist" adlı eseridir. Romanda karakter bir çete tarafından alındıktan sonra eğitilip Londra sokaklarında hırsızlık yapmakta idi. Dönemin panoramasını yansıtması açısından Dickens'ın bu eseri oldukça önemlidir.

1800'lü yılların sonlarına doğru İngiltere'de suç türü yankesicilikten ev soygunculuğuna doğru ilerlemiştir. Özellikle "Flash-Houses" hareketi polisler

tarafından rapor edilmiş olan en önemli çocuk çeteleşme türüdür. O dönemde bu çete, yan kesicilikten vazgeçip ev soygunları gerçekleştirmeye başlamıştır. Flash-house ismini almasının nedeni ise, bu bar ve benzeri mekânlar mahkemelerce çocuk suçluların konaklama yerleri olarak kabul edilmiştir. Buralara o dönemde halk tarafından da “suç kreşi” ismi verilmiştir. Bu evler ile ilgili polis tarafından tutulmuş kayıtlar özellikle 1817 ile 1837 yılları arasında önemli artış göstermiştir. Bu yıllarda polis, bu evlere baskın yapıp 20 çocuğu soygunculuktan dolayı tutuklamıştır (London, 1817: 429). Polis raporlarında, bu evde yaşayan çocukların genelinin 16 yaşının altında; kız ve erkek karışık olarak yaşadığı beyan edilmiştir. Çocuklar verdikleri ifadede kendi liderleri tarafından cep soyguncusu olarak yetiştirildiklerini söylemişlerdir. 18. yüzyıl, genel olarak dikkatle incelenirse o dönemde suçlu çocukların sokak çocukları olduğu ve genel olarak sokakta çalışırken mendil satma gibi işler yaptıkları bilinmektedir. Veriler net olmasa da dönem içerisinde verilen bir raporda, mendil satan 5.000 çocuğun hırsızlık yaparken yakalandığı bildirilmiştir (oldbaileyonline, 2014). Bu hırsızlar için dönem İngiltere’inde fuar yerleri, kamuya açık alanlar ve pazarlar en uğrak yerlerdendi. Örnek vermek gerekirse; 15 yaşlarında Joseph Mee adlı bir çocuk, bu yerlerde cep hırsızlığı yaptığı için tutuklandı. The Times Gazetesi’nin haberine göre, hâkim çocuk suçluluğunu “sertleştirilmiş ve duyarsız” bir suç olarak nitelemiştir (The Times, 1824).

İngiltere’de çocuk suçluluğu 19. yüzyıl sonlarında hukuksal algı bölümünde de bahsedildiği gibi ceza hukuku bölümünde yer almaya başlamıştır. Özellikle geleneklerdeki değişim, sanayi inkılâbı sonrasında aile yapısında meydana gelen farklılaşmalar, çocuklar arasında çeteleşme faaliyetlerini arttırması, soygunlar ve yankesicilik İngiltere’de bu durumun yaşanmasına neden olmuştur. 1900 yılı itibarı ile İngiltere de, kendi iç meselelerine ek olarak, dünya gündeminden ve savaş dönemi şartlarından nasibini almıştır. Böylelikle çocuk suçluluğu savaş döneminde artma göstermiştir. Bütün olumsuzluklara rağmen bu yıllarda çocuklara yönelik koruma kapsamı genişletilmiş ve suçu önleme girişimlerinde bulunulmuştur. Savaş dönemi, İngiltere için suça müdahale dönemidir. Eğitim evleri ve endüstri okulları kurulmuştur. Zorunlu ilköğretim kanunu ile birlikte çocukların çetelere katılması önlenmeye çalışılmıştır. Çocukların zararlı aktivitelerini engellemek için yeni ceza yöntemleri ve yasalar çıkarılmıştır (Bradley, 2008). 1870 yılında zorunlu eğitime geçilmesi ile birlikte, çocukların çetelere katılımlarında azalmalar

görülmüştür. 1889 yıllarında çıkarılan “çocuk kiralama” yasası, bu dönemde suçlu çocuklar için yapılmış önemli yeniliklerdendi. İngiliz geleneksel aile yapısında değişikliğe neden olan yasa, çocukların ailelere verilerek, onların aile yaşamı içerisinde yetişmelerini sağlamıştır. Hukuki bir koruma yöntemi olarak seçilen bu yöntem çocuğu özellikle her türlü vahşetten ve kamuya zararlı faaliyetlerden uzak tutabilmek için uygulanmıştır. Bu dönem içinde orta sınıf içerisinde çocukluk dönemi geleneksel algısında da değişme meydana gelmiş, çocuğun gelişimsel öneminden bahsedilir olmuştur. Bu durum İngiliz tarihçiler tarafından aşamalı bir şekilde değişim olarak ifade edilmektedir. 1914 yılının sonlarına doğru liberal hükümet tarafından çocuk reformları yapılmıştır. En büyük reform İngiltere’de, 1880’lerin sonlarında yürürlüğe girmiş olan çocuklara özel mahkemeler olmuştur (Bradley, 2008). 1906 ve 1914 yılları arasında yetimler için yapılan pansiyonlar, çocukların beslenmelerinin okulda sağlanması, yetim çocuklara tıbbi bakım hizmetlerinin verilmesi gibi sosyal düzenlemeler, diğer önemli yeniliklerdendir. 1908 yılında yürürlüğe girecek olan çocuk yasası tarihsel açıdan bir dönüm noktasıdır (Behlmer, 1998: 245). Bu yasada sosyal hayatı düzenleyecek 6 madde şunlardır:

1. Çocuk Yaşamının Korunması
2. Şiddetin Önlenmesi,
3. Suçlu çocukların sigara içmesinin yasaklanması
4. İslahevlerinin ve endüstri okullarının düzenlenmesi
5. Çocuk mahkemelerinin oluşturulması
6. Muhtelif yerlerde 14 yaşından küçük çocukların hüküm giymesinin yasaklanması

Bu maddeler savaş yıllarında İngiltere’de, çocuğa bakış açısının tarihsel olarak değişiminin göstergesidir. Yukarıda bahsedildiği gibi 1940’lara kadar benzer düzenlemeler çocukları suçtan uzak tutmak için yapılmıştır. Yukarıdaki maddelerin çocukları sokaktan almaya ve bir aile yaşamına katma düşüncesi kapsamında düşünüldüğü anlaşılabılır. Çünkü İngiltere’de, “suç sokakta bulunan çocuklar tarafından işlenir” algısı gelenekleşmiş bir algı kategorisine girmiştir. Örneğin; çocukların yasalar kapsamında aile yanında kalması, sokak çocuklarını aile içine çekme çabasından doğmuştur. Gazetelerin, dergilerin ve diğer yayın organlarının suçları yansıttığındaki meydana gelen değişimler, toplumun algısında da aynı yönde değişimlere neden olmuştur. Suçlu çocukların sigara içmesine getirilen yasaklama

toplumun suçlu çocuk algısını nasıl kavradığını göstermektedir (Hendric, 1994: 120). Yasanın çıkmasını sağlayan temel unsurun, toplumu rahatsız eden bir şey olduğu düşünülürse, dönem çocuklarının sigara içme durumu hakkında mantık yürütmek kolay olacaktır. İngiltere’de, Viktorya Dönemi tüm yasalarda olduğu gibi tarihsel anlamda da bir dönüm noktasıdır. Çünkü artık İngiliz halkının karşısında, suç işleyen ve onun için ayrı mahkeme kurulmuş bir çocuk bulunmaktadır. Ancak benzer şekilde 18. yüzyılın sonlarında başlayan mücadele süreci, çok geçmeden denetlenmeye ve önlenmeye çalışılmıştır. Çocuk kamu evlerinin kurulması, ailelere yönelik iyileştirmeler, endüstri okulları gibi çalışmalar çocukları sanayi inkılâbının zararlı etkilerinden korumak için çıkarılmıştır. Tarihsel açıdan bakıldığında sanayi inkılâbı ile yerel işletmenin yok olmaya gitmesi, orada çalışan insanların fabrikalara yönelmesi, aile yaşamını derinden etkilemiş ve çocukların yetiştirilmesini zorlaştırmıştır (Hendric, 1994: 121). Çocukların evlerden sokaklara taşınması ile birlikte, çeteleşme faaliyetleri kapsamında çoğu suç türü işlenmiştir. Çocuklar kendilerine has evlerde kalıp kendi liderlerini seçip organize suçlar kapsamına kadar girmişlerdir. Onlar için yapılan müdahaleler rakamları değiştirmemiş, suç oranlarında artış devam etmiştir.

Osmanlı Devleti’nde İngiltere’ye benzer şekilde bir çocuk algısı süreci gözlemlenmemiştir. Bilindiği üzere, Osmanlı Devleti içerisinde çocuk, toplumun geleceğinin inşası olarak görülmekte idi. Osmanlı Devleti de çocukların sağlıklarının korunması ve onların rahat bir yaşam sürmeleri için bazı önlemler almak zorunda kalmıştı. Çünkü Tanzimat dönemi öncesi II. Mahmud zamanında ve Tanzimat fermanının kabulü ile Osmanlı Devleti, Avrupa merkezli hukuk kurullarına aşına olmuştu. Osmanlı’da bu tarihten önce çocuğun suça karışabileceği düşüncesi yaygın değildi. Çünkü Osmanlı toplum yapısında çocuk masumdu ve onun suç işlemesinin ceremesini de ailesi çekmekte idi. Tanzimat devrinde “1256 tarihli Ceza Kanunu” ve “1267 tarihli Kanun-u Cedit”e bakılırsa çocuğun ceza alabilmesi için ergen olması kuralı hâkimdir (Atalay, 2007: 245). Osmanlı’da çocuğun suça iştiraki kasıtlı olarak ergenlik dönemi içerisinde akli olgunluğa dayandırılmıştır. Osmanlılarda çocuklar açısından da önemli olan ilk ceza kanunu “1274 (1858) tarihli Ceza Kanunname-i Hümayunu”nun 40. Maddesi gereğince ergenliğe girmeyen çocuklara verilecek cezalar oldukça hafif tutulmuş ve araştırılması istenmiştir. Eğer çocuğun akli olgunluğu varsa hafif bir dayak cezasına çarptırılması, eğer akli olgunluğu yoksa

ailesine teslim edilmesi uygun görülmüştür. Örneğin; “Kanunname-i Kaza-i Bozok”un”, “Ahkâm-ı Kuttauttarik ve Sürak” başlıklı faslının 40. maddesi, bölgesel olarak değişen yasada ergin olmayan çocuğun ceza alamayacağı yönünde idi (Atalay, 2007: 246).

Toplum çocuğun suç durumunu aileden bilmekte ve kendi mekanizmaları yoluyla sorunu hukuka dayandırmadan çözmekteydiler. Osmanlı Devleti’nde savaşların, göçlerin ve hastalıkların en sıkıntılı yönlerini çocuklar oluşturmuştur. Osmanlı’nın birçok cephede yaptığı savaşlar nedeni ile Osmanlı aile yapısı derinden etkilenmiş, çocuğu yetiştirme görevi kadına düşmüştü. Ancak burada çocuğun zaten köy yaşamı içerisinde olması nedeni ile Osmanlı köylerinde çocuğun suça iştirak etmesi söz konusu olmazken, çalıştırılması sıkıntı oluşturmaktaydı. Ancak savaşların Osmanlı Devleti’nde göçlere neden olması, ailelerin evlerini terk ederek şehirlere yerleşmesi Osmanlı’da çocuk sorununu ortaya çıkarmıştı. Ancak İngiltere’dekine benzer suç örgütleri oluşmamış, genelde bakıma muhtaç çocuklar ortaya çıkmıştır. Osmanlı Devleti’nde vakıflar sayesinde bakıma muhtaç çocuklar sokaklardan toplandığı için 19. yüzyıla kadar çocukların suça karışmaları da engellenmiş oldu. II. Mahmut yenilikleri ve tanzimat fermanının yayınlanması ile Osmanlı’da çocuklara bakışta değişiklikler olmuştur.

Özellikle sanayi inkılâbından sonra Osmanlı’da çocuğu korumaya yönelik bazı yasalar çıkarılmış ve kurumlar vasıtası ile çocuklar korunmaya çalışılmıştır. 19. yüzyılda Avrupa Devletleri’nin sanayiye işçi bulmak nedeniyle meydana gelen kent nüfuslarının artması sorunsalı ve bunun sonucunda oluşan sosyo-ekonomik problemlerle Osmanlı Devleti, İngilterede olduğu gibi bu yüzyılda tanışmamıştır. Osmanlı Devleti yasaları aileleri korumaya öncelik verirken, ilk sırada çocuk gelmekte idi. Çocuğun suça iştiraki problemi olmamasına rağmen ortada kalmış yetim ve öksüz çocukların sorunlar üretebileceği düşüncesi hâkimdi. Kesin olarak Tanzimat döneminde Osmanlılar, çocukların korunmasına yönelik direkt tedbirler almıştır. Çocukların rehabilite edilebilmelerini sağlamak adına ilk olarak ıslahevleri açılmıştır. Osmanlı Devleti’nde ilk çocuk ıslahevi 1866 yılında Niş’te kurulmuştur. O dönemde Osmanlı’da Tuna bölgesinin valisi olan Mithad Paşa tarafından, Tuna bölgesinde bölgenin zengin insanların da yardımları ile hem Hristiyan hem de Müslüman ailelerin çocuklarına bakımları için yetimhane görüntüsünde bir

ıslahhane kurulmuştur. Çocuklara bu ıslahhanelerde mesleki bilgiler öğretilirdi ve eğer çocuk Hristiyan ise Hristiyan hocalardan, Müslüman ise Müslüman olanlardan eğitim almaktaydı. Osmanlı'da ilk çocuk koruma kurumunun bu şekilde hizmet vermesi, Osmanlılarda çocuk algısının daha çok korumaya yönelik olduğunu göstermektedir. Onlara suçlu gözüyle bakmak yerine, onların ıslah edilmesine yönelinmiştir. Karataş (2015)'a göre; bu kurumda 4-15 yaş arasında toplamda 201 çocuk kalmaktadır. Okuma-yazma eğitimi alan çocuklar ayrıca sanat eğitimi de almışlardır. Meslek edindirme dersleri İngiltere'dekine benzer bir şekilde terzilik ve yerel üretimi desteklemeye yöneliktir. Ancak Osmanlı'da sanayinin bulunmaması, çocukların aileden uzaklaşmasını da engellemiştir. Sokak çocukluğu kavramı bu sayede oluşmamıştır. Osmanlılarda yetim çocuklar meselesi sorunlu teşkil eden bir konudur. Bu konu da Osmanlılarda ilk olarak 1863 yılında kurulan ıslahhaneler ile çözümlenmeye başlanmıştır. Islahhanenin yapısı İngiltere'dekine benzer bir şekilde endüstri okulu gibi işlerlik görmektedir. Bu ıslahhanenin kurulmasından sonra Sofya'da da bir ıslahhane açılmıştır. Önemli bir konu da ıslah kelimesinin bu dönemde ortaya çıktığı görüşüdür. Karataş (2015)'e göre Mithat Paşa'nın hatıralarının bulunduğu bir eserde, çocukları korumak için geliştirilmiş bu kurumlara neden "ıslahhane" isminin verildiği şöyle izah edilmiştir: "Yeni açılan bu kuruma isim bulma amacıyla Kur'an-ı Kerim'den tefe'ül edilmesi uygun bulunmuş, neticede 34. sayfanın başındaki Bakara Suresi'nin 220. ayeti ("Sana yetimlerden soruyorlar, de ki: Onların işlerini düzeltmek hayırlıdır.") çıkmış ve buradaki 'ıslah' kelimesi okula isim olarak verilmiştir."

Osmanlılarda çocukların suça iştirak etmeden önce korunmaları düşüncesi hâkim görünmektedir. Çünkü çocukların suç işlediği düşüncesi hâkim olmasa da onların hayatlarını düzenleyici kurumlar ve yasalar devam etmiştir. 20. yüzyılda sultan II. Hamid döneminde 1903 yılında ıslahhaneler nizamnamesi yayınlanarak, çocukların bakım ve beslenmesine bu yasalara göre devam edilecektir. Aynı zamanda bu durumun sonucunda "Darülhayr-i ali" isimli bir kurum, çocuklar için bir ıslahhane olarak yaygınlaşmaya başlayacaktır.

Osmanlı Devleti'nin en uzun yüzyılı görüldüğü üzere çocukların suç işleyeceği konusu ile İngiltere kadar ilgilenmemiştir. Buradaki temel fark Osmanlı'da, çocukların yetiştirilmesi gereken birer insan olarak görülmüş olmasıdır.

Osmanlı ile İngiltere'nin 20. yüzyıla yönelik karşılaştırılması yapılırsa, çocuğun durumunun bazı aşamalardan geçtiği söylenebilir. İngiltere'de çocukların yetişkinlerden farklı olarak özel bir hukuku olduğu algısı, çocukların kendilerine yöneltilen suçlarda cezalarını çekmeleri sürecinde aldıkları endüstriyel eğitim, ki bu çocukları gelecekteki yaşamlarında yetenekli bireyler haline getirmiştir, son olarak ise çocukların barınma sorunlarına getirilen farklı bakış açıları, -Osmanlılarda ıslahhaneler ve darülhayr-i aliler, İngilizlerde ise aile yanları, genel olarak hapishaneler- iki toplum arasındaki tutum farklarının temellerini olmuştur.

İngiltere'de çocukların durumunu düzeltici bakım evlerine ağırlık verilmiştir. Osmanlılarda çocuklar için dini bir algı mevcuttur. Bu durum hayır kurumlarına bırakılmıştır. Hukuki anlamda çocuklar 1903'lü yıllardan sonra devlet destekli yerlere yerleştirilmişlerdir. Osmanlılar Batı'nın gelişmişlik algısı ile tanıştıktan sonra çocukların durumunu hukuk kuralları bağlamında dikkate almışlardır. Ancak görülmektedir ki, Osmanlılarda hukuksal düzeyde çocukların toplum için bir tehdit oluşturma durumu yoktur. Zaten bu tehdit oluşmadan vakıflar da koruyucu önlemler almışlardır. Ancak bu durum, İngiltere'de sanayi inkılâbının etkilerinden dolayı olduğu şeklinde yorumlansa da Osmanlı'nın sanayisinin olmayışı çocukların sokaklara inmesini engellemiş gibi gözükmemektedir. Görülmektedir ki Osmanlılar, 19. yüzyılda Batı'yı örnek alarak sosyal alana müdahalede bulunmuşlardır. Geleneksel yapının sosyal alana yetememesi durumu ileri sürülse de Osmanlı'da çocuğun sokakta olması ile suça karışması arasında ilişki görülmemektedir. Ancak bu yenilikler Osmanlı'nın yararına olmuş gibi görünmektedir. Osmanlıda çocuğun sokağa inme aşamasında Avrupa'dan alınan kanunların kurumlar kurma ve çocukları koruma zorunluluğu getirmesi Osmanlılara çocuk suça karışmadan önleme avantajı sunmuştur.

Görüldüğü gibi kurumlar sırası ile yaygınlaşmış, çocuğun suça karışması engellenmiştir. İhtiyaç bölgelerine göre Niş, Rusçuk, Sofya, Bosna, Yanya, Edirne, Girit ve Selanik'te açılan ıslahhaneler, Balkanlar'da oluşan durumlarda çocukların korunmasını sağlarken; Bursa, İzmir, İstanbul, Sivas, Konya, Adana, Kastamonu, Kudüs, Şam, Halep ve Beyrut'ta oluşturulan ıslahhaneler de Anadolu'da göçlerin ve savaşların yaralarını sarmak için kurulmuştur. Bu yerlerin çocuklara tamamen bir

endüstri lisesi hizmeti vermesi, hem İngiltere’de hem de Osmanlılarda çocuğun korunmasına yönelik önemli girişim yerleri olduğunu aşikâr etmektedir.

Osmanlı’dan cumhuriyete geçerken, savaşlardan dolayı, nüfus hem kentlerde hem de köylerde azalmaya başlamıştır. Nüfusun azalmasına paralel olarak savaşma yaşı da 15’e kadar gerilemiştir. Maurice Yvernes tarafından Birinci Dünya Savaşı döneminde yapılan araştırmalarda; Almanya, Belçika, İtalya, İngiltere, Avusturya, Brezilya ve Birleşik Amerika’da genel ölçüde suçun azaldığı gözlemlenmekte; ancak buna karşın çocuk suçluluğu oranları yükselmektedir.

İngiltere örneğimizde durumu analiz edersek, 16 yaşına gelmemiş çocuklarda 1911’den 1933’e kadar suç oranları artmaktadır. Birinci Dünya Savaşı sonrası dönem dikkate alındığında, özellikle ABD’de çocuk suçluluğu sorunu en önemli sosyal sorunlardan biri olmuştur. Cumhuriyet döneminde Türkiye’de istatistikler yok denecek kadar azdır. Ancak Amerika örneği incelendiğinde; 1944 yılında toplamda 199 çocuk mahkemesi bulunmakta ve “çocuk federal bürosu” tarafından aynı yıl yapılan çalışmada 104.193 kişi, 1945’te ise 108.662 çocuk ile, suç oranlarında artış gözlenmektedir. Yüzdelik artış olarak ifade edilirse, çocuk suçluluğunda %4 oranında bir artış olduğu görülür.

Genel oranlara dikkat çekdikten sonra, ülkemizde cumhuriyet sonrası 1935 ve 1942 yılları arasında Başbakanlık İstatistik Genel Müdürlüğü’nün tek bir verisi mevcuttur. Bu yine ifade edilen yıllar arasındaki mahkûmlar istatistiğidir. Bu istatistiğe göre çocuğun suça iştiraki incelenecek olunursa veriler bize çok da tatmin edici bilgiler vermemektedir. Çünkü veriler çocukları ilgilendirmemekte, genel mahkûmlar ile ilgili bilgiler vermektedir. Elimizdeki bu bilgilerin varlığında diyebiliriz ki; İstatistik Müdürlüğü’nün 241 numaralı mahkûmlar istatistiği incelendiğinde, çocukların durumunu görebileceğimiz bölümle beraber 1938 yılında Fahrettin Kerim Gökay tarafından Paris Ulusal Çocuk Pisişari Kongresi’ne sunulan rapora göre; bu yıl öncesi çocuk suçluluğu durumu hakkında az da olsa veriler elde etmek mümkün olacaktır. 11 yaşını tamamlamış, 15 yaşına varmamış çocukların kendilerinde suçu işleyecek psikolojik durumun bulunup bulunmadığına göre İstanbul Adli Tıp Merkezi’ne götürülmüş çocukların toplam sayısı 76, 1933 yılına gelindiğinde ise 123’tür. 1934 yılında rakam 94’e düşerken, 1935 yılında 130’a,

1936 yılında ise 245'e yükselmiştir. Bu durumu analiz ettiğimizde, cumhuriyet dönemi çocuk suçluluğunda yıllara göre bir artış olduğu gözlemlenmekte, ancak bu artışın çok ileri boyutlarda olduğu düşünülmemektedir. Yurt dışında göre Türkiye'de bu durum o kadar da ileri boyutlarda değildir.

İstatistik Müdürlüğü'nün 1935 yılı raporları değerlendirildiğinde 18 yaşından küçük olan çocukların 1942 yılına kadar mahkumiyet adedi aşağıdaki tabloda verilmiştir.

Tablo-5. Türkiye'de Yıllara Göre Çocuk Suç Rakamları (1935-1942)

Yıllar	Rakam
1935	4392
1936	5424
1937	6362
1938	7076
1939	8270
1940	9783
1941	11840
1942	12764

Kaynak: (Şensoy, 1949: 103)

Tablo-5 detaylıca incelendiğinde, 18 yaşından küçük bireylerin de suça katılımları yüksektir. Yıllara göre dalgalanmalar bulunmamakla beraber sürekli bir yükselişten söz edilebilir. Ancak rakamların bu şekilde verilmesi bizi yanıltabilir. Çünkü çalışma, mahkûmların geneli düzeyinde yapılmış, çocuklar için tek elden bir çalışma olmamıştır. Tüm bu rakamlar dikkate alınarak genel mahkumlara göre çocukların oranı yüzdeye çevrilirse, 1938 yılında %24.5, 1940 yılında %27, 1942 yılında ise % 32.7'ye yükselmiştir.

Benzer bir şekilde yıllara göre 21 yaşından küçük olanların dağılımı verilirse, oranların yıllara bağlı olarak dalgalanmalar gösterdiği görülmektedir. Tabloda ayrıntılı olarak 1935 yılından itibaren hapiste bulunan çocukların 1942 yılına kadarki rakamları verilirse tarihsel bir bakış açısı ile oranlar daha iyi bir şekilde görülebilir.

Tablo-6. Türkiye’de 21 Yaş Altı Bireylerin Yıllara Göre Mahkumiyet Durumu (1935-1942)

Yıllar	Rakam
1935	5717
1936	7584
1937	7013
1938	6044
1939	6505
1940	6944
1941	8016
1942	6675

Kaynak: (Şensoy, 1949: 103).

Tablo incelendiğinde, rakamlar yıllara göre dalgalanmalar göstermektedir. 21 yaş altı rakamlarda değişiklikler meydana gelmesi konusunda bir çalışma yapılmadığından dolayı verilecek tüm yanıtlar varsayıma dayalı olacaktır. Ancak çocuk suçluluğu durumu bu verilere göre aydınlığa kavuşturulmaya çalışılırsa, çocukların dönem nüfusunun da 16.158.567 olduğu da göz önüne alınırsa, rakamların ne kadar yüksek olduğu fark edilebilir. Ancak şu da vardır ki; aile yaşamının bozulması, kadınların eşlerini kaybetmelerinden dolayı çocuklarını kendilerinin yetiştirmek zorunda kalmaları düşünüldüğünde rakamlar İngiltere’ye oranla yüksek görünmemektedir.

4. 3. 4. Psikolojik Durum Nedeni İle Değişen Tutum ve Algılar

Psikolojik sorunlar insan hayatını etkileyen önemli problemlerin başında gelmektedir. Sadece çocuklarda değil yetişkinlerde de psikolojik sorunların varlığı, onların toplumun diğer bireyleri tarafından etiketlenip dışlanmalarına neden olmaktadır. Her ne kadar psikolojik bir sorun gibi görünse de bireylerin ruhsal sorunları onların sosyal hayatını da derinlemesine etkilemekte ve bu nedenle ruhsal sorunlar sosyolojinin de konu alanına girmektedir. Bireylerin psikolojik durumu ve suç ilişkisinin incelenmeye başlanması onu diğeri ile olan ilişkisi nedeniyle daha sosyolojik yapacaktır. Suçu psikolojik durum ile ilişkilendiren çalışmalar

kriminolojik araştırmaların en başından beri var olagelmifitir. Özellikle Lambrosso’nun çalışmalarında -her ne kadar fizyolojik gibi görünse de- suçu daha çok beyinsel hasarlarla açıklama amacı güdülmüştür. Bireyin yaşam boyunca maruz kaldığı problemli yaşamsal süreç onun toplumla iyi biçimde iletişim kuramamasına ve toplumun gözünde sapma davranışı gerçekleştirmesine neden olmuştur. Çocukların ruh sağlığında gerçekleşen normal dışı durumlar nedeniyle suç işlemeye yatkın olmaları düşüncesi toplum tarafından hiç de azımsanmayacak şekilde kabul görmektedir. Özellikle “sahipli, aklı karşılık, ruh hastası” gibi etiketler suça bulaşmış ocuklara İngiltere’de en çok kullanılan etiketlerdendir.

Tablo-7. İngiltere’de Psikolojik Duruma Göre ocuklarda Suç (2006)

Risk alanı	Doğum	Erken ocukluk	ocukluk	Ergenlik
Erken ocukluk Kişilik ve Davranışsal Riskler				
Düşük zeka düzeyi	X	X	X	X
Konuşma problemleri		X	X	X
Zayıf yönetim fonksiyonları		X	X	X
Gelişimsel gecikme		X	X	X
Zor mizaç / olumsuz duygulanım	X	X	X	X
Dürtüsellik		X	X	X
Dikkat eksikliği hiperaktivite bozukluğunun bulunması		X	X	X
Risk alma ve uyaran ihtiyaı		X	X	X
Suçluluk duygusunun olmaması		X	X	X
Empati olmaması		X	X	X
Bağlanma problemleri		X	X	X
Anti sosyal davranışların erken dönem başlangıcı		X	X	X

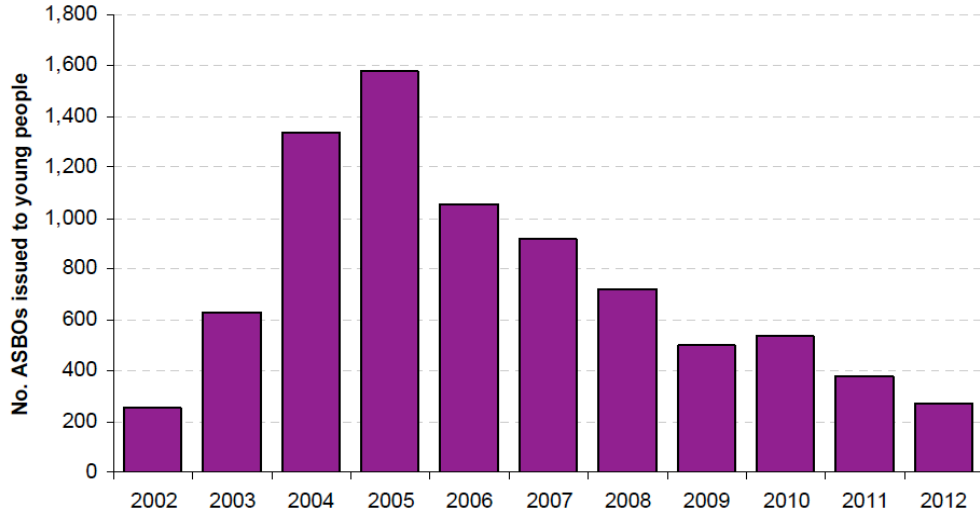
Kaynak: (Bruce, 2006).

Bruce (2006), agresif çocukların davranışları ve bölgesel özelliklerinin birbirine benzese de aslında homojen yapıda bir organizasyona sahip olmadıklarını bazı ergenlerin kronik olarak suç işlemeye eğilimli olduklarını iddia etmiştir. Ergenler, gelişimlerinin erken dönemlerinde anti-sosyal davranışlar gösterirken, sıklıkla suça bulaşırlar ya da suçlu davranışında bulunurlar (Moffitt, 1993; Patterson ve ark., 1998). Bu bağlamda grafik incelendiğinde, psikolojik sorunların çocuklarda

anti-sosyal davranış olarak birleştirildiği görülmektedir. Bu nedenle bu başlık altında çocukların psikolojik durumları anti-sosyal davranış değişkeninde incelenecektir.

Çocuk suçluluğu ve psikolojik durum karşılıklı olarak incelendiğinde, hem İngiltere’de hem de Türkiye’de ortaya çıkan temel sorun, anti-sosyal bozukluklardır. İngiltere’de özellikle anti-sosyal davranış, hükümetin ve suçla mücadele eden kurumların başlıca araştırma alanı olmuştur. Toplumsal algı açısından ise, İngiliz hükümeti 1992 yılında bu konu üzerine çokça eğilip büyük bir araştırma yapmıştır. İnsanlara çevrelerindeki anti-sosyal davranış problemlerini sormuş ve araştırmayı 2006 yılında tekrar yapmıştır. Bu sayede anti-sosyal çocuk davranışlarını ölçüp buna karşı önlem almayı amaçlamıştır. Bu araştırmada her altı kişiden biri (%17) kendi bölgelerinde anti-sosyal davranışların olduğunu bildirmiştir. Bu oran 1992’de %21 olarak çıkmış olduğu için bir düşüş gözlemlenmiş, suç oranlarında aşağı doğru bir yönelim olmasa da halkın suça bakış açısı değişmiştir. Anti-sosyal davranışlar İngiliz halkı tarafından daha çok tolerans görmeye başlamıştır. İngiltere’de yapılan bu çalışmada, anti-sosyal davranışlar türlerine göre analiz edilmiş, İngiliz halkının anti-sosyal bozukluk ve suç olarak gördüğü davranışlardan ilki “geceleri sokakta dolaşan ergenler” olarak görülmüştür ve bu durum İngilizler tarafından en çok korkulan anti-sosyal davranış olarak bulunmuştur (%32); ikinci sırada ise “çöpleri yere saçma” (%30) bulgulanmıştır. Bu çalışma oldukça önemlidir. Toplumsal konuda İngiltere’de yapılmış büyük ölçekli bir çalışma olması nedeniyle toplumsal algının hangi yönde olduğunu belirlemek açısından da değerlidir. Çalışma incelendiğinde, İngiliz halkının çocukların sokakta herhangi bir suç işlemese de serbestçe dolaşmalarını bir psikolojik sorun olarak görmüşler ve bunu çok kez bildirmişlerdir. Ayrıca bir bakıma suça daha çok yaklaşan çöpleri saçma gibi bir anti-sosyal davranış ikinci sırada vurgulanmıştır (Jansson, 2009: 26).

Grafik-1. İngiltere’de Yıllara Göre Anti-Sosyal Davranışlar ve Suç (2002-2012)

Kaynak: (Ministry of Justice Statistics, 2013: 21)

Grafik incelendiğinde, toplumsal algı İngiltere’de anti-sosyal davranıştan sorumlu tutulan bireylerin sayısında bir azalma olduğu görülmektedir. Bunun temel nedenlerinden biri İngiltere’de bu çocuklara bireysel psikolojik desteklerin sağlanmasıdır. Anti-sosyal davranışta azalmanın meydana gelmesi halkın polise bu durumu suç olarak bildirmesi ile alakalıdır. Yukarıda belirtmiş olduğumuz gibi davranışın toplum tarafından kanıksanmasından dolayı mı yoksa bireysel terapilerin başarısından ötürü mü azaldığı bilinmemektedir. Yukarıdaki grafikte rakamlar polise intikal eden hadiseler olduğu için halk tarafından tolere edilen diğer benzer davranışların sayısını saptamak zor olacaktır.

Anti-sosyal davranışta bulunan insanlara toplum tarafından “deli, psikopat, sosyopat” denildiği bilinmektedir. İngiltere’de de bu durum ülkemize benzer şekilde deyimler oluşturmaktadır. Bu bireyler asabi davranışlar sergileyen, yaptıklarından ders almayan, asabi bireyler olarak değerlendirilirler (Cusack ve Malaney, 1992). Bu tür davranışların İngiltere’de tanımlanması da özellikle yukarıda bahsedilmiş bir konu olan medya aracılığıyla. Anti-sosyal davranışların medya aracılığı ile kamuya sunulması, bu davranışların oluşmasa da suç korkusu yaratmasına neden olmaktadır. Yukarıda İngiltere’de yapılan BCS araştırmasında, bireylerin sokakta gezen çocukları anti-sosyal ve kriminal olarak görmesi bu duruma verilecek örneklerdendir. Bu tür çocukların dürtülerini engelleyemedikleri düşünceleri halkın

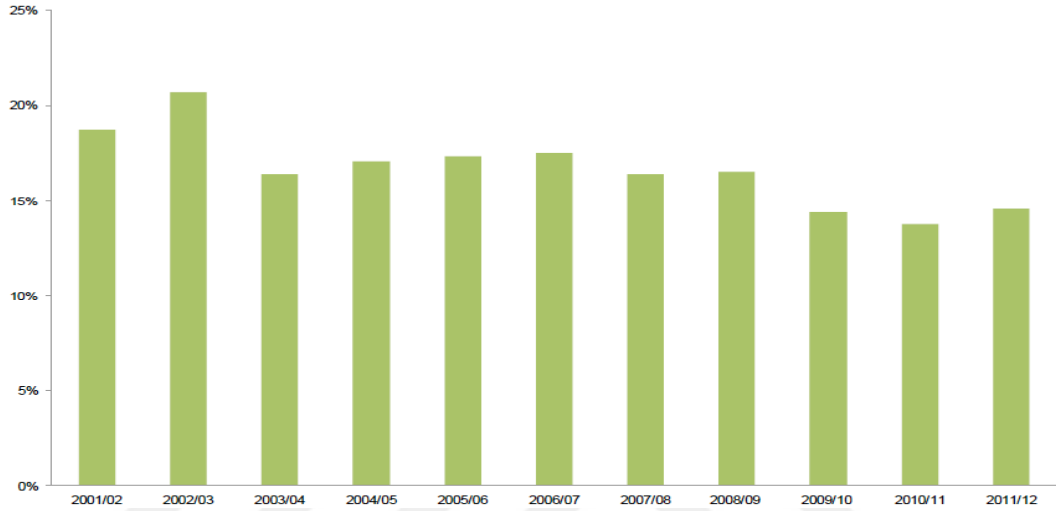
algısında çocukların suça meyilli oldukları ya da bununla birlikte yukarıda sayılan etiketlerden biri ile çocukların etiketlenmelerine neden olmaktadır.

İngiltere’de Ocak-Kasım 2011 tarihleri arasında toplamda 2.6 milyon anti-sosyal hareket polise bildirilmiştir. Bu rakam İngiltere’de toplam suç bildirilerinin %41.3’ünü oluşturmaktadır. Bu açıdan bakıldığında toplumsal algıda her türlü genç hareketini anti-sosyal davranış olarak bildirme eğilimi vardır (UK Crime Stats, 2012). Bu eğilimin oluşmasındaki başlıca neden, İngiltere’de medya tarafından yansıtılan suçlu olarak etiketlenmiş çocuğun yaptığı her hareketin kriminal olarak görülmesidir. Buradaki önemli unsurlar, toplumsal algının ne yönde olduğu kadar, suça bulaşmış ya da anti-sosyal davranıştan dolayı polise bildirilmiş çocukların bu davranışları neden yaptığdır. Yine benzer şekilde yapılan bir çalışmada her 10 İngiliz gencinden 7’si anti-sosyal davranışlarının “sıkılmadan” dolayı meydana geldiğini bildirmişlerdir. Ancak İngiltere’de bu sorunu ortadan kaldırmak için yapılan çalışmaların da işlevsel olmadığı görünmektedir. İngiltere’de bu tür çocukların spor faaliyetlerine, eğitim çalışmalarına katılmalarına rağmen bu tür sorunlar artarak devam etmektedir. Bakıldığında İngiltere’de 1 yıl içinde anti-sosyal bir davranış nedeni ile suça sürüklenmiş ve sonrasında serbest bırakılmış gençlerin %75’i aynı yıl içinde tekrar suç işlemişlerdir. Yine de İngiliz hükümetinin bu konudaki harcamaları toplam bir yıl için 113 milyon pound olarak bulgulanmıştır (Audit Commission, 2009).

Anti-sosyal davranış eğilimleri araştırmalarının yanında bu davranışların risk faktörleri üzerinde de çalışılmaktadır. İngiltere’de sosyo-ekonomik durumu yetersiz, sağlık ve eğitim olanaklarından mahrum çocuklar risk faktörü olarak görülmüş ve bu çocukların topluma nasıl adapte edilebileceği araştırılmıştır. Psikolojik durumu nedeniyle çocukların davranışlarının daha alt düzeylerde kontrol edilmesi algısı doğmuştur (Welch and Sheridan, 1995: 31). Bunların yanında köylerde yaşayan, göç eden ve diğer şehir olanaklarından mahrum olan çocukların durumu da bu yönde değerlendirilmiştir. Riskli olarak görülen gruplar İngiltere’de politik olarak da sürekli vurgulanmakta ve onlara yönelik geliştirilecek politikalar toplumsal algı değişimlerine neden olmaktadır. Ancak sadece bununla kalmamakta ve İngiltere’de belirli ırklara karşı, riskli gruplar olduklarına ilişkin toplumsal algı bulunmaktadır. Genel olarak polise bildirilen anti-sosyal davranışlar da siyahi ve Asyalı olanlar

yoğunlukta bulunmaktadır. Görüldüğü gibi, toplumsal olarak bireyler birtakım ırk, düşünce ve bölge olarak kendilerinden farklı olan insanların daha saldırgan olacağı düşüncesindedirler.

Grafik-2. İngiltere’de Yıllara Göre Gençlerin Davranışlarının Anti-Sosyal Olarak Algılanma Düzeyi (2001-2012)

Kaynak: (House of Commons Anti-social Behaviour, Crime and Policing Bill, 2013-2014).

İngiliz hükümeti tarafından yapılan yukarıdaki araştırma, grafik olarak incelendiğinde, yetişkinlerin bir suç davranışını anti-sosyal olarak algılama düzeyleri yıllara göre farklılıklar gösterse de 2002 yılından farklı olarak fazla değişme göstermemiştir. İnsanların tutumları kısa sürelerde değişmemektedir. Özellikle kriminal eğilimler insanların korkuları ile birleştiği zaman kalıcılığı daha fazla olmaktadır. Ancak İngiltere’de yukarıdaki grafikte görüldüğü gibi çocukların davranışlarının anti-sosyal olarak algılanma düzeyi oldukça yüksektir. Anti-sosyal davranışların İngiliz halkında büyük bir sorun oluşturduğu oldukça açık görünmektedir.

Tüm bu çalışmalarda İngiliz toplum algısında anti-sosyal davranışların ne olduğu sorusu önem kazanmaktadır. Yapılan bir ulusal suç araştırmasında İngiltere’de “Vandalizm, sözel taciz, duvar yazıları, gürültü kirliliği, alkol ve sigara kullanımı sonrası rahatsızlık verme, grupla dolaşma ve sorun çıkarma, ses kirliliği,

madde kullanımı, dilenme, fahişelik, saldırganlık, araçların kullanımına bağlı olarak oluşan gürültü vs.” gibi davranışlar, anti-sosyal davranış kapsamında değerlendirilmektedir (Home Office and Youth Justice Board, 2015). İngiltere’de görülmektedir ki birçok çocuk suçu anti-sosyal davranış olarak algılanmakta ve psikolojik bir durum olarak görülmektedir. Çocukların düzensiz ve toplumdan sapma olarak görülen davranışları kendi algılarında “sıkılma” olarak görülmektedir. Bu tür bir izlenimin oluşmuş olması İngiliz tarihi mirasında gizli görülmektedir.

Yukarıdaki örnekleri verdikten sonra İngiltere’de anti-sosyal davranışın toplumsal olarak nasıl önlenmeye çalışıldığını incelemek yerinde olacaktır. İngiltere’de anti-sosyal davranış olarak algılanan eğilimleri gerçekleştirmiş çocuklar için birtakım lokal merkezler kurulmuş ve bunların yardımları ile çocuğun yönlendirilmesi sağlanmaya çalışılmıştır.

Tablo-8. İngiltere’de Anti-Sosyal Davranışı Engellemeye Yönelik Kurulan Karşı Kurulan Yerel Agenteler

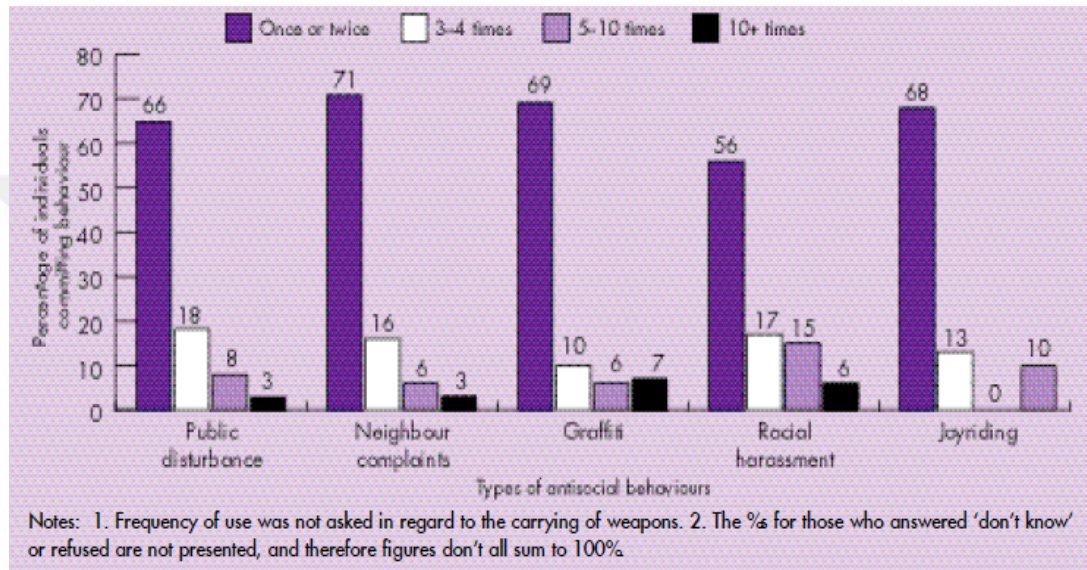
Polise Kurumu	Sosyal Servisler
Yerel Otoriteler	Yerel Eğitim Kurumları
Koruma Servisi (CPS)	Gençlik Servisleri
Uyuşturucu Hareket Takımları	Sağlık Otoriteleri
İnanç Grupları	Gönüllü Hareket Grupları

Kaynak: (Home Office and Youth Justice Board, 2015).

Bu kurumlar İngiltere’de tek başına yeterli olmamakta ve anti-sosyal davranış önlemede birlikte hareket etmektedirler. Bu yolla oluşan kriminal davranışlara yönelik toplumsal olarak gelişen bu tür kurumlar anti-sosyal davranışların önüne geçebilmek için yönlendirme servisleri gibidir. Ancak bütün bunlara rağmen İngiltere’de yapılan çalışmalarda ortaya çıkan sonuçlar, anti-sosyal hareketlerin önlenemediği yönündedir. İngiltere’de gençlerin %29’u bir önceki yıla göre anti-sosyal davranış işlediklerini bildirmişlerdir. Bunlar içinde en önemlileri ise komşuya verilen rahatsızlıklar ve halk huzurunu bozmadır. Bu araştırma aşağıdaki grafikte de görüleceği gibi büyük ölçekte incelenmiştir. Anti-sosyal davranışları gerçekleştiren çocukların aynı davranış ilerleyen süreçte tekrar etmeleri ve bu

davranışı gerçekleştiren çocukların benzerlik göstermeleri bilgisi sorunun çözümü açısından oldukça önem arz etmektedir. Bu davranışları gerçekleştiren bireylerin %68'inin tek bir anti-sosyal davranışı, diğerlerinin ise çeşitli davranışları sergilemiş oldukları bulgulanmıştır (Home Office Crime and Justice Surver, 2003).

Grafik-3. İngiltere’de Anti-Sosyal Davranış Gerçekleştirdiğini Kabul Eden Çocukların Oranları (2003)

Kaynak: (Home Office Crime and Justice Surver, 2003)

Grafikte görüldüğü gibi İngiltere’de anti-sosyal davranış eğilimleri çoğunlukla bir ya da iki kez gerçekleştirilmiştir. Bu bakımdan görüldüğü üzere, anti-sosyal eğilimlerini bildiren gençler az miktarda değildirler. İngiltere’de halk huzuru bozma ve komşu tarafından şikâyetler bu problemin ne kadar ileri düzeyde olduğunu göstermektedir. Oluşan algı da yıldan yıla değişiklik gösterse de benzer yönde ilerlemektedir. İngiltere’de görüldüğü gibi anti-sosyal davranışların önlenmesinde birçok kurum görev yaparken, yerel organizasyonlar da bu faaliyetlere katılmaktadır. İngiliz hükümetinin yıllık olarak anti-sosyal davranışlar ve neden olduğu sorunlar için kullandığı bütçe yüksek miktarlardan oluşmakta; ancak anti-sosyal davranışların önlenmesini de sağlayamamaktadır. Bu durumun oluşması zamanla halkın anti-sosyal davranış tanımının değişmesine bağlanır gibi görünse de daha derinlemesine çalışmalara ihtiyaç duyulmaktadır.

Türkiye’de anti-sosyal davranışlar bir bütün olarak değerlendirilip suç istinad edip güvenlik güçlerine bildirilmemektedir. Ancak İngiltere’dekine benzer olmamakla birlikte anti-sosyal davranışlar altında sıralanan psikopatik davranışlar suç türlerinde birer birer değerlendirilip dikkate alınmamaktadır.

Ülkemizde, İngiltere’dekine benzer bir şekilde anti-sosyal davranışın toplumsal algıdaki yerinin geniş çaplı bir araştırması bulunmamaktadır. Küçük kapsamlı çalışmalar dikkate alınarak bu konu hakkında yargılara varmak ve İngiltere ile Türkiye arasındaki farklılıkları çıkarmak daha dolaylı da olsa bizi bir sonuca götürebilecektir. Bu açıdan bakıldığında Türkiye’nin kültürel yapısı daha samimi ve birincil ilişkilerle şekillenmektedir. Çocuğun aile yapısı, okul çevresi, akran grupları (mahalle düzeyli) çocuğun sosyo-psikolojik yaşam alanını şekillendirmektedir. Anti-sosyal davranış eğilimleri İngiltere’dekine göre, daha çok halk içinde eritilmekte ve hoş görülmektedir. Ancak şiddet ve saldırganlık eğilimleri nedeni ile suç duyurusunda bulunmaktadır.

Ülkemizde anti-sosyal davranışlar kapsamında genel olarak çalışmalar risk alma ve saldırganlık üzerine yapılmaktadır. Gençlerin risk alma düzeyleri kontrol edilip yaptıkları davranışın sonuçları hakkında algılayabilme testleri uygulanmaktadır. Ülkemizde çocuklarda şiddet eğilimi oldukça yüksek oranlarda olmakta ve akran gruplarında şiddet sıklıkla yaşanmaktadır. Ayrıca Türkiye’de risk alma davranışında erkeklerin kızlara oranla daha yüksek düzeyde risk aldıkları gözlemlenmiştir. Bu durum kültürel yapıya bağlanmış ve saldırganlık ile risk alma arasında ilişki kurulmuştur (Gündoğdu ve ark, 2005: 156). Ancak cinsiyete dayalı anti-sosyal davranış geliştiren çocuklarla yapılan çalışmalar ülkemizdekine benzer sonuçlar vermektedir. Yurt dışında -İngiltere dahil- yapılan çalışmalarda risk alma erkeklerde kızlara göre daha ileri düzeydedir (Marcus, 1999; Chen, Grenberger, Lester ve ark.,1998). Risk alma davranışı ile sosyo-ekonomik seviye arasındaki ilişkiye bakılan birçok çalışma bulunmaktadır. Aile içerisinde annenin çalışması ve buna bağlı olarak da sosyo-ekonomik seviyenin artması durumunda risk alma davranışının da arttığı gözlenmiştir. Ayrıca Türkiye’de yapılan bir çalışmada ise, ekonomik gelişme ve eğitim seviyesi arttıkça, çocuğu yaşlılık güvencesi olarak görme ve çocuktan itaat ve bağımlılık bekleme oranının azaldığı belirtilmektedir. Bununla birlikte sosyo-ekonomik düzeyi en düşük olan grubun da risk alma davranışı

puanlarının yüksek olduğu görülmektedir. Ancak tüm bu çalışmalara dayanarak ülkemizde risk alma ve suç düzeyi arasındaki ilişki incelenmemiştir. Yurt dışında yapılan bir çalışmada akademik başarı ve risk alma-suç ilişkisi incelenmiş, akademik başarısı düşük olan çocuklarda risk ile birlikte suç işleme oranı %40 olmuştur (Gündoğdu ve ark, 2005: 156).

Ülkemizde çocuklar özellikle lise çağlarında sürekli şiddete başvurumaktadırlar. Yapılan çalışmalara bakıldığında çocukların genel olarak hayatlarında en az bir ya da iki kez şiddete başvurdukları görülmektedir. Kepenekçi ve Çınkır (2005), lise öğrencilerinin yıllık dönem içinde % 35.5’ni fiziksel olarak en az bir kez şiddete başvurdıklarını bildirmişlerdir. Alikasifoğlu ve arkadaşları (2004) tarafından yapılan geniş çaplı bir araştırmada, lise öğrencilerinin anti-sosyal davranışta şiddeti gösterme sürekliliği incelenmiştir. Araştırma sonucunda araştırmaya katılanların son bir süresince % 42’sinin (n=1720) en az bir kavga olayına karıştıkları belirtilmiştir. Türkiye Büyük Millet Meclisi Araştırma Komisyonu (2007) tarafından yapılan araştırmada, ortaöğretim okullarına giden öğrencilerin son üç ay ve son bir ay içinde şiddet ile karşılaşma oranları araştırılmıştır. Araştırma bulguları, ergenlerin % 18,9’nun son üç ay içinde şiddete maruz kaldıkları ve % 14.4’nün son bir ayda şiddetle karşılaştıklarını ortaya koymuştur. Bu durumun tam tersi olarak çocuklarda şiddete başvurma oranları incelendiğinde ise, son üç ay içinde % 29,3’ünün ve son bir ay içinde % 25’inin şiddete yöneldiği bulunmuştur.

Milli Eğitim Bakanlığı (2003)’nın bir araştırmasında ise gençler arasındaki saldırganlık ve şiddet olayları daha çok adli kayıtlara geçmiş suç oranlarıyla ilişkilendirilmiştir. Bu açıdan erkek öğrencilerin adli kayıtlara geçmiş suç oranları % 28,2 iken kızlarda % 1,5 olarak bulunmuştur. Aynı zamanda liselerde bu oran % 14,3 iken, ilköğretim okullarında % 15.3 olduğu gözlenmiştir. Milli Eğitim Bakanlığı tarafından geniş ölçekli bu çalışmada anti-sosyal bir davranış olan şiddet veya saldırganlık eylemi, ülkemizde halk tarafından İngiltere’dekinin aksine daha hoş görme ile karşılanmaktadır. Toplumsal algı, çalışma baz alınarak incelendiğinde, şiddet eylemlerinin suç olduğu düşüncesinden hareketle çocukların sadece 4’te 1’inin suça teşebbüs ettiği düşüncesi ile güvenlik güçlerine bildirilmesi oldukça düşük bir orandır. Bu açıdan bakıldığında Türkiye’de insanlar İngiltere’dekinin aksine daha

toleranslı ve affedici olarak görülmektedir. Ancak bu durum mağdur çocuklar açısından düşünüldüğünde ise şiddete veya saldırganlığa maruz kalmış çocukların yaşadıkları travma ve duygu durum bozuklukları dikkate alınmamaktadır.

İngiltere’de suç davranışı daha çok grup ve çeteler ile oluşurken, ülkemizde anti-sosyal davranışların oluşmasının temel nedenleri araştırmalarda aile içi durum olarak gösterilmektedir. Ülkemizde aile yapısının bozulmaya başlaması bu durumun tetikleyicisi durumundadır. Lise öğrencileri arasında yapılan bir araştırmada ise, ailede problem çözme becerisinin eksik olduğu durumlarda çocukların daha yıkıcı davranışlara yönlendiği gözlemlenmiştir. Ayrıca aile içinde çocuğun davranışında yaşanan problemler üzerindeki kontrol odaklı eksiklik çocukların saldırgan davranışlar göstermesinde ve sosyal sorunlar yaşaması arasında olumlu ilişkiler bulunmuştur. Genel olarak bakıldığında ailenin işlevlerinde yaşanan sorunlarda ise, çocuğun suça yönelik davranışlarını ortaya çıkardığı saptanmıştır (Bahçivan-Saydam & Gençöz, 2005). Ailede şiddet durumunun olması da bir başka çalışmada incelenmiştir. Masalcı (2000), sınırlı bir haldeki davranışları ile çocuğun saldırganlık davranışı benzer eğilimli bir ilişki olduğunu bulmuştur. Benzer bir diğer çalışmada ise, çocuklar ve ailelerin saldırganlıkları karşılaştırılmış, anne-babaların saldırganlık seviyesi arttıkça ergenlerin saldırganlık oranlarında ve suça yönelmelerinde bir artma gözlemlenmiştir (Avcı ve Güçray, 2010: 47).

Ülkemizde riskli, suç özelliği teşkil eden, problematik, anti-sosyal davranış olarak isimlendirilen eğilimlerin daha çok suç işlemiş ya da işlememiş, ıslah evinde bulunan ya da bulunmayan ergenler arasında yapıldığı görülmektedir. Bununla birlikte, herhangi bir suçtan dolayı güvenlik güçlerine getirilmemiş, diğer ergenlerin kural dışı davranış eğilimlerinin ve bunun çeşitli değişkenler ile ilişkisinin ülkemiz literatüründe daha az çalışıldığı görülmüştür. Genel olarak literatüre bakıldığında, kural dışı davranışlar ile ilgili en çok araştırılan konuların başında; suçlu grubun demografik (yaş, cinsiyet, anne baba eğitim seviyesi) özellikleri, aile ilişkileri, akran ilişkileri, okul başarısızlığı, koruyucu ve risk faktörler ve suçu önleme çalışmaları olduğu görülmektedir (Ateş ve Akbaş, 2012).

Ülkemizde anti-sosyal bireylerin suç ile olan ilişkileri bir çalışmada etraflıca incelenmiştir. Şiddet eğilimli anti-sosyal çocuklarda ailenin eğitim ve ekonomik

seviyesinin düşük ailenin çocuk ile olan ilişkilerinde ise başarısız olduğu gözlemlenmiştir. Bu anti-sosyal ve suç eğiliminde olan bireylerde babanın bir suça bulaşmış olduğu, aile içinde şiddete tanık oldukları, şiddetle çok küçükken tanıştıkları, ilk suç işleme yaşlarının ise 16 olduğu ve bu çocukların yetişkinliklerinde ise diğer yandan askerlik görevlerinde önemli disiplin problemleri ile karşı karşıya kaldıkları bulgulanmıştır. Ülkemizde yapılan çalışmalarda genel olarak; antisosyal kişilik ile suç işleme ve uyuşturucu madde kullanımı arasında pozitif bir ilişki olduğu ve suça bulaşmış olan antisosyal bireylerin ailelerinde; alkolizm, suç öyküsü, toplumsal ilişkilerde bozulma gibi özelliklerin hafif suç işleyen antisosyal bireylere göre anlamlı düzeyde daha fazla olduğu bulgulanmıştır (Kaygusuz ve Sardoğan, 2006: 88).

Görülmektedir ki, ülkemizde saldırganlık durumu ve anti-sosyal davranışlar ile çocukların suça bulaşmaları arasında yüksek oranlarda pozitif ilişkiler bulunmuştur. Yurt içinde yapılan çalışmalarda da yurt dışında yapılan çalışmalarda olduğu gibi erkeklerin kızlara oranla daha çok suça yöneldiği, ergenlikte suç işleme oranının arttığı parçalanmış, eğitim düzeyi düşük ve aile içi şiddet olan ailelerde çocukların suça karışma oranının daha yüksek olduğu görülmektedir. Bununla birlikte erkek çocuklarda akran etkisinin daha fazla olduğu ve aile denetimini daha çok algıladıkları söylenebilir. Özetle, diğer çalışmalarda olduğu gibi, suça yönelimde aile, çevre, akran etkisi, yaş, cinsiyet, ailenin eğitim düzeyi, aile içi ilişkiler; antisosyal davranış ve suç davranışı için risk faktörü oluşturmaktadır.

4. 3. 5. Cinsiyet Üzerine Suçlu Çocuk Algısı

Çocuğun cinsel olarak algılanması sadece psikopatik bir sorun olmamakla birlikte, tüm kurumları ve toplumu ilgilendiren sosyolojik bir sorundur. Çocukların yaş farkına bakılmaksızın cinsel obje olarak görülmesi onun dünyasını da derinden etkilemektedir. Sadece çocuğun cinsel olarak istismara uğramasının yanında, cinsel istismar suçu işlemiş çocuğun durumu da araştırmalar açısından önem arz etmektedir. Genel olarak araştırmalar çocuğun cinsel istismar suçuna kaymakta ve mağdur olarak çocuk incelenmektedir. Ancak bu başlık altında biz hem cinsel istismar aracı olarak hem de cinsel istismar türünde suç işleyen çocuğu

değerlendireceğiz. Bununla birlikte toplumsal algının hangi yönde değiştiğini karşılaştırmalı olarak inceleyeceğiz. Bu incelemelerden önce çocuğun hem istismarcı hem de istismara uğrayan bir birey olarak durumu genel olarak tanımlanıp değerlendirilecektir.

Çocuk istismarı belirgin olmayan ve kötü sonuçları olan tıbbi, hukuki, gelişimsel ve psiko-sosyal kapsamlı ciddi bir sorundur. Dünya Sağlık Örgütü, bir yetişkin tarafından bilme hususu bağlamında değerlendirilmeden, fiziksel ve psiko-sosyal gelişimini olumsuz yönde etkileyen davranışları çocuk istismarı olarak tanımlamaktadır. Cinsel istismar ya da çocuğun cinsel istismarı araştırma alanına daha yeni olarak girmiştir. Kempe 1962’de ilk kez hırpalanmış çocuk (“battered child”) terimini kullanmış, daha sonra bu terim yerini çocuk istismarı (“child abuse”) terimine bırakmıştır. İleri bilimsel gelişmeler ışığında en önemli gelişme kuşkusuz 1989’da Birleşmiş Milletler’ce kabul edilen Çocuk Hakları Sözleşmesi’dir. Sözleşmenin 19. maddesi, çocuğun bakımıyla sorumlu olan kişilerden gelecek her türlü kötü muameleye karşı korunmasının sözleşmeyi imzalayan devletlerin yükümlülüğünde olması koşulunu getirmiştir (Kara, 2004). Görüldüğü gibi, cinsel istismar çocuğu hem psikolojik hem de sosyolojik yönlerden etkilemektedir. Toplumsal uyumda meydana gelebilecek bozuklukların yanında anti-sosyal davranışlar geliştirmesine de neden olmaktadır. Ancak cinsel istismarın boyutları tüm dünya ülkelerinde benzer bir şekilde çocuğun konuşmaması ya da bir geribildirimde bulunmaması nedeniyle tam olarak kesin rakamlara ulaşılamamaktadır.

İngiltere’de cinsel istismara karışmış kişilere yönelik toplumsal algı homojen olmamakla birlikte oldukça komplekstir. Felizer (2007) tarafından İngiltere’de yapılmış geniş çaplı bir araştırmada çalışmaya katılan (943 kişi) bireylerin %55,9’unun cinsel istismar suçu işlemiş bireylere yönelik cezaların oldukça hafif olduğu düşüncesinde olduğu bulgulanmıştır. Buna benzer olarak İngiliz suç araştırma kurumu tarafından yapılan bir araştırmada halkın geniş çapta (8365 kişi) bu hükümlülere, çocuk dahi olsa, verilen cezaların hafif olduğu ve tatminsizlik duydukları sonucuna ulaşılmıştır (Hough and Roberts, 1999). Bunlarla birlikte İngiliz halkının cinsel suç işleyen bireylere yönelik algısını ölçebilmek için jüriler üzerinde araştırmalar yapmışlardır. Bu algıyı ölçmek için yapılan bir çalışmada mahkemede

jüri üyelerinin %50'ye yakını bu suçlara daha hafif cezalar verilmesini düşündükleri bulgulanmıştır. Araştırmacılar ayrıca yine komplike bir şekilde diğer %46 jüri üyesinin verilen cezalardan daha şiddetli cezalar verilmesini savundukları görülmüştür. Diğer geriye kalan üyeler ise verilen kararların normal olduğu ve daha fazla bir yaptırıma gerek duymadıklarını bildirmişlerdir (Centencing Council, 2012: 32).

Bütün bu araştırmalardan anlaşılmaktadır ki İngiliz halkı genel anlamda cinsel istismar suçu işlemiş bireylere yönelik verilen cezaların ağırlıkları konusunda fikir ayrılıklarına düşmektedirler. Bu açıdan genel olarak değerlendirildiğinde, İngilizlerde bu suçun insanların hafızasında oluşturduğu travma ya da izlenim çok ileri düzeylerde değildir. Ancak bu durumun temel nedeni, tarihsel bölümde de incelendiği gibi İngilizlerin bu tür olaylarla sıkça karşılaşmalarından ileri geldiği düşünülebilir. Çocuklara yönelik cinsel istismarlar her ne kadar halkın büyük çoğunluğu tarafından olumsuz ve aşırı ceza verilmesi gereken bir davranış olarak görülse de jüri üyelerinde görüldüğü gibi yarıdan fazlası cezaların çok verildiği düşüncesindedir.

İngiltere'de çocuğun cinsel olarak istismar edilmesinde önemli bir diğer yöntem de internet üzerinden çocuğun cinsel istismarıdır. Çocukların pornografi ya da daha farklı yollar ile cinsel olarak istismar edilmesi İngiltere'de yaygın bir durum haline gelmiştir. Özellikle yapılan araştırmalarda 2011-2012 arasında bu konuları rapor edenlerin sayısı %10 artmıştır. 2012 yılında bu konuda 1145 kişi rapor edilmiş ve İngiltere'de bu sorun "artan risk" başlıkları altında daha çok incelenmeye başlanmıştır. Teknolojinin gelişmesi nedeniyle İngiltere'de çocukların akıllı telefonlar yolu ile ister rıza ile olsun, ister rıza olmadan skype gibi uygulamalardan cinsel olarak istismara uğradığı bilinmektedir.

Tablo-9. İngiltere’de Online Cinsel İstismara Uğramış Çocuklar (2013)

Yaş Aralığı	2011 Online İstismar Raporu	2012 Online İstismar Raporu
10 Yaş ve Altı	14	8
11-12	27	26
13-14	36	35
15-16	23	22
16 Üstü	0	5
Kız	79	80
Erkek	21	17

Kaynak: (Child Exploitation and Online Protection Centre, 2013).

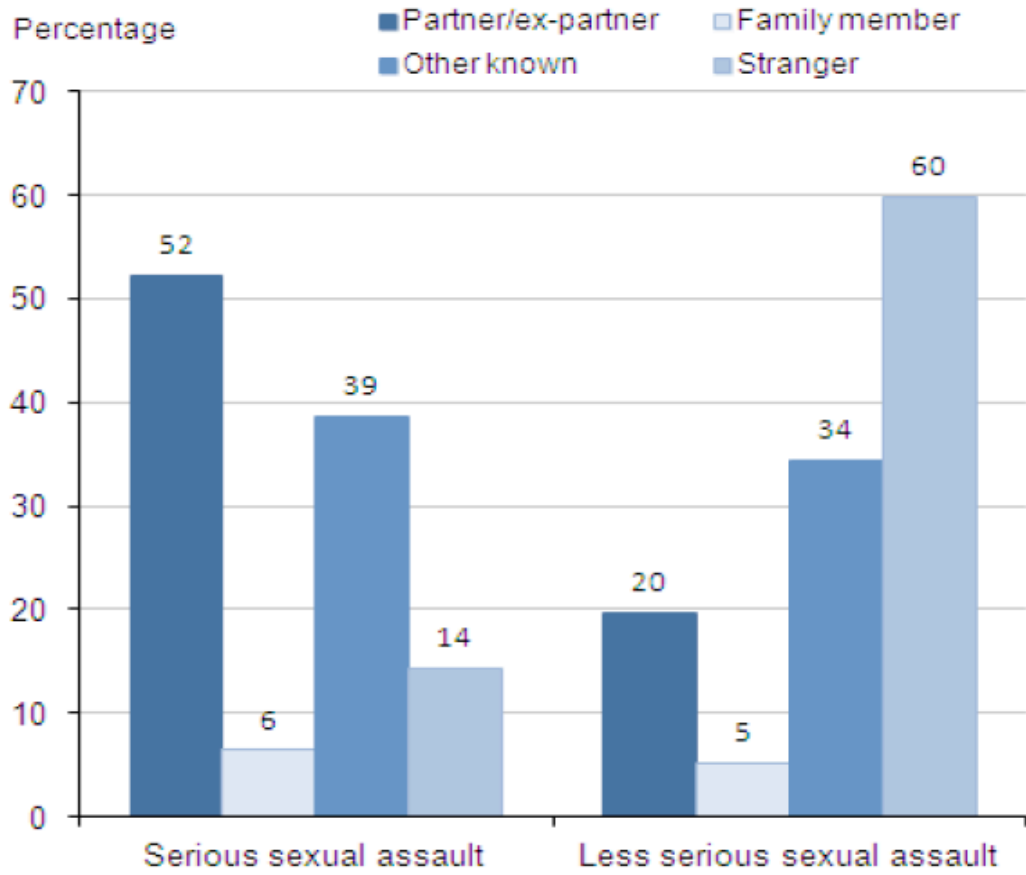
Tabloda görülmektedir ki, İngiltere’de bildirilen raporların çoğunluğu kız çocuklarının online istismarı hakkındadır. Ayrıca İngiltere’de en çok yaşları 13 ve 14 arasında değişen çocukların online olarak istismara maruz kaldıkları bulgulanmıştır. Buradan anlaşılmaktadır ki çocukların online olarak istismar edilmesi İngiliz halkı için büyük sorun oluşturacaktır. Bu tür bir istismar kayıtlara geçmesi açısından oldukça zor ve bildirilmesi de sorunlu olan bir yapıdadır. Çünkü bu tür istismarların kontrolünün sağlanması oldukça güç bir iştir.

İngiltere’de 2012-2013 dönemimde toplam 23.000 cinsel istismar vakası bildirilmiştir. Ancak İngiltere’de 17 yaş ve üstü istismar olarak görülmediği için bu yaşlar arasında rapor verilmemiştir. Bu açıdan bakıldığında rakamlar daha da fazla olacaktır. Ayrıca bu bildirilen kişilerin %90’ı istismar edilen çocuk tarafından tanınan kişilerdir. Bununla birlikte bu çocukların 3’te 1’i uğradığı cinsel istismardan kimseye bahsetmemişlerdir. Bu açıdan bakıldığında cinsel istismar İngiltere’de çocuğun sosyal gelişim alanında meydana gelmektedir. Çocuğa yabancı olan kişilerin çocuğu istismar etme durumu çocuğun yakın çevresinden uğradığı istismar kadar yüksek oranlarda değildir (NSPCC, 2014).

İngiltere’de cinsel suçları işleyen bireylerin yoğunluğu 20-39 yaşları arasındadır. Bu yaşların diğer yaşlara oranı %62 olarak bulgulanmıştır. Cinsel saldırıları gerçekleştirenlerin çoğunluğunu erkekler oluşturmakla birlikte tecavüze ya

da saldırıya uğrama yaşı ortalama 16 olarak bulunmuştur. Çocuklarda İngiltere’de %90 çocuğun tanıdığı tarafından tacize uğraması yetişkinlerde durumu değiştirmekte, %57 oranında yabancıların cinsel saldırı gerçekleştirdiği görülmektedir. Özellikle kızlarda en çok cinsel saldırıya uğrama yaşı 16 iken, bu saldırıların en yaygınları (%52’si) partnerleri tarafından yapılmıştır.

Grafik-4. İngiltere’de 16 Yaş ve Üstü Kızlara Yönelik Cinsel Saldırı ve Partner İlişkisi (2013)

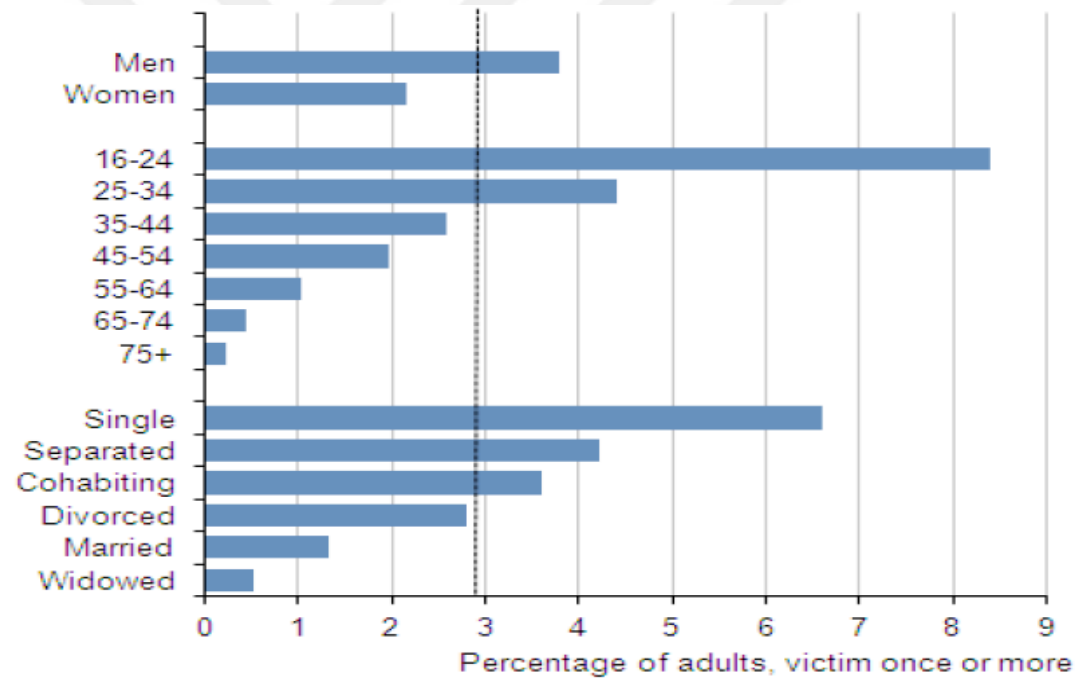
Kaynak: (Office For National Statistic, 2013: 72)

Yukarıdaki bilgiler ve grafik incelendiğinde, ciddi cinsel suçların kızların partnerleri tarafından işlendiği görülmektedir. Ancak daha az ciddi cinsel suçların ise yabancılar tarafından işlendiği bulgulanmıştır. İngiltere’de bu konu üzerinde oluşan toplumsal kanı, ergenlik dönemi kızların daha fazla cinsel tacize uğradığıdır. Ancak tüm bunlar görülürken, suçların rapor edilmesi oldukça düşüktür. Bu açıdan da bakıldığında hem suçlunun tehdit olarak baskı yapması hem de cinsel istismara uğramış çocuğun konuşamaması gibi nedenlerden dolayı verilen rakamlar tamamen

gerçeği yansıtmamaktadır. İngiltere’de ister kız ister erkek çocuk olsun yüksek oranlarda yakınları tarafından tacize ya da cinsel istismara uğramaktadırlar. Yetişkinlik dönemlerinde ise bireyler yabancıların cinsel saldırılarına maruz kalmaktadırlar.

Bu açıdan bakıldığında İngiltere’de çocuğa yönelik istismar genel manada cinsel içerikli olmayıp şiddet karakterlidir. İngiltere’de cinsel istismar ya da şiddetten mağdur olan bireylerin profili çıkarılmak istenirse konu daha derinlemesine anlaşılabilir. Cinsel istismara uğramış çocukların %80’inin bu istismardan hem psikolojik hem de fizyolojik olarak etkilenmiş olması bu suçun boyutlarının daha ciddi araştırılmasına neden olmuştur.

Grafik-5. İngiltere’de Şiddete Maruz Kalmış Bireylerin Profili

Kaynak: (Crime Survey for England and Wales, Office for National Statistics, 2013: 12).

Grafikte görüldüğü gibi, çocukların fiziksel olarak şiddete uğraması da istismara girmektedir. Ancak fiziksel şiddet de istatistiklere dâhil edildiğinde erkek çocuklar kızlardan daha fazla fiziksel olarak şiddete maruz kalmaktadırlar. En fazla şiddete maruz kalınan yaş aralığının 16-24 olması, bu şiddetin boyutlarının istatistiki olarak kanıtı olmaktadır. Diğer açıdan da bakıldığında, profil olarak boşanmış

bireyler evli bireylere göre daha fazla şiddete maruz kalmaktadırlar. En az şiddete maruz kalanlar ise dul bireylerden oluşmaktadır. Ancak çocuklar söz konusu olduğunda en fazla cinsel şiddete maruz kalınan yaşın 16 olması nedeniyle istatistik oldukça anlamlıdır.

İngiltere’de toplumsal algıyı cinsel saldırılar konusunda ölçmeye çalışan bir araştırmada, çalışmaya katılanların çoğunluğu cinsel istismara uğrayanların istismarcıyı yönlendirdiği ya da teşvik ettiği düşüncesine inanmamaktadır. Ancak çalışmaya katılanların %8’si ilaç etkisi altında iken, %6’sı içkili olanların bu kişileri teşvik ettiğini düşünmektedir. Erkekler daha yüksek oranda (%8) kadınların cinsel olarak saldırıda bulunmuş kişileri etkilediğini ve cinsel olarak tecavüze ya da saldırıya uğradıklarına inanmaktadırlar (Crime Survey for England and Wales, Office for National Statistics, 2013: 76). Bu açıdan bakıldığında İngiliz toplum algısında cinsel saldırılar saldırganı genel olarak suçlu bulmaktadırlar. Ancak az bir oranda da olsa kurbanın -özellikle kadınların- daha suçlu olduğu düşüncesi görülmektedir.

İngiltere’de bu alanda yapılan geniş çaplı bir araştırmada ülke genelinde çocukların yaş ve uğradıkları cinsel suç türü arasında bağlantı araştırılmıştır.

Tablo-10. İngiltere’de Cinsel İstismara Uğramış Çocukların Genel İstatistikleri (2013)

Saldırı Türü	2010/11	2011/12
19A Kadına Tecavüz	..	..
19C 16 Yaş ve Üzeri	9.469	9.779
19D 16 Yaş Altı	2.877	2.778
19E 13 Yaş ve Altı	2.243	2.210
Toplam Tecavüz	14.589	14.767

19B	Erkeğe Tecavüz	..	..
19F	16 Yaş ve Üzeri	387	386
19G	16 Yaş Altı	246	289
19H	13 Yaş ve Altı	670	599
Toplam Tecavüz		1.303	1.274
20	Kadına Cinsel Saldırı	..	..
20A	13 Yaş ve Üzeri Cinsel Saldırı	16.346	15.795
20B	13 Yaş ve Altı Cinsel Saldırı	4.298	3.985
Toplam Saldırı		20.644	19.780
17	Erkeğe Cinsel Saldırı	..	..
17A	13 Yaş ve Üzeri Cinsel Saldırı	1.285	1.262
17B	13 Yaş ve Altı Cinsel Saldırı	1.126	1.011
Toplam Saldırı		2.411	2.273
21	13 Yaş Altı Cinsel Aktivite	1.769	1.810
22	16 Yaş Altı Cinsel İlişki	..	..
22B	16 yaş Üstü Cinsel Aktivite	4.039	3.968
Cinsel Aktivite Genel Olarak		5.808	5.778

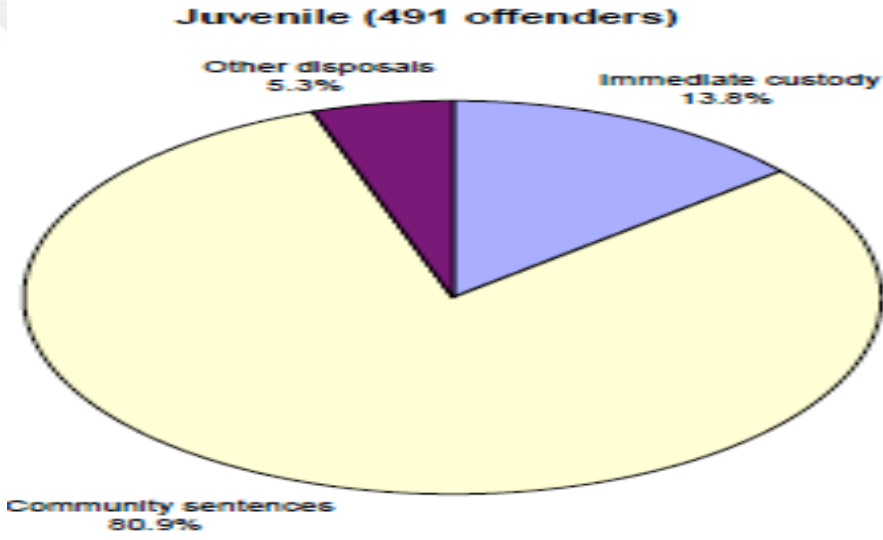
Kaynak: (Sexual Offences Act, 2013)

Tablo incelendiğinde, İngiltere’de kız çocukları çok yüksek oranlarda ki bu oranlar sadece polise intikal etmiş rakamlardır, tecavüz ya da cinsel saldırıya uğramaktadırlar. 13 yaş ve altına uygulanan cinsel aktivite oldukça dikkate değerdir. 13 yaş atı çocuklarda İngiltere’de cinsel ilişkiye zorla girilme sayısı 1.810 olarak bulgulanmıştır. Rakamlar ürkütücü boyutlarda olmakla birlikte görüldüğü gibi verilen cezaların bir caydırıcılığı bulunmamaktadır. İki yol arasında azalma yerine

artma görülmesinin nedenleri derinlemesine araştırılması gerekmektedir, başka bir araştırmanın konusunu oluşturmaktadır.

Bütün bunların yanında cinsel suç işlemiş çocukların da araştırılması konuyu anlayabilmek açısından önemlidir. İngiltere’de yetişkinler tarafından işlenen cinsel suçların yanı sıra çocuklar da cinsel suç işlemektedirler. Bunlar toplamda mahkûmiyete uğramış çocuklar dikkate alındığında 491 kişiden oluşmaktadır.

Grafik-6. İngiltere’de 2011 Yılı Mahkum Oranlarına Göre Cinsel Suç İşlemiş Çocuklar (18 Yaş Altı)

Kaynak: (Sexual Offences Act, 2013: 44)

Grafikte görüldüğü gibi İngiltere’de cinsel suç işlemiş çocuklar oldukça düşük oranlardadır. Bu çocukların %80.9’u hükümlüdürler. Geriye kalanları ise gözetim altında tutulmaktadır. Yetişkinlerle karşılaştırıldığında bu çocuklar daha düşük oranda cinsel suç işlemişlerdir. İngiltere’de ancak çocukların cinsel olarak saldırı yapması İngiliz toplum algısında derin yaralar açmakta ve medya aracılığı ile oluşan bu algı tüm mahkûm çocuklara genellenmektedir. Bu açıdan bakıldığında mahkûmiyet altında bulunan tüm çocukların birer tecavüzcü etiketi de yapıştırılmış olduğu görülür. İngiltere’de The Telegraph gazetesinin 10.02.2015 tarihinde yayınladığı “Mahkum çocuklar birer cinsel saldırgan olma yolunda” adlı haber örneğine bakıldığında İngilizlerin, bu çocukların cinsel olarak saldırılar

düzenleyeceğini düşüncelerini, herhangi bir suça karışmış çocuğun “cinsel suçlu” etiketine maruz kaldığını göstermektedir.

Son olarak İngiltere’de cinsel suç işlemiş (ispatlanmış) çocukların sayısının incelenmesi yukarıdaki grafik ile karşılaştırılması açısından gereklidir.

Tablo-11. İngiltere’de Cinsel Suç İşlemiş Çocukların Oranları (2011-2013)

Suç Türü	2011	2012
Cinsel Saldırı	2,088	1,952

Kaynak: (Youth Justice Board Annual Workload Data 2009/10).

Tablo incelendiğinde, çocukların cinsel suç işleme oranlarında azalma görülmektedir. Ancak bu bilgiler yukarıda da belirtildiği gibi cinsel suçun bildirilmesi sorunlarından dolayı aldatıcı olabilir. Ancak bu rakamlar cinsel suç işlediği ispatlanmış 18 yaş altı çocuklar konusunda yapılan bir araştırmanın ürünüdür. Rakamlar her ne kadar yüksek gibi görülse de diğer suç türlerinin oranları yanında oldukça azdır. Toplam suç türlerinin içinde çocukların işlemiş olduğu cinsel saldırı suçunun oranının diğer suçlara oranı sadece %1 olarak bulunmuştur. Bu da çocukların cinsel suçlar konusunda İngiltere’de sadece mağdur oldukları sonucuna bizi götürmektedir.

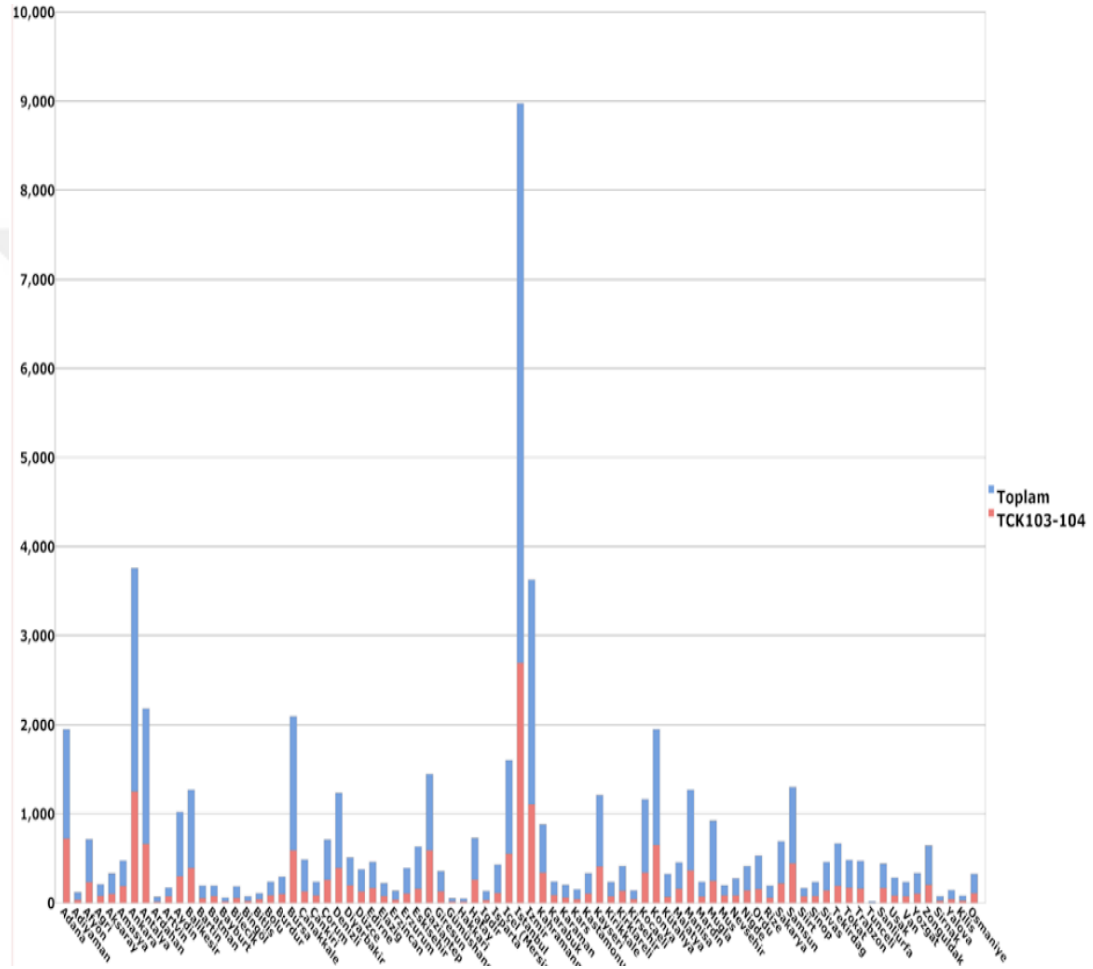
Cinsel saldırılar sadece İngiltere’de yoğun olarak gerçekleşen bir durum değildir. Bu sorun tüm dünya ülkelerinin suç türleri arasındaki sorunların başlarında gelmektedir. Çocukların neden cinsel suç işlediklerine dair genel olarak kabul edilen bilimsel bir teori bulunmamaktadır. Hem alan araştırmaları hem de literatür çalışmaları genel olarak, birden çok faktör üzerine yoğunlaşmaktadır. Bu faktörler; suç işleyen çocukta istismar deneyimi, daha çok cinsel içerikli yayınlara maruz kalma, uyuşturucu madde kullanımı ve saldırgan rol modellerine maruz kalmayı içermektedir. Saha geniş bir açıdan bakıldığında değerlendirmeler erkek çocuklar üzerinde gitmektedir. Çocuklarda vakaların çoğunda ergen çocuklar küçük kız çocuklarını kurban olarak seçmektedirler. Cinsel suç işleyen çocukların % 90’ı erkektir. Bu çocuklar, suç işlemeyenlere göre geçmişlerinde daha çok istismara maruz kalmışlardır (Öntaş, 2010: 48).

Türkiye’de çocuk istismarı ve sömürüsü üzerine yapılmış çalışmalar ile birlikte güvenilir ve güncel bilgi oldukça azdır. Bu konular üzerinde özellikle 2002-2013 yılları arasında sadece 49 tane bilimsel kriterlere uygun yayın yapılmıştır. Bu yayınlardan hiçbirisi çocuk pornografisi, çocuk ticareti ya da çocuk fuhuşu konularının araştırılması da değildir (Uluslararası Çocuk Merkezi 2014). Yapılan çalışmaların çoğu tıbbi bilimlerde yapılmış olup konu sosyal bilimlerde de değerlendirme bulmamıştır. Adalet Bakanlığı’nın Ceza Kanunu maddeleri 82/1-k,102,103,104 ve 105 (insan ticareti, fuhuşa zorlama suçları hariç) istatistiklerine göre ülkemizde 2013 yılında cinsel dokunulmazlığa karşı işlenen suç vakalarının toplamda %46’sı çocuklara karşı işlenmiştir (toplam 42.780 davada suç sayısı); cinsel dokunulmazlığa karşı işlenen suçlardan mahkumiyet alanların %61’i suçu çocuklara karşı işlemiştir (14.417 kişi) (TÜİK, 2014). Bir cinsel saldırının aynı anda kaç tane çocuğa karşı işlendiği bilinmemektedir. Ancak bu vakaların sadece bir çocuğa bile işlendiği düşünülürse İngiltere’dekine benzer şekilde büyük bir sorun ile karşı karşıya olduğu görülür. Çocukların ruh sağlıklarının da bu tür saldırılardan etkilenmesi kaçınılmaz olup tıbbi bilimlerde yapılan çalışmaların genelinde, hastanelerin çocuk ve ergen ruh sağlığı ve hastalıkları bölümlerine cinsel saldırı şüphesi ile yapılan başvurular incelenerek yapılmıştır (Koç ve diğerleri 2012). Yapılan çalışmalar incelendiğinde, psikiyatri bölümlerine başvuru sayısının arttığı da gözlemlenmektedir. Artışın nedenleri incelendiğinde, mahkemelerce ya da diğer adli makamlarca çocuğun incelenmek üzere bu bölümlere gönderilmesinin payı büyüktür. Yapılan çalışmalar ayrıca büyük bir sorunun da habercisi olmakta, özellikle bu çalışmalarda cinsel istismar mağduru çocukların %91,7’sinde psikiyatrik bozukluk görüldüğünü ortaya koymuştur (Uğur ve diğerleri 2012: 84). Bu açıdan bakıldığında ülkemizde meydana gelen cinsel tacizler ya da istismar sonucu çocuklarda çok ileri derecelerde ruhsal sorunlar ortaya çıkmaktadır. Ayrıca cinsel saldırıların nerede ise yarıya yakınının çocuklara yönelik olması ülkemizde gizli kalmış bir sorunun aydınlığa çıkması olarak değerlendirilmektedir. Çünkü ülkemizde İngiltere’dekine benzer bir şekilde cinsel vakalar adli birimlere ya da hastanelere bildirilmemekte ya da yanlış bilgilendirilme yapılmaktadır.

Ülkemizde çocuklara yönelik cinsel suçlar ile ilgili davalar ilden ile farklılıklar göstermektedir. Bazı illerde keskin düşüşler gerçekleşmekte bazı illerde ise tavana vurmaktadır. Aşağıda grafikte illere göre çocuklara yönelik davalar

incelenmiş ve yayımlanmıştır. Bu davalar illerin nüfus oranlarına endekslediğinde normal gibi görülse de çalışma ülkemizde çocuklara yönelik saldırıların boyutunu da göstermektedir.

Grafik-7. Türkiye’de İllere Göre Çocuklara Yönelik Cinsel Suçlar Adına Açılan Davalar (2011)

Kaynak: (TÜİK, 2011).

İstatistik kurumunca verilen veriler incelendiğinde, İstanbul’da özellikle dava sayısı 9000’i bulmaktadır. Ankara ve İzmir gibi büyük şehirler İstanbul’u takip etmektedir. Bu sorunun büyüklüğü davaların sayısı ile de doğru orantılıdır. Toplamda açılan davalar da dikkate alındığında rakamların büyüklüğünün, çocukları hem sosyolojik hem de psikolojik olarak tehdit eden bir sorun haline geldiğinin de göstergesidir.

Bu rakamlar dışında elimizdeki istatistikî veriler ışığında cinsel suç işlemiş çocuklar incelendiğinde, karşımıza dikkat çekici rakamlar çıkacaktır.

Tablo-12. Türkiye’de Yaşa Göre Çocukların İşlemiş Olduğu Cinsel Suç Sayısı (2013)

A: TOPLAM B: ERKEK C:KIZ

Suç Türü	A	B	C	B 11	C 11	B 12-14	C 12-14	B 15-17	C 15-17
Toplam	115.439	102.350	13.089	4.406	666	25.208	3.989	72.606	8.397
Cinsel	3.229	2.985	244	233	7	846	74	1901	162

Kaynak: (TÜİK, 2013)

Ülkemizde istatistik kurumu tarafından yapılan çalışmada en güncel rakamlar verilmiştir. Rakamlar güvenlik güçlerine getirilen çocuklardan geliş nedenlerine göre alınan verilerden bulgulanmıştır. Bu açıdan bakıldığında toplamda 3.229 cinsel suç çocuklar tarafından işlenmiştir. Suçlardan 2.985’i erkekler tarafından işlenmiştir. Cinsel suçun en çok işlendiği yaş 15-17 yaşları arasındır. Bu durum İngiltere’dekine oldukça benzemektedir. İngiltere’de cinsel suçlar genel olarak hem istismar hem de suç olarak 16 yaşlarında işlenmektedir. Ülkemizde cinsel suçlar ayrıca İngiltere’dekine benzer şekilde erkekler tarafından işlenmektedir. Ancak rakamlar dikkate alındığında cinsel suçlar İngiltere’de 2088 iken, ülkemizde 3.229 olarak bulunmuştur. Ancak her iki ülkede de bu suçların bildirilmesinde meydana gelen sorunlar nedeniyle yorumlamalar yapmak oldukça zordur.

Türkiye’de cinsel suç işleyen çocuklar üzerinde derinlemesine araştırmalar yapılmamıştır. En genel araştırmalardan biri İstanbul Çocuk Mahkemesi’nde yargılanan 11-15 yaş arası çocuklar hakkındadır. 11-15 yaş grubundaki çocukların cinsel suç işlemesinde etkili olan faktörlerin ortaya çıkarılması, yapılan bu çalışmanın temel amacını oluşturmaktadır.

Araştırmada 1994 yılında İstanbul Çocuk Mahkemelerinde yargılanan toplam 2281 çocuk içerisinde cinsel suç işlemiş 92 çocuğun yaş, cinsiyet, eğitim ve meslek durumları gibi sosyo-demografik özellikleri, suçun anlam ve önemini kavrayabilme (farik ve mümeyyizlik) durumları ve suça ilişkin özellikler (suç

öyküsü, suç türleri, suçun işleniş şekli, suçun kime karşı işlendiği) değerlendirilmiştir. Bu çalışmada, cinsel suç işleyen olguların %99'u erkek, %1'i kız çocuğudur. En sık suç işlenen yaş erkek çocuklarda %47,3 oranıyla 14 yaştır. Suç işleyen tek kız çocuğu ise 15 yaşındadır. Yargılanan çocukların %48,9'unun ilkokulu bitirdikleri, %63,7'sinin vasıfsız işçi olarak çalıştıkları saptanmıştır. En sık işlenen suç türü "ırz ve namusa tasaddi" (%33,3) olup Türk Ceza Kanunu'nun 415. maddesi kapsamında değerlendirilmiştir. Suçlar %63 oranında rıza ile işlenmiş olup %87 oranında yargılanan çocuk ile suçun yöneldiği çocuğun önceden birbirini tanıdığı belirlenmiştir (Tüzün ve diğerleri, 1998). Tüzün ve arkadaşları tarafından yapılan çalışma incelendiğinde, yukarıdaki verileri destekleyici bilgiler ortaya çıkmaktadır. Cinsel suç işleyen çocukların profili ülkemizde erkek, 14-17 yaş aralığında, ilkokul mezunu, vasıfsız işçi olarak çıkmaktadır. Bu durum İngiltere'dekine benzer niteliktedir. Cinsel suçlar ülkemiz ve İngiltere açısından oldukça benzer karakterdedir.

Cinsel suçlara verilen cezalar yaşlara göre ülkemizde de İngiltere'de farklılıklar göstermektedir. Çocuğa yönelik cinsel istismar tüm dünya ülkelerinde ağır yaptırımlara uğramaktadır. Ancak bazı ülkeler (ABD ve İngiltere) bu suçlara diğer ülkelere göre daha ağır cezalar vermektedir. Her ne kadar ülkelerde verilen cezalar incelememizde ne İngiltere'de ne de Türkiye'de bir azaltma veya caydırma ortaya çıkmıştır. Birçok ülke 3 yıl ve daha üzeri hapis cezaları uygulamış; ancak caydırma konusunda başarılı olamamıştır. Verilen cezaların caydırıcılığı ile ilgili konu hukuk alanını ilgilendirdiği için derinlemesine detaya girmeyeceğiz. Aşağıdaki tabloda bazı dünya ülkelerinin çocuğa yönelik cinsel istismara verdikleri cezaların cinsel suç türüne göre değişkenliğini gösterilmektedir.

Tablo-13. Bazı Ülkelerde Çocuğa Yönelik Cinsel İstismara Verilen Cezalar

	PENETRASYON* DÜZEYİNDE	DOKUNMA DÜZEYİNDE
ABD (Fed. Ceza Kanunu 2241-2243.md)		
←12 yaş	→30 yıl hapis/ müebbet hapis cezası	← 12 yıl hapis cezası ve 10000 dolar para cezası
12-16 yaş	← 15 yıl hapis cezası	← 12 yıl hapis cezası ve 10000 dolar para cezası
←18 yaş		← 12 yıl hapis cezası ve 10000 dolar para cezası
İNGİLTERE (2003 tarihli Cinsel Suçlar Kanunu 5-6-7.md)		
←13 yaş	müebbet hapis cezası	Jürisiz; ←6 ay hapis cezası Jürili ←14 yıl hapis cezası
←16 yaş	müebbet hapis cezası	
İSVİÇRE (187.md)		
←16 yaş	←5 yıl hapis cezası veya para cezası	←5 yıl hapis cezası veya para cezası
←18 yaş	←3 yıl hapis cezası veya para cezası	←3 yıl hapis cezası veya para cezası
AVUSTURYA(206-207.md)		
←14 yaş	←10 yıl hapis cezası	6 ay-5 yıl hapis cezası
←16 yaş	←1yıl hapis cezası ve para cezası	←1yıl hapis cezası ve para cezası
←18 yaş	←3 yıl hapis cezası	←3 yıl hapis cezası
LİCHTENSTEIN(205-206.md)		
←14 yaş	1-10 yıl hapis cezası	6 ay-5 yıl hapis cezası
←16 yaş		←3 yıl hapis cezası
ALMANYA(176.md)		
←14 yaş	6 ay-10 yıl hapis cezası	3 ay-5 yıl hapis cezası
←16 yaş	←5 yıl hapis cezası veya para cezası	←5 yıl hapis cezası veya para cezası
←18 yaş	← 3yıl hapis cezası veya para cezası	← 3yıl hapis cezası veya para cezası
TÜRKİYE (103-104.md)		
15 yaşa kadar	12-22.5 yıl hapis cezası	4.5-12 yıl hapis cezası
15-18 yaş	8-15 yıl hapis cezası	3-8 yıl hapis cezası

Kaynak: (Özkara ve diğerleri, 2011: 15).

Tablo incelendiğinde, İngiltere’de çocuklara yönelik cinsel istismara verilen cezalar oldukça ağırdır. Ülkemize 2005 yılında değişen yasa ile cinsel istismara daha ağır cezalar verilmektedir. Ancak bakıldığında İngiltere ülkemize göre daha ağır cezalar vermektedir. Yine de ülkemiz diğer Avrupa ülkelerine göre çocuğa yönelik

cinsel tacizlere oldukça ağır cezalar vermektedir. Ancak çocuğa dokunma düzeyinde verilen cezalar oldukça düşük seviyelerdedir.

Ülkemizde İngiltere’dekine benzer bir diğer durum da medyanın çocuklara yönelik cinsel istismarı yansıtması ve toplumsal algı oluşturmastır. Bu açıdan bakıldığında verilen bilgilerin medyada abartılı olarak verildiğini ve İngiltere’dekine benzer şekilde diğer suç işleyen çocukların da potansiyel cinsel suçlu olarak etiketlenmesine neden olmaktadır. Timetürk’ün 16.09.2012 yılında “Türkiye’de çocuk istismarında ürkütücü tablo” başlığı ile verdiği tabloda, ülkemizde son 10 yılda cinsel istismara uğrayan çocuk sayısını 250 bin olarak göstermektedir. Verilerin nereden alındığı bildirilmediği gibi ülkemizin dünyadan daha kötü bir durumda olduğu, diğer ülkeler örnek verilmeden iddia edilmektedir. *“Yine bazı kaynaklara göre; son 10 yılda cinsel istismara uğrayan çocuk sayısı Türkiye’de 250 bin.”* iddiasına bakıldığında insanlar şiddete yöneltmeye çalışılmakta ve konu ile ilgili herhangi bir kaynak verilmemektedir. Ayrıca yine Türkiye’de hukukun bu konuda yetersiz kaldığı, verilen cezaların ise faydasız olduğu vurgulanmaktadır.

“Ayrıca, çocuklara yönelik istismar ve şiddet davalarında en ağır suçların verilmesinin de caydırıcı ve önleyici olması bakımından önemli olduğunu belirtiyor.”

Medyanın bu haberleri yayınlaması insanların hem konular hakkında yanlış bilgiler elde etmelerine hem de direkt etikete yönelmelerine neden olmaktadır. Bir diğer bölümde insanların suç konusunda elde ettikleri bilgilere medya aracılığı ulaştıkları görülmüştü. Bu açıdan bakıldığında diğer suçların cinsel suç kapsamında etiketlenmesine ve çocuklara ya da yetişkinlere yönelik “sapık” etiketi yapıştırılmasına neden olmaktadır. Buna benzer bir etiket haberi de Hürriyet Gazetesi’nden örnek verilerek incelenebilir. 26 Ekim 2015 tarihli bir sağlık bölümünde “Türkiye’de Suçlu Çocuk Profili Değişiyor” başlıklı bir haber yayınlanmıştır. Kesin kaynaklara dayanmayan bu haberde suça bulaşan çocukların profilleri çıkarılmaya çalışılmış ve cinsel suçlar -haber sonundaki bir sıralamada- “kaçırma” başlığı altında üçüncü sırada verilmiştir. Bu açıdan bakıldığında verilere dayanarak açıklama yapılsa da resmi istatistiklerde işlenen suçların nerede ise %1’ini

oluşturmaktadır. Bu açıdan bakıldığında hem İngiltere’de hem de Türkiye’de medya, suça bulaşmış çocukları genel olarak potansiyel cinsel suçlu olarak yansıtmaktadır.

4. 3. 6. Medya ve İnternetin Suçlu Çocuk Algısı Sunumu

Toplumsal dönüşümün modern dönemde en önemli araçlarından olan medya ve kitle iletişim araçları vasıtasıyla bireyler tarihsel süreçte sosyal ortamdan aldıkları bilgiye benzer bir biçimde medyadan aldıkları bilgilere göre yaşamlarını şekillendirmeye başlamışlardır. Tarihsel süreç incelendiğinde, insanoğlunun icat ettiği en yaygın araç haline gelen medya popüler kültürü bireyleri düzenli tüketicisi haline getirmiştir. İnsanlar doğumlarından ölümlerine kadar medyanın etkilerine maruz kalmaktadırlar. İlk bakışta eğitici ve eğlendirici yönü ön planda bulunan bu kitle iletişim araçları, hem küresel hem de ulusal güçlerin manipülasyon aracı haline gelmeye başlamıştır. Bu kitle iletişim araçları bahsedilen manipülasyon nedeni ile artık kültürlenme sürecinin yayıcı unsuru olmaktan ileri geçmiş, insanların tutumlarında ve algılarında etki sahibi ve yön verici etkilere sahip olmuştur. İnsan yaşamının her anını kuşatan medya, olumsuzlukları ya manipüle etme yoluyla bireyleri ve toplumları etkilemiş ya da olayları kendi sunmak istediği imajlar ile insanların düşüncelerini etkilemiştir. Bu sayede de medya kültürel boşlukları çok iyi değerlendirerek kendi kültürünü yaratmaya başlamıştır. İnsanları kendi dünyasına hapsedip gündelik yaşamın önemli bir kısmını da kontrolü altına almıştır. Bu sayede istediği yönde insan zihinlerine etki ederek onların kendi tarafından yönlendirilmiş davranışlarında etkide bulunmak istemiştir. Bu yolla da kendi yaratmak istediği toplum modelini istenen şekilde oluşturma aracı olarak gündelik yaşamda yerini almıştır.

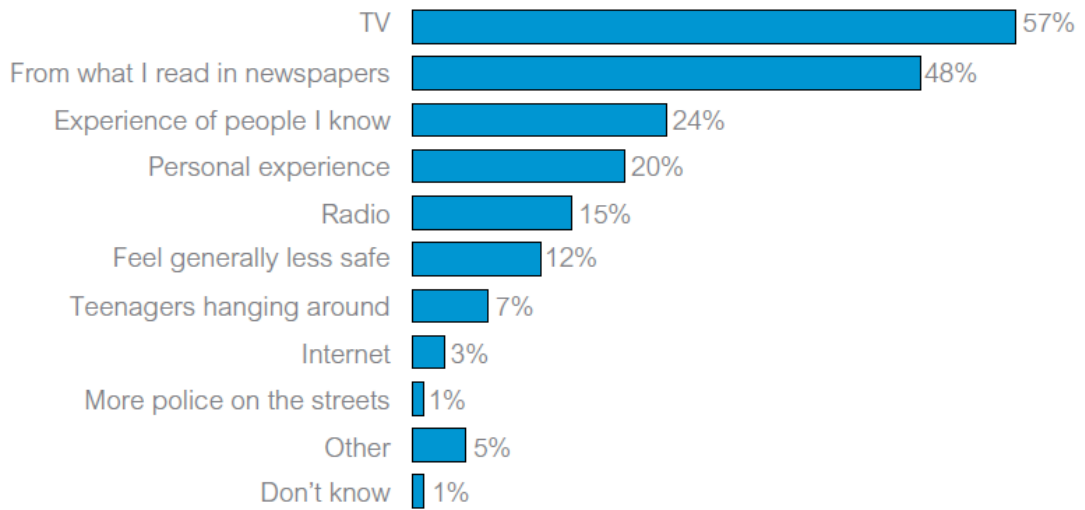
Toplum üzerinde günümüzde önemli bir güç haline gelmiş olan medya, çocukların dünyasında da derin bir etki sahibi olmaktadır. Çocukluktan itibaren bireylerin zihinsel, sosyal ve kültürel yaşantısına etki mekanizması gösterdiği için yine çocukların yetişkinliğe geçiş süreci kadar onları yönlendirmektedir. Temel olarak çocukların psiko-sosyal savunma mekanizmalarının yetişkin insanlardan daha zayıf olması ve sembolik dünyalarında kitle iletişim araçlarında gördükleri olayları şüphe ile sorgulayamamalarına ve onların etkisinden kolaylıkla kurtulamamalarına

neden olmaktadır. Medyada sürekli olarak sunulan suç, şiddet, erotizm, saldırganlık gibi olaylarla karşı karşıya kalan çocuklar, bu tür sunumların içerisine kendilerini koyarak ya da bu sunumların oldukça normal bir şey olduğunu düşünerek hareket etmekte ve bu davranışları çevrelerine yansıtma yoluyla da toplumsal sapma davranışını gerçekleştirip suç faaliyetine girmektedirler.

Küresel etkileri olan medya, hem ülkemizde hem de İngiltere’de çocuklar üzerinde etkili olmaktadır. Her ne kadar suç işlememiş çocuğu mağdur duruma düşürerek onları suça yönlendirse de suça bulaşmış çocukları da farklı şekillerde tanıtarak toplumsal algı değişimi yapmaktadır. Bireyler suça ve çocuğa olan bakış açılarını günümüzde büyük oranda medyadaki sunumlar vasıtasıyla geliştirmektedirler. 2000 kişi üzerinde yapılan bir araştırmada insanların suç hakkındaki fikirlerinin nereden geldiği araştırılmıştır.

Grafik-8. İngiltere’de İnsanların Daha Fazla Suç Olmasının Nedenleri Hakkındaki Düşünceleri (2007)

Q: What makes you think that there is more crime than two years ago?

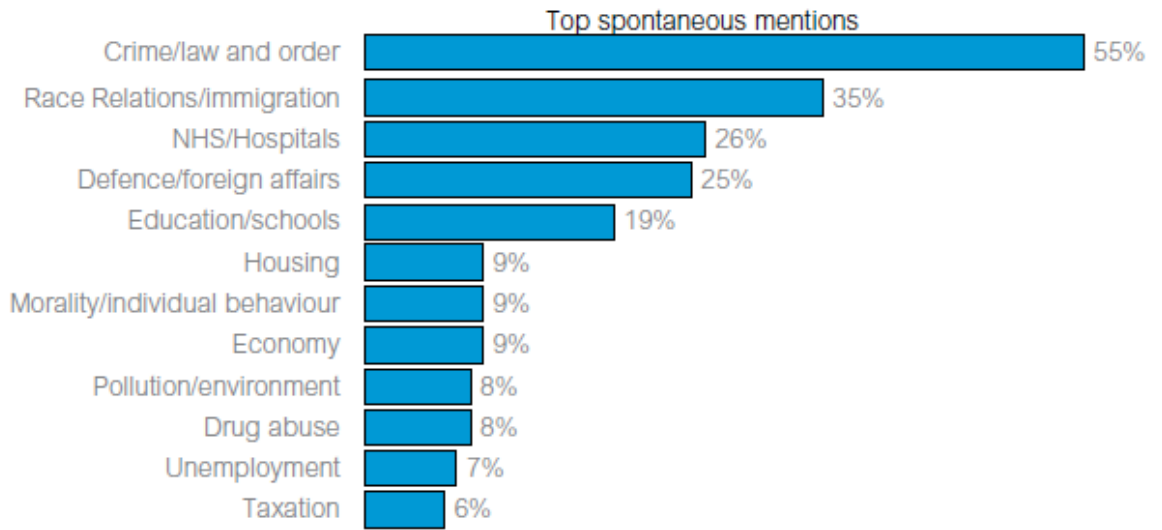
Kaynak: (Ipsos Mori, 2007: 13)

Grafik incelendiğinde, bireylerin 2 yıl öncesine göre o dönemde suçun daha fazla olmasının nedenleri hakkındaki düşüncelerini oluşturan başlıca unsurun kitle iletişim araçları olduğu görülmektedir. Bu açıdan bakıldığında bireyler kendi değer

yargılarını oluştururken nerede ise televizyon, radyo ve gazetelere tamamen bağlanmaktadır. Ancak bir başka %7'lik kısmı oluşturan oran ise etrafta gezen çocukların durumudur. İnsanların belirli bir kısmı bu çocukların sapma davranışı içinde olduklarını düşünmektedir.

Benzer bir şekilde, medya çocukların suça iştirakini farkı dille topluma yansıtmakta ve İngiliz toplumunun zihnini manipüle etmektedir. İngiltere’de medya vasıtası ile çocukların suç durumu sunulmakta ve toplum algısında İngiltere’nin en önemli sorunu olarak bu çocuklar görülmektedir. 950 kişi üzerinde yapılan bir araştırmada, insanların İngiltere’nin en büyük sorunu hakkındaki düşünceleri sorulmuştur (Muncie, 2009). Bu araştırmanın yanıtları yukarıdaki grafikte medyanın insan yaşamını ne denli şekillendirdiği de göz önüne alınarak değerlendirilirse, İngilizlerin en çok suç ve düzen sorunlarından korktukları ortaya çıkmaktadır. Medyanın suçu sunuş şekli ile toplumsal algıyı tahrip ettiği görülmektedir.

Grafik-9. İngiliz Toplum Algısında İngiltere’nin En Önemli Sorunu (2007)

Kaynak: (Ipsos Mori, 2007: 21)

Grafik incelendiğinde, insanların algısında suç en önemli sorun olarak görülmektedir. Daha sonrasında göç faaliyetleri, dış ilişkiler, okul ve eğitim problemleri gelmektedir. Bu açıdan medyanın suç algısı oluşturma yönündeki faaliyetlerinin İngiliz toplumunda başarıya ulaştığı görülmektedir. Çocukları suça iten faktörlerin temel ayaklarını oluşturan nedenlerin içinde medya görüldüğü gibi üst sıralarda durmaktadır.

İngiliz medyası çocuklar ve suç hakkında oldukça çok yayın yapmaktadırlar. Bu bakımdan hem çocukları suça iten nedenleri araştırmakta hem de toplumda bir korku havası yaratmaya çalışmaktadırlar. Amerika’da Times tarafından yayınlanan bir makalede “İngilizler çocuklarından korkuyorlar” iddiası ortaya atılmıştır (Mayer, 2008). Bu temel bakış açının oluşmasının nedeni İngiltere’de çocuk ve suç hakkında çıkarılan haberlerin miktarına bakarak anlaşılabilir. Bu araştırma 17 gazete üzerinde 603 çocukla ilgili haber hakkındadır.

Tablo-14. İngiltere’de Suçlu Çocuk Hakkında Çıkan Gazete Makaleleri (2004)

Konu	Magazin	Büyük Sayfa Haberi	Yerel Gazete
Şiddet ve Suç	35	26	33
Çocuk İstismarı	12	17	8
Yaşam Tarzı	16	9	7
Akıl Sağlığı	10	11	12
Kaza	14	8	15
Eğitim	6	22	17
Başarı	8	6	9
Olumsuz	82	50	71
Nötr	8	36	9
Olumlu	11	15	20

Kaynak: (Porteous and Colston, 1980; akt, Ipsos Mori, 2004).

Tablo incelendiğinde, gazetelerde olumsuz haberlerin daha yoğunlukta yayınlandığı görülmektedir. Özellikle yerel gazeteler bu konuları daha sıklıkla haber yapmaktadırlar. Şiddet ve suç gazete haberlerinde ilk sırayı çekmekte, daha sonra istismar haberleri gelmektedir. Yazılı medyanın bu tür şiddet içeren olayları halkla paylaşması ve sürekli olumsuz haber yaparak halka sunması oldukça düşündürücüdür. İnsanların gündelik yaşamında bu tür haberler suça bulaşmayan çocuklara da farklı bakış açısı geliştirmekte ve topluma sanal bir korku salmaktadır. Etiketleme konusu göz önüne alındığında çocukların bu denli sayfalarda yer alması onların maddi ve manevi dünyalarını derinden etkilemektedir. Çocukların gelecekte iş bulma, özgürce hareket edebilmeleri ellerinden alınmaktadır.

İngiltere’de ayrıca medyada tarih boyunca çocuk çeteleri haber yapılmaktadır. Tarihsel olarak çocuk çetelerinin haber yapılması ve ilgi uyandırması halkın bu haberlere yönelik talebini de göstermektedir. Sırasıyla medyada en çok haber alan ve konuşulan çocuk çete konusu incelendiğinde, çocukların genel olarak medyaya göre suçu bireysel değil, çete olarak işledikleri izlenimi verilmeye çalışılmaktadır.

Tablo-15. İngiltere’de Yıllara Göre Çocuk Çetesi Haberleri (1870-2010)

Çocuk Çetesi (Gang)	Tarih
The Hooligans	1870ler
The Razor Gangs	1920ler
Teddy Boys	1950ler
Mods and Rockers	1950 sonları ve 1960lar
Hippies	1960ların ortaları
Skinheads	1960ların sonları
Punks	1970lerin ortaları
Football Hooligans	1980ler
Chavs	1990lar ve 2000ler
Hoodie	2000ler
Postcode Gangs	2000lerin sonları

Kaynak: (Hertsmere Young Researchers, 2011)

Tablo incelendiğinde, İngiltere medyasını çocuk çeteleri sürekli meşgul etmektedir. Ancak bu meşguliyet halkın da düzenli talebinden doğmaktadır. Çocukların çeteler kurarak organize suç işlemeleri ülkemizden farklı olarak İngiltere’de ileri düzeydedir. Ancak her çetenin bu tür sapkın davranışlara girme olasılığı da yüksek değildir.

İngiltere’de medyanın yarattığı izlenim sadece çeteler üzerinde etkili değildir. Halkı çocukların yaşam standartları dolayısı ile yanlış bilgilendirmek ve insanların algısında spekülasyonlara neden olmak da medya tarafından yansıtılan imajlardır. İngiltere’de suça girişmiş çocukların hakkında halkta sosyal medya aracılığı ile kalıpyargı oluşturma çabası da bulunmaktadır. Sosyal medyanın insan düşüncelerine etkileri göz önüne alındığında halkın fikirleri ve algısı üzerinde ne denli etkili

olabileceği anlaşılabılır. İngiltere’de sosyal medyada çocuklar hakkında olumsuz kalıpyargıları öğrenmek için online yapılan bir deney bu konu hakkında medyanın etkilerinin sonuçları olabilir.

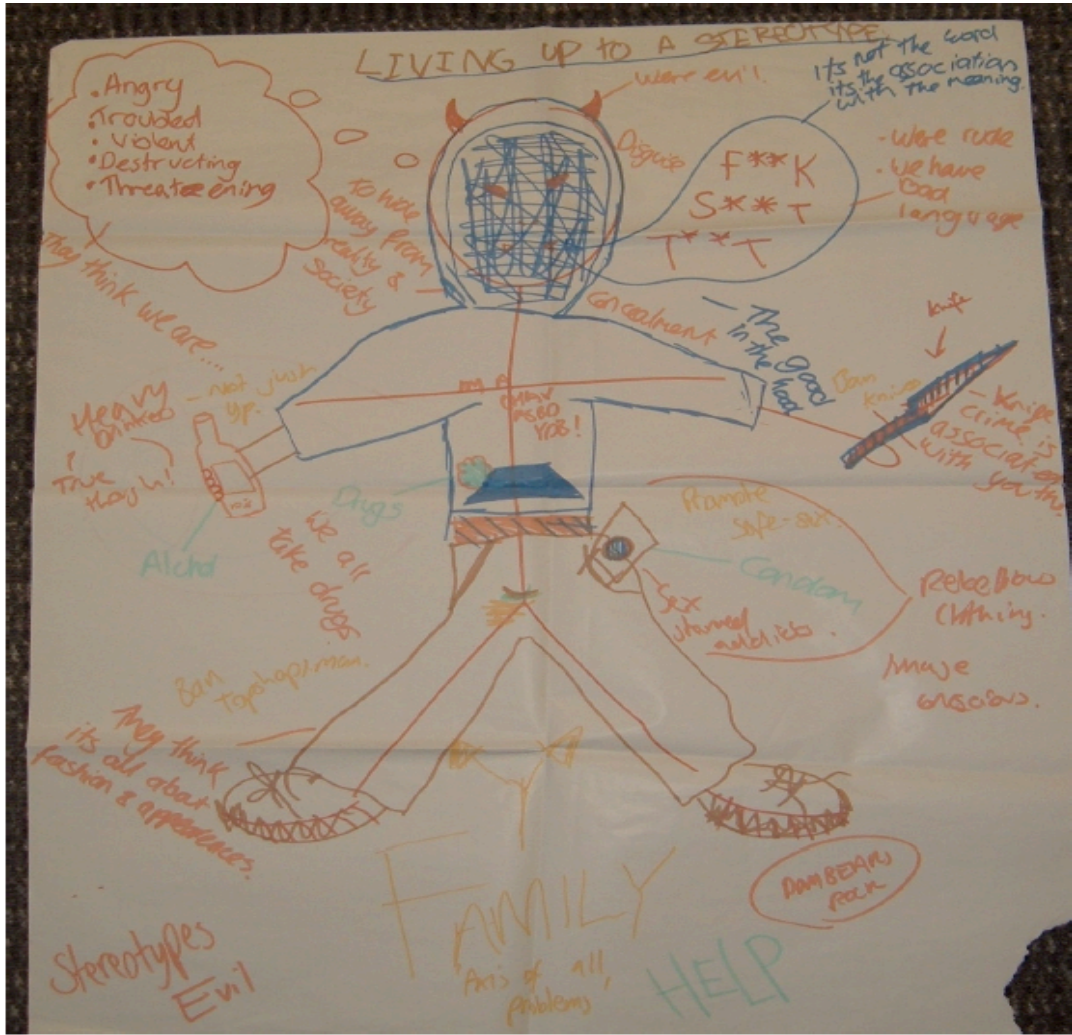
Tablo-16. İngiltere’de Yaşlara Göre Çocuklar Hakkında Geliştirilen Olumsuz Sosyal Algı (2011)

9-21 yaş arası (279 yanıt)	21-65 yaş arası (135 yanıt)
Alkolik-Uyuşturucu-Sigara (68)	Kötü Huy (19)
Bıçaklı Suç (24)	Alkolik-Uyuşturucu-Sigara (14)
Sahtekar Davranış (21)	Büyük Gruplar İle Dolaşma (12)
Kötü Huy (20)	Anti-Sosyal Davranış (11)
Diğerlerine Saygısızlık (18)	Sahtekar Davranış (10)

Kaynak: (Hertsmere Young Researchers, 2011)

Tablo incelendiğinde, insanların suç ve çocuklar konusunda oluşturdukları izlenim oldukça korku uyandırıcıdır. Medyanın toplumsal yaşama olan etkileri son dönemlerde çok daha artmış görünmektedir. 9-21 yaş aralığındaki gençlerin bu tür çocuklar hakkında oluşan algısı genel olarak “alkol ve uyuşturucu kullanan” üzerine iken 21-65 yaş arasında “kötü davranış ya da huy” sonucu ortaya çıkmıştır. Bu tablodan da anlaşılabileceği gibi medya insan algısını suça bulaşmış çocuklara yönelik olumsuz yönde etkilemektedir. Medya çocukların algılarında olumsuz şekilde izlenimler oluşturmakta ve kanıt olmasa da bu izlenimlerin doğruluğuna inandırmaktadır. İngiltere’de bir grup genç üzerinde yapılan deneyde çocuklardan birinin çizmiş olduğu resim oldukça anlamlıdır.

Resim-1: Suç ve Çocuğun Kalıpyargılaştırılması

Kaynak: (Young Research Network, 2008).

Yukarıdaki figür incelendiğinde, çocuğun kendi düşüncesinde yarattığı suçlu çocuk imajı rahatlıkla anlaşılabilir. Bu imaj İngiltere halkının genelinden çok da farklı değildir. Temel nedeni benzer şekilde medyanın bu çocukları sunuşudur. Yukarıdaki tabloda verilen olumsuz imajlar da bu çocuğun kendi beyninde yarattığı imajı destekler niteliktedir. Çocuğun bir elinde alkol ve diğer elinde bıçak bulunması İngiliz medyasının çocuklar üzerindeki oluşturduğu izlenimlerden bazılarıdır.

Sonuç olarak görülmektedir ki İngiltere’de, medyanın halkın tutumları üzerinde oldukça önemli etkileri bulunmaktadır. İngiliz halkı yaşanan olaylar hakkındaki duygularını televizyon, gazete ve radyolardan edindikleri bilgilere göre geliştirmekte ve bu düşüncelerini yaymaktadırlar. Toplumda yetişkinlerin yanı sıra

çocukların da suçlu çocuk algısı medya tarafından olumsuz olarak şekillendirilmektedir. Gençlerin tutumunda meydana gelen olumsuz yargılar yine onların başkalarına karşı tutumlarına etki etmekte ve diğerinin etiketlenmesine neden olmaktadır. Bu sadece gençlerle kalmamakta yetişkinlerde de sokak çocuklarının ya da ekonomik durumu yeterli olmayan çocukların suçlu olduğu imajına neden olmaktadır. Genel ya da yerel gazeteler olumsuz çocuk suç durumlarını yaymakta ve baş haber yaparak halkın duygu ve düşüncelerini bu çocuklara karşı daha da olumsuz olarak değiştirmektedir. Medya üzerinde yapılan araştırmalarda suç ve çocuk ile ilgili yayınlarda genel olarak olumsuz haberler olumlu haberlere göre ön plandadır. Her ne şekilde bu tür haberler halk tarafından talep edilmekte ve medyaya satın alınma gücü sağlasa da insanların düşüncelerinde çocukların suçlu olmasalar da suçlu olarak nitelenmelerine neden olacak abartılı haberlerin çıkması toplumsal algıyı zedelemektedir. Bu yolla sosyo-ekonomik düzeyi düşük ya da daha önce basit bir suç işlemiş çocuğun ileride de bir suçlu olacağı düşüncesi yaratılmıştır. Bu nedenle oluşan kalıpyargı çocukların toplumsal yaşama katılımını zorlaştırmakta ve suçlu olarak etiketlenmelerine neden olmaktadır.

Türkiye’de de medya toplumun algısını şekillendirici etki göstermektedir. Suça bulaşmış ya da herhangi bir toplum tarafından daha sapkın görülen çocukların bu etiketlenmiş nitelikleri medya tarafından daha da abartılmakta ve topluma bu şekilde servis edilmektedir. Türk toplumunun özellikle televizyon karşısındaki geçirdiği çok uzun süreler onların algılarının şekillenmesinde önemli rol oynamaktadır. Türkiye’de 1987’de gerçekleştirilmiş bir araştırmada, 11 yaşına kadar gelmiş çocukların günde neredeyse 3 saate yakın bir zaman televizyon başında kaldıkları ve bu çocukların 18 yaşına gelene kadar televizyon başında kalma sürelerinin 17.520 saat olacağı düşünülmektedir (Kulaksızoğlu, 2004: 162). Benzer şekilde başka bir araştırma incelendiğinde, Elazığ İslahevi’nde bulunan ve yaşları 12–17 olan 106 erkek hükümlü çocuk üzerindeki çalışmada, bu suça bulaşmış çocukların hüküm giymeden önce haftada ortalama 34–39 saat televizyon karşısında vakit geçirdikleri saptanmıştır (Vatandaş, 2003: 46). Araştırmalardan da görüldüğü gibi, çocukların televizyon karşısında geçirdikleri süre suçlu olup olmadıklarına bakılmaksızın oldukça yüksektir. Benzer şekilde suça bulaşmış çocukların televizyon karşısındaki geçirdikleri süre de oldukça yüksektir. Buna sebep olan olaylar yeni bilimsel bir çalışmanın konusu olsa da düzensiz aile yaşamının neden olduğu bir şey

olarak düşünülebilir. Ancak çocukların televizyonlarda çıkan şiddet programlarına maruz kalmaları, suç haberlerini görmekte olmaları onları bu sapkın davranışların normal olduğu düşüncesine itmektedir.

İki ayrı özel bir yayın şirketi üzerinde Aile Araştırma Kurumu tarafından yapılmış bir çalışmada, bu kanalların yayınlarının %73'ünde şiddet unsurlarının varlığı dikkat çekmiştir (Erçetin, 2006: 44). Aile kurumu tarafından yapılan bu çalışma oldukça dikkat çekicidir. Yukarıda çocukların televizyon karşısında geçirdikleri süre dikkate alındığında, şiddet içerikli yayınların çocukların düşünce dünyalarında derin etki yarattığı, suçun onların gözlerinde normal sayıldığı farklı bir kalıpyargılaşma meydana gelir. Medya tarafından haberlerde, film ya da aile programlarında şiddet içerikli unsurların verilmesi sadece çocukların zihinlerinde kötü imajlar oluşmasına neden olmaz, yetişkinlerin de çocuklara karşı şiddete yönelmelerine neden olabilir. Yine çocukları etkileyen sadece televizyon medyası olmamakla birlikte internet kullanımı da onlarda bu tür sakıncalı imajların oluşmasına neden olmaktadır. Yaş gruplarında internet kullanımını farklı değişkenlere göre araştıran 2007 yılında yapılmış bir TÜİK araştırmasında, bilgisayar ve internet kullanımının en yüksek olduğu yaş grubunun 16–24 olduğu ve bunu 25–34 yaş grubunun izlediği, ayrıca eğitim durumu açısından bilgisayar ve internet kullanım oranlarının sırasıyla %88,5 ve %87,7 ile yüksekokul, fakülte ve lisansüstü olduğu verilerine ulaşılmıştır (TÜİK, 2009: 33).

Tokdemir ve Küçüker (2000) tarafından Elazığ İslahevi'nde yapılmış çalışma, medyanın çocuklar üzerindeki etkilerinin ülkemizde nasıl olduğunun anlaşılması açısından oldukça önemlidir. 106 erkek hükümlü çocuk, daha önce suç işlememiş, benzer sosyoekonomik düzeydeki, yaşları 13-18 arasında değişen (ortalama 13.611.3) 126 erkek okul öğrencisi medya ve müzik izlemleri yönünden karşılaştırılarak, iki grup arasındaki farklılıklarının ortaya konması amaçlanmıştır.

Her ne kadar ülkemizde saatlere göre şiddet programlarının çocukların televizyon izleme saatlerine göre araştırması yapılmamışsa da Amerika Birleşik Devletleri'ndeki örnek, çocuklara şiddetin medya üzerinden verilmesinin örneği olabilir. İşçi başı'nın araştırmasına göre; “R. S. Lichter ve D. Amundson tarafından 1992 yılında yapılan bir araştırmada da, Washington DC'de sabah saat 6.00'dan

gece yarısına kadar olan sürede normal ve kablolu yayınlar içinde 1846 adet şiddet içeren sahneye rastlanmıştır. En çok şiddet içeren sahnelerle sahip zaman dilimleri 497 sahne (saat başına 165.7) ile 6.00 - 9.00 saatleri arası ve bunun yanısıra 609 sahne (saat başına 203) ile 14.00 - 17.00 saatleri arasındır.” Buluntulararak tespit edilmiştir. Görüldüğü gibi çocukların ülkemizde de ekran başında olduğu erken saatlerde buna benzer şiddet sahnelerine maruz kaldığı düşünülürse şiddetin çocukların davranışları üzerinde belirleyiciliği de analiz edilmiş olur. Şiddetin çocuk psikolojisindeki etkileri düşünüldüğünde buna maruz kalarak suça bulaşan çocuk hem suçlu hem de mağdur olarak bilimsel analizcilerin karşısında durmakta olan komplike bir durum oluşturur.

Tablo-17. Türkiye’de Çocuk Cinayeti Haberlerinin Konulara Göre Dağılımları (2015)

Konular	Haber Sayısı	Frekans
Alıkoyma	1	% 1,36
Aşk	6	% 8,21
Cinnet	13	% 17,80
Gasp	1	% 1,36
İntikam	5	% 6,89
Kaçırma	2	% 2,79
Kasıtsız/Kaza	13	% 17,80
Kıskançlık	8	% 10,95
Organ Mafyası Eylemleri	-	% -
Pedofili/Tecavüz	11	% 15,06
Satma	-	% -
Şiddet	7	% 9,57
Tartışma	6	% 8,21
Toplam	73	% 100

Kaynak: (Yegen, 2015: 377).

Ülkemizde medya özellikle çocukların suç ile olan ilişkisini haberlere yansıtmakta oldukça ileri derecelere gitmektedir. Yegen tarafından yapılmış bir çalışmada posta gazetesinin 2011 ve 2014 yılları arası çocuk cinayetlerini sunumu ve

halkın algısında yaratmak istediği etki incelenmiştir. Bu çalışmada özellikle çocuk cinayetlerinin konuları üzerinde durulmuş ve gazetede kaç kere geçtiği analiz edilmiştir. Cinnet, kaza ve pedofili olayları oldukça yüksek oranlarda çocuk cinayetlerine neden olduğu gazetede vurgulanmaya çalışılmıştır. Bu haberlerin seçiminde özellikle bazı konular dikkatle seçilmiştir. Bunların yanında, Batmaz ve Aksoy (1995) tarafından yapılan bir çalışmada, ülkemiz televizyon kanallarının en çok vurguladığı olgunun şiddet (%62) ve suç (%48) olduğu bulunmuştur. Yine, Yalın (1998) tarafından yapılan bir araştırmada ise; günde ortalama 4-5 saat TV'ye maruz kalan bir birey, ortalama 40-50 şiddet mesajına da maruz kalmaktadır. Bu açıdan, ülkemizdeki çocukların günde en az 3 ya da 4 saat televizyona maruz kaldıkları düşünüldüğünde medyanın verdiği şiddet eğilimi çocuklarda daha açık ortaya çıkacaktır. Çünkü sosyal öğrenme kuramı, -kuramlar arasında incelenmiştir- çocukların izledikleri şeyleri taklit ederek öğrenme eğiliminde olduğunu iddia etmektedir. Bulgu (1995) tarafından yapılan bir çalışmada, çocukların % 23.6'sı "en çok hangi tür programların kahramanlarına özenirsiniz?" sorusuna en çok korku, şiddet ve gerilim türü filmlerin kahramanlarına özendikleri cevabını vermişlerdir. Ancak televizyon izlemenin çocuklarda suça neden olacağı düşüncesi tüm bu çalışmalarda varsayımsal ya da dolaylı olarak etki sahibi gibi görünse de Amerika'da yapılan çalışma ülkemizdeki çalışmalara ek olarak vurgulanabilir.

Medyanın çocuğa olan etkilerinin yanında tekrardan çocuk suçluluğunu halka sunuş biçimi de oldukça önemlidir. İngiltere örneğinde olduğu gibi halkın bir konu hakkındaki algısını ilk olarak medya oluşturmaktadır. Bu nedenle medyada çocuklar ile ilgili yapılan suç haberlerinde verilen kelimeler, kavramlar ve resimler oldukça önemlidir. Bu ülkemizde çocuğun İngiltere'dekine benzer şekilde suçlu olarak etiketlenmesine neden olmaktadır. Ülkemizde Ziyalar ve Salihoğlu (2008) tarafından yapılan bir çalışma konunun anlaşılması açısından önemlidir. Bu çalışmada 1 Temmuz 2006-31 Aralık 2006 tarihleri arasında, üç farklı yayın grubuna ait olan Hürriyet, Cumhuriyet ve Zaman gazetelerinde yer alan çocuk haberleri ele alınmıştır. Çalışmada 1006 haber ve bu haberlerde yer alan 1619 çocuk üzerinde inceleme yapılmıştır. Çalışmanın bulguları incelendiğinde, söz konusu çalışmada haberlerin sadece % 2,5'i çocuğun başarısını anlatan haber iken % 79,1'inin adli haber olduğu tespit edilmiştir. Bu nedenle de haberlerin büyük çoğunluğu gazetenin 3. sayfasında yer almaktadır. Çocuklara karşı işlenen suçlar diğer haberlere oranla daha fazla haber

değeri taşımaktadır. Çünkü toplum çocukların kadınlar gibi savunmasız olduğunu düşünmektedir. Savunmasız olarak görülen çocukların suç mağduru olarak yer aldığı durumlar tüm ilgiyi üzerine çektiği için öncelikli olarak tercih edilen haber konusu olmaktadır. Çocukların % 48,3'ünün haberlerde suç mağduru, % 12'sinin ise şüpheli konumunda yer aldığı gözlenmiştir (Ziyalar ve Salihoğlu, 2008: 153-156). Ancak dikkat çekici olan unsur çocuğun ülkemiz gazete haberlerinde suç mağduru olarak gösterilmesidir. Bu her ne kadar da olumsuz bir durum gibi görünse de İngiltere'de genel olarak çocukların suç unsuru olarak verildiği düşünüldüğünde ülkemizde meydana gelen algısal farklılık olarak görülebilir.

Ülkemizde de sonuç olarak görüldüğü gibi medya insan algısını çocuk suçluluğu konusunda şekillendiren birincil araçlardan biridir. Medyanın suçlu çocuk ya da çocuğa olan şiddetin algısı oluşturduğu oldukça belirgindir. Yapılan araştırmalar göstermektedir ki ülkemizde İngiltere'dekine benzer şekilde şiddet içerikli programlar çıkmakta ve çocuklar bu programlara oldukça fazla maruz kalmaktadırlar. Şiddet sorunu ve suçlu çocuk algısı sadece ülkemizde değil, İngiltere'de de oldukça benzer yollarla sunulmaktadır. Ancak farklı bir unsur olarak ülkemizde medya İngiltere'den farklı olarak çocukları suçlu olarak göstermemekte, sürekli suçtan etkilenen veya suça maruz kalan bireyler olarak yansıtmaktadır. Bunun yanında çocukların televizyonlara ve sosyal medyaya erişebildikleri saatlerde şiddet içerikli programların konulması veya yayımlanması çocukların şiddete meyilli olmalarına neden olmakta ve suçu dolaylı olarak etkilemektedir. İngiltere ve Türkiye'de benzer olarak insanlar medyanın etkilerine maruz kalarak yaşamlarını şekillendirmekte ve suçlu çocuk kalıpyargısı oluşturmaktadırlar. Ancak bu kalıpyargı ülkemizde İngiltere'dekinden farklı olarak daha zayıf görülmektedir.

4. 3. 7. Çocuğun Ötekileştirilmesi

Suçlu olsun ya da olmasın çocuğun gruptan yalıtılması ve uzaklaştırılması oldukça kötü sonuçlar doğuran bir süreçtir. Çocuğun sapma davranışı göstermesinden dolayı toplumsal bir cezalandırma yöntemi ile çocuğu ötekileştirmesi, onun bu davranışı tekrar ve tekrar yapmasına neden olacaktır. Ötekileştirme süreci hem psikolojik hem de sosyolojik bir süreçtir. Ötekileştirme

çocuğun kendi ruh sağılığında açtığı yaralar bakımından psikolojik, toplumun bir ferdi olarak çocuğun yalıtılması ise sosyolojik bir vakadır. Ötekileştirmeyi sembolikçi bir bakış açısı ile incelemeye çalışırsak; çocuk toplumun ayrılmaz bir parçasıdır. Yani teoriye göre çocuk toplumsal organizasyon içerisinde bir bağımsız bireydir. Hem ona kolektif bir biçimde bağlı hem de ondan bireysel olarak ayrıdır. Bütün insanlığı veya herhangi bir grubu içine alan bu görüşün temsilci Cooley'in bu düşüncesi ile sapkın davranış sergileyen çocuğun durumuna bakılırsa; çocuğun herhangi bir şekilde işlediği toplumun kendi değer yargılarına aykırı davranış nedeni ile ötekileştirilmesini toplumla iletişiminin kesilmesi ile açıklamak gerekir (Manis, vd., 1978). Yaklaşımına göre; çocuk, aile, memur, akademisyen, polis, birliktelik oluşturan organik bütündür. Çünkü çocuğun varlığı da topluma sosyal organizasyonda katkı yapar. Suça itilmiş çocuğun ötekileştirilmesi, bireysel bir farklılık olarak deneyimler için bilinmeyen soyutlamalardır. Görüş içerisinde çocuk her ne kadar ayrılmaz bir parça olarak görülse de yine o topluma sağlam bağlarla bağlı değildir. İşte çocuğun suç nedeniyle, bazı bağların kaybolmasıyla oluşan eksiklik, ötekileştirme açısından değerlendirilebilmektedir. Ötekileştirmenin yapılabilmesi için karşıt bir birey ya da gruba ihtiyaç duyulmaktadır. Bunu ben ya da biz ve onlar olarak nitelendirmek doğru olacaktır. İki temsilin de toplumda temsil ediliyor olması, çocuklar örneğinde ötekiyi oluşturan toplum tarafından malzeme olarak kullanılacaktır (Cooley, 1902: 179). Suça itilmiş çocuğun öteki tarafından ötekileştirilmesi onu diğere yaklaştıracaktır. Çocuk suçlu olmasa bile işlediği davranış yüzünden suçlu sayılacak ve diğere gruba aidiyet hissedecektir.

Çocuğun ötekileştirilmesi hem ülkemizde hem de dünyada artık oldukça normal olarak karşılanmaktadır. Suç işlemiş olması nedeni ile zaten başkasıdır ve toplumun içinde barınmamalıdır. Çocuğun ötekileştirilmesinde hem ülkemizde hem de İngiltere'de etkili olan bazı sistemler vardır. Bunlar inanç sistemleri olarak adlandırılırlar (Stevens, 2006: 44). Bunları sınıflandırırsak, ceza olarak ötekileştirme, sadece terk, eleştiri ve terk, caydırıcı olarak ötekileştirme, yetersiz kılma, kontrol amacı ile ötekileştirme olarak düzenleyebiliriz. Çocuğun toplumun büyük bir kesimi tarafından yok sayılması ve onun dışlanması durumunu yukarıdaki tüm nedensellere bağlayabiliriz. Çocuğun toplum tarafından bir ceza olarak kendisini düzeltmesine kadar onla olan bağların koparılması, sapkın davranıştan dolayı sadece onun yok sayılıp ilişkinin kesilmesi, ona sert tepki göstererek yok sayılması, suçu ya da sapkın

davranışı tekrar işlememesi için kontrol amacıyla çocuğun toplum içinden uzaklaştırılması çocuğun sadece ülkemizde değil kültürler arası bir vaziyette de ötekileştirilme yollarına örnektir.

İngiltere’de suçlu çocuklara yönelik ötekileştirme davranışları genelde ailelerin kendi çocuklarını suçlu çocuklardan uzaklaştırma arzusu ile başlamaktadır. Suça yönelen çocuğun akran çevresi tarafından ötekileştirilmesi İngiltere’de çocuğun sokak çetelerine katılımı ile sonuçlanmaktadır. Bununla birlikte çocuğun sokak çeteleri tarafından ele geçirilmesi de benzer şekilde ailelerin çocuklarını hem çeteden hem de çeteye bağlı bu çocuktan uzak tutma amacı gütmektedir. Tarihsel arka plan incelendiğinde, çocuğun suça yönelmesi ailesinin çocuk ile ilgilenmemesi ve onun çete faaliyetlerine yönelmesi ile ortaya çıkmaya başlamıştı. İngiltere’de çocukların suç işlemeye yönelmeleri, genel olarak sosyal kontrol mekanizmalarının yokluğundan dolayı ortaya çıktığı iddia edilmektedir. Ancak tarihsel süreç dışında günümüzde de sokak çocuklarının önemli bir kısmının çetelere üye olduğu göz önüne alınırsa çocukların suça yönelmeleri hakkında birçok neden ileri sürülebilir (Voss, 1970). Bununla birlikte sorumluluğu sadece ailelere bağlamak oldukça kolay bir kaçış noktası olacaktır. Çocuğun sosyal ortam içinde, örneğin okulda işlediği bir suçtan ya da gösterdiği bir sapkın davranıştan dolayı da ötekileştirildiği gözlemlenmiştir. Çocukların ötekileştirilmesi ileriki etiketleme konusunda da detaylı olarak incelenecek olsa da çocuğun etnisitesi, psikolojik durumu, yaşı vs. gibi nedenlerle grup tarafından yok sayılmakta ve çocuk ötekileştirilmektedir.

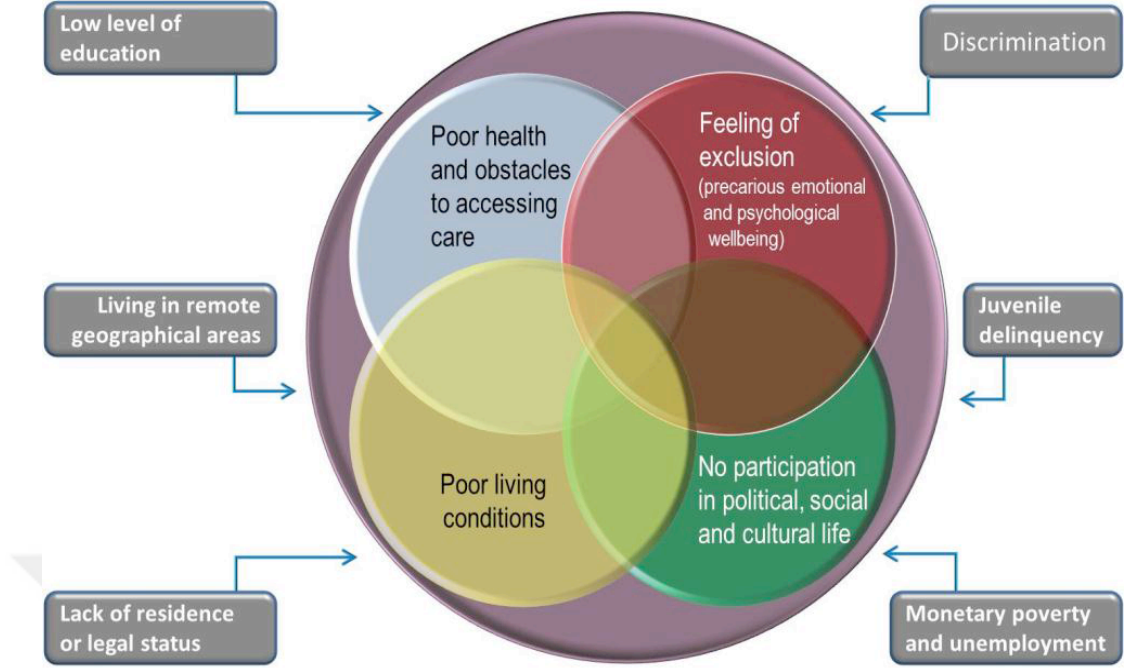
İngiltere’de bir ötekileştirme nedeni de çocuğun bulunduğu sınıf veya ailesinin statüsüdür. Çocuğun sosyo-ekonomik durumunun kötü olması, süregelen eğitim, iş gibi yaşam alanlarından uzaklaştırılmasına neden olmaktadır. Çocuğun düşük sosyo-ekonomik düzeye sahip olması nedeni ile suç işleme potansiyeline sahip olarak düşünülmesi onun bireylerin yaşam alanlarından dışlanmaya sürüklemektedir. Çocuk her haliyle, giyim şekli veya fizyolojik yapısı gibi nedenler ile dışlanacak ve sosyalizasyonda tehlikeli gruplara dâhil olacaktır. Bununla birlikte çocuğun yaşadığı bölge de İngiltere’de dışlanmasına neden olmaktadır. Köy ya da gettolarda bulunan çocuklar ekonomik durumu iyi olan yerleşim yerlerine yöneldikçe reddetme durumu ortaya çıkmaktadır. Çocuğun bulunduğu bölgenin tamamen kötü olarak sayılması, onun temiz bölgelere de kötülük getireceğine olan inancı doğurmuştur. Çocuğun

maddi durumunun yeterli olmaması onun satın alma gücünü düşüreceğinden İngiltere’de çocuk farklı ürünleri satın alma yoluna gitmekte, gelir seviyesi yüksek kesimler tarafından bu durum tehlikeli olarak görülmektedir (Adamson, 1998; Miles, Cliff ve Burr, 1998). Bu durum çocuğun kendi sosyal kimliğini farklı tanımasına neden olmaktadır. İngiltere’de çocuğun kendi sosyal kimliğini öteki olarak görmesi ve dışlanması onun sapkın davranışlar geliştirmesine de yardım etmektedir. Çocuğun sosyal kimliği “sokak kültüründe” bir yerlere denk gelmekte, İngilizler için bu konu kamu alanının tehdidini oluşturmaktadır (Duffy ve Gillig, 2004). Çocuğun ötekileştirilmesi ile birlikte bir sokak kültürü doğmaktadır, çocuklar sokaklarda oldukça serbest bir şekilde dolaşmakta ve şiddete başvurmaktadır. Bu sorun nedeni ile İngilizler “sokak kültürü” ya da sokak çocuklarından rahatsız olmaktadır. Kontrol mekanizmaların zayıflığı nedeni ile ülkede hukuksal bölümde de incelenmiş olduğu için detaya inilmeyecek, sokak suçları ve kamu suçları artmaktadır.

Sosyal dışlanmanın nedenleri çocukların durumu göz önüne alınarak incelenirse;

- 1- Fakir yaşam koşulları- Giyim, Beslenme, Ürün
- 2- Toplumsal ya da politik yaşama karışamayacak kadar eğitimsiz olma
- 3- Sosyal ve kültürel aktivitelerden zevk alamama. (Zor yaşam koşulları nedeni ile)
- 4- Sosyal ve sağlık servislerinden yararlanmada sorunların yaşanmasına bağlı olarak dışlanma
- 5- Psikolojik veya duygusal nedenler ile acı çekme sebebi ile bireyin toplumsal alandan dışlanmasına ve ötekileştirilmesine neden olmaktadır (Eurobarometer, 2011).

Şekil-4. Çocuğun Ötekileştirilmesi İle İlgili Nedenler

Kaynak: (EACEA, 2012).

Şekilde de görüldüğü gibi sosyal olarak bireyin dışlanması bazı nedenlerle gerçekleşmektedir. İngiltere’de çocuğun toplum içinde yok sayılması onun genel olarak sosyo-ekonomik durumundan kaynaklanmaktadır.

Çocuğun sosyal olarak dışlanmasının bir başka nedeni de işsizlik durumudur. Çocukların işsizlik durumu oldukça yüksek bulunmakta birlikte, onların işsizlikleri nedeni ile başıboş kaldıkları ve bu nedenle de toplumdan dışlandıkları hakkında bir inanç bulunmaktadır. Ötekileştirmenin boyutları açısından düşünüldüğünde işsizlik İngilizler için oldukça anlam içeriyor.

Şekil-5. İngiltere’de 16-24 Yaş Arası Çocukların İşsizlik Durumu (2007)

	1979 -85	1985 -90	1990 -95	1995- 2000	2000 -05	2005	Change 1979/85 - 2000/05
London	9.2	9.4	12.4	11.4	10.2	11.0	0.9
North East	15.7	14.6	14.5	12.7	10.9	12.3	-4.8
North West	14.5	13.6	12.3	10.6	8.6	8.7	-5.8
Yorkshire	13.1	12.2	11.2	10.7	8.7	9.7	-4.4
East Midlands	10.5	9.8	10.2	9.2	7.9	8.3	-2.7
West Midlands	13.6	11.6	11.5	10.7	9.7	8.9	-3.9
East of England	10.0	8.0	9.6	8.4	7.4	8.1	-2.5
South East	8.0	6.9	9.2	7.7	7.0	8.0	-1.0
South West	9.0	8.1	10.0	8.4	6.9	7.0	-2.1
England	11.2	10.1	11.1	9.9	8.5	9.0	-2.6
Wales	14.4	12.8	12.3	11.4	9.2	8.6	-5.2
Scotland	14.6	13.8	12.0	11.4	10.4	10.1	-4.1
Northern Ireland	15.2	14.2	10.5	7.7	6.6	6.3	-8.6

Kaynak: (London School of Economics, 2007)

Şekilde de görüldüğü gibi İngiltere’de çocuklar açısından işsizlik oranları yükselmektedir. Ancak 18 yaş altı veriler elimizde olmadığından dolayı sadece buradan varsayımsal bir analiz yapabiliriz. Öyle olsa da verilere göre İngiltere’de işsizliğin çocukların yetişkinliğe geçiş evrelerinde ne kadar yüksek olduğunu gösterir. İngiltere’de bu nedenle çocuklar sosyal olarak dışlanabilmektedirler.

Son olarak İngiltere’de çocuğun suçlu olarak ötekileştirilmesi onun gerçekten de suça itilmesine neden olmaktadır. Sokaklara yönelen çocuklar çetelere karışmakta ya da yasadışı diğer faaliyetlere girerek suç işlemektedir. Sosyo-ekonomik durumun modern dönemde neden olduğu sıkıntılardan sadece biri çocukların sosyo-ekonomik durum nedeni ile ötekileştirilmesi ve suçlu sayılmasıdır. Diğer konular etiketleme konusunda geçeceği için bu bölüm içinde bahsetme gereği duymadık.

Ülkemizde çocuğun sosyal olarak dışlanması sadece toplumsal normlara uymada isteksizlik nedeni ile değil, aksine daha çok yoksulluk üzerinden olmaktadır. Çocuğun bir yandan suçlu bir yandan da mağdur olarak düşünüldüğü bir dönemde

onun sosyal dışlanması, suça itilmesinde başlıca nedenlerdendir. Çocukların çevresel faktörlerden etkilenmesi ülkemiz kültürü dikkate alındığında İngiltere örneğindeki bireyselliğin daha az olduğu bir noktada çok daha ileri seviyelerdedir. Ancak bu çocukların ötekileştirilmesinde ilk başlangıç noktası yoksulluk olmaktadır. Maddi durum yetersizliği ya da satın almadaki güçsüzlük çocuğu sınıfsal bir açıdan bakıldığında sosyal ortamdan ve iletişimden uzaklaştırmaktadır. Çocuklar arasında da yetişkinlerde olduğu gibi son dönemlerde ötekileştirme sorunu artmaya başlamıştır. Maddi durumun yetersizliği nedeni ile çocuklardaki diğerlerinden farklılaşma ve dışlanmışlık hissi, çocukları oldukça zor duruma sokmaktadır. Çocukların istediklerini elde edememe duygusu onları hırsızlığa itmektedir. Görmüş olduğu ürüne sahip olamama, onlarda yetersizlik duygularına yok açmakta ve bu durum hırsızlık oranlarına yansımaktadır. Konuyu dağıtma arzusunda olmasak da ikinci planda da özürü çocuklar gelmektedir ve onlar da eksiklik duygusundan dolayı dışlanmaktadır. (Açıkgöz ve Yusufoglu, 2012: 76). Ülkemizdeki sosyal bağların iyi olduğunu düşünürsek, bu tür dışlamaların İngiltere'ye göre az olmasını bekleriz; ancak görüldüğü gibi durum böyle değildir. Bu açıdan asıl problem kurumların ve bireylerin bu tür çocuklara yönelik takındıkları tavır ve geliştirdikleri tutumlardır. Kültürel bağlarda gelişen incelmeler de sosyal dışlama durumuna neden olmakta, bireyi bu nedenle sapmaya, kendi normlarına uymamaya itmektedir. Sosyal dışlanma, bireyselliğin ülkemizde de ilerlemesi nedeniyle oldukça sorgulanır bir kavram olmuş ve suçla ilişkisi araştırılmıştır. Yani çocukların birbirinden uzaklaşmaları ve farklılaşmalarına, yoksulluk neden olsa da bu durumun sonuçları yoksulluktan daha tehlikelidir (Açıkgöz ve Yusufoglu, 2012: 76).

Çocuğun yoksulluk nedeni ile ya da dışlanma nedeni ile suç işleyip işlemediği sorusu verilere dayanarak oldukça zor cevaplanır sorulardan biridir. Ülkemizde bu durumu sembolik etkileşim teorisi ile incelediğimizde çocukların suça yönelmelerindeki nedenlerinden biri de elde edemedikleri şeylerin anlam dünyalarındaki yeridir. Bu ihtiyaçlarını karşılamak için hırsızlık faaliyetine girebilmektedirler. Yoksulluğun suç ile olan ilişkisi tablolarda da incelendiği şekliyle Tüik raporu göstermektedir ki, çocukların suç nedeni ile güvenlik birimlerine getirilmesi 115439 sayısını bulmuş iken, bunlardan aşağıdaki tabloda hırsızlık ile ilişkisi olanların toplam sayısı ise 33038 olmuştur. Yoksulluğun bu rakam içerisindeki yerini bilmek istatistiksel olarak çok zor olsa da elimizdeki verileri

anlama yöntemi ile incelersek yukarıdaki örnekler de dikkate alındığında yüksek bir oranının bu nedenle ortaya çıktığını söyleyebiliriz.

Tablo-18. Türkiye’de Hırsızlık Suçuna Dayalı Olarak Güvenlik Güçlerine Getirilen Çocukların Sayısı (2009-2013)

2009	2010	2011	2012	2013
17869	21857	24604	28506	33038

Kaynak: (TÜİK, 2014).

Kayıp çocuk bilgisi, hakkında resmi olarak kayıp müracaatı yapılan ve güvenlik birimleri/vatandaş tarafından bulunarak güvenlik birimlerine getirilen çocukları buluntu çocuk bilgisi, hakkında resmi olarak kayıp müracaatı olmayan ve güvenlik birimleri/vatandaş tarafından bulunarak güvenlik birimlerine getirilen çocukları kapsamaktadır. Tablo incelendiğinde, rakamlar yıldan yıla artmış ve yoksulluk rakamları ile eşdeğer bir biçimde ilerleme göstermiştir. Yoksulluğun çocuklara verdiği zararların bir başka incelemesi de adam yaralama konusunda olmaktadır ki adam yaralamada durum, 42100 civarında çocuk güvenlik birimlerine getirilmiştir. Bunun hırsızlık ile ilişkisini düşünürken hırsızlık esnasında adam yaralama rakamları yarıdan fazlasına tekabül etmektedir. Yani çocuklar elde edemedikleri şeyleri elde edebilmek için her şeyi göze almaktadırlar.

Tablo-19. Türkiye’de Gıda Harcamaları ve Yoksulluk Sınırları (2013-2014)

	Haziran 2013	Aralık 2013	Mayıs 2014	Haziran 2014
Yetişkin Erkek Gıda Harcaması	287,30	299,01	324,02	323,56
Yetişkin Kadın Gıda Harcaması	236,90	247,18	264,68	264,27
15-19 Yaş Grubu Çocuk Gıda Harcaması	297,81	318,62	341,96	342,23
4-6 Yaş Grubu Çocuk Gıda Harcaması	199,65	216,77	226,88	228,03
Açlık Sınırı	1.021,67	1.081,59	1.157,55	1.158,09
Yoksulluk Sınırı	3.327,91	3.523,09	3.770,52	3.772,27

Kaynak: (Haziran, 2014: Türk-İş ve İstatistik Kurumu Raporları)

Tabloyu incelediğimizde 2014 yılında yoksulluk sınırı oldukça yüksektir ki bu ailelerin çocuklarının toplumsal normlara itaatsiz davranışlar sergilemesi ve suça yönelmesinde bize açıklayıcı veriler sunar. Özellikle açlık sınırının ülkemiz asgari

ücretinden yüksek olduğu düşünülürse rakamların ne düzeyde ortaya çıktığı şaşırtıcı olacaktır. Ülkemizde bu şekilde geniş kapsamlı bir veri çalışması yapılmadığı için analizleri daha çok yorumlama yolu ile yapıp elimizdeki verilerle yetinmek zorunda kalacağız.

Tablo-20. Türkiye’de 15 Yaşından Küçük Çocukların Yoksulluk Oranları (2002-2008)

Yıllar	Toplam	Kent	Kırsal
2002	34,55	30,59	41,10
2003	37,04	30,43	46,44
2004	34,02	24,22	49,34
2005	27,71	19,51	40,60
2006	25,23	13,50	43,63
2007*	25,25	15,49	45,79
2008	24,43	14,47	44,92

*Yeni nüfus projeksiyonlarına göre revize edilmiştir.

Kaynak: TÜİK, 2008 Yoksulluk Çalışmaları Sonuçları

UNİCEF’in 2005 yılında yaptığı bir araştırmada, üçüncü dünya ülkelerinde doğan her on çocuktan biri yoksul olarak dünyaya gelmektedir. Ancak bu gelişmiş ülkelerde çocukların durumunun daha iyi olduğu anlamına gelmemektedir. İngiltere örneğimizde ulusal ortalama ailenin gelirinin yarısından daha az gelire sahip olanlar yıllar içinde incelenmiş ve bu çocukların 1979 - 2000 yılları arasında üç kattan fazla arttığı sonucuna ulaşılmıştır (Minoff, 2006). Bazı gelişmiş ülkeler statüsünde bulunan 25 OECD ülkesinde yoksul olan insanların çoğunu çocukların oluşturduğu gözlemlenmektedir. Bu ülkelerde çocukların suça yönelmelerinde ve suçu yoksullukla ilişkilendirmelerinde de istatistiksel olarak anlamlılık bulunmaktadır (UNİCEF, 2010; Durgun, 2011: 143). Ülkemizi yukarıdaki ülkeler ve İngiltere ile karşılaştırdığımızda, çocuklarda yoksulluğun önüne geçilemediği görülmektedir. Ülkemizi detaylıca incelersek; Türk vatandaşlarının çocukları, ekonomideki ülkenin maddi gelirinde artmaya rağmen çocuklar açısından maddi refah OECD ve AB ülkeleri arasında alt sıralarda yer almaktadır. Eurostat tarafından 17 yaşından küçük çocukların değişken olarak alındığı bir çalışmada yoksulluk riski açısından Norveç, Danimarka ve Slovenya’da %10’un altında iken Bulgaristan’da %18, Yunanistan’da

%21'e çıkmaktadır. Türkiye'ye en yakın Romanya bile %22'de kalırken Türkiye %34'le rekor kırmaktadır (EUROSTAT, Durgun, 2011: 144).

Sonuç olarak, hem İngiltere'de hem de Türkiye'de sosyal dışlanma ya da ötekileştirme sorunlu boyutlarda bulunmaktadır. Yoksulluğun meydana getirdiği sorunların başında özellikle çocuklar açısından suç gelmektedir. Ötekileştirme sadece yoksulluk alanında olmadığı gibi ancak suça etkisinin en yüksek olan türü de yoksulluk olduğundan dolayı analizlere yoksulluk üzerinden yaklaştık. Ötekileştirmenin gelişmiş ülkelerde ve Türkiye'de de oldukça etkisi vardır. Ancak ülkemiz bu çoğu Doğu Avrupa ülkesinin bile gerisine düşerek durumun ciddiliğini kavramamış gözükmemektedir. Çocukların yaşam standartlarının İngiltere'de de sınıfsal farklılıklara dayalı olarak değişmesi, Türkiye'de gelir dağılımına göre şekillenmesi benzerlikler arasında bulunmaktadır. Yoksulluk ve suç arasında doğrudan bir bağ ve bu bağ ile hem İngiltere hem de Türkiye örneğinde ötekileştirme ile de ilişki bulunmaktadır. Ötekileştirilen çocuğun arzu duyması, diğerini gözlemlemesi, diğerine benzer olma ihtiyacı ötekileştirmenin çocuklar üzerindeki etkisinin psikolojik ve sosyolojik boyutlarının önemini bizlere göstermektedir. Ötekileştirilen çocukların durumları her iki ülkede de oldukça vahimdir. Sosyal yardımlaşma kurumunda kalan, engelli, suç işlemiş, kurban olmuş çocukların durumunun yanında bir de ötekileştirildiği için suça yönelmiş çocuklar dikkatle gözlemlenmeli ve gerekli girişimler sağlanmalıdır.

4. 3. 8. Suçlu Çocuk Etiketleri ve Etiketleme

Etiketleme teorisi üzerinden analizi yapılacak konu başlığı, Amerika'da 1938 yılında Tannenbaum tarafından ortaya atılmasından itibaren araştırmalar ile sembolikçi yaklaşımlara yön vermiştir. Çocukların suçlu olarak herhangi bir özelliklerinden dolayı o özelliğini belirtir bir etikete sahip olması çocuğun benliğini ve algısını etkilemektedir. Ayrıca bu etiketine uygun davranan çocuğa etiketi yakıştıran toplumun algısı bir şekilde de pekiştirilmiş olmaktadır (Bal, 2004: 21). Çocuğun suçlu olarak bir etikete sahip olması, suçlu etiketi onu diğer çocuklardan ayırıcı bir ünvan olarak sarar. Bu ünvan nedeniyle çocuk yaptığı herhangi bir davranışın kriminal bir davranış olduğunu düşünüp suça yönelmeye devam eder.

Bireylere verilen adlandırma onları tamamen toplumun dışına itmekte ve sapma davranışını gerçekleştirmektedir. Ayrıca çocuk kendi gibi etiketlenmiş bireyler ile etkileşim kurma yoluna gider, bu nedenle de çete yolu açılmış olur.

Toplumsal normlar çoğun hangi davranışının normal hangisinin anormal olduğunu şiddetlice gösterir. Çocuğun herhangi bir vasfı nedeni ile örneğin; siyah bir çocuk olması, suçlu olarak etiketlenmesi zamanımızda oldukça yerleşmiş kalıpyargılardandır. Bu nedenle etiketleme teorisi içinde de belirtilmiş olduğu gibi Becker'in "hangi davranışın sapma davranışı olarak alınacağı, o davranış kimin yaptığına bağlıdır" cümlesi toplumun suç işlemiş çocuğa ya da suç işlemese de suçlu görülen çocuğa yönelik algısını oluşturacaktır (Becker, 1963). Becker'in de etiketleme teorisinde geçen bu cümle ile birlikte çocukların sapma davranışları sergilemesinin temel nedeni onların toplum tarafından sapma davranışına yönlendirecek şekilde sosyal davranışa itmesi ve çocuğu suçlu olarak etiketlemesinden geçmektedir. Çocuğun hangi nedenlerle etiketlendiği İngiltere ve Türkiye örneğinde farklılıklar göstermemektedir. Bu nedenle özellikle çocuk; ırk, mezhep, etnisite, sınıf, yaşanılan yer, yaş, cinsiyet, ideoloji, fiziksel görünüm, aile geçmişi, psikolojik durum, biyolojik faktörler gibi nedenlerden dolayı etiketleniyor. Çoğu bu nedenlerden dolayı etiketlenmektedirler.

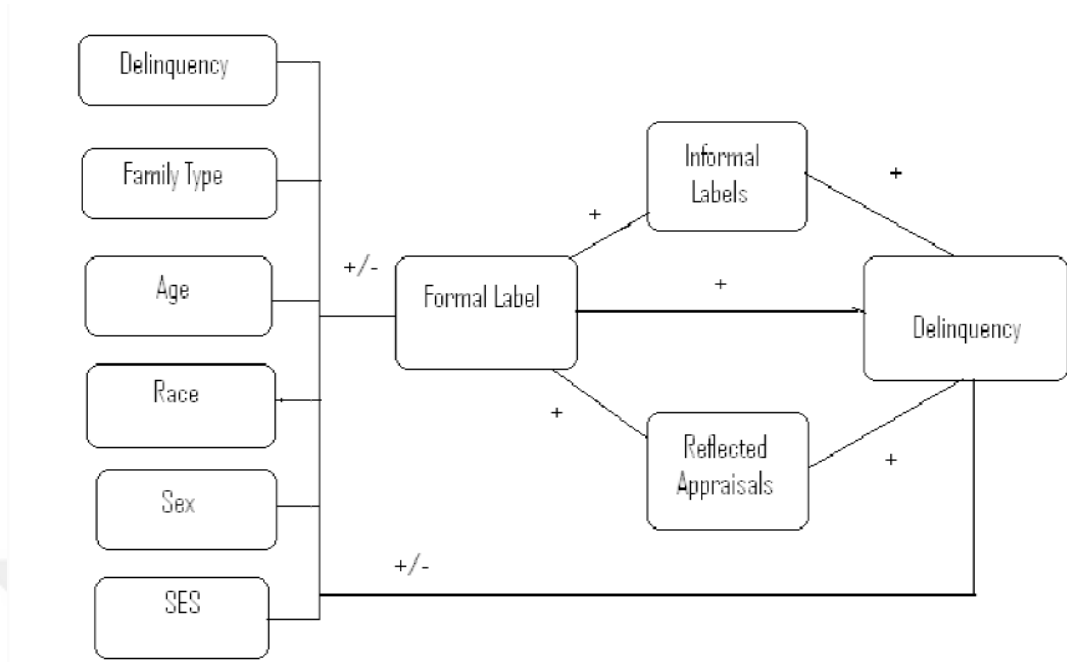
İngiltere'de çocuğun suç nedeni ile etiketlenmesi ya da yukarıda bahsedilen özellikler nedeni ile suçlu gibi görülüp etiketlenmesi çocuğun sosyal ve psikolojik olarak olumsuz etkilenmesine neden olmaktadır. Örneğin çocuğun yerleşim yerinden ve ırkından dolayı suçlu doğduğu inancı bazı İngiliz aileler tarafından paylaşılmaktadır. İngiliz yazarlar da bu görüşe katılmakta, çocuğun yüz şekli ve görünüşü nedeniyle suça yönelmesi arsında bağlantı kurmaktadır (Neumeyer, 1961). Benzer bir şekilde kamunun düşüncesini ve algısını anlamak adına gruplar üzerinde yapılan bir çalışmada halkın %73'ünün bu çocukların suçu arttırdığına inanmaktadır (Soler, 2001). Soler tarafından yapılmış çalışma aslında ırk ve suçlu çocukların etiketlenmesi konusunda yapılmıştır. Ancak çalışmanın genel sonuçları çocukların etiketlenmesinde halkın inançları olduğunu göstermiştir. Ancak benzer çalışmada halkın yanılmış olduğunu göstermektedir. Örneğin; halk, 1995 yılında %70 oranında suçun artacağına önceki yıllarda inanmış olsa da 1999 yılında inanç değişmese de suçta azalma görülmüştür. Kadınlar erkeklere göre çocukların sapma

davranışları gerçekleştirmeleri sorununu daha problemli olarak bulmaktadırlar. Benzer bir şekilde beyazları suç konusunda siyahlardan daha az, diğer kategorilerde eğitimlileri, kırsal bölgede yaşayan insanlardan kente göçmüş çocukları daha suçlu görmektedirler.

Etiketleme formal ve informal olarak iki yolla, suçlu ya da mevcut durumundan dolayı suçlu olarak algılanan çocuğa yönelik olarak şekillenmektedir. İlki olan formal etiketlemede çocuğun ailesinin statüsü ve ekonomik durumu yoluyla aile ile çocuğa yönelik bakış açısıdır. Bununla birlikte formal etiketlemede çocuğun hukuki şekillerde de etiketlenme durumu da vardır. Çocuğun hukuki açıdan yargısal süreçler sonucunda suçlu bulunması ile birtakım isimlere de sahip olur. Örneğin; İngiliz ve Amerikan hukuk sisteminde “felon” olarak çocuğa suç etiketi takılır (Chiricos ve ark, 2007). “Felon” literatürde suçlu anlamına gelmektedir. Bu açıdan bakıldığında ağır suç işlemiş çocuklara yönelim Amerikan ve İngiliz yargı sistemi içerisinde kullanılan önemli etiketlerdendir. Özellikle İngiltere’de sabıkalı kimselerin yeniden suç işleme eğilimlerine olan inanç, toplumsal algıyı çocuğun yeniden ve yeniden suç işleyeceği düşüncesine yönlendirmiş ve toplum tarafından bazı etiketler çocuk üzerinde kullanılmıştır. İngiltere’de suçun yeniden işleneceğine yönelik derinlemesine olan inanç Amerika’da ortaya çıkan oranlar ile alakalı olarak ortaya çıkmış ve İngiltere’yi etkilemiştir. Amerika’nın Florida eyaletinde yaklaşık %17’ye varan oran çocuk suçluluğunun yeniden gözden geçirilmesine neden olmuştur (Chiricos ve ark, 2007).

Benzer bir şekilde çete üyeliği olan çocuğun hapisanede olan durumu incelendiğinde, informal etiketleme daha iyi anlaşılabilir. Çocuğun bir çeteye bağlı olarak işlediği suç sonucunda düzeltme merkezlerine gönderilmesi onun sosyal çevresini (hapisane ve diğer çevre) etkilemekte ve çocuğa “çete üyesi (gang member)” etiketi kazandırmaktadır. Bu sayede ıslahevine giden çocuk orada kendi çetesinin de dâhil bulunduğu gruba direkt üyelik hakkı kazanmış olmaktadır. Tüm bunlar yoluyla çocuğun dışarıdan sosyal çevre yoluyla kazandığı etiketi hem formal yollar ile hem de informal etkiler ile çocuğu sarmaktadır (Quinn, 2010).

Grafik-10. Çocuğun Etiketlenmesi ve Kavramsal Model

Kaynak: (Kavish, 2012: 16)

Grafik-10 incelendiğinde, çocuğun aile tipinin, yaşının, cinsiyetinin ve ırkının formal ve informal etiketleme ile dolaylı ve doğrudan etkileri olumlu ve olumsuz açılardan daha iyi kavranacaktır. İnformal ve formal etiketlemenin çocuğu tekrar suça yönlendireceği algısı hem dolaylı yollardan hem de doğrudan gerçeklik kazanmaya başlamıştır. Yukarıda bahsedilen Quinn'in çalışmaları ve Chiricos'un araştırmaları vasıtasıyla grafik daha iyi anlaşılır. Özellikle çocukların Kavish tarafından yapılan çalışmada hem okul, hem ıslahevi hem de sosyal çevre tarafından aynı etiketlerle etiklendiği varsayımı iddia edilmiştir.

Çocuğun yukarıda bahsedilen sahip olduğu niteliklerden dolayı etiketlenmesi sembolik etkışimci bakış açılarını da konunun araştırılmasına itmiştir. Özellikle İngiltere'de çocuğun sınıfsal koşullar nedeni ile etiketlenmesi ve suçlu gibi görülmesi çalışmaların bir ayağını oluşturmuştur. İşçi sınıfına ya da tamamen herhangi bir işe sahip olmayan bir aileye ait çocuklarının daha çok işlemeye yatkın olduğu görüşü İngiltere'de yaygın hale gelmiştir. Sembolik etkileşimci teoriler bu konuya eğilmişler ve özellikle Becker, Lemert ve Durkheim'in sapma (deviant) kavramını incelemeye almışlardır (Becker, 1963; Lemert, 1951). Bu teorisyenlere göre çocuğa yönelik olan etiket durağan bir şey değildir ve toplum tarafından tekrar

tekrar yenilenir. Bu yolla etiketlenmiş olan çocuk yeniden suç işlemede haklılık payı gözüktür. Özellikle “fakir, yoksul, pis” gibi etiketlerle İngiliz alt kültüründe meydana gelen etiketleme çocuğun elde edemediği bir ürünü ya da herhangi bir maddeyi farklı yollardan temin etmesine yol gösterici olacaktır.

İngiltere’de suçlu çocuğu yönelik algılar ile çocuğun da çevre içerisindeki yaş, cinsiyet, yoksulluk ve psikolojik durum arasında yakın bir ilişki vardır. Özellikle yaş değişkeni dikkate alındığında 15 ve 16 yaşlar suç işlemenin tepe yaş noktasını oluşturmaktadır. Daha sonraları eğitim ve yaş durumu ile suç işlemede azalmalar görülmektedir. 1988 yılından itibaren İngiltere’de çocuk suçluluğundaki artış dikkat çekmektedir. O dönemde suç işlemiş çocukların 10 yaşından küçükleri oranla 0.8, 12 yaş ile 10 yaş arası 2.8, 15 yaş ve sonrası ise 7,4’ünü oluşturmaktadır. Yaş ölçüleri dikkate alındığında 15 ve 16 yaş arası çocukların suç işleyeceğine olan inanç da istatistiksel verilere göre değişmektedir. Ancak yukarıda verilen rakamlar Cambridge Üniversitesi kriminoloji araştırmaları yoluyla yenilenmiş ve değişimler gözlemlenmiştir. 12 yaş ve altı için 4.8, 14-12 yaş arası 13.1, 16 yaş ile 14 arası 20.7, 18 yaş ile 16 arası dikkate alındığında ise 31.2, 20 yaşa kadar 31.2, 30 yaşa kadar ise 36.1 olarak görülmektedir (Farrington, 1990).

Etiketlemenin ortaya çıkardığı en önemli sorun ötekileştirme değildir. Ancak bu konu yukarıda tartışıldığı için burada detaylandırmaya girilmeyecektir. Bireyin etiketi nedeniyle uğradığı haksızlık ve gruptan uzaklaştırma, ötekileştirme yoluyla olmaktadır. Ötekileştirmenin bir bireyin sahip olduğu niteliklerden herhangi birinin (ekonomik durum, cinsel yönelim, ırk, coğrafi faktör vs) neden olduğu farklılaşma dolayısıyla, bireylerde suça neden olduğu bilinmektedir. Ötekileşen birey toplumsal sapma davranışını göstermede diğerlerine göre daha ilerdedir. Kendini ispatlama arzusu hem İngiltere’de hem de Türkiye’de çocuğun suça yönelmesinde temel neden olmasa da dolaylı olarak çocuğu suça itmektedir.

Bireylere etiket yüklemenin İngiltere’de neden olduğu faktörlerden biri de etiketlenen çocuğun (zengin karşısında fakir, erkek karşısında kadın, polis karşısında kriminal vs) etiketine göre davranış geliştirmesi beklenmektedir. Özellikle yoksulluk nedeniyle, çocuğun “varlıklı diğerinin” duvarına tırmanması ya da ağacından meyve alması oldukça normal bir davranış gibi görünürken “varlıklı diğerinin” gözünde

diğer çocuğun bu meyve hırsızlığı suça doğru sürüklenmesinde başlangıç noktası olduğu düşüncesi ortaya da çıkmıştır. Özellikle İngiltere’de çocuğun güvenlik güçlerine getirilişinin yıllık maliyeti 4 milyar pound olduğu düşünüldüğünde suç ile etiket arasındaki tutum oldukça karmaşık hale de gelmektedir. Çocuğun herhangi bir sebepten daha önce suç işlemiş olması nedeniyle suçlu olarak etiketlenmesi İngiltere’de çocuğun sürekli güvenlik güçlerine getirilmesine ya da takibine neden olmaktadır. Bu çocukların yıllık %70 polis gözetimiyle, %17 cezalandırılarak, %13’ünün ise mahkemeye çıkarılmasıyla servet harcanmaktadır. İngiltere’nin 2010-2011 yılı için çocuk suçlulara harcadığı miktar 455 milyon pound olmaktadır. Bu nedenle İngiltere’de çözüm için bazı koruma enstitüleri kurulmakta ve etiketlenmiş suçlu çocuğu toplumdan uzaklaştırmaktadır.

Tablo-21. İngiltere’de Suçlu Çocuklar İçin Harcanan Para ve Kurum (2010)

Miktar (Pound)	Para
176 Milyon	Genç Suçlu Enstitüleri
39 Milyon	Güvenli Çocuk Evleri
54 Milyon	Güvenli Eğitim Merkezleri
55 Milyon	Genç Suçlu Takımları
33 Milyon	Yoğun Denetim ve Gözetim Programı
36 Milyon	Suç Önleme
16 Milyon	Madde İstismarı

Kaynak: (Youth Justice Board, annual Report and Accounts 2010/11, Akt: CIVITAS Institute for the Study of Civil Society 2010-12: 3).

Tablo-21’de görüldüğü gibi İngiltere’de çocuklarda suçu önlemek için birçok kurumun varlığının yanı sıra suçu önlemede ise suçlu çocuğun neden suç işlediğine yönelik veriler değerlendirilip birtakım önlemlerin alınması göze çarpmaktadır. Bunlardan önemlilerinden bir tanesi ailenin durumunun incelenmesidir. İngiltere’de çocuğun suça itilmesinde ilk etiketlenmiş algı kötü ailenin neden olduğu sapmadır. Bu yolla İngiltere’de aile suç önleme projesi hayata geçirilmiştir. Görüldüğü gibi toplumsal algı İngiltere’de ailenin çocuğu suçlu yaptığı yönünde ilerlemektedir.

Bu nedenle yoksulluk ve gelir azlığının da aile üzerindeki etkileri dikkate alındığında İngiltere’de fakir aile çocuklarının “hırsız” olarak damgalanmasının nedenleri anlaşılabilir. Bu konuda en önemli veri İngiltere’de suça yönelen çocuklarda ilk suçu hırsızlığın oluşturmastır. 2010 ve 2012 yılları arasında İngiliz hükümetince yapılan çalışmada çocuklarda ilk hırsızlık ve ikinci sırada ise şiddet suçları gelmektedir.

Tablo-22. İngiltere’de Suçlara Göre Mahkemelere Gönderilen Çocuklar (2012)

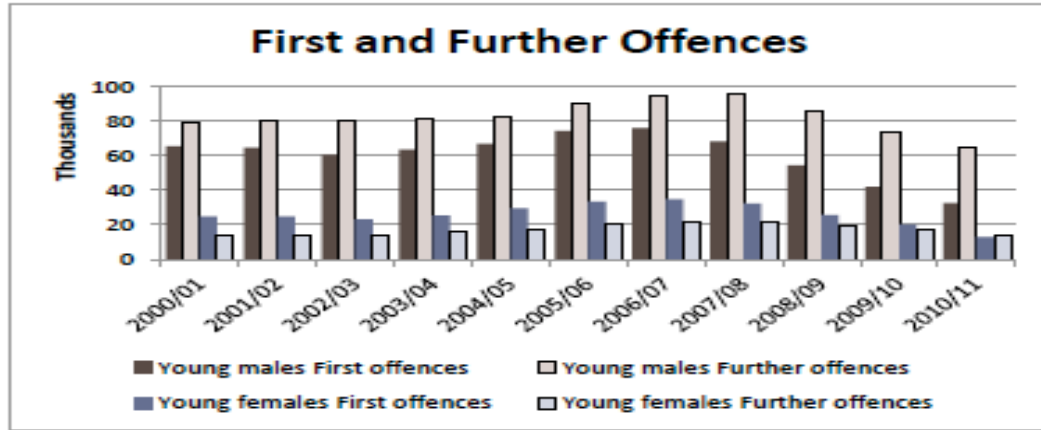
Suç Türü	Kişi Sayısı
Motor suçları dışında özet içeren rakam	17,158
Hırsızlık ve Mal Çalma	11,824
Şiddet Suçları	4, 718
Uyuşturucu Suçu	4, 539
Ev Hırsızlığı	1,795
Kriminal Hasar	1,508
Soygun	1,293
Diğer Suçlanabilir Konular	1,179
Seksüel Saldırıları	618
Dolandırıcılık	420
Özet motor suçlar	414
Suçlanabilir motor suçları	53

Kaynak: (CIVITAS Institute for the Study of Civil Society 2010-12: 10)

Tablo-22 dikkate alındığında yukarıda bahsedilen hırsız etiketinin ya da kriminal olarak çocuğa bakışın, nedensiz yorumlara dayanmadığı görülür. Ancak etiketin dolaylı mı yoksa doğrudan mı suça neden olduğu düşüncesinin ispatlanması için yeterli verinin olamaması nedeni ile değerlendirmelere girmek faydasız olacaktır. Ancak, toplumsal algıda suçlu çocuğun hem ailesel hem de ekonomik nedenlerle formal ve informal olarak etiketlendiğini savunabiliriz. Ancak çocukların suça iştirakinin tekrarlanması sebebiyle etiketin dolaylı olarak çocukları suça yönlendirdiği vurgulanabilir. İngiltere Adalet Bakanlığı tarafından yapılmış bir çalışmada çocukların tekrar suç işleme durumları dikkate alınmıştır. Şekil’de görüleceği gibi çocukların suçu tekrar işlemeleri yıldan yıla artmaktadır. Uygulanan

projelerin ve ayrılan bütçenin tam olarak başarılı olamadığı görülmektedir. Bu nedenle de halk algısında ve tutumlarında suç işlemiş çocuğun tekrar işleyeceğine olan inanç desteklenmiş olmaktadır.

Grafik-11. Yıllara Göre Tekrarlanan Suçlar ve Çocuk (2010-2011)

Kaynak: (Youth Justice Statistics, Supplementary Tables, 2010/11, Ministry of Justice, table Ch2.2.; 12)

Sonuç olarak, İngiltere’den anlaşılmaktadır ki, Amerika Birleşik Devletleri’nde yaşanan hadiseler İngiliz toplumunu etkilemektedir. Çocuk suçluluğu konusunda her iki ülke de benzer önleme yaklaşımları sergilemekte ancak sonuç alamamaktadırlar. İngiltere’de yoksul kesim çocuklarının tekrar suç işleme oranlarındaki fazlalık İngiliz toplumsal algısını fakir çocukların aleyhine değiştirmektedir. En basit sapma davranışlarında bile ağır kriminal etiketlere başvurulmaktadır. Hem formal hem de informal etiketleme çocukların tekrar suç işlemesine dolaylı olarak etki etmektedir. Bunun yanında çocuğun ilk suçu işledikten sonra ona verilen etiket (felon), çocuğu topluma karşı yalıtmakta ve ötekileştirmektedir. Ötekileşme sonucu çocuk suça daha yatkın hale gelmekte ve kendini gerçekleştiren kehanet ortaya çıkmaktadır. Çocuğun sürekli olarak tekrar suç işleyeceğine olan inanç, çocuğu suça itmekte ve onları diğer çocuklardan farklılaştırmaktadır.

İngiltere’de çocuk suçluluğu konusunda Adalet Bakanlığı’nın ve bazı sivil toplum kuruluşlarının çalışmaları sonucunda en çok işlenen suçun hırsızlık olduğu ortaya çıkarılmıştır. Bu nedenle suça karışan çocuklar çete (gang) kurarak hırsızlık

ya da şiddet eylemleri göstermektedirler. Bu da çocuğu grup içinde masum olsun ya da olmasın suçlu etiketine maruz bırakmaktadır.

Ayrıca ekonomik durumu kötü aile çocuklarının suça yönelmelerindeki yüksel oranlar nedeniyle varlıklı kişiler yoluyla diğer fakir çocuklar da hırsız olarak nitelenmektedir. Çocuğun en küçük sapma davranışı büyük suçlarmış gibi algılanmakta ve böyle yansıtılmaktadır. Bu nedenle, İngiltere ailesi olmayan çocukları kurumlar vasıtası ile koruyarak, fakir ailelerin çocuklarına birtakım iş imkânı sağlayarak toplumdan yalıtma yoluna gitmektedir. Bu çabaların sonuç vermemesi suçlu sayısının yıldan yıla artması yoluyla anlaşılabilmektedir. Bütün bunların yanında çocuğun sadece maddi durumu ile değil; yaşı, cinsiyeti, fiziksel görünümü, mezhepsel durumu nedeniyle de etiketlere maruz kaldığı görülmektedir. Ancak bu etiketlemenin çocuğu doğrudan suça yönlendireceği düşüncesi verilere dayanmamaktadır. Toplumsal algı boyutunda kalmakta, genel suç verileri ile dolaylı olarak etiketleme teorisyenleri tarafından savunulmaktadır.

Türkiye’de çocukların suça itilme nedenleri tezimizde detaylı bir şekilde analiz edilmiştir. Ülkemizde ailesel, ekonomik, göç, terör gibi nedenlerden dolayı çocuklar suça bulaşmaktadır. Türkiye nüfusunun %29,4’ünü çocuk nüfusunun oluşturduğu göz önüne alınırsa çocuklar ile suç oranları arasındaki denge daha kolay anlaşılabilir. Çocuğun Türkiye’deki demografik durumunu görmeden hangi yollarla ve neden etiketlemelere maruz kaldıklarını anlamak daha güçleşecektir. Türkiye nüfusu 2014 yılı sonu itibariyle 77 milyon 695 bin 904 iken çocuk nüfus ise 22 milyon 838 bin 482 olmuştur. Birleşmiş Milletler tanımına göre; 0-17 yaş grubunu içeren çocuk nüfus, 1935 yılında toplam nüfusun %45’ini oluştururken, 2014 yılında toplam nüfusun %29,4’ünü oluşturmaktadır. Çocuk nüfus yaş grubuna göre incelendiğinde, 2014 yılında çocuk nüfusun %27,6’sını 0-4, %27,7’sini 5-9, %27,4’ünü 10-14 ve %17,4’ünü ise 15-17 yaş grubu çocuklar oluşturdu. Bu oranların hem yıl hem de cinsiyet bazında önemli bir değişim göstermediği görüldü (Türk, 2015: 18622).

Tüm bu veriler dikkatle incelendiğinde, Türkiye’nin genç nüfus oranı oldukça fazladır. Ancak işsizliğin 10,2 olduğu Türkiye’de en çok iş sıkıntısı çocuklarda görülmektedir. Kayıt dışı çalışmalar ve istihdamdaki yerleri oldukça büyüktür. Bu

bakımdan çocukların ülkemizdeki yoksulluk durumları analizine dayanarak etiket durumlarını anlamak gereklidir. Gelir ve Yaşam Koşulları Araştırması'nın 2013 yılı verilerine göre (eşdeğer hanehalkı kullanılabilir medyan gelirin %60 kriterine göre), Türkiye'de yaklaşık 16 milyon 706 bin yoksul fert bulunurken, yoksul çocukların yoksul fertler içindeki oranı %44,3 oldu. İstatistikî Bölge Birimleri Sınıflaması 1. Düzey'e göre incelendiğinde ise, yoksul nüfus içindeki çocuk oranının en yüksek olduğu bölgeler sırasıyla %55,8 ile Güneydoğu Anadolu, %54,3 ile Kuzeydoğu Anadolu ve %49,6 ile Ortadoğu Anadolu olduğu görülürken; en düşük olduğu bölgeler ise sırasıyla Batı Marmara (%30,4), Ege (%34,3) ve Doğu Karadeniz (%36,3) oldu (Tüik, 2015: 18622). Bu analiz dikkate alındığında yoksul çocukların oranı ve bu çocukların yerleşim yerlerine göre dağılımları oldukça dikkat çekicidir. Çocukların %54 ile Güneydoğu Anadolu gelmektedir. Çocukların yaşadığı yer nedeni ile etnisite ve ekonomik sorunlarla baş etmeleri işlerini diğerlerinden daha güç yapmaktadır. Yoksulluk çocukları sokaklarda çalışmaya itmekte ve bu konuda yoğunluğu Güneydoğu Anadolu ve Doğu Anadolu kökenli çocuklar oluşturmaktadır. Türkiye halkının toplumsal hafızasında bu çocuklar potansiyel suçlu olarak görülmekte ve bu yolla etiketlenmektedir. Yoksulluğun getirdiği fiziksel görünüm (giyim ve temizlik) çocukları olumsuz birçok etiket ile karşı karşıya getirmektedir. Her ne kadar sokakta çalışan çocuklar en çok dikkat çekenler olsa da ülkemizde diğer alanlarda çalışan çocuklar da yetişkin çocuk algısına maruz kalmaktadırlar.

1994, 1999 ve 2006 Çocuk İşgücü anket sonuçları karşılaştırıldığında, yıllar itibariyle ekonomik işlerde çalışan çocukların oranında büyük gerilemeler gözlenmektedir. 6-14 yaş grubunda 1994 yılında %8,8 (958.000) olan ekonomik işlerdeki çocuk çalışma oranı 1999 yılında %5,1 e (609.000) 2006 yılında ise %2,6 ya (320.000) düşmüştür. Ekonomik işlerde çalışan kız çocuklarının oranı ise sırasıyla %7,3 ten %4,6 ya ve %1,8 e, erkek çocuklarının oranı ise %10,2 den %5,6 ya ve 3,3 e düşmüştür. Bu sonuçlar, çocuk işçiliği konusunda çalışma yapan herkesi umutlandırmış ve daha sonra yapılan çalışmalarda gösterilen çabaları artırıcı bir rolü olmuştur (D.İ.E, 2006).

Yukarıdaki veriler incelendiğinde, çocukların çalışma oranları azalmaktadır. Bu iyi bir izlenim gibi durmasa da kayıt dışı çalışma rakamları sosyal realiteyi sunması açısından daha geçerli olacaktır. Ancak kayıt dışı çalışma oranlarının

istatistiklerinin bilimsellikten uzak olması nedeniyle değerlendirmeler yaygın görüş olarak kalır. Her ne kadar bu çocukların işgücüne katılımları onları olumsuz olarak etikete maruz bırakmasa da sokak çocuklarının durumu diğerlerine göre görünürde oldukça farklıdır. Çocukların özellikle “hırsız ve yan kesici” olarak görülmeleri yaygın durumdur.

Tablo-23. Türkiye’de Çalışan Çocuk Sayısı (2006-2012)

Yaş grubu Age group	Çalışma durumu - Type of activity							
	Toplam - Total		Ekonomik işlerde çalışanlar Engaged in economic activity		Ev işlerinde faaliyette bulunanlar Engaged in household chores		Çalışmayan Not working	
	2006	2012	2006	2012	2006	2012	2006	2012
(Bin - Thousand)								
Toplam - Total	15 025	15 247	890	893	6 540	7 503	7 596	6 850
Erkek - Boy	7 677	7 775	601	614	2 589	3 243	4 486	3 917
Kız - Girl	7 349	7 472	289	279	3 950	4 261	3 109	2 933

Kaynak: (Tüik, İstatistiklerle Çocuk, 2014).

Tablo-18 ile birlikte sokakta çalışan çocuk sayısı karşılaştırıldığında halkın algısında karşı karşıya kaldığı çalışan çocuk ve onun faaliyetleri nedeniyle “hırsız, sorunlu, tehlikeli” gibi algı ve etiketler oluşmuştur. Sokakta çalıştırılan çocuk 500 bin ve dilendirilen çocuk sayısı 10 bin olduğu düşünüldüğünde çocukların nerede ise yarıya yakını sokaklarda çalışmakta belirli bir kısmı ise dilencilik yapmaktadırlar. Bu çocuklara karşı oluşan etiketin temel nedenlerinin başında çocukların uyuşturucu kullanmaları ve daha çok suça yatkın olmaları gelmektedir (Tüik, 2014). Bu bağlamda çocukların ceza infaz kurumlarına gidiş oranları da dikkate alındığında;

Tablo-24. Türkiye’de Ceza İnfaz Kurumlarındaki Çocuk Sayısı (2014)

A. Toplam - Total B. Erkek - Boy C. Kız - Girl											
Yıl Year	Türkiye toplamı Total of Turkey			Çocuk toplamı Total of child			Yaş grubu - Age group				Çocukların toplam içindeki oranı Proportion of children in total (%)
	A	B	C	A	B	C	12 - 14		15 - 17		
							B	C	B	C	
2009	74 404	71 349	3 043	1 087	1 064	23	179	8	885	15	1,5
2010	88 480	84 956	3 524	1 443	1 402	41	184	7	1 218	34	1,6
2011	80 096	76 753	3 343	1 665	1 622	43	217	6	1 405	37	2,1
2012	115 505	111 619	3 886	3 069	2 978	91	408	16	2 570	75	2,7
2013	161 711	156 184	5 527	6 132	5 967	165	1 102	35	4 865	130	3,8
Kaynak: TÜİK, Ceza İnfaz Kurumu İstatistikleri									Source: TurkStat, Prison Statistics		

Kaynak: TÜİK, Ceza İnfaz Kurumu İstatistikleri

Source: TurkStat, Prison Statistics

Bu açıdan bakıldığında ceza infaz kurumlarındaki çocukların işlediği suç ilk İngiltere’dekine benzer bir şekilde hırsızlık ve yaralama ilk planda bulunmaktadır. Çocuk suçlu sayısının artması ve bu suçlarda hırsızlığın ilk sırada gelmesi toplumun hafızasında suç işleyen sokak çocukları dâhil diğer tüm çocukların “hırsız, sabıkalı” olarak damgalanmasına neden olmaktadır.

Tablo-25. Türkiye’de Güvenlik Birimine Getirilen Çocuklar ve Suç Türleri (2014)

İsnat edilen suç türü Type of offence charged	A. Toplam - Total			B. Erkek - Boy		C. Kız - Girl							
				Yaş grubu - Age group									
												Bilinmeyen Unknown	
	A	B	C	- 11 B	C	12 - 14 B	C	15 - 17 B	C	B	C		
Toplam - Total	115 439	102 350	13 089	4 406	666	25 208	3 989	72 606	8 397	130	37		
Öldürme - Homicide	464	423	41	36	11	88	11	298	19	1			
Yaralama - Assault	42 540	35 339	7 201	1 672	318	8 320	2 334	25 263	4 527	84	22		
Cinsel suçlar - Sexual offences	3 229	2 985	244	233	7	846	74	1 901	162	5	1		
Tehdit - Threat	4 020	3 150	870	54	11	584	223	2 509	630	3	6		
Kişiyi hürriyetinden yoksun kılma - Kidnapping	1 629	1 331	298	9	4	208	71	1 106	222	8	1		
Konut dokunulmazlığının ihlali Violations of housing immunity	577	504	73	13	16	151	19	338	38	2	-		
Hakaret - Defamation	1 439	1 004	435	28	8	223	106	753	320	-	1		
Cebir - To use force	18	18	-	-	-	5	-	13	-	-	-		
Hırsızlık - Theft	33 038	31 016	2 022	1 566	206	10 212	696	19 229	1 114	9	6		
Yağma (Gasp) - Robbery	2 371	2 281	90	94	4	781	45	1 402	41	4	-		
Mala zarar verme Damage to property	4 269	4 001	268	428	16	1 314	53	2 258	199	1	-		
Yangın çıkarma - To fire	573	552	21	43	5	108	5	401	11	-	-		
Trafik suçları - Traffic offences	611	601	10	8	-	87	2	506	8	-	-		
Genel ahlaka karşı suçlar Offences against public morality	110	71	39	1	-	13	10	57	29	-	-		
Aile düzenine karşı suçlar Offences against family order	859	675	184	35	33	84	41	556	110	-	-		
Çevreye karşı suçlar Offences against the environment	185	171	14	70	6	37	4	64	4	-	-		
Görevli memura mukavemet Resistance to officer	1 011	963	48	1	-	79	9	883	39	-	-		
Adliye karşı suçlar Offences against the judiciary	408	311	97	3	3	60	21	248	73	-	-		
Sahtecilik - Forgery	1 819	1 701	118	12	2	275	21	1 409	95	5	-		
Uyuşturucu veya uyarıcı madde kullanmak, satmak, satın almak Use, sale, and purchase of drugs	10 504	9 983	521	14	1	862	137	9 104	383	3	-		
Toplumsal olaylar Social incidents	1 702	1 558	144	25	1	272	21	1 260	122	1	-		

Kaynak: (Tüik, İstatistiklerle Çocuk, 2014).

Tablo incelendiğinde, çocukların hırsızlık ve yaralama oranları oldukça yüksek çıkmıştır. Bu açıdan bakıldığında çocuğun toplum önünde daha sonra da benzer suçu işleyeceği gibi bir algı oluşmuş ve bu çocuklar ötekileştirilmiştir. Çocukların daha çok sokaklarda çalışması ve suçlu olarak etiketlenmesi çocukları ileriki yaşamlarında da daha savunmasız hale sokacaktır. Tabloya bakıldığında toplumsal olaylar nedeniyle güvenlik birimine getirilen çocukların rakamı da belirgin bir şekilde göze çarpmaktadır. İngiltere’de İRA sorunları nedeniyle her ne kadar çocuklar ülkemizdeki gibi terör olaylarında önlere sürülme de veriler ile bakıldığında tarihsel olarak İngiltere’de çocukların durumu ülkemizdekine göre daha olumlu görünmektedir. Toplumsal olaylara katılan çocukların genel olarak “terörist, asi” olarak etiketlenmeleri bu çocukların kendilerini terör gruplarına daha yakın hissetmelerine neden olacaktır. Her ne kadar terör faaliyetleri içinde tam olarak bulunmasalar da işledikleri suça istinaden toplum tarafından dışlanmaları ve yok sayılmaları onları daha kötü şartlara ve suçlara itmektedir.

Tekrardan İngiltere ile Türkiye karşılaştırıldığında suç işlemiş çocuklar her ülkede de yoksul ve ailevi sorunlar yaşayan çocuklar olarak görünmektedir. Bununla birlikte bu çocuklar her iki ülkede de benzer şekilde etiketlenmekte ve toplumdan dışlanmaktadır. Çocukların toplumsal hafızadaki korkulu yerinin onların tekrar suç işlemelerine doğrudan etki ettiğine yönelik veri bulunmasa da istatistiksel diğer veriler bu durumun dolaylı olarak çocuğun yaşamına etki ettiğini ve onları suça yönelttiğini göstermektedir. Çocukların bulundukları yoksul şartlar ve kabahat olarak görülemeyecek kadar küçük suçların toplum hafızasında oldukça tehlikeli olarak görülmesi çocuğun yanlış yorumlanmasına neden olmaktadır. Çocukların cinsiyetlerine ve etnik durumlarına göre etiketlenmesi her iki ülkede de bulunmakla beraber bu durumun çocukların suça iştirakinde neden olup olmadıklarının anlaşılması açısından önemi araştırılmamıştır. Ancak veriler dikkate alındığında cinsiyete göre yapılan çalışmalar ve özellikle Türkiye’de toplumsal olaylar olarak suç türü sınıflanması, İngiltere’de ise siyah ve beyaz olarak bireylerin Birleşik Devletler’e benzer bir şekilde tasnif edilmesi toplumsal hafızanın formal olarak etiketlenmesi olarak değerlendirilebilir.

TARTIŖMA ve SONUÇ

Suçun toplumun algısı üzerindeki etkileri çok sayıda çalışmaya konu olmamışsa da bazı çalışmalarda suç ve toplum algısı karşılıklı olarak incelenme fırsatı bulunmuştur. Suç çalışmaları algı örnekleminde teorik çizgilerde kalmış, suçun algısal boyutları sosyal psikolojik deneylerle incelenmemiştir. Suçu inceleyen sosyoloji ve sosyal psikoloji teorileri bireylerin grup içinde maruz kaldıkları baskıları ya da etkileri sınırlı bir bakış açısı ile incelemiş ve varsayımlar ortaya koymuştur. 19. yüzyıldan itibaren biyolojik ve pozitivist ekolün bilim dünyasına hâkim olması ile birlikte suç çalışmaları da bu eksene kaymış, bireyin sosyolojik ve psikolojik durumları ihmal edilmiştir. Fizyolojik ve biyolojik yapılara olan vurgu sosyolojiyi de etkisi altına almış, bu etki 20. yüzyılın ortasına kadar devam etmiştir. Suç çalışmalarının algısal boyutları ile suçun topluma olan etkilerinin incelenmeye başlanması yeni teorilerin üretilmesine ya da var olan teorilerin yeniden düzenlenmesine neden olmuştur. Ancak bu teorisel çalışmalar içinde çocuğun suça itilimi, yetişkinlere benzer şekilde incelenmiş ve bir süre de bu incelemeler devam etmiştir. Çocuk suçlarının sanayi inkılâbı sonrası İngiltere'den başlayarak yayılan bir şekilde Avrupa'ya taşınması, bilim insanlarını çocuk suçluluğu konusunun incelenmesine teşvik etmiştir. Bununla birlikte, çocuk suçlular algısal temelde değil, işlenen suçlara ve bir takım sosyolojik olgulara göre incelenmiştir. Çocuğu suça iten faktörlerin görünür ve somut biçimleri olan suçun işleniş biçimi; suçlunun demografik değişkenleri ve diğer sosyo-ekonomik farklılıklar düzleminde incelenmesi yine çocuğun suça itilmesinde temel nedenlerden olan toplumun çocuk hakkında suçlu algısının bilimsel literatüre geç girmesine neden olmuştur.

Suçlu çocuk temelinde teoriler bilim insanları tarafından genişletilmiş ve yeni varsayımlar ortaya atılmıştır. Lambrosso'dan itibaren başlayan biyolojik ekolden, çevreci, klasik ve çağdaş ekollere kadar, suç ve çocuk ilişkisinin teorik incelemesi değişimlere uğramıştır. Ancak bu teoriler içinde toplumun suçlu çocuk algısının son dönem çağdaş teorilere kadar incelenme imkânı bulunmamıştır. Çocuğu suça iten faktörlere bağlı olarak suçlu çocuk algısı üzerine yapısal-işlevsel ve çatışmacı teoriler, varsayımlar ortaya atsalar dahi sembolik etkileşimci teoriye kadar çocuğun toplum ve onu oluşturan grup içerisindeki yeri ve çocuğun toplum tarafından nasıl etiketlendiği ve etiketlenme sonucunda oluşan algı ve profil

incelenmemiştir. Sosyoloji, sosyal psikoloji ve pragmatik felsefe arasında bir yerde bulunmasından dolayı sembolik çalışmalar; bireyin toplum ile olan semantik ve semiyotik ilişkisini yine toplum tarafından gündelik yaşamda sürekli olarak inşaa edilen semboller ve anlamlar vasıtasıyla incelemektedir. Bu nedenledir ki sembolik etkileşimci metodoloji incelendiğinde etiketleme (damgalama), etnometodoloji, dramaturji ve gözlem gibi yöntemler suçlu çocuk algısını incelemeyi kolaylaştırmış ve diğer suç teorilerine de destek olmuştur.

Çocuk suçluluğu üzerine hem İngiltere’de hem de Türkiye’de yapılan çalışmalarda benzer özelliklerden birisi suça çocuğu toplumun itmesidir. Bu durum, çocuğun bilişsel becerilerindeki zayıflık ve aile, akran çevresi, okul gibi değişkenlerin de çocuk üzerindeki etkilerinden dolayı savunulmaktadır. Bu açıdan bakıldığında çocuk suçluluğu hakkındaki teorik ve alan araştırma çalışmaları çocukların suça toplum tarafından itildikleri, ki bu toplum aileden uzak çevreye geniş bir yelpazeyi oluşturmaktadır, bireysel olarak suça yönelemeyeceklerini savunmaktadır. Sosyoloji literatüründe çocuk suçluluğu çalışmalarının toplumsal algı ile olan ilişkisi incelendiğinde; çocuğun sosyo-ekonomik durumu, yaşadığı coğrafya, etnisite ve psikolojik durum nedeni ile olumsuz etiketlere maruz kaldığı ve suçlu olarak algılanan çocuğun bir kurban olduğu gözlemlenmiştir.

Çocuk suçluluğu üzerinde yapılan çalışmalar tezimizin sınırlamaları ile incelendiğinde, çocuğu suça iten toplumsal nedenlerini bireysel, ailesel, okul ve arkadaş çevresi oluşturmaktadır. Ancak bu bahsedilen toplumsal alan oldukça komplike bir yapıda olup çok boyutlu bir haldedir. Toplumsal alan içerisinde, çocuğun bulunduğu yer, grubun çocuğa yönelik algısını tekrardan şekillendirmekte ve gündelik yaşamda bu toplumsal algı değişimlere uğramaktadır. Çocuğun suça itilmesinin toplumsal nedenlerinin her birinin altında çocuğa yönelik suçlu etiketi de dolaylı olarak bulunmaktadır. Bu toplumsal alan içerisinde suçlu çocuk algısı aile, akran grubu, eğitim, çalışma yaşamı, sosyo-ekonomik standartlar uzantısında şekil kazanmaktadır. Tezimizde incelenen çalışmalarda çocuğun suça yönelmesinin nedenlerinin sadece birtakım toplumsal nedenlere dayanmaması bu durumun toplumda birçok boyutunun olduğunun da göstergesidir. Bu bağlamda çocuğu suça iten faktörler göz önüne alındığında sosyal algının oluşturduğu faktörlerin bir uzantısı olan adalet sisteminin ve rehabilite mekanizmasının da kontrol edilip

yeniden inşa edilmesi gereklidir. Bu açıdan sosyal bilimler içerisinde konu ile ilgili çalışmalar hem devletin gelecek planlaması açısından hem de sağlıklı toplumun inşası için önemli görünmektedir. Bunun temel nedeni, çalışmalarda görülmektedir ki çocukların doğumları ile birlikte toplumun normlarını, ona nasıl adapte olunacağını, değerlerini, geleneklerini ve kültürünü öğrenecekleri bir sosyalleşme süreci içerisine girmeleridir. Bu süreç içerisinde çocuk hem suçu toplum tarafından öğrenmekte hem de aynı toplum tarafından suçlu olarak etiketlenmektedir. Bu yolla çalışmalarda görülmektedir ki suçlu çocuk algısı çocuğu suça iten toplumsal nedenlere doğrudan etki etmese de dolaylı olarak her toplumsal nedenin altında bulunmaktadır.

Çocukları suça iten faktörler açısından bakıldığında oluşacak toplumsal algı İngiltere ve Türkiye’de çocuğun eksik sosyalleşmesinden dolayı ortaya çıkan sosyal sorunlarla şekillenmektedir. Çocuğun her sosyal grup için yabancı olarak kabul edilmesi onun sosyal alan içinde birden çok olumsuz etiketlere maruz kalmasına da sebep olmaktadır. Bu toplumsal arka plan, yani çocuğa yönelik oluşacak toplumsal algı çocuğun suça itilmesinde kilit bir nokta olarak gözükmemektedir. Sosyal bilimlerdeki çalışmalarda çocuk suçluluğunun sosyal algı boyutunu toplumsal uyumsuzluk oluşturmaktadır. Toplumsal uyumsuzluk içinde çocuğun birtakım eksik sosyalleşmeleri ve yakınsal gelişim alanının ona yönelik oluşturduğu farklı türdeki damgalar çocuğun toplumsal sahne önünde ona biçilen rolü oynamasına neden olmaktadır. Çocuğa yönelik hem İngiltere’de hem de Türkiye’de “kafası bozuk, psikopat, sosyopat, hırsız, saldırgan, serseri” gibi etiketler, onun toplumdan tamamen dışlanmasına, sosyal ortamda ona “diğeri” olarak bakılmasına neden olmaktadır. Bunun sonucunda da çocuk suç eylemlerine sürüklenmekte, toplumun kendi inşa ettiği sosyal algı yeniden ve yeniden çocuğun yaşantısını şekillendirmektedir.

Çocuğa yönelik suçlu algısının oluşmasında onların psikolojik ve fizyolojik özelliklerinin çocuğu suça iten toplumsal nedenlerin etkisinden daha az olduğu görülmektedir. Çocuğun ruhsal durumunun çocuğu suça iten faktörler üzerinde az da olsa etkisinin olduğu yapılan çalışmalarda görölse de toplumsal mekanda oluşacak sosyal algıdaki payı oldukça düşüktür. Genel olarak çocuğun sosyo-ekonomik durumu nedeniyle oluşan psikolojik etiketler dikkat çekmektedir. Çocuğa yönelik “psikopat, şizofren, sahipli” gibi etiketlerin çocuğun ruhsal bir hastalığının

bulunmasına bir neden değil, sadece toplumun suça yönelen çocuğa taktığı birtakım etiketler olduğu görülmektedir.

Suçlu çocuk algısının oluşmasına neden olan bir diğer faktör de kavram yanılgıları olarak görülmektedir. İngiltere’de özellikle kavram yanılgıları gazete haberlerine ve saha araştırmalarına konu olmaktadır. Çalışmalarda görülmektedir ki kavram yanılgıları çocuklarda büyük bir toplumsal etki yaratarak kendini gerçekleştiren kehanete dönüşmektedir. Çocuğun sahip olmadığı bir ruhsal hastalık üzerinden suçlu olarak etiketlenmesi ve algılanması çocuğu suça itmektedir. Bu, çocukların İngiltere’de şehirden banliyolere doğru, Türkiye’de ise bölgesel olarak farklılaşması yoluyla değerlendirildiğinde; toplumsal algı, çocuğun yerleşim yerine, sosyal yaşantısına, ekonomik durumuna göre değişmektedir. Çocuklar toplum tarafından “öteki” haline dönüşmekte ve sosyal çevreden tamamen dışlanmaktadır. Bu nedenle çocuk, ona yönelik etiket hakkında düşünmekte ve bu etiketi kabul mekanizması işletmektedir. Bu etiketlere yüklenen sosyal algı nedeniyle çocuk olumsuz olarak koşullanmakta ve suça yönelmektedir. Bu kavram yanılgıları çocuğa yönelik toplumsal alanda manevi bir yaptırım olarak görünmektedir. Bu yolla çocuk tamamen sosyal çevreden farklılaşarak kriminal bir kişiye dönüşmektedir. Sahip olmadığı bir nedenden dolayı çocuğun etikete maruz kalması onun ayrıca ruhsal yaşantısını da tahrip etmekte ve kendini gerçekleştiren kehanet ortaya çıkmaktadır. Çünkü, bilindiği gibi birey etiketleri nedeniyle topluma rahatça entegre olamamakta ve derin uçurumlarla toplumdan farklılaşmaktadır. Sosyal sapma bu yolla bir süreçte girmekte ve çocuğu etkilemektedir.

İngiltere’de çocuğun suç işlemesine yönelik hukuki algının Viktorya döneminin başlarına denk geldiği görülmektedir. İngiltere’de hukuki anlamda oluşan sosyal algının temel oluşum nedeninin sanayi inkılabı olduğu anlaşılmaktadır. Sanayi inkılabından önce çocuklar, aile içinde çalışmayan masum bireyler olarak görülmekle birlikte, pasif bir konumdadırlar. Sanayi inkılabı sonrası çocuğun çalışma yaşamına girmesi ya da ebeveynlerin çalışmasından dolayı başıboş kalan çocukların şiddet eğilimlerine sıklıkla yönelmesi, İngiltere’de suçlu çocuk algısının oluşmaya başladığının göstergelerindendir. Ancak suçlu çocuk algısı o dönemde çocuğun yetişkinler gibi yargılanmasıyla eşdeğer biçimde devam etmiştir. Çok ağır cezaların çocukların rehabilite edilmesinde kullanılması bunun bariz örneklerindendir.

Hukuksal algıda çocuk mahkemelerinin İngiltere’de oluşmaya başlaması çocuğun yetişkin olarak algılanmasının değişmeye başladığının da bir ispatı olur. Osmanlılar’da çocuğa yönelik hukuki algı diğer batı ülkelerinden farklı seyretmekte idi. Osmanlılarda çocuklar hapislere atılmak yerine daha farklı şekillerde rehabilite edilmişlerdir. Osmanlılarda görülmektedir ki çocuğun işlediği suçlarda ailenin çocuğu rehabilite etmesi istenmekte ve kadı çocuğu aileye teslim etmektedir. Ancak araştırmalara göre, tanzimat sonrası Osmanlı’da, İngiltere’deki çocuk hukuku sistemi takip edilmeye başlanmış ve oradaki olaylar Osmanlı’yı etkilemiştir. Osmanlı Devleti’nde hukuki algı dikkatle analiz edildiğinde, İngiltere’den taklit edilip oluşturulan ıslah evlerinde yetim, öksüz ve muhtaç çocukların kalması Osmanlı’da çocuğun suçsuz olarak algılandığının da önemli örneklerindendir. 1908 yılında yeni hukuki düzenlemelerle birlikte Osmanlılarda da hukuki algı değişmeye başlamış, devlet hukuki düzenlemelere gitmiştir. Ancak tüm bunlara rağmen tarihsel ve sosyolojik açıdan denilebilir ki Osmanlılarda çocuk, uzun dönemler masum olarak görülmüş ve bu durumu ile toplumsal algı, İngiltere’den oldukça farklılaşmıştır.

Modern İngiltere ve Türkiye’de, hukukta suçlu çocuk algısında Osmanlıdakine benzer farklılaşmalar olmamaktadır. Ancak ülkemizde çocukların işlemiş oldukları suç türlerine göre çocuklar farklı şekillerde etiketlenmekte ve dışlanmaktadır. Ülkemizde terör olayları, bölgesel farklılıklar gibi nedenlerden dolayı yaralama çocuklarda fazlaca görülmekte, bu nedenle çocuklar “serseri, saldırgan, pislik, terörist” gibi etiketlere maruz kalmaktadır. Türkiye’dekine oranla, İngiltere’deki çocukların daha çeşitli suçlara karışmış olmaları, hukuki yeniden düzenlemelere, rehabilite merkezlerinin de bu nedenle erken doğmasına neden olmuştur. Bizdeki hukuki algı sonucunda çocuk ıslahevleri son dönemlerde eğitim evlerine dönüşmüş ve suçlu çocuk algısı yetişkin algısından farklılaşmıştır.

Çocuğun ruhsal durumu ile ilgili oluşan suçlu çocuk algısı, genel olarak her iki ülkede de anti-sosyal davranışlar yoluyla şekillenmektedir. Anti-sosyal davranışta bulunan çocuklara “sapık, sosyopat, deli, psikopat” gibi etiketler takıldığı görülmüştür. Bu kavramlar ülkemizde de İngiltere’dekine benzerlik göstermektedir. İngiltere’de ve ülkemizde bu çocuklar asabi ve ders almayan bireyler olarak algılanmakta ve bu çocuklara bireylerin davranışları hassas bir şekilde değişmektedir. Ancak ülkemizde İngiltere’den farklı olarak anti-sosyal hareketlerde

çocukların toplum tarafından sadece dörtte birinin bildirilmesi, ülkemiz insanının daha affedici ve tolerans sahibi olduğunu göstermektedir. Bununla birlikte, İngiltere’de anti-sosyal davranışlar sergileyen ve toplumdaki uzaklaşmış çocukların, çete faaliyetlerine girdikleri ve suç örgütleri ile ortak hareket ettikleri görülmüş ve bu durum toplum tarafından bu tür çocukların ruh hastası olarak görülmelerine neden olmuştur. Ülkemizde ise aile nedeniyle anti-sosyal davranışlar oluşmakta ve çevreye doğru yayılmaktadır. Bu nedenle, ülkemizde anti-sosyal davranışlar sergileyen çocukların aileleri de psikolojik sorunlu olarak görülmekte ve etiketlenmektedir. Ülkemizde aile yapısının gitgide bozulmaya ya da olumsuz yönde değişmeye başlaması, bu durumun bir nedeni olarak görülmektedir. İngiliz toplum algısında, anti-sosyal davranış gösteren bireylere yönelik verilecek cezalar ve bu cezaların şiddeti konusunda fikir ayrılıklarına düşülmektedir. Bu bakımdan genel olarak değerlendirildiğinde, İngilizlerde şiddet eylemlerinin derecesi, suç algısının ya da suçlu algısının şekillenmesinde etkilidir. Bu durumun önemli nedenlerinden biri, İngilizlerin anti-sosyal şiddet eylemleri ile sıkça karşılaşmalarından ileri gelmektedir.

Diğer önemli bulgulardan biri ise cinsiyet ayrımı ve çocuklara yönelik cinsel istismardır. İngiltere’de çocuklara yönelik cinsel istismar oldukça şiddetli şekilde cezalandırılmaktadır. Bu cezalar karşısında cinsel suç işlemiş çocuğun durumu her ne kadar yetişkinlerden farklı olsa da çocuklar da İngiliz toplum algısında “sapık” olarak nitelendirilip bu çocukların ağır cezalara çarptırılması istenmektedir. 18 yaş altı bireylere yönelik cinsel istismarlar her ne kadar toplumun büyük çoğunluğu tarafından olumsuz ve aşırı ceza verilmesi gereken bir davranış olarak algılansa da İngiliz sosyo-ekonomik durumu ve eğitim seviyesi yüksek bireyler bu düşüncenin yanlış olduğu kanaatindedirler. Ancak İngiltere ve Türkiye’de bu durumun oluşmasının temel nedeni olarak medya görünmektedir. Medyada çıkan haberler suçlu çocukları daha ciddi derecelerde kriminalleştirmekte ve şiddet bağımlısı olarak göstermektedir. Bu haberler toplum zihnini bulandırmakta ve toplum tarafından bu çocuklara daha ağır cezalar verilmesi üzerine bir algı oluşturulmaya çalışılmaktadır. Bu açıdan bakıldığında, medyadaki haberler ve diğer verilerin ülkemizde İngiltere’dekine benzer orantılı şekilde diğer tür suçlar işleyen çocukların da potansiyel cinsel suçlu olarak etiketlenmesine neden olmaktadır. Cinsel suç işleme oranı çocuklarda yetişkinlere oranla çok azdır. Ancak, medyanın yansıtması ve fikir

enjekte etmesi nedeniyle hırsızlık ya da toplum huzurunu bozucu davranış şeklinde suç işleyen çocuklar dahi cinsel suçlu olarak düşünülmektedir.

Toplum algısını modern zamanda direk olarak şekillendiren şey, medya olarak görünmektedir. Çocukların suça itilmesinde ve bu durumun abartılı şekilde insan algısı üzerindeki etkileri göz önüne alındığında, medya toplum algısı üzerinde şekillendirici bir işlev görmektedir. Medya, suç işlemiş çocukları farklı göstererek, toplum hafızasında suçlu çocuk algısını; şiddete eğilimli, her tür suç türüne yatkın, sosyopat bireyler olarak yansıtarak sosyal algıyı şekillendirmektedir. Ayrıca medyanın diğer bir önemli işlevi ise çocukların şiddete yönelmelerine neden olmasıdır. Ülkemizde ve İngiltere’de suça karışmış çocukların zamanlarının büyük bölümünü televizyon başında şiddet programları izleyerek geçirdikleri göz önüne alındığında medyanın insan algısını şekillendirme ve yönlendirmedeki işlevi oldukça dikkat çekicidir. Saldırganlık sorunu ve suçlu çocuk algısı sadece ülkemizde değil İngiltere’de de benzer iletişim araçları ile halka sunulmaktadır. Ancak İngiltere’deki durumun aksine ülkemizde medya, çocukları sadece suçlu olarak göstermek yerine bazen bu çocukların maduriyetlerine de yer vermektedir. Ülkemizde yapılan haberler İngiltere’dekine oranla daha sade ve halkı daha az yönlendiricidir. Ayrıca, ülkemizde de İngiltere’deki programlara benzer olarak, şiddet içeren programlar çocukların televizyon izleme saatlerine göre konulmakta ve çocukların zihinleri üzerinde etki etmektedirler. Hem İngiltere hem de Türkiye’deki toplumsal algıda medyanın önemli bir işlevi olarak suçlu çocuk kalıpyargısını oluşturmak olduğu görülmektedir. Ancak bu kalıpyargı ülkemizde İngiltere’dekinden farklı olarak daha zayıf görünmektedir. Kalıpyargılar, medyada çıkan haberlerde suçlu çocuk profili oluşturularak sunulmakta ve bu profil halk tarafından tüm küçük ya da büyük suç işlemiş çocuklara yansıtılmaktadır. Bu profil oluşturma süreci sadece yetişkin algısı üzerinde değil, ayrıca çocuklara da benzer şekilde etki etmekte, yapılan araştırmalarda bu durum ortaya çıkmaktadır.

Ötekileştirme (sosyal dışlanma) hem İngiltere’de hem de Türkiye’de suçlu olarak algılanan çocuğun toplumdan kısmen ya da dolaylı olarak itilmesi ya da yok sayılması anlamına gelmektedir. Ötekileştirme her iki ülkede de oldukça sıkıntılı bir sürece neden olmakta ve çocuğu “diğerinin” gözü önünde yoksunluğa itmektedir. İngiltere’de ötekileştirmenin en önemli nedenlerinden biri, çocuğun suç işlemiş

olması değil, sosyo-ekonomik durumudur. Bu anlamda yoksulluk çocuğu toplumda ve çevresinde ilerici derecede ötekileştirmektedir. Ülkemizde ise çocuk, etnisite ve suçluluk durumunda ötekileştirilmekte ve toplumdan farklılaştırılmaktadır. Ötekileştirme özellikle İngiltere gibi gelişmiş ülkelerde maddi durum yetersizlikleri ve yaşanan coğrafyanın neden olduğu algıdan dolayı meydana gelmektedir. Bu bağlamda ötekileştirilen çocuk direk suçlu izlenimine büründürülmektedir. İngiltere’de suçlu çocuk algısının yaşam standartlarına göre şekillenmesinde, ülkemiz de son dönemde benzerlikler göstermektedir. Ülkemizde suç işlemiş çocukların genelde sosyo-ekonomik durumlarının yetersiz olması nedeniyle fakir olan çocukların suça meyilli oldukları yönünde bir algı oluşmuştur. Yoksulluk ve suç arasında hem İngiltere hem de Türkiye örneğinde ilişki bulunmaktadır. Toplum tarafından dışlanan çocuğun arzu duyması, diğerini gözlemlemesi, diğerine benzer olma ihtiyacı ötekileştirmenin çocuklar üzerindeki etkisinin psikolojik ve sosyolojik boyutlarının önemini bizlere göstermektedir. Ötekileştirilen çocukların durumları her iki ülkede de oldukça sorunludur.

İngiltere ile Türkiye’deki yoksulluk, suç ve etiketleme olguları arasındaki ilişki karşılaştırıldığında, suça itilmiş çocuklar her iki ülkede de yoksul ve sorunlu aile çocukları olarak görünmektedir. Bununla birlikte, bu çocuklar her iki ülkede de benzer şekilde etiketlenmekte ve toplumdan dışlanmaktadır. Suçlu profilli olarak düşünülen çocukların, toplumsal algıdaki şiddete ve endişeye dayalı pozisyonu, onların tekrardan suç işlemelerine dolaylı olarak etki etmektedir. Bu çocuklar, rehabilite olduktan sonraki yaşamlarında da toplum tarafından tekrar ve tekrar dışlanmakta ve benzer suçlara tekrardan yönelmektedirler. Suça henüz bulaşmamış çocukların yoksulluk şartları ve sorun olarak nitelenemeyecek kadar küçük suçlarının sosyal algıda oldukça tehlikeli olarak yer alması, çocuğun yanlış yorumlanmasına neden olmaktadır.

Çocukların cinsiyetlerine, coğrafi ve etnik durumlarına göre etiketlenmesi, iki ülkedeki benzer özellikler arasında bulunmakla beraber, etnik etiketlemenin doğrudan suça neden olup olmadığı araştırılmamıştır. Bunun yanında, etnitise örnekleme üzerinde yapılan çalışmalar, özellikle Türkiye’de (toplumsal olaylar) suç türü sınıflanmasında kanuna muhalefet olarak suç türü olarak, İngiltere’de ise siyah ve beyaz olarak bireylerin yargılamalarında Birleşik Devletler’e benzer bir şekilde

tasnif edilmesi, toplumsal algının formal olarak etiketlenmesi bağlamında değerlendirilebilir.

KAYNAKÇA

- Açıkgöz, R., ve Yusufoglu, Ö. Ş. (2012). Türkiye’de Yoksulluk Olgusu ve *Toplumsal Yansımaları. İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, c.1, s.1, ss:143-154.
- Ada, Ş. (2007). *Suçlu Çocukların Türkiye Profili. A. Solak (Ed.). Okullarda Şiddet ve Çocuk Suçluluğu içinde*, Ankara: Anı Yayıncılık.
- Adler, F. (2001). *Sisters In Crime. Criminological Theory: Past to Present Essential Readings (Ed: F. T Cullen and R. Agnew), (Second Edition)*. Los Angeles: Roxbury Publishing Company.
- Adler, F., Gerhard, M. ve Laufer, W. (1991). *Criminology*, New York: McGraw-Hill Inc.
- Akalın N. (1999). *Çocuğun Suça İtilmesinde Toplumsallaşma Öğelerinin Etkisi*, 1. İstanbul Çocuk Kurultayı Bildiriler Kitabı, İstanbul: İstanbul Çocukları Vakfı Yayınları.
- Akan, V. (2001). Gençliğin Değerlendirilmesinde Yeni Sosyolojik Bir Yaklaşım, *Sosyoloji Araştırmaları Dergisi*, c. 4, ss.1-12.
- Akers, R, L. (2000). *Criminological Theories: Introdiction, Evaluation and Application*. 3. Edition. Los Angeles: Roxbury.
- Akıncı, T. (2011). Gençlerin Şiddete ve Suça Eğilimlerinin Sosyolojik Temelli Nedenleri, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Kırıkkale Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sosyoloji Anabilim Dalı, Kırıkkale.
- Aksan, G. Ve Çelik, Ö. (2011). Gerilim ve Uzlaşma: Demokrasi Ekseninde Bürokrasi ve Siyaset İlişkisi Üzerine Bir Değerlendirme. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. s. 25. ss. 2–10.
- Aksoy, A. (2007). *Yeniden SED, Riskli Davranışlar Gösteren Çocuk ve Ergenler*, İstanbul: Yeniden Yayınları.
- Aktan, H. Y. (1988). Suç ve Suçluluk Nedenlerine Kriminolojik Bir Yaklaşım, *A.D.* y. 79. s:2, ss: 90-102.
- Akyüz, E. (1991). Çocuğun Güvenliği İlkesi Işığında Korunmaya Muhtaç Çocuklar, *A.Ü. Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, c:24, s:2, ss: 710-722.
- Akyüz, N. (1994). *Değişim Sürecinde Aile: Toplumsal Katılım ve Değerler, Aile Kurultayı*. Birinci Kitap, Ankara: Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Başkanlığı.

- Akyüz, Y. (2002). *Çocuk Suçluluğu Konusunda Türk Eğitim Tarihinde İlk Önemli Araştırma. 1. Ulusal Çocuk ve Suç: Nedenler ve Önleme Çalışmaları Sempozyumu*. Ankara: Türkiye Çocuklara Yeniden Özgürlük Vakfı Yayını.
- Alacakaptan, U. (1975). *Suçun Unsurları*. Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları No. 372, Ankara.
- Aldemir, F. A. (2010). *Çocuk Suçluluğu Profili 2007-2008 Yılları Üsküdar Bölgesi, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*, İstanbul Üniversitesi, Adli Tıp Enstitüsü, Sosyal Bilimler Anabilim Dalı, İstanbul.
- Aldemir, F. A. (2010). *Çocuk Suçluluğu Profili 2007-2008 Yılları Üsküdar Bölgesi, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*, İstanbul Üniversitesi, Adli Tıp Enstitüsü, Sosyal Bilimler Anabilim Dalı, İstanbul.
- Alikasifoğlu, M., Ercan, O., Erginöz, E., Uysal, Ö., Kaymak & Deniz, A. (2004). Violent Behavior Among Turkish High School Students and Correlate of Physical Fighting. *European Journal of Public Health*, 14(2), ss. 173-180.
- Alpay, N., Karamustafaoğlu, N., ve Kükürt, R. (1995). Madde Bağımlılarında Suç, *Düşünen Adam*, c. 8, s. 2, ss: 16-17.
- Amerikan Psikiyatri Birliği Mental Bozuklukların Tanısal ve Sayımsal Elkitabı. (2001). Gözden Geçirilmiş Dördüncü Baskı (DSM-4 TR). Amerikan Psikiyatri Birliği, Washington DC, Çeviri Editörü Koroğlu E, Ankara: Hekimler Yayın Birliği.
- Ankay, A. (1990). Çocuk Suçları ve Mahkemeleri, *Ankara Barosu Dergisi*, s.4, ss. 521-525.
- Arıkan, Ç. (1999). Ailede Çocuğa Yönelik Şiddet, *Hacettepe Üniversitesi Sosyal Hizmetler Yüksek Okulu Dergisi*, c. 1, s.3, ss. 27-31.
- Arıkan, Z., Genç, Y., Etik, Ç., D., Aslan, S., ve Parlak, P. İ. (2004). Alkol ve Diğer Madde Bağımlılıklarında Hastalar ve Yakınlarında Etiketleme, *Journal of Dependence*, c. 5, ss. 52-56.
- Arkan, B., ve Üstün, B. (2010). Ebeveyn Eğitim Programlarını Değerlendirme Rehberi. *Dokuz Eylül Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Elektronik Dergisi*, c. 3, s. 2, ss. 102-107.
- Aslan, S. (2008). Kişilik, Huy ve Psikopatoloji, *RCHP*, c. 2, s. 1-2, ss: 7-19.
- Aslantürk Z. ve Amman M. T. (1999). *Sosyoloji*, İstanbul: M.Ü. İlahiyat Fak. Vakfı Yay.

- Aslantürk, Z ve Amman, M. T. (2012). *Sosyoloji, Kavramlar, Kurumlar, Süreçler, Teorileri*. Genişletilmiş 8. Baskı, İstanbul: Çamlıca Yayınları.
- Atabay, O. (2009). Suça Karışan Ergenler İle Karışmayan Ergenlerin Benlik Algısı Çerçevesinde Karşılaştırılması, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Dicle Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Diyarbakır.
- Atalay, İ. (2007). Osmanlı Ceza Yargılaması Usulü Hukuku Üzerine Bir Deneme. *Erzincan Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, XI (3-4), ss. 239-272.
- Ateş, B. ve Akbaş, T. (2012). Ergenlerde Görülen Kural Dışı Davranışların Aile İşlevselliği ve Yaşam Kalitesi Açısından İncelenmesi, *Ç.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, c. 21, s. 2, ss. 337-352.
- Ayan, S. (2007). Aile İçinde Şiddete Uğrayan Çocukların Saldırganlık Eğilimleri, *Anadolu Psikiyatri Dergisi*, s: 8, ss: 206-214.
- Ayanoglu, H. (2002). Çocuk Suçluluğu ve Nedenleri İle Uluslararası ve Ulusal Hukukta Çocuğun Hakları, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Anadolu Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eskişehir.
- Aydın, A. H. (2002). Özel Güvenlik Teşkilatı: Kuruluşu, Görevleri ve Yetkileri, *Polis Bilimleri Dergisi*, c.4, s: 1, ss. 123-136.
- Aydın, M. (2010). *Bilgi Sosyolojisi*. İstanbul: Pınar Yayınları.
- Bacanlı, H. (2005), *Gelişim ve Öğrenme*, Ankara: Nobel Kitapevi.
- Bahçivan, R. & Gençöz, T. (2005). Aile İlişkileri, Ebeveyn Çocuk Yetiştirme Tutumu ve Kendilik Değerinin Gençler Tarafından Belirtilen Davranış Problemleri İle Olan İlişkisi, *Türk Psikoloji Dergisi*, 20(55), ss. 61-74.
- Bal, H. (2004). *Çocuk Suçluluğu*, Isparta: Fakülte Kitapevi.
- Batmaz V. ve Aksoy A. (1995) *Türkiye'de TV ve Aile*. Ankara: Aile Araştırma Kurumu Başkanlığı Yayınları,
- Bayındır, N., Özel, A., & Köksal, E. (2007). Çocuk Suçluluğu Demografisi: Kütahya Şehri Örneği. *Polis Bilimleri Dergisi*, 9(4), ss. 95-108.
- Bayram, K. A. ve Çınar, K. (2007). İktidar ve Siyasetin Gölgesinde Bürokrasi ve Demokrasi İlişkisi: İdealler, Zorunluluklar, Gerilimler. *Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, s. 9, c. 1, ss. 11-24.
- Beccaria, C. (1963). *On crimes and Punishments* (introduction by H. Paolucci, Trans.). New York: Macmillan.
- Becker, H. (1963). *Outsiders: Studies in the Sociology of Deviance*. New York: The Free Press.

- Behlmer, G. (1998). *Friends of the Family: The English Home and its Guardians*, Stanford: Stanford University Press.
- Berkes, N. (1931). *Felsefe ve Toplumbilim Yazıları*, İstanbul: Adam Yayınları.
- Bilgin, N. (1995). *Kollektif Kimlik*. İstanbul: Sistem.
- Blau, P. (1976). *Parameters Of Social Structure: Approaches To The Study Of Social Structure*. (Ed. P. Blau). New York: The Free Press A Division of Macmillan Publishing Co., Inc.
- Board, Y. J. (2005). *Role ff Risk and Protective Factors*, London: YJB.
- Boehnke K. and Bergs-Winkels D. (2002), *Juvenile Delinquency Under Conditions of Rapid Social Change*, Sociological Forum, vol. 17, No. 1, pp. 57-79.
- Bonnie L. and Cauffman E. (2001). Costs and Benefits of A Decision: Decision-making Competence In Adolescents and Adults, *Applied Developmental Psychology*, Vol. 22, pp. 257-273.
- Bozkurt, V. (2005). *Değişen Dünyada Sosyoloji*, İstanbul: Aktüel Yay.
- Börekçi, E. (2012). Suça Sürüklenen Çocuklarda Suç Geçmişi İle Aile ve Akran Etkisinin Mükerrer Suçluluğa Etkisi: Ankara İli Örneği, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, T.C. Kara Harp Okulu Savunma Bilimleri Enstitüsü Güvenlik Bilimleri Ana Bilim Dalı, Ankara.
- Bradley, K. (2008) *Juvenile Delinquency and The Evolution of the British Juvenile Courts*, c.1900-1950. Institute of Historical Research.
- Bruce, F. (2006) *Children Who Commit Acts of Serious Interpersonal Violence: messages For Best Practice* (Edit. Hagell & Jeyarajah-Dent) Jessic Kingsley Pub.
- Bulgu, N. (1995). Kitle iletişim Araçlarının Toplumsal Yapıya Olumsuz Etkileri ve Sapma Davranışları, H.Ü. Yayımlanmamış Doktora Tezi, Ankara.
- Buluç, B. (2006). *Okullarda Suç ve Şiddet, Okullarda Şiddet ve Çocuk Suçluluğu: Eğitim ve Şiddet*. (Ed: Ş. Erçetin). Ankara: Hegem Yayınları.
- Burkay, S. (2008). Suç Teorileri ve Suç Olgusu: Antalya Örneği. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Akdeniz Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sosyoloji Anabilim Dalı, Antalya.
- Caplow, T. (1971). *Elementary Sociology*. Newyork: Prentice-Hall Pres .
- Cauffman, E. (2010) Age Differences in Affective Decision Making as Indexed by Performance on the Iowa Gambling Task, *Developmantal Psychology*, Vol. 46, No.1, pp. 193-207.

- Cauffman, E. and Steinberg, L. (2000) (Im)maturity of Judgment in Adolescence: Why Adolescents May Be Less Culpable Than Adults?, *Behavioral Sciences and the Law*, Vol: 18, pp. 741-760.
- Charles, Horton Cooley. (1902). *Human Nature and the Social Order*. New York: Scribner's.
- Chen, C., Grenberger, E., Lester, J. Dong, Q., Guo, M. S. (1998). A Cross Cultural Study of Family and Peer Correlates of Adolescent Misconduct. *Developmental Psychology*, 34; pp. 770-781.
- Child Exploitation and Online Protection Centre. (2013). Threat Assessment of Child Sexual Exploitation and Abuse, CEOP.
- Chiricos, T., Barrick, K., Bales, W., & Bontrager, S. (2007). The Labeling of Convicted Felons and Its Consequences For Recidivism. *Criminology*, 45, pp. 547-581.
- Civitas, (2012). Institute for the Study of Civil Society Raport, England
- Civitas. (2014). Youth Crime in England and Wales, England.
- Cote, S. (2002). *Criminological Theories: Bridging the Past to the Future*. United States of America: Sage Publications.
- Crime Survey for England and Wales, Office for National Statistics. (2013). Focus on: Violent Crime and Sexual Offences, 2011/12.
- Croall H. (1998). *Crime and Society in Britain*, London: Pearson Longman.
- Cusack, J. R. and Malaney, K. R. (1992). Patient With Anti-social Personality Disorder, *Postgraduate Medicine*, 91, pp. 341-355.
- Cüceloğlu, D. (1996). *İçimizdeki Çocuk*, İstanbul: Remzi Kitapevi.
- Cüceloğlu, D. (1987). *İnsan İnsana*, İstanbul: Altın Kitaplar Yayınevi.
- Çakmaklı, K. (1996). *Sorunlu Aileler*, Ankara: T.C. Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Yay.
- Çalık, T. ve Kurt, T. (2006). *Okulda Şiddetin Önlenmesi ve Güvenli Okul, Okullarda Şiddet ve Çocuk Suçluluğu: Eğitim ve Şiddet*. (Ed: Ş. Erçetin). Ankara: Hegem Yayınları.
- Çapcıoğlu, İ. ve Beşirli, H. (Ed). (2013). *Sosyoloji'ye Giriş*. Ankara: Grafiker Yayınları.
- Çelen N. (1999). *Öğrenme Psikolojisi*, Ankara: İmge Kitapevi.

- Çınar, İ. (2007). Okullarda Şiddet-Dağın İki Yamacını da göre;bilmek (Editör/Yazar: Âdem S., *Okullarda Şiddet ve Çocuk Suçluluğu Uluslararası Kongresi* (15-17 Eylül 2006, Trabzon-Giresun) Ankara: Hegem Yayınları.
- Çinik, E. M. (2013). Suç İşlemiş Erkeklerde Şizofreni Hastalarında Madde Kullanım Varlığının, Suç ve Şiddet Özelliklerine Etkisi, Sağlık Bakanlığı Türkiye Hastaneleri Kurumu, Bakırköy Bölgesi Prof. Dr. Mazhar Osman Ruh Sağlığı ve Sinir Hastalıkları Eğitim ve Araştırma Hastanesi Psikiyatri Kliniği, Tıpta Uzmanlık Tezi, İstanbul.
- Çoban, S. (2013). *Suç, Sapma ve Toplumsal Kontrol*. İ. Çapçioğlu ve Hayati Beşirli (Ed.), *Sosyoloji 'ye Giriş* içinde (245-268). Ankara: Grafiker Yayınları.
- Delikara, İ. (1998). Ergenlerin Akran İlişkileri İle Suç Kabul Edilen Davranışlar Arasındaki İlişkinin İncelenmesi, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Özel Eğitim Bölümü, Ankara.
- Demirbas, T. (2005). *Kriminoloji*. Seçkin Yayınları, Ankara.
- Demirtaş, H. Andaç. (2003). Sosyal Kimlik Kuramı, Temel Kavram ve Varsayımlar. *İletişim Araştırmaları*, 1(1), ss. 123-144.
- Devlet İstatistik Enstitüsü. (1995-2012). Çocuk Raporları, Ankara.
- Dockery, T. M. and Bedeian, A. G. (1989). Attitudes Versus Actions: Lapiere's (1934) Classic Study Revisited, *Social Behavior and Personality*, 17, pp. 9–16.
- Doğan N. (1995). Çocukları Suça İten Nedenlerin İncelenmesi ve Suç Türleri, Gazi Üniversitesi Meslek Eğitim Fakültesi Çocuk Gelişimi ve Okul Öncesi Eğitimi Anabilim Dalı, Ankara.
- Doğan, İ. (2007). *Sosyoloji Kavramlar ve Sorunlar*, 7.basım. Ankara: Pegema Yayıncılık.
- Doğan, N. (1990). Çocuk Suçluluğu ve Çocuk Mahkemeleri, *Adalet Dergisi*, Ocak-Şubat, s. 1, ss. 129-135.
- Dolu, O. (2012). *Suç Teorileri: Teori, Araştırma ve Uygulamada Kriminoloji*, Gözden Geçirilmiş 4. Baskı, Ankara: Yayınevi
- Dönmez, A., ve Temel, K. (1992). Bilişsel Sosyal Şemalar. *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Felsefe Bölümü Dergisi*, 14, ss. 131-146.
- Dönmezer, S. (1994). *Kriminoloji* (8. Baskı), İstanbul: Beta Basım Yayımları.
- Dönmezer, S.(1999). *Sosyoloji*, İstanbul: Beta Yayınları.

- Duffy, M. and Gillig, S. (eds) (2004) *Teen Gangs: A Global View*. Westport, Connecticut: Greenwood Press.
- Duman, N. (2002). Çeteye Katılma Potansiyeli Olan ve Olmayan Liseli Gençlerin Arkadaş Grupları İle İlişkileri: Çeteye Katılma Potansiyeli Olan Gençlerin Grup Dinamikleri”, I. *Ulusal Çocuk ve Suç: Nedenler ve Önleme Çalışmaları Sempozyumu*, Ankara.
- Durgun, Ö. (2011). Türkiye’de Yoksulluk ve Çocuk Yoksulluğu Üzerine Bir İnceleme, *Bilgi Ekonomisi ve Yönetimi Dergisi*, 6(1), ss. 143-154.
- Durkheim E. (1994). *Sosyolojik Metodun Kuralları*. çev. Enver Aytekin, Sosyal Yayınları, İstanbul.
- Durkheim, E. (1952). *İntihar*, Çev: Özer Ozankaya. Ankara: TTK.
- Ekşi, H. ve Yaman, E. (2010). Çocuk Ve Ergende Şiddet. İstanbul: Kaktüs Yayınları.
- Elibol, S. (1998). 11-15 Yaş Grubundaki Mala Yönelik Suç İşlemiş Çocukların Sosyo-Demografik Özellikleri. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi, Adli Tıp Enstitüsü, İstanbul.
- Engels, F. (1981). *Zur Wohnungsfrage, Marx-Engels-Werke*, c. 18, Berlin: Dietz Verlag.
- Erçetin, S. S. (2006). *Çocuk ve Suç*, Ankara: Hegem Yayınları.
- Erdemli, A. (2008). Şiddetli Varlık, Şiddet, V. *Uluslararası Felsefe Konferansı*, 10-12 Mayıs 2007, Kocaeli Üniversitesi, ss: 101-107.
- Erdener, E. (2011). Çocuklarda ‘Suçun Hukuki Anlam ve Sonuçlarını Algılayabilme’ İle Algılamalarına Etki Eden Sosyal-Kültürel Faktörlerin Ceza Sorumluluğu Bakımından İncelenmesi, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi, Adli Tıp Enstitüsü, İstanbul.
- Erdoğan, Z. (1978). *Sosyoloji I*. Ankara: Yaykur Yayınları.
- Erem, F. (1997). *Adalet Psikolojisi*, Ankara: Sevinç Matbaası.
- Erem, F. (1995). Psikanalizm Açısından Ceza Hukuku, *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, c. 44, s. 1, ss: 480-488.
- Ereş, F. (2008). *Toplumsal Bir Sorun: Suçlu Çocuklar. A. Solak (Ed.). Çocuk Suçluluğu ve Aile içinde*, Ankara: Hegem Yayınları.
- Erisen, Y. (2000). İngiltere’de Wales’de Çocuk Suçluluğu Üzerine Bir Çalışma, *İstanbul Barosu Dergisi*, c:1, s:4. Ss. 200-216.

- Ersanlı, E. (2007). *Çocuğun Davranışının Biçimlendirilmesinde Rol model Davranışlarının Etkisi*, Adem SOLAK (der), Okullarda Şiddet ve Çocuk Suçluluğu, Ankara: Hegem Yayınları.
- Erten, Y. ve Ardalı, C. (1996). Saldırganlık, şiddet ve Terörün Psiko-sosyal Yapıları, *Cogito Dergisi*, s: 6-7 Kış-Bahar, ss: 143-164.
- Erükçü, A.; Örükçü, G. (2012). Türkiye’de Çocuk Mahkemeleri Uygulamalarına Eleştirel Bir Bakış, *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, c.1, s.3, ss. 135-153.
- Eserpek, A. (1979). *Sosyal Kontrol, Sapma ve Sosyal Değişme: Erzurum’un Köyünde Karşılaştırmalı Bir Araştırma*, Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi Yayınları, Ankara, No: 76
- Evcim, H. (2011). *Sosyolojik Açidan Afyonkarahisar İlinde Suç Ve Suçluluk: Yaralama Ve Cinayet Suçları*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Afyon Kocatepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sosyoloji Anabilim Dalı, Afyon.
- Evrin, S. (1970). *Psikoloji Açısından Suçluluk Sorunu ve Psiko-sosyolojik İzahı Denemesi*, İstanbul: İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Matbaası.
- Farrington, D. P. (1990). *Age, period, cohort, and offending. Policy and Theory in Criminal Justice: Contributions in Honour of Leslie T. Wilkins*. Brookfield, VT: Avebury Publishing Co.
- Felizer, M. (2007). The Magic Bullet–Improving Public Knowledge and Confidence Through The Provision of Factual Information On Crime and Criminal Justice, *Prison Service Journal*, 170, pp. 39–44.
- Fisher, K. M. (1985), A Misconception in Biology: Aminoacids and Translation, *Journal of Research in Science Teaching*, 22, pp. 53–62.
- Freyerand, P. (1991). *Bilim Kilisesi*. (çev: Cevdet Cerit), İstanbul: Pınar Yayınları.
- Fried, F. S., and Reppucci, N. D. (2001) Criminal Decision Making: The Development of Adolescent Judgment, Criminal Responsibility, and Culpability, *Law and Human Behavior*, Vol. 25, No.1, pp. 45-61.
- Fromm, E. (2006). *Sağlıklı Toplum*. (Çev. Yuldanur Salman ve Zeynep Tanrısever), İstanbul: Payel Yayınevi.
- Gates, Rob. (1997). Youth Crime: Are Jails and Work Camps The Solution? *Briarpatch*, 26(6), pp. 11-12.
- Geleri, A. (Ed). (2013). *Suç Sosyolojisi*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.

- Genç, A. ve Sipahioğlu A. (1990). *Görsel Algılama- Sanatta Yaratıcı Süreç*, İzmir: Sergi Yayınları.
- Gerard, R. (1980). *Introductory Sociology*. Newyork: Oxford University Pres.
- Göçmen, D. (2003). Karl Marx'ın, Ahlak Felsefesi ve Adalet Teorisiyle Olan İlişkisi Üzerine, *Paraksis Üç Aylık Sosyal Bilimler Dergisi*, No: 10.
- Gölcüklü, F. (1962). *Türkiye'de Çocuk Suçluluğu Hakkında Bir Araştırma*, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları, Sevinç matbaası.
- Günay, Ü. (1982). Din ve Toplumsal Farklılaşma, *Atatürk Üniversitesi İktisat Fakültesi Dergisi*, s:5, ss. 74-76
- Günçe, G. (1983). Çocuk Suçluluğu ve Çocuk Mahkemeleri Sempozyumu. *A. Ü. Eğitim Bilimleri Fakültesi Yayınları* no: 30, Ankara.
- Gündoğdu, M; Korkmaz, S.; Karakuş, K. (2005). Lise Öğrencilerinde Risk Alma Davranışı, M.Ü. *Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, s. 21, ss: 151-160.
- Güneş, S. ve Kalaycı, R. A. (2004). *Sokakta Yaşayan/Çalışan Çocuklar: Tespitler ve Çözüm Önerileri*, Başbakanlık Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü, <http://www.aile.gov.tr>
- Güney, S. (2000). *Davranış Bilimleri*, 3. Baskı, Ankara: Nobel Yay.
- Güral, B. (2009). *Türkiyede Çocuk Suçluluğu Ve Nedenleri- Erzurum Örneği*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Polis Akademisi, Güvenlik Bilimleri Enstitüsü, Suç Araştırmaları Anabilim Dalı, Ankara.
- Gürçay, S. ve Avcı, R. (2010). Şiddet Davranışı Gösteren ve Göstermeyen Ergenlerin Ailelerinin Aile İşlevleri, Aile Bireylerine İlişki Problemler, Öfke ve Öfke İfade Tarzları Açısından İncelenmesi, *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri / Educational Sciences: Theory & Practice*, 10(1), ss. 45-76
- Gürler, A. (2005). *Çocuğun Suça Yönelmesinde Aile Faktörünün ve Akran Gruplarının Rollerinin İncelenmesi*, Süleyman Demirel Üniversitesi Yüksek Lisans Tezi, Isparta
- Gürler, A. ve Taş, K. (2011). Din ve Suç İlişkisi Üzerine Uygulamalı Bir Araştırma. *Journal of Islamic Research*, c. 22, s. 1, ss. 12-25.
- Hagan, J. (1991). *Introduction To Criminology*, Chicago: Nelson-Hall Pres.
- Hancı, İ, Hamit ve Ege, B. (1993). İzmir'de Suç İşleyen Çocukların Sosyolojik Özellikleri, *Adli Tıp Dergisi* s. 9 ss. 1-4.

- Handan, S. (1998). *Uluslararası Sözleşmelerdeki İlkeler Açısından Çocuk Suçluluğu İle Mücadelede Kurumsal Yaklaşım*, İstanbul: Beta Yayınevi.
- Haralambos, M, and Holborn, M. (1995). *Sociology: Themes and Perspectives*, Forth Edition, The UK: Collins Educational Pres.
- Hartnagel, T., & Baron, S. (1995). *"Lock 'Em Up": Attitudes Towards Punishing Juvenile Offenders*. Unpublished Manuscript.
- Hendrick, H. (1994). *Child Welfare: England 1872-1989*. London: Routledge.
- Hertsmere Young Researchers. (2011). Unbalanced negative media portrayal of youth, April, National Youth Agency.
- Hewit, J. P. (1979). *Self and Society: Symbolic Interactionist Social Psychology*. Ally and Bacon Inc.
- Hogg, M. A. and Abrams, D. (1988). *Social Identifications: A Social Psychology of Intergroup Relations and Group Processes*. London and New York: Routledge.
- Hogg, M., A. ve Vaughan, G. M. (2007). *Sosyal Psikoloji*, Ankara: Ütopya Yayınları.
- Home Office and Youth Justice Board. (2015). *A Guide to the Role of Youth Offending Teams in Dealing With Anti-social Behaviour*, Guidance For People.
- Home Office Crime and Justice Surver. (2003). *Young People, Crime and Anti-Social Behavior*, TABS London.
- Homosexuality Was Once Thought To Be A Mental İllness Because Mental Health Professionals and Society Had Biased İnformation. Sexual Orientation and Homosexuality APA.org. Erişim: 5 Ekim 2013
- Hood, R ve Sparks, R. (1972). *Key Issues in Criminology*, World University Library.
- Hough, M. and Roberts, J. (1998). *Attitudes to punishment: findings from the British Crime Survey*. Home Office Research Study 179.
- House of Commons. (2014). *Anti-social Behaviour, Crime and Policing Bill* Bill No 7 of 2013-14, *Research Paper* 13/34 4.
- Howardleague. (2014). *Child Behind Crime*, <http://www.howardleague.org/child-behind-crime>, Erişim Tarihi: 10.10.2014.
- Hürriyet. (2015). *Türkiye'de suçlu çocuk profili değişiyor*, Erişim Tarihi: 26.10.2015. <http://www.hurriyet.com.tr/yasasinhayat/10137781.asp>
- İçli, T. (2005). *Sosyolojiye Giriş*. Ankara: Anı Yayınları.

- İçli, T., Arıkan, H. (2007). *Sokakta Yaşayan, Suç İşleyen ve Suça Maruz Kalan Çocuklar: Ankara ve İstanbul Örneği*, Çözümler ve Öneriler, TÜBİTAK Projesi: Ankara.
- İçli, T. (1995). *Ailede Kadına Karşı Şiddet ve Kadın Suçluluğu, T.C Kadının Statüsü ve Sorunları Genel Müdürlüğü*, Ankara: Bizim büro Basımevi.
- İçli, T. (1987). Adam Öldürme Olayında Sosyoekonomik ve Kültürel Faktörlerin Önemi, *H.Ü.E.F. Dergisi*, c. 4, ss. 21-45.
- İçli, T. (1992). *Türkiye’de suçlular- Sosyal- Kültürel ve Ekonomik Özellikleri*, Ankara: Bizim Büro Yayınları.
- İçli, T. (2004). *Kriminoloji*, Ankara: Martı Kitap ve Yayınevi.
- İçli, T. G. (1994). Aile İçi Şiddet: Ankara, İstanbul ve İzmir Örneği, *H.Ü. Edebiyat Fakültesi Dergisi*, c. 11, s. 1-2. ss. 7-20.
- İçli, T. ve Özcan, N. (1992). Türkiye’de Ekoloji Suç İlişkisi Üzerine Sosyolojik Bir Çalışma. *Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, s. 1-2, c. 9, ss. 27- 52.
- İl, S., Arıkan, Ç. (1995). *Türkiye’de Çocuk Eğitimi Evlerindeki Hükümlü Gençlerin Aile İçi Şiddette İlişkin Değerlendirilmeleri*, Aile Kurultayı, c:1, Ankara.
- İlci, Ş. (2002). Çocuk Suçluluğu ve Çocuk Yargılamasının Adli Birimler Açısından Değerlendirilmesi, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi İstanbul Üniversitesi, Adli Tıp Enstitüsü, İstanbul.
- İnceoğlu, Mehmet. (1985). *Güdüleme Yöntemleri*, Ankara: Ankara Üniversitesi Basın-Yayın Yüksek Okulu Yayınları: 4.
- İnceoğlu, Metin. (2010). *Tutum, Algı ve İletişim*, Ankara: Beykent Üniversitesi Yay.
- Ipsos Mori. (2007). Ipsos Mori: Closing The Gaps -Crime & Public Perceptions, Ipsos.
- İşcibaşı, Y. (2001). Televizyondaki Şiddetin Çocuklar Üzerindeki Saldırganlık Etkisi, (Amerikan Örneği), *Kurgu Dergisi*, s. 18, ss. 79-90.
- Jansonn, K. (2009). British Crime Survey –Measuring crime for 25 years, BCS.
- John Howard Society of Ontario. (1994, February). Youth Crime: Sorting Fact From Fiction. Factsheet 11. Erişim Tarihi: 10.10.2014.
- Kağıtçıbaşı, Ç. (2002). *İnsan ve İnsanlar*, 10. Basım, İstanbul: Evrim Yayınları.
- Kaner, S. (1992). Suçluluğu Açıklayan Yaklaşımlar. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 25(2), 473-496.

- Kanungo, R. N. (1992). Alienation and Empowerment: Some Ethical Imperatives in Business, *Journal of Business Ethics*, c: 11, s: 5–6, ss.413–422.
- Kapıkıran, A. N. (2008). Başarı Sorumluluğunun ve Başarı Kaygısının Psikopatolojik Belirtilerle İlişkisinin Belirlenmesi, *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, c:1, s:23, ss: 140-149.
- Kara, B. (2004). Çocuk istismarı, *Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Dergisi*, 47, ss. 140-151.
- Karabulut, S. (2006). Suçlu Çocukların Türkiye Profili, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Niğde Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Niğde.
- Karatay, Abdullah. (2007). Cumhuriyet Dönemi Korunmaya Muhtaç Çocuklara İlişkin Politikanın Oluşumu, Marmara Üniversitesi S.B.E. (Basılmamış Doktora Tezi), İstanbul.
- Karvish, D. R. (2012). Interactionist Labeling: Formal and Informal Labeling's Effects on Juvenile Delinquency, Master Thesis, Southern Illinois University.
- Kayaalp, G. (2010). Gaziantep’de Çocuk Suçluluğu, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Yönetimi Ana Bilim Dalı, Kahramanmaraş.
- Kaygusuz, C ve Sardoğan, M. (2006). Antisosyal Kişilik Bozukluğu Tanısı Almış ve Almamış Olan Bireylerin Duygusal Zeka Düzeyleri Açısından İncelenmesi, *Ege Eğitim Dergisi*, (7)1, ss. 85–102.
- Kepenekçi, K. Y. ve Özcan, A. (2002). *Okullarda Çocuk Suçluluğunun Önlenmesi, 1. Ulusal Çocuk ve Suç: Nedenler ve Önleme Çalışmaları Sempozyumu*. Ankara: Türkiye Çocuklara Yeniden Özgürlük Vakfı Yayını.
- Kepenekçi, Y. & Çınkır, Ş. (2005). Bullying Among Turkish High School Students. *Child Abuse & Neglect*, 1717, pp. 1-12.
- Kesebir, S., Kavzoğlu, S. Ö., ve Üstündağ, M. F. (2011). Bağlanma ve Psikopatoloji. *Current Approaches in Psychiatry/Psikiyatride Guncel Yaklasimler*, c. 3, s:2, ss: 321-342.
- Keskinoglu, P., Karakuş, N., Pıçakçıefe, M., Giray, H., Bilgiç, N., ve Kılıç, B. (2006). İzmir’de Lise Öğrencilerinde Sigara İçme Sıklığı ve İçicilik Davranışı Üzerine Sosyal Öğrenmenin Etkisi. *Toraks Dergisi*, c. 7, s. 3, ss. 190-195.

- Kılıç, Y. S. (2007). Çocuk Suçluluğuna Sebep Olan Sosyo-Ekonomik Faktörler, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İnönü Üniversitesi, Malatya.
- Kırışık, F. (2013). Ekolojik Sorunların Çözümünde Derin Ekoloji Yaklaşımı, *Ekonomik ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, c. 9, s. 2, ss. 279-301.
- Kızmaz, Z. (2002). Bazı Sosyal Değişkenler Bağlamında Doğu Anadolu Bölgesinde Suç ve Suçluluk, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Fırat Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Elazığ.
- Kızmaz, Z. (2005). Sosyolojik Suç Kuramlarının Suç Olgusunu Açıklama Potansiyelleri Üzerine Bir Değerlendirme, *Cumhuriyet Üniversitesi, Sosyal Bilimler Dergisi*, 29(2), ss. 149-174.
- Kızmaz, Z. (2012). Gelişmekte Olan Ülkelerde Suç: Suç Oranlarının Artışı Üzerine Sosyolojik Bir Çözümleme. *Mardin Artuklu Üniversitesi Mukaddime Dergisi*, s. 5, ss. 52-74.
- Kızmaz, Z., ve Bilgin, R. (2010). Sokakta Çalışan/Yaşayan Çocuklar ve Suç: Diyarbakır örneği. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, c. 9, s. 32, ss. 269-311.
- Kocadaş, B., Özgür, Ö., Özbulut, M. (2010). *Gençlik Şiddeti: Toplumsal Alanda Şiddetin Yükselişi*, Ankara: Atatürk ve Kültür Merkezi Yayınları.
- Koç, B. (2011). *Okullarda Şiddet*, İstanbul: Yazı Yayınevi.
- Kongar, E. (1981). *Toplumsal Değişme Kuramları ve Türkiye Gerçeği*, İstanbul: Remzi Kit.
- Kongar, E. (1995). *Toplumsal Değişme Kuramları ve Türkiye Gerçeği*, Geliştirilmiş ve Genişletilmiş Yeni Basım, İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Kontaş, M. (1997). Cumhuriyetten İtibaren Çocuğa Yönelik Çalışmalar, Emniyet Genel Müdürlüğü Küçükleri Koruma Hizmetleri Yönetici Semineri Notları, Yayın No. 3.
- Korkmaz, A. ve Kocadaş, B. (2006). Toplumsal Sapma. İstanbul: Arı Matbaacılık.
- Kozanoğlu, M. M. C. (2001). İslahevindeki Hükümlü Çocuklarda Kişisel ve Sosyal Uyum (İslahevinin Etkilerinin Araştırılması), Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul Üniversitesi, Adli Tıp Enstitüsü, İstanbul
- Köknel, Ö. (1997). *Ergenlik Dönemi, Ana-Baba Okulu*, 9. Baskı, İstanbul: Remzi Kitabevi,
- Köknel, Ö. (2001). *Kimliğini Arayan Gençliğimiz*, 1.Baskı, İstanbul: Altın Kitaplar Yayınevi.

- Köksal, F. ve Eliş, Y. (2011). Hukuk Sisteminde Suç ve Unsurları Hukuk Sisteminde Sorumluluk Ve Unsurları. Teftiş Kurulu Başkanlığı Eğitim Semineri, Antalya.
- Köroğlu E, (1996). *Şizofreni*, Psikiyatri Der. Ankara; Hekimler Yayın Birliği, ss. 215-363.
- Köseoğlu, M. (2011). Çocuk Suçluluğunda Arkadaş Çevresinin Rolü. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sosyoloji Ana Bilim Dalı, Ankara.
- Kratcoski P. C. (1996). *Juvenile Delinquency*, 4. basım, New Jersey.
- Kul, M. ve Tayfun, R. (2009). Sembolik Etkileşim Bağlamında Polisin Saygınlığı. *Polis Bilimleri Dergisi*, 11(4), ss. 45-65.
- Kulaksızoğlu, A. (2004). *Ergenlik Psikolojisi*, İstanbul: Remzi Kitapevi.
- Kulaksizoglu, A. (1989). Ergen-Aile Çatışmaları ile Annenin Tutumları Arasındaki İlişki ve Ergenin Problemler, *M.Ü. Eğitim Bilimleri Dergisi*, c. 1, s:1. ss. 71-87.
- Küçükler, S. (1997). Bilgi Verici Psikolojik Danışmanlık Programının Zihinsel Özürlü Çocukların Kardeşlerinin Özür ile İlgili Bilgi Düzeylerine ve Kardeşlerine Yönelik Tutumlarına Etkisi, Yayınlanmamış Doktora Tezi Ankara: A.U. Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Lemert, E. M. (1951). *Social Pathology*. New York: Mcgraw-Hill.
- Locke, J. (2003). *Eğitim Üzerine Düşünceler*, (Çev.: H. Zengin), İstanbul: Morpa Kültür Yayınları.
- London School of Economics, (2007). The Cost of Exclusion Counting the cost of youth disadvantage in the UK. Erişim Tarihi: 27. 02. 2015.
- London. (1817). First Report from the Committee on the State of the Police of the Metropolis.
- Mangır, M. (1992). *Ankara Kalabalık Çocuk Islah Evinde Bulunan Suça Yönelmiş Çocukların İşledikleri Suç Türleri İle Uyum Düzeylerinin Bazı Değişikliklere Göre İncelenmesi*, A.Ü.Z.F.Yayınları 1264 Bilimsel Araştırma ve İnceleme Ofset Ünitesi s:7-14, Ankara.
- Mangır, M. ve Silleli, N. (1987). *Çocuk Suçluluğu*, Ankara: Ankara Üniversitesi Ziraat Fakültesi Yayınları: 1027.
- Manis, J. G ve B. N. Meltzer (1978). *Symbolic Interaction: A Reader In Social Psychology*. Allyn & Bacon.

- Marcus, R. F. (1999). *The Friendships of Delinquents*. Adolescence, 31; ss. 145-158
- Marshall, G. (2005). *Sosyoloji Sözlüğü*. (2. Baskı), (O. Akınhay ve D. Kömürcü Çev.). Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları.
- Marx, K. (1853). Ölüm Cezası, New-York Daily Tribune Demeci. Yıl: 18 Şubat 1853, *Cephe Dergisi*, 1. cilt, ss: 14-15.
- Marx, K. (1985). *Zur Kritik der Politischen Oekonomie*, Marx-Engels-Werke, c. 13, Dietz, Verlag, Berlin
- Marx, K. (2003). *Yabancılaşma*, (Der.: Barışta Erdost), 2. Baskı, Ankara: Sol Yayınları.
- Marx, K. (1970). *Economic and Philosophic Manuscripts of 1844*, (Çev. Martin Milligan),, London: Lawrance and Wishard Ltd.
- Masalıcı, A. D. (2000). Aile içi etkileşimlerle çocuğun saldırganlık düzeyi ve uyg davranışının karşılaştırılması. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- Mayer, C. (2008). Britons are Frightened of Their Own Young, Time: 26-3-2008. Erişim: 10.07.2015.
- Mcconnell, A., Sherman, S., and Hamilton, D. (1994). Online and Memory-Based Aspects of Individual and Group Target Judgments, *Journal of Personality and Social Psychology*, 67, (2) , pp. 173-185.
- Metropolitan Police Crime. (2012-2013), Crime Mapping: Data tables, <http://maps.met.police.uk/tables.htm>, Erişim Tarihi: 15.11.2014.
- Miles, S., Cliff, D. and Burr, V. (1998). Fitting in and Sticking Out: Consumption, Consumer Meanings and the Construction of Young People's Identities', *Journal of Youth Studies*, 1(1): pp. 81-96.
- Miller, D. L. (1982). *The Individual and the Social Self Unpublished Work of George Herbert Mead*. London: The University of Chicago Press.
- Milli Eğitim Bakanlığı Özel Eğitim Rehberlik ve Danışma Hizmetleri Genel Müdürlüğü. (2003). İntihar eden ve intihar girişiminde bulunan ve adli kayıtlı suçu olan gençlerin sosyo-demografik özellikleri. Araştırma Raporu.
- Milli Eğitim Bakanlığı, Mesleki Eğitim ve Öğretim Sisteminin Güçlendirilmesi Projesi. (2007). *Gazetecilik ve Toplumsal Düzen*. Ankara. Erişim Tarihi: 30.12.2013
- Ministry of Justice, Home Office & the Office for National Statistics. (2013). An Overview of Sexual Offending in England and Wales, Statistics Bulletin.

- Ministry of Justice, Home Office & the Office for National Statistics, Youth Justice Board Annual Workload Data (2009-2010).
- Morgan, C. T. (2004). *Psikolojiye Giriş*, Çev. Hüsnü Arıcı ve Diğerleri, 15. Baskı, Ankara: Hacettepe Üniversitesi Psikoloji Bölümü Yayınları.
- Muncie, J. (2009). *Youth and Crime: A Critical Introduction*. London: Sage.
- Nacro. (2003). The Use of Custody For Children and Young People <http://www.nacro.org.uk/data/files/useofcustodychildren-802.pdf>, Erişim Tarihi: 10.10.2014.
- Nahya, N. (2011). İmgeler ve Ötekileştirme: Cadılar, Yerliler, Avrupalılar. *Atılım Sosyal Bilimler Dergisi*, c.1, s.1, ss: 27–38.
- Nar, M. Ş. (2013). Kültürel Hukuk: Geleneksel Toplumsal Kontrol Mekanizmaları. *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*. s. 108. ss. 273–290.
- National Youth Agency. (2008). Media Portrayal of Young People – Impact and Influences, Young Research Network.
- Neumeyer. M. H. (1961). *Juvenile Delinquency In Modern Society*. (3rd ed.), New York: Van Nostrand.
- Nirun, N. (1970). Sosyal Sistemlerde Sapmalar. *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Felsefe Bölümü Dergisi*, c: 8 sayı: 0, ss: 405–425.
- NSPCC. (2014). *Incidence and Prevalence of Child Abuse And Neglect*. Erişim Tarihi: 30 January 2014.
- Onur, B. (2005). *Türkiye'de Çocukluğun Tarihi*, Ankara: İmge Yay.
- Oto, R. ve Eğilmez, L. (1991). Diyarbakır'da Çocuk Suçluluğu, *Dicle Tıp Dergisi*, c:18, s:1. ss. 67-72.
- Ögel, K., Tamar, D. Evren, C., Çakmak, C. (200). İstanbul'da Lise Gençleri Arasında Sigara, Alkol ve Madde Kullanım Yaygınlığı, *Klinik Psikiyatri Dergisi*, s. 4, ss: 242-245.
- Öntaş, C. Ö. (2010). Cinsel Suça Yönelen Çocukların Karakteristikleri ve Tedavi Programları, *Aile ve Toplum*, 6(22), ss. 47-55.
- Öter, G. ve Akalın, N. (1993). *Paşakapısı Cezaevindeki Tutuklu Çocukların, Psiko-Sosyal, Sosyo-Kültürel, Ekonomik Ve Kriminolojik Özellikleri*, Adliye ve Çocuk Suçluluğu Sempozyumu, İstanbul: Marmara Üniversitesi Yayın No: 536, S. 115-125.

- Özbek, F. (2007). Negatif Moral Kültür, Güvensizlik Ve İşsizlik Kaygısı İlişkisi Üzerine Bir Araştırma: İş, Güç, *The Journal of Industrial Relations and Human Resources*, c. 9, s. 3, ss. 39-62.
- Özcan, Z., Bayraktar, N., Göker, N., Tekel, A. (2003). Kente Dair Analitik Bir Çözümleme: Sokaklar 'İlk Yıl Şehir Planlama Atölyesi Deneyimi'. Tasarım Eğitiminde Görsel Algı, *Gazi Üniversitesi Mühendislik-Mimarlık Fakültesi Dergisi*, 18 (2), ss. 17-30.
- Özkalp, E. (1993). *Sosyolojiye Giriş*, Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yay.
- Özkara, E.; Kavaklı, U.; Can, İ.; Tepe, İ.; Özbek, V. (2011). Çocuklara Yönelik Cinsel İstismarın Yasal Boyutunun Türkiye ve Diğer Ülkeler İle Karşılaştırılması, *Adli Tıp Dergisi*, 25(1), ss. 11-24.
- Özsöz, C. (1990). 14-18 Yaşları Arasındaki Suçlu ve Suçsuz Ergenlerde Adaletsizlik Yargısının Değerlendirilmesi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara
- Öztürk, M. (2007). Sokakta Çalışan ve Suç İşlemiş Çocukların Toplumsal ve Bireysel Uyum ve Davranış Bozukluklarının Ölçülmesi, Ankara Üniversitesi, Disiplinlerarası Adli Tıp Anabilim Dalı Adli Psikoloji, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara
- Peker, H. (1994). *99 Soruda Çocuk ve Suç*, İstanbul: Çocuk Vakfı Yay.
- Plotnik, R. (2009). *Psikolojiye Giriş*, Çev. Tamer Geniş, İstanbul: Kaknüs Yayınları.
- Polat, O. (2000). *Adli Tıp*, İstanbul: Der Yayınları.
- Polat, O. (2001). *Çocuk ve Şiddet*, İstanbul: Der Yayınları.
- Polat, O. (2002). *Çocuk Suçluluğu*. <http://www.kriminoloji.com/cocuk%20suclulugu.html>, Erişim Tarihi: 27.11.2013.
- Polat, O. (2009). *Kriminoloji ve Kriminalistik Üzerine Notlar*, Ankara: Seçkin Yayınevi.
- Poloma, M. (1993). *Çağdaş Sosyoloji Teorileri*. Ankara: Gündoğan Yayınları.
- Porteous, M.A.; Colston, N.J.. Porteous, M.A. , & Colston, N.J. (1980). How Adolescents are Reported in the British Press. *Journal of Adolescence*, 3, pp. 97-207.
- Quinn, S. T. (2010). The Gang Member Label and Juvenile Justice Decision-Making. Electronic Theses, *Treatises, and Dissertations*, Paper 2245, ss. 1-154.
- Reckless, W. (2003). Containment Theory, Robert Agnew (eds): *Criminological Theory*, Los Angeles: Roxbury Publishing Company, 1, ss: 227-230.

- Regoli, R. M. Ve J. D. Hewitt. (2006). *Delinquency In Society* (6th Edition), New York: Mcgraw-Hill.
- Reid, S. T. (2006). *Crime and Criminology*. New York: Mcgraw Hill.
- Ruth A. W. ve Wolf. A. (2012). *Çağdaş Sosyoloji Kuramları*: Klasik Geleneğin Genişletilmesi. İstanbul: Doğu-Batı Yayınları.
- Sankır, H. (2010). Sembolik Etkileşimci Yaklaşım Çerçevesinde Plâstik Sanatlarda Kadın Sanatçı Kimliği, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Saran N. (1968). *İstanbul Şehrinde Polisle İlgisi Olan On sekiz Yaşından Küçük Çocukların Sosyo-Kültürel Özellikleri Hakkında Bir Araştırma*, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları No:1362, İstanbul Yayıncılık.
- Saran, N. (1968). İstanbul Şehrinde Polisle İlgili Olan On sekiz Yaşından Küçük Çocukların Sosyo Kültürel Özellikleri İle Hakkında Bir Araştırma, Doçentlik Tezi, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi, İstanbul.
- Sarpdağ, M. (2005). *Çocuk Suçluluğunun Nedenleri*, Erişim:<http://caginpolicisi.com.tr>, Tarih: (09.06.2013).
- Semin, R. U. (1984). *Gençlik Psikolojisi*, İstanbul: Acar Matbaa.
- Sentencing Council. (2012). *Attitudes to Sentencing Sexual Offences*, Centre for Gender and Violence Research, University of Bristol.
- Sentürk, Ü. (2004). *Çocuk Haklarını Öğrenmeyi Engelleyen Bir Olgu Olarak Ailenin Parçalanması*, Birinci Sosyal Hizmetler Şurası, Ankara: SHÇEK Yay.
- Sevük, H.Y.(1998). Uluslararası Sözleşmelerdeki İlkeler Açısından Çocuk Suçluluğu İle Mücadelede Kurumsal Yaklaşım, İstanbul: Beta Basım Yayın.
- Shaw, Clifford R. And McKay, Henry D. (1942\1969). *Juvenile Delinquency and Urban Areas*. Chicago: The University of Chicago Pres.
- Siegel, L. (1998). *Criminology: Theories, Patterns and Typologies*. United States of America: Wadsworth Cengage Learning.
- Siegel, L. (1989). *Criminology*, USA: West Publishing Company.
- Silah, M. (2005). *Sosyal Psikoloji* (2'nci Baskı), Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Slattey, M. (2003). *Key Ideas In Sociology*. United Kingdom: Nelson Thornes Ltd.
- Sönmezer, S. (1994). Toplumbilim. (11. Basım), Beta Yayınları, İstanbul.
- Sözen, A. G. E. (2011). Sosyolojik Açıdan Çocuk Suçluluğu ve Paşakapısı Cezaevi'nde Bir Deneme. *Sosyoloji Konferansları*, (21), 261-285.

- Stevens, Dennis J. (2006). *Community Corrections: An Applied Approach*. New Jersey: Pearson Prentice Hall.
- Stotland, E. ve Canon, L.K. (1972). *Social Psychology : A Cognitive Approach*. Philadelphia: W.B. Saunders Company.
- Subaşı, C. (1979). Psiko Sosyal Açıdan Çocuk Suçluluğu, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, A. Ü. Eğitim Bilimleri Fakültesi, Ankara.
- Swingewood, A. (2009). *Sosyolojik Düşüncenin Kısa Tarihi*, Çev: Osman Akınbay, İstanbul: Agora Kitaplığı.
- Şenol, D. (1994). *Sembolik Etkileşimcilik*. Ankara: Belvak Yayınları.
- Şensoy, N. (1949). *Çocuk Suçluluğu, Küçüklük, Çocuk Mahkemeleri ve İnfaz Müesseseleri*, İstanbul: İsmail Akgün Matbaası.
- Tarla, K. (2011). Üniversite Gençliğinin Suç Algısı Üzerine Teorik ve Uygulamalı bir Araştırma. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Erciyes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sosyoloji Anabilim Dalı, Kayseri.
- Tayfun, R. (1989). Çocuk Suçluluğu Polis ve Basın, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Taylor, S. E. ve Crocker, J. (1981). Schematic Bases of Social Information Processing. In E.T. Higgins, C. P. Herman ve M. P. Zanna (Eds.), *Social cognition: The Ontario Symposium*, Hillsdale, N.J.: Erlbaum.
- Taylor, S, Letitia P. and Sears, D. (2006). *Social Psychology* (12'nci Baskı), Los Angeles: Pearson Education.
- Teker, K.(2010). Suçlu Çocuklarda Sosyo-Demografik Özellikler İle Ebeveyn Tutum Algısının Çocuk Suçluluğuna Katkısı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Tezcan, M.(1972). *Kan Gütme Olayları Sosyolojisi*, Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi Yayınları No: 24, Ankara.
- The Education, Audiovisual and Culture Executive Agency (EACEA). (2012). Youth Social Exclusion and Lessons from Youth Work.
- The Telegraph, Child Prisoners More Likely To Become Sex Offenders, Report Suggests, <http://www.telegraph.co.uk/news/uknews/law-and-order/11401409/Child-prisoners-more-likely-to-become-sex-offenders-report-suggests.html>, Erişim Tarihi. 26.10.2015.

- Timetürk. (2012). Türkiye'de çocuk istismarında ürkütücü tablo, Erişim Tarihi: 26.10.2015, <http://www.timeturk.com/tr/2012/09/16/cocuk-istismarinda-urkutucu-tablo.html>.
- Tokdemir, M. ve Küçüker, H. (2000). *Çocuk suçluluğu ve Medya*. Adli Tıp Bülteni, 5(3), ss. 164-167.
- Tolan, B. (1981). *Çağdaş Toplumun Bunalımı Anomi ve Yabancılaşma*, 2. Baskı, İktisadi ve Ticari İlimler Akademisi Yayınları, No:166, Ankara.
- Turan, İ. (2012). Suça Sürüklenen Çocuklar: Kocaeli Örneği, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya.
- Turner, J. (1987). *Rediscovering the Social Group: A self Categorization Theory*. Oxford: Basil Blackwell.
- Turner, J. C. (1991). *Social Influence*. Buckingham: Open University Press.
- TÜİK. (2012). http://www.tuik.gov.tr/PreTablo.do?alt_id=1070, Erişim tarihi: 12.10.2015.
- TÜİK. (2013). *Güvenlik Birimine Gelen veya Getirilen Çocuklar İstatistikleri*, Erişim: 14.10.2015.
- Türk-İş Raporu: <http://www.turkis.org.tr/dosya/qJSg3sJoA5r2.pdf>, Erişim Tarihi: 12. 01. 2015.
- Türkeri, S. (1995). Çocuk İslahevleri ve Çocuk Cezaevlerindeki Çocukların Suç İşleme Nedenleri Açısından İncelenmesi, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. A.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Türkiye Büyük Millet Meclisi Komisyon Raporu. (2010). Kayıp Çocuklar Başta Olmak Üzere Çocukların Mağdur Olduğu Sorunların Araştırılarak Alınması Gereken Önlemlerin Belirlenmesi Amacıyla Kurulan Meclis Araştırması, Ankara.
- Türkiye Büyük Millet Meclisi. (2007). Türkiye'de ortaöğretime devam eden öğrencilerde ve ceza ve infaz kurumlarında ulunan tutuklu ve hükümlü çocuklarda şiddet ve bunu etkileyen etkenlerin saptanması. Araştırma Raporu.
- Türkiye İstatistik Kurumu, (2007), <http://tuikapp.tuik.gov.tr/adnksdagitapp/adnks.zul>, Erişim Tarihi: 15.5.2013

- Türkiye İstatistik Kurumu. (2007). İl ve Geliş Nedenine Göre Güvenlik Birimine Gelen Veya Getirilen Çocuklar, İstatistik Kurumu Verileri, Erişim Tarihi: 15.5.2013.
- Türkiye İstatistik Kurumu. (2015). Çocuk İstatistikleri, Sayı: 18622.
- Türkiye İstatistik Kurumu.. (2014). İstatistiklerle Çocuk, Yayın no: 4372.
- Tüzün B., Elmas, İ., Akkay E. (1998). Sexual Crime Patterns in Juvenile Period, *Turk J Child Adolesc Ment Health*. 5(2): pp. 79-83.
- Uçar, T. F. (2004). *Görsel İletişim ve Grafik Tasarım*, Ankara: Dost Kitabeyi.
- Uğur, Ç., Şireli, Ö., Esenkaya, Z., Yaylalı, H., Duman, S., Gül, B., & Kılıç, B. (2012). Cinsel İstismar Mağdurlarının Psikiyatrik Değerlendirilmesi ve İzlemi: Son Dört Yıllık Deneyim. *Çocuk ve Gençlik Ruh Sağlığı Dergisi*, 19 (2), ss. 81-86.
- Ulak, M. Y. (1993). Çocuk Suçluluğu ve Çocuk Mahkemeleri, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Uluğtekin, S. (1991). *Hükümlü Çocuk ve Yeniden Toplumsallaşma*, Ankara: Bizim Büro.
- Uluğtekin, S. (2005). *Çocuk Adalet Sisteminde Sosyal İnceleme Raporu El Kitabı*, Ankara.
- Uluslararası Çocuk Merkezi. (2014). Türkiye’de Çocukların Cinsel Sömürü ve Cinsel İstismarı, Son 12 Yılda Yayınlanan Araştırmaların Sistematiik Değerlendirmesi.
- Uluslararası Lezbiyen ve Gey Birliği (ILGA) resmi sitesi, Erişim: 25 Aralık 2013.
- Ülgener, S. F. (1981). *Zihniyet ve Din, İslam, Tasavvuf ve Çözünme Devri, İktisat Ahlakı*, İstanbul: Der Yayınları.
- Üresinler, R. (2005). Sosyo-kültürel Yapı ve Suç: Kırıkkale Örneği. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Kırıkkale Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sosyoloji Anabilim Dalı, Kırıkkale.
- Vatandaş, C. (2003). *Aile ve Şiddet*. Yayın No: 58, Afyon, Afyon Kocatepe Üniversitesi Yay.
- Vold G., Bernard, T., Snipes, J., (2002). *Thoeretical Criminology*, 5. Edition, New York: Oxford Pres.
- Weber, M. (1985). (Çev. Zeynep Arioba) *Protestan Ahlakı ve Kapitalizmin Ruhu*, İstanbul: Hil Yayınları.

- Welch, M., & Sheridan, S. M. (1995). *Educational Partnerships: Serving Students at Risk*, Fort Worth, TX: Harcourt Brace College Publishers.
- Wolfrang, M., Savitz, L ve Johnston, N. (1970). *The Sociology of Crime and Delinquency*. Second Edition, Jhon Wiley & Sons, Inc, New York.
- Woss, H. (1970). *Society, Delinquency and Delinquent Behavior*. Boston: Little, Brown and Company.
- Yağbasan, Y. (2010). Çocuk Suçluluğunun Toplumsal Nedenleri ve Cezai Sorumluluğu. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Kırıkkale Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sosyoloji Anabilim Dalı, Kırıkkale
- Yalçın, B. (2003). Çocuk ve Suç İlişkileri, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Adli Tıp Enstitüsü Sosyal Bilimler, Anabilim Dalı, İstanbul
- Yalın, A. (1998). *Televizyondaki Şiddet ve Müstehcenliğin Çocuk ve Aile Üzerindeki Etkisi*, Ankara: Aile Araştırma Kurumu Başkanlığı Yayınları.
- Yavuz, A. E. (2003). Tutuklu Ya Da Hükümlü Erkek Ergenlerde Kriminolojik Öykü İle Madde Kullanımı ve Aile Yapısı Arasındaki İlişki, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Adli Tıp Enstitüsü, Sosyal Bilimler Anabilim Dalı, İstanbul.
- Yavuzer, H.(1986). *Psiko-sosyal Açından Çocuk Suçluluğu*, İstanbul: Özdem Kardeşler Matbaası.
- Yavuzer, H. (1996). *Çocuk Psikolojisi*, İstanbul:Remzi Kitapevi.
- Yavuzer, H. (2001). *Ana-Baba ve Çocuk*, İstanbul: Remzi Kitapevi.
- Yavuzer, H. (2009). *Çocuk ve Suç*. (12. Basım). İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Yegen, C. (2015). Çocuk Cinayeti Haberlerinin Türk Yazılı Basınında Sunumu: Posta Gazetesi Örneği, Global Media Journal TR Edition, 5(10), ss. 363-384.
- Yiğit, Ş.,ve Khorshid, L. (2006). Ege Üniversitesi Fen Fakültesi Öğrencilerinde Alkol Kullanımı ve Bağımlılığı. *Journal of Dependence*, s. 7,ss: 24-30.
- Youth Justice Board (2011). *Annual Report and Accounts 2010/11*, England Justice Ministry.
- Yörükoğlu, A. (1988). *Gençlik Çağı*, İstanbul: Özgür Yayınları.
- Yörükoğlu, A. (1993). *Çocuk ve Ruh Sağlığı*, İstanbul: Özgür Yayıncılık.
- Yücel, M. (2008), *Kriminoloji*, 4.baskı, Ankara: Afşar Matbaacılık.
- Yücel, T. M. (1986). *Kriminoloji: Suç ve Ceza*, Adalet Teşkilatı Güçlendirme Vakfı Yayını.

No:62, ss. 153-156.

without any reference whatever to the Right for what did it say? that the present premises of the yearly value of 10*l*. the election for members of Parliament lodged who paid but 4*s*. a week for the apartment would have the right of voting. Suppose a man paid 40*l*. a-year for his house, three lodgers, each of whom paid 10*l*. a year, which they occupied under him, they would each be entitled to a vote, provided he had paid up his rates and taxes within the period prescribed, for if he had not done so, he was disqualified from voting. All, then, that was done by a 10*l*. lodger would be to give notice, day of July and the 5th of August, to the owners that the poor rates of the premises in which he had been paid up. But then the tax-collector the landlord of the premises in preference to refuse to enter him in his book. No matter what act said that the demand to be rated would be the lodger would merely have to go before the magistrates on the 15th of September, or the last day of the state his case to him, and that person would do him justice. (Applause.) He declared that those simple directions any lodger who for his holding would be entitled to vote, would be sided 12 months in a parish. He implored the inhabitants of the borough to look to their own interests, so doing they would have it in their power to be pleased. Mr. Wakley then referred to the demand and said he was first prejudiced against Mr. Duke, but he saw him surrounded by persons who were that most atrocious measure, which, if passed, would for ever destroy the middling classes of rural districts. He then took a review of the said it had been asserted by Lord Althorpe that first proposed it, that in 15,000 parishes there was a discretionary power of giving relief was vested in overseers. That power, according to Lord, had been so grossly abused, that an entire system became necessary: and how did the remedy the evil? Why, by removing the discretion of granting relief from the overseers, and placing the hands of three irresponsible commissioners, and the tools of a base Whig Government. (Applause.) He then adverted to the clause in the bill which embodied labourers would not only be refused labour also, unless they consented to go to the house, there to be imprisoned and do that badge of slavery, a workhouse, derived from their wives and children, and subject to the operation of the workhouse system. (Renewed applause.) He contended, was an atrocious principle to be called upon the rate-payers of England to support one man and petition the House of Lords, and there was no time to be lost—against a measure so contrary to the feelings of Englishmen, and destructive of the interests. (Applause.) It was impossible, he contended, the present state of things could last long, for he could not agree upon any one question, and he would adage a house that was divided must fall. He anticipated that in two or three months more a split in the Government, a dissolution of Parliament, and subsequently another election for the borough of London, he would again present himself to the electors, spoke of the conduct of the ministry in the House of Commons, and ridiculed the manner in which they brought forward, and afterwards abandoned, what the House of Commons wanted was independent and resolute members, who, without trickery and wheedling, would tie the members to their professions, or compel them to resign as members of the Government, and serve a free people. As a reformer to the fullest extent, he would never permit people to procure their rights by violence, but he would at the same time not be too patient. He told his members that they were not satisfied with the present state of things, and of this he was convinced, that there must be a thorough reform in Parliament so long as the members were allowed to sit and vote in the House. ("That's just it; you have hit it, Wakley.")

283

